

REDAKTOR GÜŞƏSİ

ÜNVANSIZLAR

31 yanvar 2026-cı il tarixdə "Azərbaycan" nəşriyyatında fəaliyyət göstərən qəzet və jurnal redaksiyaları inzibati binadan könüllü-məcburi qaydada çıxarıldı. Bu, bir tarixdir! Sovet dövründən qalan sonuncu bina da belə boşaldıldı. Çarəsiz qalan baş redaktorlar redaksiyalar üçün ofis axtarışına çıxdılar.

Binanın boşaldılması tələbini irəli sürənlər səbəbini də açıqlamadı. Buna heç lüzum da görmədi. Hökumətin istəyi belədi. Jurnalistləri saya salan var ki, onlara binanın boşaldılması səbəbini də açıqlasınlar? Şərlənib həbsdə yatan nə qədər jurnalist var, onların hüquqları müdafiə olunurmu ki, bunlara da qahmar çıxan olsun?

Mətbuat IV hakimiyyət deməkdi. Deməkdi yox e, ölkənin qanunvericiliyində belə yazılıb. Ümuməhali səsverməsi nəticəsində qəbul edilmiş Konstitusiyada bu cür müəyyənləşdirilib. Əslində isə necədir?

Qəzetlərin fəaliyyətinə pul ayrılır. Jurnalistlər əmək haqqı almırlar. Qəzetlərə reklam verilmir. Əsas qazanc yeri olan paytaxtda fəaliyyət göstərən köşklər qəzetləri satmır və satmaqda maraqlı deyil. Heç bir halda hüquqlarını qoruya bilməyən mətbuat çarəsiz vəziyyətə salınaraq məmurların mizer ianəsi hesabına ələbaxımlığa öyrədilib. Belə də mətbuat olar?

Əlqərəz, problemlər saymaqla qurtarası, deməklə, yazmaqla düzələsi deyil. Yenə pis-yaxşı inzibati binada redaksiya üçün otaqlar vardı və əməkdaşlar birtəhər başlarını dolandırırıdılar. İndi oldular ÜNVANSIZLAR...

ƏLİ BƏY AZƏRİ
baş redaktor

Qeyd: Bəzi redaksiyalar BMM-ə köçürülüb, bəziləri "Birja" redaksiyası yerləşən binaya köçüb. Qalanları da hara gəldi...

XƏZAN

Ədəbi-bədii jurnal

C11, N1, 2026

Yanvar-fevral, 2026

Baş REDAKTOR:

ƏLİ BƏY AZƏRİ

Redaksiya heyəti:

Şahməmməd Dağlaroglu,

Arzu Kazımqızı Nehrəmli,

Arzu Heydərova, Nəcibə İlkin,

Məhəmməd Əli, Hafiz Əlimərdanlı,

Damət Salmanoğlu, Gülnarə İsrəfil,

Zaur Ustac, Ayaz İmranoğlu,

Ələsgər Talıboğlu

Baş redaktorun MÜAVİNİ:

Ramiz İSMAYIL

Dizayner: Aynur Çingizqızı

Redaksiyanın ünvanı:

Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti,

529-cu məhəllə,

"Azərbaycan" nəşriyyatı

(Fevralın 1-dən BMM-ə köçürülüb)

Əlaqə telefonları: (070) 575 03 99

Email ünvanı:

xezan23@mail.ru,

Çapa imzalanıb: 10 fevral 2026-cı il

Ədliyyə Nazirliyində 15 yanvar

2016-cı ildə qeydə alınmışdır:

5331

Jurnal aylıqdır.

JURNALI Azərbaycan Yazıçılar

Birliyinin "Bayatı" və

KİTABEVİM.AZ kitab mağazalarından əldə edə bilərsiniz.

XƏZAN ÇİÇƏKLƏRİ

“XƏZAN” ƏDƏBİ-BƏDİİ JURNALIN ON YAŞINA

Əli bəy Azəri mifik rütbədə

Adını çoxdan eşitmişdim, o zaman Arazboyu kəndlərdə Vejnelidən Qumlağa qədər “Rzaquliyev” soyadı mifik bir familiya idi. El-obaya çox sədaqətli, işinə məsuliyyətli, mətin firqəçiydi yoldaş Rzaquliyev. Çox adam onun adını bilməzdi, elə hamı üçün Rzaquliyev idi. Çox rəsmi, ciddi biri idi. Əli bəy Azərinin əmisi idi, Sədətqulu Rzaquliyev...

Atası Qurban kişi Əli bəyi hələ uşaqlıqdan el-obanın keşiyində mətin dayanan əsgər gözündə görürdü və bu istək Əli bəyi Rusiyaya gedib hərbi məktəb oxuyaraq baş leytenant hərbi rütbəsi ilə Zəngilana qaytaracaqdı və təkcə Zəngilanda deyil, Azərbaycanın digər cəbhə bölgələrində də ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizədə zabıt (mayor rütbəsinə qədər) kimi şərəfli ad daşıyacaqdı.

Evlilik həyatı onu peyğəmbər nəslindən olan bir xanımla – cümlə Zəngəzurda böyük kəramət sahibi kimi tanınan Seyid Həsən Ağanın nəvəsi Xuraman xatunla qovuşduracaqdı.

Hərbi rütbə, urfani, mifik soyla birləşdikdən sonra Əli bəy Azəri imzası ilə ədəbiyyat camiasında boy göstərəcəkdə. Çox keçməyəcək ki, bu imza ilə bir “Xəzan” jurnalı

nəşrimizə yeni çalar qatacaqdı, bu nəşrin 70 sayı xeyli yeni imzaları oxucu kütləsinə tanıdacaqdı...

Əli bəy Azəri və “Xəzan” çiçəkləri

Qarışıq rənglərin içərisində bir yaşıl ümid göyərir. Sonbaharın xəzan rəngi daha al-əlvan, daha rəngarəng çalarları özünə hopdurur. A4 formatda bir dərgi gözümüzün qarşısında “XƏZAN”a dönür. Müxtəlif dil və etniklərin şeir, nəsr və digər janrların dilimizdə ardıcıl çap edildiyi bir jurnal. Redaktoru Əli bəy Azəri. Beləcə, “Xəzan” jurnalının son illərdə nəşr olunan saylarına göz gəzdirirəm. Nəsr, poeziya və publik yazılar da kifayət qədər yer alıb bu dərgilərdə. İmzaların çoxu demək olar ki, mənə tanış deyil. Girişdə, redaktor guşəsində Əli bəyin həqiqət haqqında qısa sözlərini də ibrətamizdir. Yazı düzümündə Leylam Leylam imzası ilə klassik nümunələrə bənzər bir qəzəl (64-cü sayında) diqqətimi cəlb edir:

*“Bu nə dövrən, bu nə meydan,
bu nə şeytan, Allahım?!”
Susdu haqqın qabağında nə qədər vicdanlar.*

*...Çox fikir eyləmə, Leylam, əzəлиндən belədir,
Pisi də, yaxşını da, saldı yola dövrənlər”.*

Bəlkə də bəzi redaktorların “senzura”-sından keçməzdi bu möhtəşəm misralar, amma əsl ədəbiyyata meydan yaratmağa cəhd göstərən Əli bəy Azərinin qələm sahiblərini, xüsusən də ülvəi hisslə ədəbiyyata gələn yeni nəfəsləri ruhlandırmaq kimi missiyası diqqətəlayiqdir.

Belə nümunələr kifayət qədərdir.

Jurnalda ciddi ədəbi araşdırmalar da cəsarətli nümunələrdəndi, “Gecə döyülən qapılar” Nəbi Xəzrinin 100 yaşına (Mahir Cavadlı), “Məhərrəm Qasımlıdan Orxan Paşaya” (Ramiz İsmayıl), Ayaz İmranoglundun “Komutan” romanı haqqında (Xuraman Za-

kirqızı), Xurşud Dəvrinin "Pədər küs" şərinəki tarixi həqiqətlər (Nazliyəbanu Bəyməhmədova, Özbəkistan) yazıları "Xəzan"ın redaktorunun ədəbiyyata çox yüksək qiymət verməyinin nişanəsidir.

Tanış imzalardan Səbuhi Rəhimlinin "Fevralın ilk günü", Kərim Şükürlünün "İntihar" hekayəsini etinasız oxumaq olmur. Bu nümunələr "Xəzan" jurnalının 64-cü sayından götürülüb. Cari ilin daha bir "Xəzan"ına rast gəlirəm, tam 100 səhifəlik bir dərgi. 68-ci sayı. Artıq hər kəsin ciddiyyə aldığı bir jurnal. Yenə redaktor guşəsində ana dilimizi təhrif edənlərə qarşı baş redaktorun bir hərbi qətiyyəti ilə, amiranə qınağı və ciddi iradları ilk səhifədə yer alıb. Sonrakı səhifələrin birində millət vəkili Fazil Mustafanın Naxçıvan ədəbi-mədəni mühitinin şairi, pedoqoqu və jurnalisti Məmməd Tahirə 70 illik yubiley münasibəti ilə ünvanladığı təbrik məktubu və şairin "Məhbəsdə bitən çiçək" poeması verilmişdir. Jurnalın bu sayında şair Nazim Əhmədlinin "Sol ayağın yuxusu" və Zəhra Səfəralıqızının "Şöhrət" hekayələri təsirli nəsr nümunələrindəndi. Zeynəb Cəmaləddinin Şekspir, Puşkin, Lermantov, Həmzətov və Riçard Smitdən şeir tərcümələri də maraqlıdır. İndi 69-cu sayını vərəqləyirəm, redaktor guşəsində "Xarı bül-bül" bədii-publisistik jurnalına xoş gəldin deyilir və jurnalın yaradıcısı Ziyadxan Budağa uğurlar arzulandır.

"Xəzan"ın bu sayında "Sarı Aşıq ədəbi məclisi"nin fəaliyyəti barədə bu ədəbi məclisin təsisçisinin – Adil Cəfəkeşin maraqlı qeydləri vardır. Jurnalın bu sayında zəngilanlı mərhum şair Vaqif Qüdrətin "Zübeydə" romanının ədəbi məziyyətləri barədə, eyni zamanda şairin nəsr yaradıcılığı haqqında Əli bəy Azərinin özünün məlumatları da yer almışdır. Dərgidə Vahid Məhərrəminin "Salam tut ağacım, məni tanıdınmı?" Zəngilan şəhər gününə aid olan yazı-nastolji diqqəti cəlb edir. "Dağlar dumana qalmadı" yazısında Arzu Kazım qızı Nəhrəminin xalq yazıçısı Elçin Əfəndiyevin "Poçt şöbəsində xəyal" əsərinin estetikası haqqında fikirləri jurnalın maraqlı yazılarındandı.

Sonda onu da qeyd edirəm ki, "Xəzan" jurnalında kifayət qədər poeziya nümunələrinə də rast gəlmək olur. Belə sayların bir neçəsində mənim də xeyli sayda şeirlərim dərc olunub. Bu ürəkliyə görə jurnalın yaradıcısı, baş redaktoru Əli bəy Azəriyə - indiki vaxtda davamlı olaraq dərginin uzunömürlü olması üçün böyük fədakarlıq göstərən nəsirə - təşəkkür edir və yaradıcılığında uğurlar arzulayıram. 70-ci sayə yetmək – çağımızın məhdud imkanlarını nəzərə alsaq hər hansı dərgini sərbəst şəkildə dövlət dəstəyi olmadan 10 il yaşatmaq böyük hünər sayılmalıdır.

Beləcə, 104 səhifəlik "Xəzan" 70-ci sayı ilə, öz rəngi ilə qarşımdadır...

"Ömür bir uzun şeirdir" adlı məqalə (müəllif ADPU-nun dosenti Məhrux Dövlətzadədir) şair, dilçi alim Firuzə Məmmədlinin 85 yaşına həsr edilmiş və müəllifin şeirlərindən nümunələr verilmişdir. Dərgidə eyni zamanda Xəzər Miraj Məsimovun, Asya Əhmədovanın Vahid Cəmənlinin, Polad İbrahimovun, Fərhəd Səngərlinin, İradə Şəfanın, Elnarə Babayevanın Ələsgər Talıbovun, Şahid Astaralının, Əbülfəz Əhmədin, Ramiz İsmayılın, Xəlil Tahirbəylinin poeziya yaradıcılığından nümunələr dərc edilmişdir. Bu sıralanmanı verməkdə məqsədimiz heç də hamının tanıya biləcəyi müəlliflər deyil, bəlkə də ilk dəfə "Xəzan"-da çap olunan müəlliflərdir və onların ilk qələm nümunələrini diqqətə çatdırmaqdır. Elə bilirəm nəsr nümunələri də qismən bu fikrimizin təsdiqi ola bilər. Jurnalda Rəna Nəcəfzının "Asan xidmət", Ayaz İmranovun "Kömürlə yazılan dua", Xəlil Mirzənin "Sonuncu dayanacaq", Aysel Nəsirzadənin "Əlli qəpiklik nəzir", Zaur Ustacın "Beyin qurdu", redaktorun özünün "Bir xurma hallılığı" hekayələri yer almışdır. Dərgidə astroloq Səbuhi Rəhimlinin "Oxatan bürcünün xarakteri" maraqlı yazılardan biridir. Özbəkistanlı şairə Zilolbanu Xalıqovadan edilmiş tərcümə şeirləri, Səadiyyə Xanlarovanın "Qərbi Azərbaycan günəşi yenidən doğacaqdır" xülasə-mətni, habelə elmi və tədqiqatlara aid digər yazılar jurnalın mövzu genişliyinin təsdiqidir.

Əli bəy Azəri və cəsarətlilik “Xəzan” jurnalının 69-cu sayında “Ədəbi yekun, yoxsa dost-tanış xətrinə bəy tərifi” cəsarətli yazısında müəllif AMEA N.Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun “İlin ədəbi yekunu” layihəsini ciddi tənqid etmişdir. Layihənin müəllifinin ədəbiyyata o qədər də dəxli olmayan kəslərin özfəaliyyəti, rəhbərliyə etinasızlığı qınağa çəkilir. Hər il janrlar üzrə əməkdaşlar arasında düzgün bölgü aparılmadığı, habelə onların hazırladıqları “məqalə-hesabat”ların ədəbi proseslərə dəxli olmadığı qənaətinə gələn müəllif, bu prosesə sərf olunan vəsait üçün heyfslənir. Prosesin texniki ardıcılığına əhəmiyyət vermədən heç kimə bəlli olmayan, heç yerdə bir hekayəsi dərc olunmayan kəslər haqqında uzun məqalələr dərc etdirilir. Belə nümunələri konkret adı ilə göstərən Əli bəy yerlərdə (bölgələrdə) ədəbi proseslərin heç də mərkəzdən geri qalmadığını diqqətə çəkərək bir zamanlar bölgələrdə olan məclis və dərnəklərin mövcudluğunu da xatırladır. Müəllif daha sonra yazır: “Təəssüflər olsun ki, ədəbi proses haqda məqalə-hesabat hazırlayan əksər əməkdaşlar bunu görmək istəmirlər. Görmək istədikləri hallar isə həqiqəti əks etdirmir”. AMEA N.Gəncəvi adına Ədəbiyyat institutunun əməkdaşlarının hazırladıqları hesabat-məqalələri müəllif

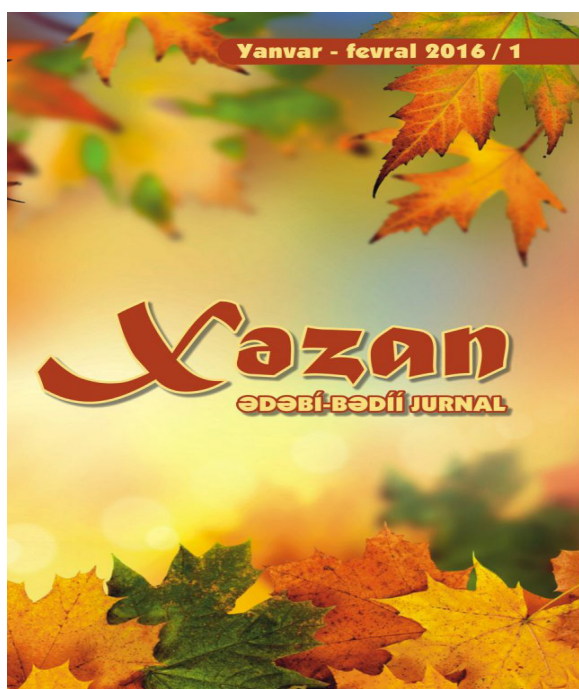
“dost tanış ədəbiyyatı üzrə bəytərifi” adlandırır. Bəytərifi ilə inkişaf olmaz. Əli bəy Azəri belə bir dərgi ilə ədəbi proseslərdə iştirak etməyi qənaətbəxş hesab etmir, ədəbi proseslərə təkan verməyə çalışır. Əslində onun yaratdığı və on ildir ki, davamlı nəşr etdirdiyi “Xəzan” jurnalı ətrafında gözəl bir ədəbi mühit formalaşmış.

Nəhayət, demək olar ki, belə cəsarətli yazılarla çıxış etmək bizim ədəbi mətbuatımızda az rast gəlinən hallardan biridir. Bəli, Əli bəy Azəri həm çap edir, həm də çap etdirir.

Və sonda ...Yeni, ilk qələm sahiblərinə səxavətlə qucaq açan “Xəzan” dərgisi, düşünürəm ki, ən azı 70 nəfər şair və yazıçının unutmayaacağı bir dərgidi, 70 dəfə yeni nəfəsdə dərc olunub, o qədər yazara sevinc bəxş edib və ədəbi zövqünə yeni poetik ümid verib. Çox az heyətlə bu dərginin -- “Xəzan”ın 70-nə yetmək əsl fədakarlıq nümunəsidir. Bu münasibətlə “Xəzan” jurnalının baş redaktoru, yazıçı, hərbcı (mayor) Əli bəy Azərini təbrik edirəm.

Xosrov NATİL,
şair,

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü
“Yazarlar.az” saytı
“525-ci qəzet” saytı

XOSROV NATİL

P O E Z İ Y A Ç Ə L Ə N G İ

Melisanın adına bağışlayıram

Növəmlə gəlirəm hər gün məktəbdən,
Məktəbin önüdü - gözləmə zalım.
Yaş ötüb, hərdən bir çıxıram təbdən,
"Yenə harda qaldı şəkərim, balım".
-Günaydın, gül balam, neçə dərs keçdin,
Bəs niyə gec qaldın dünənki təki.
-Tənəffüs indicə bitdi, ay baba,
İndicə vuruldu bu dərsin zəngi.
Hələ ki, yaşları bir rəqəmlidi,
Hələ sevimlidi müəllimləri.
Çantasında su kimi, kətə kimi,
gəzdirir "sağ ol"u, "afərin"ləri.
Ağır çantasını alıb çiynimə,
Keçirik hər fəsil qışı, payızı.
Keçirik zolaqlı ışıqfor yoldan,
Bir gün yaşıl olur, bir gün qırmızı.
Uşaqlar böyüyür məktəb yolunda,
tükənir dəftərdə iz hələm-hələm.
Uşaqlar böyüyür, amma yenə də,
Oyuncaq görünür əlində qələm.

Qaşaltı lövhələri...

1

Qaşaltıda səkilər çoxdan tanışdı sənə,
Şəklini tanıyır abelya çiçəkləri.
Ağappaq ləçəklərin ətrini yayır külək,
Saclarına su atıb bəlkə də, fəvvarələr.
İsveçrə üsulu ilə düzülən
yeməklərin dadı qalmayıb, düzü.
Başağrısından başqa bir şey deyil.

Səhər, günorta, axşam
rejimlə yeyilən salat,
Dadını itirib mövsümü meyvələr də.
Rəngli işıqfor kimi,
Yaşıl boyanır hər yan, qəfil narıncı, sarı,
Yuxarı mərtəbələrdə reklamlar
yanıb-sönür,

Əyləncə mərkəzində...
rok səsi doyuzdurur gecəni.
Cırtanboy qızılgüllər,
Yol boyu yollaşan çinar ağacları,
Yerə yatımlı ardıc kolları,
gözəl katalpalar
və butalı, butasız su mənzərəsi –
Arizon sərvidi Qaşaltının brendi.

2

Arxamca sönür dəhlizində işıqlar,
Önümdə çilçıraq, qamaşır gözüm.
Düşüb ayağıma xalı, xalçalar,
Qapımı sim-sim açır, pəncərəni özüm,
Maaşların artımı, bir az idman günlüyü,
Yeməklərin çeşidi, adamların mövzusu.
Qəhvəyi izlər düşüb mərmər pillələr üstə,
Şərqdə də, Qərbdə də mazut qoxusu.
Türk hamamında yuyunur qaralar, ağlar,
Buxar qazanında bişir qərib arzular.
Ağzığünə qalıb mini meydanda,
təklidən darıxan bəzəkli toplar.
Şüalar, dalğalar, yeni metodlar,
üstələyib itburnunu, gicitkəni, kəvəri.
Nöyüt qoxusundan qaçan adamlar,
Nöyütlə yuyurlar bədənlərini.

Başıbağlı xalatda kürklü qadınlar,
gah belindən, ayağından gileyli.
Əcnəbi kişilər - tütün kişilər
uzadır vaxtını əyləncələrin.

Bu gün səhərə yaxın...
sübh yazısı oxuyuram bu gecənin sonunda,
min ilin yuxusuzu, gözlərim qan ağlayır.
Gözlərim acısır, kirpiyim yaşdı,
Oda qalanıb odam, boğuluram tüstünə.
Əllərinin şəklini göndər mənə, gözəlim,
Öpüb qoyaram hər gün gözlərimin üstünə.
Pəncərədə pərdələr lay-lay ikiqat olub,
Boylanıram divarda lələkli tablolar.
Çöldəki ağacların gözünü yağış tutub,
«Şabran» oteldə sərvlər əski nəğmə oxuyur...
Əzizinəm, qol-boyun,
Uzundan uzun boyum,
Qarğıyım, anan ölsün,
Gəlim, sənnən oynuyum.

Bu gecənin 60-dan sonrakı bəlli yaşında
yanımda əyləşən,
çiynindən teli sürüşən,
qələm qaşlı mələk qızına gülürdü uşaqlar.
Bir də,
"Bravo"nun gülər gözlü xidmətçi qadını.
Qaşqabağı yer süpürürdü qonşu stolda,
lal-kar adamlar,
kafedəki adamlar.
Elə həmin gün üzü gecəyə,
Gimnast arenasından bir az aralı,
Xırdalandan gələn telefon zənginə,
qəhqəhə çəkirdi
yaxınlıqda köhnə araba.
Bir də, "Bravo"nun
gülər gözlü xidmətçi qadını.
Uzun qış gecəsiydi...
Məcnun sərvinə adına
ağız büzürdü adamlar,
Talenin gülüşünə
bələnirdi vitrindəki manikenlər,
Bir də, "Bravo"nun
gülər gözlü xidmətçi qadını.

Küçə-küçə gizlənirdi öz adım,
Tələbəydi, hər addımım, hər izim.
təzə-təzə yol alırdım sevgiyə.
İçimdəki sevgilərim yaşa doldu,
Günlər keçdi, aylar oldu.

«Sevgi» adlı bu ünvanın əsl adı bəlli oldu,
«Sevgi» adlı bu ünvanın əsl adı Leyli oldu.
Pambıq-pambıq ağardırdı ümidimi,
O günüydü, payızıydı, yazıydı.
O gün mənim «sevgi» adlı ünvanıma,
Bu talenin yazacağı müdhiş alın yazıydı.
Qorxa-qorxa sökülürdü dan yeri,
Ümidsizdim... sarı-sarı qamaşırdı gözlərim,
Barmağında qızıl ilan yatırdı.
O günüydü, payızıydı, yazıydı,
O gün mənim «sevgi» adlı ünvanımı,
viran qoyan qapqaraca kağızıydı...

Sabun iyi bürümüşdü şəhəri,
Sabir küçəsinin qanı qaraydı.
Tiyanını qalayırdı qırçılar,
Köpük-köpük bərkiyirdi damcılar,
Xəcalətdən tər tökürdü buludlar.
"Hophopnamə" vərəq vərəq uçurdu,
Gəncə çayı qurutmuşdu suyunu.
Susuz idi dəyirmanı quşların,
Bir zəmidə sürülməmiş şum idim.
Kəsik-kəsik səslənirdi qayçılar,
Qırılırdı sevənlərin qələmi.
Hörük-hörük qısalırdı saçları,
Höknür-höknür ağlayırdı söyüdlər.
Ay üzünə yaş tökürdü hörüklər,
Siyah-siyah xallanırdı döşəmə...
Bir sevdanın qara düyün günüydü,
Saçlarını kəsdiridin günüydü.

Bir dostum qürbətdən yazmışdı ki, bəs
Filankəs bəy küçə süpürür
Amsterdam şəhərində.
Oturum alacaq neçə il sonra.
Sarı gödəkcədə, parlaq geyimdə
Şəhərin maşınları şütüyən küçələrində,
Adamları səllimi gəzən səkilərində,
"Qırmızı diplom"lu neçə oğlan..
Rəngəbəreng təmizlik qutuları
axşamı, erkən səhəri
Təmizlik işçiləri ağılıma gəldi.
Ağılıma gəldi ki, qərib peşəsidi süpürgəçilik.

Dünən bir məclisdə şərabçı dostlar,
Rus arağı içdilər.
Gürcüstan çaxırı içən də vardı,
Bəs kimlər içəcək bizim araqları, çaxırı?
Üstünə it hürüb elə bil, nə olacaq
bizim şərabçıların axırı?

GÜNAY RZAYEVA**Azərbaycan Respublikası
Dövlət Turizm Agentliyi
İsmayilli Regional Turizm
İdarəsinin rəisi**

ƏBÜLHƏSƏN ƏLƏKBƏRZADƏNİN İRSİ (120 İLLİK YUBİLEYƏ HƏSR OLUNMUŞ YAZI)

Bu il (2026) Azərbaycan ictimai-mədəni fikrində özünəməxsus yeri olan Ələkbərzadə Əbülhəsənin anadan olmasının 120 illiyi tamam olur. Onun həyat və fəaliyyəti XX əsrin mürəkkəb tarixi-siyasi prosesləri fonunda formalaşmış, milli düşüncənin, maarifçilik ideyalarının və ictimai fəallığın inkişafında mühüm rol oynamışdır. Ələkbərzadə Əbülhəsən dövrünün ziyalı mühitində prinsipial mövqeyi, milli kimliyə və ədalətə bağlılığı ilə seçilən şəxsiyyətlərdən biri kimi tanınmışdır. Yubiley münasibətilə Əbülhəsən Ələkbərzadənin həyat yoluna və fəaliyyətinə yenidən nəzər salmaq, onun ictimai və mənəvi irsini dəyərləndirmək bu gün də aktualdır. Bu baxımdan 120 illik yubiley təkcə bir şəxsiyyətin xatirəsinin yad edilməsi deyil, eyni zamanda Azərbaycan cəmiyyətinin tarixi yaddaşında iz qoymuş ziyalı nəslinin ideya və dəyərlərinin müasir kontekstdə yenidən düşünülməsi baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Əbülhəsən Ələkbərzadə müasir Azərbaycan nəsrinin inkişafında fəal iştirak etmiş ədiblərdən biridir. O, 27 fevral 1906-cı ildə İsmayilli rayonunun (keçmiş Şamaxı qəzası) Basqal qəsəbəsində anadan olmuşdur. 1925-ci ildə Bakı Darülmüəllimini bitirmiş, peşəkar fəaliyyətinə Azərbaycan Kinematoqrafiya Komitəsində baş redaktor vəzifəsində başlamış, müxtəlif dövrlərdə isə iki dəfə "Azərbaycan" jurnalının baş redaktoru olmuşdur. Əbülhəsən Ələkbərzadənin ədəbi yaradıcılığı lirik şeirlə başlamışdır.

1925–1927-ci illərdə "Maarif yolu" jurnalında "Dağlar", "Şahbuzdağı", "Bahar yağışları", "Qasımkəndin yaxınlığında", "Etirafdan", "Cortel axşamı" və digər şeirləri dərc olunmuşdur. Bu əsərlər əsasən təbiət lövhələrinə və lirik mövzulara həsr edilmişdir. İlk hekayələrini yazanda Əbülhəsən 20–21 yaşında idi. Onun yaradıcılığının gənclik dövrü Azərbaycanın siyasi-ictimai həyatının mürəkkəb və ziddiyyətli bir dövrünə, ölkənin sosialistləşmə prosesinin iqtisadi, məişət və şüur sahələrində yaratdığı dəyişikliklərə təsadüf etmişdir.

1927-ci ildə "Maarif və mədəniyyət" jurnalında çıxan "Sofi" hekayəsi ilə Əbülhəsən nəsrə qədəm qoymuş və dini mistikaya qarşı aparılan çoxəsrlik mübarizənin davamçısı kimi diqqət çəkmişdir. Bu hekayədən sonra o, müntəzəm olaraq hekayə və oçerklərlə ədəbiyyatda fəaliyyətini davam etdirmişdir.

1927–1930-cu illərdə Əbülhəsən Ələkbərzadə müasir Azərbaycan romanının formalaşmasında fəal rol oynamışdır. 1930-cu ildə, 24 yaşında ikən, onun "Yoxuşlar" romanı nəşr edilmişdir. Roman kollektiv təsərrüfat uğrunda mübarizənin müəyyən dövrünü, 1929–1930-cu illərin kənd həyatını əks etdirir və Azərbaycan sovet nəsrinin ilk romanı hesab olunur. Əsərin birinci hissəsi 1930-cu ildə, ikinci hissəsi isə 1962-ci ildə çap olunmuşdur. "Yoxuşlar"dan üç il sonra, 1933-cü ildə, Əbülhəsən "Dünya qopur" romanını nəşr etdirmişdir. Bu əsər Azərbaycan

zəhmətkeşlərinin hakimiyyəti ələ alması və inqilabi dövlət yaratması prosesini təsvir edir. Roman həm də müəllifin doğulduğu və gənclik illərini keçirdiyi Basqal kəndinin və onun zəhmətkeşlərinin – xüsusən şarbaz və kələğayı toxuyanların – təsvirinə əsaslanır. Lakin burada göstərilən kənd və insanlar, inqilabın ilk aylarında Azərbaycan kəndlərində baş verən hadisələrin geniş bədii ümumiləşdirilmiş mənzərəsidir. “Dünya qopur” romanı bir neçə dəfə təkmilləşdirilmiş və 1980-ci ildə “Üç ildən sonra” adı ilə son versiyası çap olunmuşdur.

Müharibə illərində Əbülhəsən “Atalar və oğullar”, “Yaralı”, “Oxu, bülbülüm, oxu”, “Görüş yeri” və digər hekayələrini yazmışdır. Bu əsərlərdə təsvir edilən döyüş səhnələri və igid döyüşçü surətləri müəllifin şəxsən şahidi olduğu hadisələrə əsaslanır. Qələbədən sonra isə müharibə mövzusunda, bilavasitə döyüş səhnələrini göstərən ilk Azərbaycan romanı “Dostluq qalası” adı ilə yazılmışdır (1960).

Əbülhəsənin digər əsərləri arasında “Müharibə” (I kitab, 1947), “Tərs adamlar” (1967) və “Seçilmiş əsərləri” (üç cild, 1984) də xüsusi yer tutur. Onun yaradıcılığı Azərbaycan nəsrinin inkişafında mühüm rol oynamış və roman janrına verdiyi töhfə müasir Azərbaycan ədəbiyyatında əhəmiyyətli bir mərhələ hesab olunur. Əbülhəsənin döyüş və ədəbi-ictimai fəaliyyətinə görə üç dəfə “Qırmızı Əmək Bayrağı” ordeni (1966, 1971, 1976), bir sıra fəxri fərmanlar və döyüş medalları ilə təltif olunmuşdur.

O, 20 may 1986-cı ildə 82 yaşında vəfat etmişdir. Onun qəbri doğulduğu Basqal kəndindədir və oraya büstü qoyulmuşdur. 2006-cı ilin 20 iyununda Rəşid Behbudov adına Mahnı Teatrında Əbülhəsən Ələkbərzadənin anadan olmasının 100 illik yubileyi qeyd edilmişdir. Yubiley tədbirində “Bir il səndən ayrılı” adlı ədəbi-bədii kompozisiya təqdim olunmuşdur.

**Əbülhəsən Ələkbərzadənin qəbri
Basqal kənd qəbristanlığı**

Onun əsərləri yalnız dövrünün sosial və siyasi dəyişikliklərini əks etdirməklə qalmayıb, eyni zamanda milli kimliyin, ədalət və maarifçilik ideyalarının inkişafına mühüm töhfə vermişdir. Əbülhəsən Ələkbərzadənin irsi bu gün də Azərbaycan nəsrində canlı olaraq qorunur və gələcək nəsillər üçün dəyərli ədəbi və mədəni nümunə kimi qalır. Bu yubiley həm yazıçının xatirəsinin yad edilməsi, həm də Azərbaycan ədəbiyyatının zəngin tarixi irsinin müasir dövrdə dəyərləndirilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Ədəbiyyat siyahısı

Əbülhəsən. Seçilmiş əsərləri: 3 cildə. Bakı: Azərnəşr, 1984–1985.

1-ci cild. «Dünya qopur» (roman). 1984, 388 səh.

2-ci cild. “Tamaşa qarının nəvələri” (povest). 1984, 276 səh

3-cü cild. «Utancaq» (povest) «Sədaqət» (roman). 1985, 240 s.

<http://milliarxiv.gov.az/az/ebulhesen-elekberzade>

https://azertag.az/xeber/ebulhesenin_100_illik_yubileyi_qeyd_olunmusdur-348614

QƏRİB MEHDİ

BƏXTİYAR VAHABZADƏ – 100

(XATİRƏ YAZISI)

Qələm əhli yaradıcı adamlar hesab olunur. Onlar qeyri-adi yaradıcılıq qabiliyyətlərilə adilərdən seçilirlər. Seçilmişlər həmişə böyük, humanist ideyaların çağırışçısı olmaq missiyasını öz üzərlərinə götürürlər. Onlar haqqa arxalanmaqla başqaları üçün yaşamaq dərsi keçən müəllimlərdir. Dinləyicilərindən, oxucularından nümunə göstərməyi tələb edən SEÇİLMİŞLƏRİN özləri necə – dediklərinə nümunə göstərə bilirlərmi?

Bu yerdə yadıma ibrətli bir hadisə düşdü. Budur, gündəlik yazmamaq özünü bürüzə verir. Eybi yox, əsas – qayədir. Şahidi olduğum bu hadisə Azərbaycan Yazıçılarının VIII qurultayında baş verib. O zaman Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi vəzifəsində çalışan mərhum Heydər Əliyev bir qayda olaraq yaradıcı təşkilatların qurultaylarında şəxsən özü iştirak edir, istiqamətverici nitqlər söyləyirdi. Mahir siyasətçi yaradıcı adamların dilini yaxşı bilir, daxilini yaxşı görürdü. O, əlverişli şərait yarananda hadisələrə müdaxilə edir, orada müdrikcəsinə maraqlı «əməliyyatlar» aparırdı. Bu «əməliyyatlar» zamanı sözün (səsin, rəngin) nə olduğundan çox, kimin kim olduğu üzə çıxırdı. Beləliklə, gələcəkdə xatirə yazanları qiymətli mate-

rialla təmin edirdi. Nəzərdə tutduğum qurultaydakı hadisə, məncə, bu qəbildən baş verənlərin ən seçilən, ən yaddaqalanı idi. Gərgin və maraqlı keçən qurultayın işi yekun mərhələsinə daxil olmuşdu. Növbəti məsələ Moskvada keçiriləcək SSRİ yazıçılarının qarşıdakı qurultayına layiqli nümayəndələr seçməkdən ibarətiydi. Kimsə tribunaya qalxıb təklif kimi 22 nəfər (səhv etməmə) tanınmış yazıçının siyahısını oxudu. Adı səslənmiş imzalara yekdilliklə səs verildi və beləliklə, bu iş qapanmış hesab olundu. Birdən... Bəli, birdən müharibələr keçmiş, əsir düşmüş, sürgünlük həyatı yaşamış, nəhayət, bəraət almış ağsaqqal və məhsuldar yazıçımız Süleyman Vəliyev söz alıb (ya almayıb) yerindən təxminən aşağıdakı sözləri dedi:

–Çox diqqət yetirmişəm. Yazıçıların Ümumittifaq qurultayına həmişə eyni qələm sahibləri seçilirlər. İllər ötsə də, siyahıda demək olar ki, yenilik gözə dəymir. Bu dəfə təvazökarlığı kənara qoyacağam. Moskvada mənim 30 kitabım nəşr olunub. Paytaxt oxucusu mən Süleyman Vəliyevi o siyahıdakı hər hansı imza sahibindən yaxşı tanıyır. Belə olan halda, Moskva qurultayında mənim iştirakım daha qanunauyğun, daha ədalətli olardı. Bir də ki, gələn qurultayadək

ömür dözəcəkmi?.. Bütün bunlara görə də mən namizədliyimi irəli sürürəm.

S.Vəliyevin gözlənilməz çıxışı və təklifi sakit havada şimşək çaxışına bənzəyirdi. Qocaman yazıçı saydığı dəlillərə görə haqlı sayıla bilərdi. Ancaq bu necə ola bilərdi? Artıq siyahıdakı adamlara səs verilmiş və ona uyğun qərar qəbul edilmişdi. Necə deyərlər, artıq qatar getmişdi. Qəfil təklifə baxmayaraq, bunu hamı belə qəbul edirdi. Yalnız bir nəfərdən – qaydalı-qaydasız oyunlardan həmişə qalib çıxan Heydər Əliyevdən başqa. Rəhbərin əks qütbdən reaksiyası «açıq havada şimşək çaxışını» salonu dolduranlara qəbul etdirdi. (Mən lent yazısı köçürürəm, qayəni yazıram). O, ömrü boyu əzablar çəkmiş qocaman yazıçının sözünə, təklifinə dəstək verdi:

–Mən yoldaş Süleyman Vəliyevin narahatlığını başa düşür və incik sözlərində bir haqq görürəm. Nailiyyətlərinə görə hörmətli yazıçımız Moskvaya gedəcək nümayəndə heyətinin tərkibində təmsil olunmalıdır. Ancaq bizə verilən say məlumdur. Onu dəyişmək çətin məsələdir. Qərar da ki, səsvermə yolu ilə qəbul olunubdur. Bəs necə etməli? Yalnız bir yolumuz qalır. Kimsə öz namizədliyini könüllü surətdə geri götürərək yerini özündən haqlıya – Süleyman Vəliyev yoldaşa verməlidir. Bu humanist addımı 22 nəfərdən biri atmalıdır.

Nəhəng salonu sükut bürüdü. Aşağıdakılar da susurdu, yuxarıdakılar da. Hamı

böyük maraq və intizar içində gözlərini 22 nəfərə dikmişdi. Sükut uzanır, uzandıqca ağırlaşır. Ola bilsin ki, bu sınaqçı sükutun ömrü bir dəqiqədən beş dəqiqəyədək çəkdi. Ancaq mənə elə gəlirdi ki, hamı düz bir əsrdir ki, bu ağır, bu üzücü sükutun içində boğulur. Bu nə seyr idi ki, rəhbər bizi onun pəncəsinə vermişdi?! Özü isə tamam başqa bir aləmdəydi. Onun mürəkkəb gedişlərini açmaq o qədər də asan deyildi. Üzləşdiyimiz vəziyyətə görə ya halımıza acıyır, ya kimsənin sezmədiyi daxili bir həzz alırdı. Bəlkə də, hər iki hissi yaşayırdı. Hər halda bir şey qaçılmaz idi. Biz bunu tədricən dərk edirdik. Təcrübəli müdrik məharətlə içimizi açıb özümüzə göstərirdi. Belə halda vicdanı olan kəs ya çıxış yolu tapmalı, ya öz namizədliyindən imtina etməliydi. Çox güman ki, rəhbər qəlbinin dərinliyində belə düşünürdü: «Ey ədalət carçıları, budur, arzuladığınız məqam çatıb. Haqqa doğru addım atmağın vaxtı yetişib. Başa düşürəm, nəyi gözləyirsiniz? Niyə susursunuz?».

Nəhayət, özündə qətiyyət tapan bir səs ağır sükutu çiliklədi. Bu səs... Sözümü burada saxlayıb vaxtı bir saat geriye çəkməyə məcburam.

* * *

Oxucular tərəfindən çox sevilən, milli şüurumuzun oyanışında danılmaz xidmətləri olan şair-dramaturq Bəxtiyar Vahabzadənin çıxışına qədər qurultayın işi rəvan gedirdi. Elə ki Bəxtiyar müəllim tribunaya qalxdı, elə ki böyük Füzulinin Kərbəladə dağıdılmış məzarından yana-yana söhbət açdı, elə ki bu vəhşiliyin qarşısını almaq üçün respublikanın birinci şəxsi Heydər Əliyevi köməyə çağırırdı, vəziyyət gözlənilmədən dəyişdi. Odlu-alovlu sözləri vətənpərvərlik donuna bürünmüş şair birdən-birə çətinliklə üz-üzə qaldı. Sən demə, bizim bilmədiyimiz, həlli yaradıcı ziyalılar tərəfindən gözlənilən faktlar varmış. Xeyli əsəbləşən Heydər Əliyev şairin alqışlarla müşayiət olunan nitqini yarımcıq kəsdi. Onun sözlərini xatirimdə qaldığı kimi yazıram (məzmunca doğruluğuna şübhəniz olmasın):

–Bəxtiyar, sən çox «Millət!», «Millət!»

deyə hər yerdə sinənə döyürsən. İndi də Füzulinin məzarının dağıdılması barədə haray qoparırsan. Deyəsən, bizi bu hadisəyə biganəlikdə günahlandırmaq istəyirsən. Əslində, məsələyə təsir edəcək səmərəli yola siz gəlmirsiniz. Bu barədə mənə müraciət edən Mirzə İbrahimov və Həmid Araslı yoldaşlara da demişəm. Demişəm ki, Füzuli sovet vətəndaşı deyil ki, bu məsələyə birbaşa dövlət səviyyəsində qarışılın. Ancaq yollar var. Siz sənətkarlar hüduzsuz imkanlara maliksiniz. Nə durmusunuz, Birləşmiş Millətlər Təşkilatına yazın. YUNESKO-nu narahat edin. Uyğun beynəlxalq təşkilatları ayağa qaldırın. Dediklərimin heç birini etmirsiniz. Sadəcə, mənə müraciət etməklə kifayətlənirsiniz. Millətçilər adətən radikal olurlar. Əslində, siz Bəxtiyar Vahabzadə gərək indiyədək beş addımlıqda yaşayan İraq səfirinin yaxasından yapışmış olaydınız. Onu qeyri-insani hərəkətlərinə görə silkələyib ayıldaıdınız. Nədənsə, bunu etməyibsiniz. Yəqin çəkinibsiniz. Çox nahaq! Əgər dediyimi etmiş olsaydınız, mən Heydər Əliyev arxanızda duracaqdım. «Millət!», «Millət!» demək ayrı şeydir, millət üçün işləmək ayrı şey.

Bayaq şairi alqışlayanlar, indi də hökmdarı alqışlayırdılar.

Bəxtiyar müəllim zəhmin, gerçəkliyin və dəmir məntiqin qarşısında basıldı, özünü yox, illərlə yığdığı müsbət imicindən xeyli itirdi.

Bu xatırlatmadan sonra indi bayaqkı söhbətə qayıtmağın vaxtıdır.

* * *

...Çox güman ki, rəhbər qəlbinin dərinliyində belə düşünürdü: «Ey ədalət carçıları, budur, arzuladığınız məqam çatıb. Haqqa doğru addım atmağın vaxtı yetişib. Başa düşmürəm, nəyi gözləyirsiniz? Niyə susursunuz?».

Nəhayət, özündə qətiyyət tapan bir səs ağır sükutu çiliklədi. Bu səs sevimli şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin səsi idi:

–Mən Süleyman Vəliyevin xeyrinə öz namizədliyimi geri götürürəm!

Yenə Bəxtiyar Vahabzadə! Bu cəsarətli

çıxış öz mənafeyinə qələbə çalmanın, haq-sevərliyin parlaq nümayişiydi. Salonda yəndən gurultulu və sürəkli alqışlar qopdu. Şair bu addımı ilə bir az bundan əvvəl itirdiklərini artıqlaması ilə geri qaytardı. Sonra Cabir Novruz bu yolu tutdu. Sonra durna qatarı... Sonra statistika... Əlbəttə, əsas birincidir. Bəxtiyar müəllimin çıxışından razı qalan Heydər Əliyev məmnun halda gülümsəyirdi. O da vəzifəsini yerinə yetirmiş, sənət adamlarının kimliyini ustalıqla açıb özlərinə göstərmişdi. İndi bu hadisə ilə bağlı son gedişin vaxtı çatmışdı. Rəhbər hamını razı salan, ürəklərindən xəbər verən bir çıxışda bulundu:

–Sağ olun, özünüzü doğrultdunuz. Heç kim narahat olmasın. Moskvaya gedəcək seçilmişlərin sayı azaldılmayacaq. Süleyman Vəliyev də kənarda qalmayacaq. Mən Moskva ilə danışaram. Əlavə bir nəfər üçün xahiş edəram. Güman edirəm ki, xahişimi nəzərə alarlar. Dedi ki, kimi də oldu.

Qeyd:

“Xəzan” jurnalı redaksiya heyəti bu il jurnalın may-iyun sayında Qərib Mehdi-nin 90 illiyini təbrik edəcəkd.

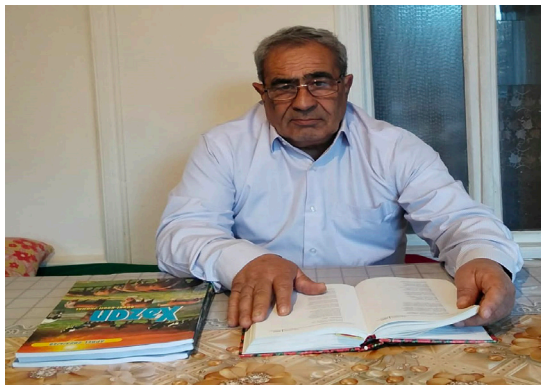
Qərib Qasım oğlu Mehdiyev 21 iyun 1936-cı ildə Qəbələ rayonunun Mirzəbəyli kəndində anadan olub. Kiçik yaşlarında ailəliklə Gəncə şəhərinə köçüblər. Yaradıcılığa 1958-ci ildən «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzetində dərc etdirdiyi «İşıq qəzəbi» satirik hekayəsi ilə başlayıb. İlk hekayələrini Qərib, Qərib Mehdi təxəllüsləri ilə çapa verib. Ədibin 1989-cu ildə «Oxşarlar» pyesi Gəncə Dövlət Dram Teatrında tamaşaya qoyulub.

Mehdiyevin əsərləri xarici ölkələrdə də nəşr olunub. O, 1979-cu ildən Gəncə şəhəri Alimlər Evi nəzdində olan «İlham» ədəbi birliyinə rəhbərlik edirdi.

Təəssüf ki, amansız ölüm onu 20 yanvar 2026-cı ildə aramızdan apardı. Allah qəni-qəni rəhmət eləsin!

Biz də onun xatirəsini əziz tutaraq şair Xosrov Natilin təqdim etdiyi bu yazı-nı çap etməklə təskinlik tapdıq.

ŞAHLAR HACIYEV – 65

Əziz “XƏZAN” müəllifləri və dəyərli oxucular.

Əli bəy Azərinin xatırlatması və təklifi ilə istədim özüm haqqında bədii-publisistik qarışıqlı esseyə bənzər bir tərcümeyi-hal yazım. Çox çalışdım, fikirləşdim, fikirlərimi cəmləyə bilmədim. Həmişə tərcümeyi-halımı yazmaq mənim üçün çətin olub. Həyatım o qədər sadədir ki, hər hansı tərifli sözə, fikrə uyğun görünmür. Üzə çıxartmağa bir şey tapılmır. Yaşadığım ömrə nəzər saldıqda isə necə də mürəkkəb və qəliz olduğunu görürəm. Qələmə alan olsa maraqlı bir romandır. Məncə, elə hər kəsdə belədir. Hər bir insan ömrü maraqlı bir əsərdir. Qismətindən, mahiyyətindən asılı olaraq bəziləri hesaba alınır, bəziləri isə ot, ağac, gül kimi gəldiyi torpağın bir parçasına çevrilərək həyatı funksiyasını həyata keçirir.

İndi isə özüm haqqında danışmaq istəyirəm. Çünki sevimli jurnalım olan «XƏZAN»da oxucuların görüşünə gəlmək şansı yaranıb. Jurnalın bu nömrəsində dəyərlimiz, yaradıcılığını və şəxsiyyətini bir nümunə bildiyim Əli Bəy Azəri məni yazılarımla bir yerdə oxucularla təqdim edəcək. Əslində, bir ədəbiyyat həvəskarı, həvəskar yazar, şair kimi ayaqda qalmağımda, az-çox yada düşməyimdə «Xəzan»ın böyük rolu olub. Yardımcılıq fəaliyyətimi «dondurduğum» bir vaxtda şeirlərim bu jurnalda işıq üzü gör-

dü. Bununla da əvvəlki həvəsim və marağım özümə qayıtdı. Ondan sonra isə həm jurnalın özündə və həm də müxtəlif almanaxlarda şeir və hekayələrim çap olunmağa başladı.

Jurnalın bu nömrəsində yeni şeirlərim təqdim olunacaq. Hiss edirəm ki, oxucular da yazılarımla yaxşı qarşılayırlar. Odur ki, 65 yaşımın tamam olması ilə əlaqədar geniş tərcümeyi-halımı oxucuların qarşısına çıxmaq istəyirəm. Sözsüz ki, bu təqdimatın səbəbkarı da elə möhtərəm Əli bəy Azəridir. Özüm haqqında nə deyə bilərəm?

Mən 1960-cı ilin aprel ayının 22-də İsmayilli rayonunun Çandahar kəndində anadan olmuşam. Orta təhsili üç məktəbdə almışam. İbtidai təhsilimi öz kəndimizdəki ibtidai məktəbdə, (ümumi) səkkizillik təhsili Brovdal kənd 8 illik məktəbində, tam orta təhsili isə Böyükşordakı 19 nömrəli orta texniki peşə məktəbində almışam. Peşə məktəbini bitirəndən sonra on ilə qədər Binəqədi-neft (əvvəlki Kirovneft) NQDU-da montyor, operator, gecə növbətçisi işlərində çalışmışam. 1979-1981-ci illər ərzində Belarusiya-da hərbi xidmətdə olmuşam. 1982-1987-ci illərdə mədəndə gecə növbəsində işləməklə BDU-nun Kitabxanaçılıq və Bibliografiya fakültəsində təhsil almışam. 1988-ci ildə öz rayonumuza qayıdıb İsmayilli rayon MKS-də şöbə müdiri və başqa vəzifələrdə işləmişəm. 2004-cü ildən bu günə qədər İsmayilli şəhər 5 sayılı tam orta məktəbdə hərbi müəllim işləyirəm.

Bədii yaradıcılığım haqqında da bir qədər məlumat verim. Onu deyim ki, məni bədii yaradıcılığa həvəsləndirən və səfərbər edən oxuduğum bədii kitablar olub. Birinci oxuduğum “Koroğlu” dastanıdır. O kitab əziz atam Xənalının həmişə yastığının altında olub. Onu bir dostu uzun illər qabaq atama bağışlamışdı. Ən qiymətli sərvəti idi

ki, o sərvətdən mən də yararlandım. Sonra kitabxana kitablarına girişdim. Oxudum və özüm üçün əxz elədim. Daha sonra isə bu kitablardan təsirlənib özüm yazmağa başladım. Birinci kiçik məqalələrdən başladım. Sevimli şairimiz Musa Yaqubun redaktoru olduğu «Zəhmətkeş» qəzetində yüzdən çox məqaləm, kiçik hekayə və felyetonlarım dərc olunub. 7-ci sinifdə oxuyanda mən artıq qəzetin ştatdankənar müxbiri idim. İlk şeirim 14 yaşında ikən bu qəzetdə dərc olunub. Həmin illərdə rayon qəzeti ilə yanaşı «Pioner», «Sovet kəndi», «Kirpi», «Göyərçin» mətbuat orqanlarında da kiçik həcmli məqalə, şeir və hekayə ilə çıxış etmişəm. Təhsil illərimlə və əmək fəaliyyətimlə bağlı olan dövr şeir, sənət həyatım üçün çox əhəmiyyət kəsb edib. Müxtəlif illərdə N.Kəsəmənli, Z.Yaqub və M.Ələkbərlinin rəhbərlik etdiyi Poeziya dərnəklərində üzv olaraq şeirin, ədəbiyyatın qayda və normalarını əxz etmişəm. O illərdə yenə müxtəlif mətbuat orqanlarında Şahlar Hacıyev və Şahlar Rəhmanlı imzaları ilə çıxış etmişəm. «İsmayilli Yazarları» ədəbi-ictimai birliyinin, «Dağ çiçəkləri» ədəbi məclisinin üzvüyəm. Amma mən şair olaraq tanınma bilmədim.

Hazırda da yaradıcılıqla məşğul oluram. Arxivimdə 400-dən çox şeir, bir neçə bütöv povest, 15 hekayəm, bir neçə səhnəcik və başqa yazıları var. Yarımçıq qalmış yazıları isə lap çoxdur. Allah ömür versin onları da bitirib başa çatdırım.

Vaxtı ilə dərc olunmuş məqalə və felyetonlarımdam, xırda hekayələrdən özümün də xəbərim yoxdur. Çünki onları yığıb toplamamışam. Hələ kitabım dərc olunmayıb. Ümid edirəm ki, o xoş günü görə biləcəyəm. Bu, qalır qadir Allahın ümidünə. İnsan sona qədər ümüdlə yaşayır. O ümid isə həyat eşqi deməkdir. İnşallah, bir gün bu arzum və ümidlərim çin olar.

26.01.2026, İsmayilli şəhəri

ŞAHLAR HACIYEV

TƏMSİLLƏR

CƏNGƏLLİYİ DAĞIDAN DONUZ

Cəngəlliyn hakimi Aslan iclas çağırdı,
Qəzəblə çıxış etdi: - Vəziyyət çox ağırdır!
Tapdanıb izzətimiz, azalıb urvatımız,
Cəngəllik Şurasında hallanıbdır adımız.
Deyiblər ki, cəgəllik, tamam dağılıb gedir,
Viranəyə dönübdü, hara baxır bəs bu Şir?!
Çox sözlər danışılar, etmirəm daha təkrar,
Çağırmişəm sizi ki, üzə çıxsın günahkar.
Belə cənnətməkanı kimdi dağıdıb tökən,
Kimdirsə, üzə çıxsın, ona göstərərəm mən!
Qoymaram adımıza bir daha gəlsin xələl,
Tez tapın günahkarı, problemi edək həll!
Əgər o günahkarın deməsəniz adını,
Cəhənnəm eləyərəm hamının həyatını!
Kaftar durdu ayağa, danışdı: - Əlahəzrət!
Qoy olanl mən deyim, üzə çıxsın həqiqət.
Gözünüzün önündə oluram mən hər zaman,
Cəngəlliyn naminə keçərəm öz canımdan.
Qanıma elə hopub müqəddəs qanunları,
Qoymaram ki, pozalar zərrə qədər onları.
Sökməyə dağıtmağa kim nə görübdü məndə,
Həmişə aydan arı gəzirəm göz önündə.
Pələngin də bilirəm dağıtmaqla yox işi,
Buna yaramaz əsla nə pəncəsi, nə dişi.
O ki qaldı Leopard, Xallı Bəbir, ya Puma,
Onlar qohumlarıdır, qohum qıymaz qohuma.
Dağıtmaz cəngəlliyni heç zaman Timsah yoldaş,

Gözlərindən axıdır yolumda daim qan-yaş.
 Hər qanundan, qaydadan onlar olublar hali,
 O cürə ad-sanları, döşlərində medalı
 Dağıtmaq sahəsində usta olan biri var,
 Bütün bu müsibətə mənə odur günahkar
 Şir çığırdı: - Kimdir o? Kaftar qayıtdı: - Donuz!
 Odur bu cəngəlliyi tarimar edən quduz!
 Elə idbar burnu var, yanında xış yalandı.
 Qazmadığı yer varmı, hər bir tərəf virandı.
 Hara baxsan şumlanıb, hara baxırsan yarıqan,
 Elə hey söküb tökür, dayanmır bu qudurğan.
 Bu gülüstan cəngəllik biganə olub ona
 Goreşən kimi qazıb girir yerin altına.
 Gedirsən ki, tutasan, deyəsən, bəsdür, daşın!
 Elə kəllə vurur ki, dəşilir böyrün-başın.
 Güllə kimi yüyürür, hünərin var, qovla, tut,
 Xəyanət etmək üçün işində var min sübut.
 Dağıtmaq ustasıdır, bilin bu parabeyin,
 Günahından hallanır adı da cəngəlliyin.
 Aslan bu sözdən coşub qaldırdı tez Donuzu,
 Soruşdu deyilənə nə olacaqdır sözün?
 Donuz dedi, qazıram, amma buna səbəb var,
 Ruzi, həyat tapmağa edir bunu donuzlar
 Şir qışqırdı: - Mumla sən! Daha demə heç nəyi,
 Cəngəllikdən üstünmü, o şəxsi mənafeyin?!
 Bitdi daha bu söbət, bağlanacaq kitabın!
 Etdiyin günahların çəkəcəksən əzabın.
 Qoy rəyasət heyəti çıxartsın düzgün qərar,
 Pozulmuş qanun üçün cavab versin günahkar!
 Bütün deyilənləri qeyd etdi katib Ayı,
 Yazdı ki, qanacaqda yoxdu Donuzun payı.
 Təsdiq olundu, odur cəngəlliyi dağıdan,
 Bununçün çıxarılısın dərisi boğazından!
 Sevindilər ki, xətər toxunmadı heç kimə.
 Axırda söz verildi zavallı müttəhimə.
 Cəngəllik şurasından, - dedi, - vardır xahişim,
 Qoy bizim cəngəlliyin hallanmasın heç işi
 Çünki, bilinmir kimdir dağıdan cəngəlliyi,
 Məzlumların boynuna sıırırlar hər şeyi.

Çaqqalın etirazı

Çaqqal gəlib etdi Şirə şikayət.
 Dedi, bu meşədə yoxdur ədalət.
 Ulaya bilirəm lap qurddan da bərk,
 Mən çəpiş yeyirəm, o camış, inək.
 Düzgün verilməli hünərə qiymət;
 Bir belə ulartı, bir belə nisbət...
 Şir basın bulayıb, dedi, ay axmaq

Səs-küylə olarmı məqsədə çatmaq.
 Nə olsun, gözün ac, hay-küyün bərkdir,
 At, camış tutmağa hünər gərəkdir.

Mürəkkəb sualın cavabı (uşaqlar üçün)

Qarğa müəllim idi körpə cücələr üçün,
 Ədalətdən, həyatdan təlim keçirdi hər gün.
 Deyirdi ki, dünyada həm haqsız var, həm haqlı,
 Dərsimizin mövzusu olacaq bunnan bağlı.
 Sırtan, Quzğun və Timsah layiqdirlər şərəfə,
 Şərəfsizlik timsalı olanı da – Zürafə.
 Cücələr çığırdı: - Anlamadıq bunu biz,
 Yırtıcılar tərifli, tək Zürafə şərəfsiz...
 Dildə tərifə layiq olanlar nə əzazil;
 Halbuki anamızı Quzğun aparıb bu il.
 Hesabınız məntiqlə tamamilə gəlmir düz.
 Məgər xeyirxahlıqdan şərəflidir təcavüz?
 Qarğa bir az karıxıb mızıldandı gülərək,
 Dedi Zürafə bunu öyrənməyibmiş demək...
 Boyu ucadır yaman, diqqət edir hər yana,
 Gördüyünü danışır, hamını yığır cana...
 Dediym kitabdandır, şək gətirmə, ay uşaq!
 Qeyd eləyin dəftərə, gərək deyil anlamaq.
 Verdiyiniz sualın çox qəlizdir cavabı,
 İpucu verəcəyəm, başınız varsa, tapın!
 -Yüz yumurta qoymuşdu o rəhmətlik ananız
 Yumurtanın əllisi hesaba düşdü yalnız.
 Evə əllisi gəldi, əllisi nə oldu bəs?
 Məndən «5» alacaqdır cavabını tapan kəs.
 O tərif etdiklərim yaxşı qanır bu sirri;
 Əməldə mahirdilər, mən də onlardan biri.

Mükafat

Heyvanlar məclisində elan etdi Kral Şir,
 Təltif olunacaqlar Sırtan, Timsah və Bəbir.
 Tərifnamə olacaq, bir də yaxşı imtiyaz,
 Bu gündən cəngəllikdə yaşasınlar keyfi saz!
 Camışla Antilop da həvəsə düşüb yaman,
 Yalvardılar, nə olar, bizə də verin ondan!
 Aslan qəzəblənərək dedi, qudurmayın, ha!
 Layiq olmayan bir kəs qaldırmasın iddia!
 İllərdir bu fəğırlar can qoyur cəngəllikdə,
 Həm gücdə üstüdürlər, həm də elə bilikdə.
 Yatmırlar, əlləşirlər - baş qoymadan balınca,
 Siz neynirsiz., düşmüşüz ot-əncərin dalınca!
 Siz də fəda eyləyin, nə qədər canınız var,
 Gələn ilə qalsanız, sizə də qismət olar.

Timsahın umacağı

Fərəhlənirdi Timsah
 Varan ilə qardaş!q!
 Cəngəllikdə hamıdan
 İstedadda biz başıq;
 Parçalamaq işində
 Mən üstünəm, şikarı,
 Varan diri udmaqda,
 Tutduğu heyvanları.
 Hələ bir qardaşımız,
 Var, kiçik Kərtənkələ,
 İlana ağı verir,
 Onunla düşüb dilə.
 Kimdə var bu gözəllik,
 Kimdə var belə qüdrət?!
 Amma bu viranədə,
 Yoxdur bizə məhəbbət!
 Bədbəxt cəngəllik əhli
 Dərk eləyirdi barı;
 Bizə mehrini sala,
 Həzm eləyək onları.

İT VƏ PİŞİK

Harda görsə, dalayırdı
 Pişik iti, it pişiyi;
 Tülkü hini talayırdı,
 Siçanlar da ev-eşiyi.

ƏDALƏTLİ KAFTAR

Kaftar görüb Camışı
 Etdi əcəb şikayət;
 Mən də bir cəngavərəm.
 Niyə qoymursan qiymət!?

Qətiyyənlə anlamıram
 Zürafəni, ya Kəli.
 Niyə yaxşı şikarı
 Şirlə Pələng yeməli?!

Tab eləyə bilmirəm
 Cəngəllikdə bu dərdə;
 Odur ki, zalımlarla
 Daim müxalifətəm.

Haqqınızı zikr edib,
 Daim verirəm əngə.
 Siz də qismət olursuz
 Ancaq Şirə, Pələngə.

Niyə sizə xoş gəlir
 Zalıma olmaq şikar;
 Onu burax, məni tut –
 Haqq da ola bərqərar.

Camış dindi əzabla,
 Dərindən çəkərək ah.
 Səni dil pəhləvanı
 Eləyib nəfs və tamah.

Nə sən ədalətlisən,
 Nə mən səninçün hərif;
 Nəfsinlə özgəsinə
 Tapılırsan müxalif.

Bəxtimizə ölümü
 Ləyaqətlə yazır Şir;
 Əvvəl boğub öldürür
 Sonra ədəblə yeyir.

Kimsənin can əzabı
 Sənə deyil heç tanış:
 Didib, söküb, cırırsan
 Hələ canı çıxmamış.

Qurbanı olursam,
 Bu mənfur bəhsəbəhsin;
 Neynirəm sən kaftarı?!
 Qoy elə Aslan yesin!

Təəssübkeş Kaftar

Cəngəllikdə quraqlıq,
 Aclıq hökm edən zaman,
 Gördülər fəryad edib,
 Göz yaşı tökür Kaftar.
 Məhəttəl qaldı hamı
 Bu halına kaftarın;
 Görən nəyi özünə,
 Dərd edib yekəqarın?!
 Sordular, nədən belə
 Eləyirsən ahü-zar?
 Kaftar dedi, qəlbimdə,

Sağalmaz bir yaram var!
 İnsanların əlində
 Əsirdir it qardaşım!
 Onun üçün yanıram,
 Qurumur heç göz yaşım...
 O bədbəxt insan üçün,
 Qoyun güdür, mal güdür.
 Hər yadıma salanda,
 Dərdi məni öldürür!
 O da azad olsaydı,
 Bizim kimi, nə dərdim!?
 Dar ayaqda, acanda,
 Tutub basıb yeyərdim.

Yun çubuğu

Açıldı yuyulmağa,
 Evdəki yorğan-döşək.
 Çubuq keçdi qabağa,
 Çırpmağa yunu bərk-bərk...
 Nə qədər qüvvəsi var,
 Döyüb açırdı yunu...
 Deyindilər: -Ay idbar,
 Niyə edirsən bunu!
 Adın qalib - Yunçıran!
 Məgər insafın yoxdur?!
 Çırpırsan dayanmadan,
 Şaphaşarap, vurhavur...
 Çubuq dedi - Bunu mən,
 Eləmirəm boş yerə;
 Dolub daşaraq tez-gec,
 Yeyər sizi bit-birə.
 Tökməsəm canınızdan,
 Kiri, mikrobu, tozu,
 Qoruya bilməz, inan,
 Sizi bu yorğanüzü?

Qanqal mənəmliyi

Biçilərkən çəmənlik,
 Dəymirdilər qanqala,
 Qanqal da sevincindən,
 Bayılırdı az qala..
 Dedi: - Otlar, çiçəklər!
 Qanqalda hörmətə bax!
 Toxumluq saxlayırlar,
 Biçilir çiçək, zambaq.
 Baxın, görün, nə qədər

Dəyərlidir həyatım;
Qoruyurlar, qalım mən,
Toxum töküm, boy atım.
Dəryaz dedi, sevinmə,
Elə deyil, ay axmaq!
Sadəcə, kənd-kəsəkdə,
Qalmayıb uzunqulaq.

Uzaqgörən külqabı

Yığışaraq bir yerə,
Külqabı, müştük, qəlyan
Siqaretin şəninə
Tərif dedilər yaman.
Dedilər, ey möhtərəm,
Başımızın tacısan!
Sənnən yoxdur dünyada,
Nə olsun ki, acısan?!
Biz sənsiz neyləyərdik?!
Nə yaxşı var olmusan!
O şəfalı tüstünlə
İnsana yar olmusan.
Çəkənlərin qəlblərdə
Qazanmısan məhəbbət..
Biz də ki qulluğunda...
Edirik sənə xidmət.
Kimdə var belə vacib,
Belə şərəfli peşə?
Nə qədər ömrümüz var,
Səninləyik həmişə!
Siqaret turşuyaraq,
Dedi, çıxmayın zilə;
Bilinmir, bu xidmətin
Sonu nə olar hələ...
Xeyrimdən çox danışıb,
Lap belə etməyin ağ.
Çaldığım kamançanın
Səsi sonra çıxacaq!
Qorxuram ki, sahibin
Cigəri olsun yara;
Məni ata, sizi də,
Alıb cırpa divara.

Bağışlanası xəta

Şirə məruzə etdi
Bir gün kargüzar Sırtan
-Hesabat sənəkində
Xəta etmişik yaman.
Heyvanlar Şurasına
Yazarkən hesabı;
Antilopla Camışın
Ora düşməyib adı.
İndi bir işdir olub,
Əta edin mərhəmət.
Söz verirəm, bir daha,
İşimdə çıxmaz qələt.
Şir dedi: - Eybi yoxdur,
Fikir etmə bu haqda!
Uzaqgörən olmusan,
Onları yazmamaqda.
Azaltmağın yaxşıdır
Cəngəlliyn yükünü,
Belə ki biz yeyirik,
Kəsəcəyik kökünü.

Milçəyin məqsədi

Elektrik lampası
Otaqda yanan zaman,
Gördü milçək başına
Hey fırlanır nə vaxtdan.
Bilmək istədi, nədir,
Məqsədi bu milçəyin.
Soruşdu, can qoyursan,
Axı, nədir istəyin.
Milçək vızıldayaraq
bəyan etdi fikrini;
Söylədi ki, bu adım
Narahat edir məni.
Daha milçək adına,
heç yerdə yoxdu hörmət,
Görən qovur, öldürür
Göstərməz bir mərhəmət!
Xırda kəpənək qədər,
Bir sayğı yoxdur mənə;
İşığa can atmaqla,
Dönüb, olub - Pərvanə.

Pərvanəyə bənzədir
Şairlər sevənləri
Adına həsr eləyir,
Yaratdığı hər şeiri
Mən də bunu görərək,
Qəlbim edəndə qubar,
Pərvanəyə dönməyi
Nəhayət verdim qərar.
Onunçün də həvəslə
Dolanıram başına,
İstəyirəm çevrilim
Ən əziz sirdaşına.
Qəbul elə, bu gündən
Aşıqinəm əzizim!
Şam-Pərvanə mislində
Vəsf eləsinlər bizi.
Lampa dedi, nə olar,
Aşıqsənsə, çox gözəl!
Pərvanəm olmaq üçün
Bir az mənə yaxın gəl!
Çırp özünü köksümə,
Atəşimdə alışı, yan!
At özünü odlara,
Pərvanə - adın qazan!
Milçək dedi: - Yox, canım,
Yanar, axı, qanadım!
Qanaddan asılıdır,
Mənim bütün həyatım.
Yerində dur, başına
Fırlanım, qoy uzaqdan;
Canım qalsın salamat,
Həm qazanım şərəf-şan.
Lampa rişxəndlə güldü:
-Yanmasa qol-qanadın;
Nə qədər fırlansan da,
Pərvanə olmaz adın.
Ya bu qismətlə barış
Ya pərvanəlikdən əl çək!
Canından qorxsan, elə,
Qalacaq adın - Milçək!
Nəfsinin xatirinə,
Eləyirsən savaşı...
Səndən Pərvanə çıxmaz!
Sən get, qarnını qaşı!

GÜLDANƏ MEHDİYEVA

Azərbaycan Respublikasının
Təhsil İnstitutunun
Elmi Pedaqoji Tədqiqatlar Mərkəzinin
Təşkilati şöbəsinin baş mütəxəssisi

AZƏRBAYCAN DİALEKTOLOGİYASININ TARİXİ KÖKLƏRİ

Xülasə

Məqalədə dialektologiya elminin dialekt və şivələrindən, Azərbaycan dialektologiyasının tarixi köklərindən bəhs edilir.

Açar sozlər: *dialekt, şivə, şivələr qrupu, ləhcə, dilçilik coğrafiyası, dialektik atlas və s.*

Azərbaycan dili türk dilləri ailəsinə aid olub, qədim və zəngin tarixi ilə seçilir. Bu dil yalnız Azərbaycan Respublikasında deyil, dünyanın müxtəlif bölgələrində yaşayan milyonlarla insanın ana dilidir. Onun tarixi kökləri qədim türk tayfalarının dillərinə söykənir və minilliklər boyu inkişaf edərək bu günkü müasir ədəbi formasına çatmışdır. Azərbaycan dili həm yazılı, həm də şifahi ədəbiyyatın böyük abidələrini yaratmaq gücündə olmuşdur. Dahi şairlərimizin, yazıçılarımızın əsərləri bu dildə yazılmış və dünya ədəbiyyatında özünəməxsus yer qazanmışdır.

Azərbaycan dilinin tarixi kökləri türk dillərinin oğuz qrupuna bağlıdır. Bu dilin formalaşması qədim türkdilli tayfaların dili əsasında baş vermişdir. Erkən dövrlərdə Azərbaycan ərazisində müxtəlif dillər mövcud olsa da, oğuz türkcəsi əsas ünsiyyət vasitəsinə çevrilmişdir. XI əsrdən etibarən yazılı ədəbiyyat nümunələri meydana çıxmağa

başlamışdır. Azərbaycan dili şivələri dilimizin tarixini mühafizə etməklə yanaşı ədəbi dildən fərqlənən xüsusiyyətlərə malikdir. Bunu şivələrin fonetikasında, leksikasında, morfologiyasında, sintaksisində müşahidə etmək olar.

Dialektologiya dilçilik elminin bir sahəsi olub dilin dialekt və şivələrini öyrənir. Azərbaycan dialektologiyası bir elm kimi dialektlər ədəbi dilin formalaşmasına böyük təsir göstərmişdir. Dialektlərin öyrənilməsi Azərbaycan dilçiliyində xüsusi istiqamət təşkil edir. Bu tədqiqatlar dilin tarixi inkişafını və bölgələr üzrə xüsusiyyətlərini anlamaq baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyasının yaradılması zərurətini dilçiliyimizdə ilk dəfə olaraq M.Cahangirov irəli sürmüşdür. O, türk dillərinin dialektologiyası məsələləri üzrə III məhəlli müşavirədəki çıxışında tarixi dialektologiya barəsində demişdir: "Etiraf edilməlidir ki, bizdə dialektologiyanın bu sahəsi ilə, demək olar ki, heç kəs məşğul deyil, halbuki klassiklərimizin, bədii söz ustalarımızın əsərlərində ayrı-ayrı dialekt və şivələrə aid zəngin material var. Bunların ayırd edilməsi, dil faktlarından hansının ümumi ədəbi dilə (az-çox ümumi ədəbi dilə), hansılarının isə dialekt və şivələrə (daha dəqiq olaraq hansı dialekt və şivəyə) aid olduğunu müəyyən-

ləşdirmək çox ciddi və maraqlı problemdir. Bunları aydınlaşdırmadan nə mükəmməl dil tarixi yaranar, nə də tarixi dialektologiya hazırlana bilər”.

M.Şirəliyev tarixi dialektologiyanın yaradılmasını Azərbaycan dilçiliyinin qarşısında duran vəzifələr sırasında qeyd edir: “Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası sahəsində tədqiqatlar aparılmalıdır. Bunun üçün dialektoloqlarımız XI əsrdə başlamış əlyazmaları dərinlən araşdırmalı, əlyazmaların hansı qəbilə, tayfa dialektləri əsasında yazıldığını aşkar etməlidirlər”.

Dialektlər arasında fonetik, leksik və sintaktik fərqlər olsa da, ümumi ünsiyyət üçün maneə yaratmır. Dialektlər dilimizin zənginliyinin göstəricisidir.

Azərbaycan dili dialektləri barədə ilk dəfə M.Kazımbəy, alman alimi K.Foy araşdırmalar aparsa da şivələrin elmi əsaslarla ardıcıl şəkildə tədqiqinə keçən yüzilliyin 20-30-cu illərindən başlanmışdır.

XX yüzilliyin 60-70-ci illərindən etibarən dialektoloji araşdırmalarda şivələr bir-biri ilə müqayisəyə cəlb edilir, ümumi və fərqli xüsusiyyətləri müəyyənləşdirilir. Qədim yazılı abidələrlə və digər türk dilləri ilə aparılan müqayisələr nəticəsində qədim xüsusiyyətlər aşkara çıxarılır.

Azərbaycan dialektologiyası inkişaf tarixi boyu iki mərhələdən keçmişdir:

1. Şivələrdən dialektoloji materialın toplanması mərhələsi. Bu mərhələdə öncə lüğəti hazırlanmış, əksər şivələr təsviri metodla öyrənilmişdir.

2. Şivələrin müqayisəli-tarixi metodla tədqiqi mərhələsi. Bu mərhələ keçən yüzilliyin 70-ci illərindən hal-hazırda kimi davam edir. İkinci mərhələ birincidən dialektoloji tədqiqatların istiqamətinin genişlənməsi, metodların təkmilləşməsi ilə fərqlənir, ümumi və tarixi tədqiqatlara geniş yer verilir, araşdırmalar Ural-Altay dilləri arealında aparılır.

Dialektlərin tarixi baxımdan öyrənilməsinin iki üsulu var: 1) Həqiqi tarixi üsul (qədim yazılı abidələrin kifayət qədər saxlanıldığı hallarda); 2) Müqayisəli-tarixi üsul (yazılı mənbələr olmadıqda). Yazılı abidələr və müasir şivələr tarixi dialektologiya üçün

əsas mənbələrdir.

Azərbaycan dili şivələrinin tarixi aspektdə öyrənilməsində qədim abidələr xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu baxımdan Orxon-Yenisey yazılı abidələri, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı, M.Kaşğarının “Divanü-lü-ğat-it-türk” əsəri xüsusi yer tutur.

Bunlarla yanaşı, dilçilik coğrafiyası, onomastika, folklor və başqa türk dillərinin materialları da tarixi dialektologiya üçün mənbə sayıla bilər. Bu mənbələr içərisində, şübhəsiz ki, yazılı abidələr müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Dialektlərin tarixi əsasən ədəbi dilə aid olan tarixi mətnlər üzrə araşdırılır; bu halda sənədli materiallar böyük əhəmiyyət daşıyır.

Dialektologiyanın əsas terminləri dialekt anlayışı altında dilçilikdə dilin məhdud ərazidə işlədilən növü nəzərdə tutulur. Dialekt bütün dilə xas olan əlamətlərlə yanaşı, eyni zamanda özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə səciyyələnir. Dialektologiyanın əsas anlayışları və terminləri bunlardır: şivə, şivələr qrupu, ləhcə, dialekt, keçid (aralıq) şivə və izoqloss (coğrafi sərhəddir).

E.Əzizov Azərbaycan dili şivələrinin təsnifi ilə sistemli şəkildə məşğul olmuş və şivələrimizin bölgüsünə yeni formada yanaşmışdır. Tədqiqatçı Azərbaycan dili şivələrinin təsnifinə təkcə Azərbaycan ərazisi daxilində yanaşmır. Belə ki, Azərbaycan dili şivələri həm Azərbaycanda, həm Dərbənddə və İraqda, həm də Gürcüstanın Borçalı bölgəsində geniş yayılmışdır. İndi Ermənistan adlanan Qərbi Azərbaycanın köklü sakinləri azərbaycanlılar olmuşdur. Qərbi Azərbaycan şivələri, təəssüf ki, Azərbaycan dili şivələrinin təsnifindən kənarda qalmışdır. Bu təsnifə yalnız İrəvan şivəsi daxil edilmişdir.

E.Əzizov haqlı olaraq Azərbaycan dili şivələrimizin bölgüsünə yeni formada yanaşmış, 1988-ci ildə çap etdirdiyi “Azərbaycan dialektologiyası” proqramında Azərbaycan dili şivələrini üç ləhcəyə bölmüşdür:

I Şərq ləhcəsi. Bu ləhcə Xəzərin qərb sahilı zonasının müəyyən hissəsini (Dərbənd-Tabasaran, Quba-Xaçmaz-Dəvəçi (Şabran), Şamaxı-İsmayilli, Ağsu-Kürdəmir, Bakı, Salyan-Sabirabad-Saatlı) əhatə edir. Şərq ləhcəsi bir sıra şivə qruparına bölün-

nür: Dərbənd-Tabasaran, Quba (Quba -Xaçmaz-Dəvəçi (Şabran), Abşeron və s.

II Qərb ləhcəsi. Bu ləhcə Qazax-Şəmkir, Gəncə-Qarabağ, Daşkəsən-Gədəbəy, Kəlbəcər regionlarını, Gürcüstanın (Qardabani, Marneuli, Bolnisi, Dmanisi) və Ermənistanın bəzi rayonlarını Vardenis-Basarkeçər, İcevan (Karvansaray), Kirovakan (Böyük Qarakilsə), Spitak (Hamamlı), Amasiya və Gürcüstanla sərhəd zonaları əhatə edir. Qərb ləhcəsində bir sıra şivə qrupları fərqlənir: Qazax qrupu (Qazax, Tovuz, Şamaxor (Şəmkir), Marneuli, Qardabani, Dmanisi, Amasiya, Kirovakan, Krasnoselsk, Vardenis və s. Qarabağ şivələri, ayrım şivəsi.

III. Cənub ləhcəsi. Bu ləhcə Təbriz-Marağa, Mərənd-Əhər, Lerik-Yardımlı, Astara-Lənkəran, Ərdəbil, Xalxal, Zəncan, Sayınqala (Şahindej), Urmiyə, Xoy, Maku, Naxçıvan, Ordubad, Meğri (Mehri) regionlarını əhatə edir. Cənub ləhcəsi bir neçə şivə qrupuna ayrılır: Təbriz-Marağa, Ordubad-Culfa, Ərdəbil-Xalxal və s.

Əsas ləhcələrdən başqa Azərbaycan dilində qarışıq xarakterli və keçid tipli şivələr də var. Qarışıq şivələr (şimal-qərb) Balakən, Zaqatala-Qax, Şəki, Oğuz. Qutqaşen (Qəbələ) regionunu əhatə edir. Kür çayının sol sahil boyunca Ağdaş, Göyçay, Ucar, Zərdab, Kürdəmir (qərb hissəsi) rayonlarının ərazisində, cənubda Cəlilabad, Biləsuvar, İmişli, Cəbrayıl, Qubadlı, Laçın, Zəngilan, Qafan, Sisyan, Yeğeqnadzor (Keşişkənd), Yerevan zonasında əsas ləhcələr arasındakı keçid (ara) şivələr yerləşir.

Dialekt və şivə (ləhcə) sözləri, əsasən, məişət (danışiq) üslubunda işlənir. Bədii üslubda isə fərdiləşdirmək, təbii, inandırıcı təsvir etmək üçün obrazın dilində də dialekt sözləri işlədilə bilər. Elə dialekt sözləri də olur ki, bu və digər söz sənətkarı öz əsərində işlətdikdən sonra ümumişlək sözə çevrilir (sayırışmaq, tərəcə və s.).

Əslində dialekt sözləri ədəbi dilin lüğət tərkibinə daxil deyil, yəni onları şərti olaraq ədəbi dilin ümumişlək olmayan sözlərindən bir qrupu kimi götürürük. Lakin nəzərə alanda ki, vaxtilə dilimizdə işlənmiş sözlərin bir qismi sonralar arxaikləşərək keçib dialekt və şivələrdə «yaşayır», onda ədəbi dilimizin

tarixi inkişafını öyrənmək baxımından belə dialekt sözləri də bu gün dilimizdəki fəal sözlər qədər əhəmiyyətli sayıla bilər.

Dialektologiya ədəbiyyat, tarix, dilçilik fənləri ilə əlaqəlidir. Yəni dialektoloji materialların düzgün elmi izahını vermək üçün bədii ədəbiyyatdan, folklor nümunələrindən götürülmüş dil faktlarına tarixi aspektdə yanaşılaraq dilçilik yəndə izah edilir.

Hər bir yazıçı və şair əsərində xalqın yaratdığı söz və ifadələrdən yerli yerində istifadə etməklə əsərlərinin bədii dəyərini artırır, dilin zənginliyini üzə çıxarır, obrazların daxili aləminin açılmasına şərait yaradır. Dialektizmlər bədii əsərlərin xəlqilik, obrazlılıq, yerli koloritlilik gətirir. Bu əsərlər ayrı-ayrı şivələrin dilinə fonetik, morfoloji, sintaktik və leksik xüsusiyyətlərini mühafizə edib saxlayır, nəsilədən-nəslə çatdırır.

Məsələn: "Alo kişi qarın içi ilə gedə-gedə azaylanırdı" (S.Rəhimov); "Elə üdüləyirsən ki, elə bil qabağında bir nimçə plov var" (Ə.Vəliyev); "İmran doqqazdan keçib gələnədək Zeynəb çəpərin tapdanmış yerindən adlayıb həyətə girdi" (İ.Şıxlı).

Azərbaycan dili şivələrinin öyrənilməsində şifahi xalq ədəbiyyatı əsas mənbələrdən biridir. Şifahi xalq ədəbiyyatının ayrı-ayrı növlərində dialekt sözləri, müəyyən şivələrə məxsus danışiq səsləri, qrammatik formalar özünü qoruyub saxlayır.

Məsələn:

Saya gəldi, gördüzmü?

Say yerinə vardızmi?

Alın təpəl bir toxlu

Sayaçıya verdizmi?

(Sayaçı sözlər)

Ağadır,

Atın yolu dağadır.

Yaxşı qulaq as, yarım,

Bu bayatı sanadır. (Bayatı)

Yuxarıda işlənmiş folklor nümunələrində işlənmiş "sana" (sənə) sözü şivələrimizə məxsus fonetik və qrammatik xüsusiyyətlər özünü göstərir. "Vardızmi" (getdinizmi) sözü isə müxtəlif şivələrimizdə işlənərkəddir.

Azərbaycan dili şivələrinin tarixi aspektdə öyrənilməsində qədim abidələr xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu baxımdan

Orxon-Yenisey yazılı abidələri, "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanı, M. Kaşğarının "Divanü-lügat-it-türk" əsəri xüsusi yer tutur.

Dialekt-Dilçilikdə ümumi dialekt xüsusiyyətlərinə malik olan hər hansı bir dilin yerli şivələr qrupuna yəni, dialektə ləhcə deyilir. yanaşma dialekt və şivə terminlərinin mahiyyətinin düzgün anlaşılmasını çətinləşdirir.

Dialekt termini yunan sözü olub "danışiq, şivə" mənası daşıyır. Şivə dilin dialekt bölməsinin ən kiçik vahididir. O, bir və ya bir neçə yaşayış məntəqəsi sakinlərinin nitqində meydana çıxır. Əsas dil xüsusiyyətləri yaxın və ümumi olan bir neçə şivə şivələr qrupunu əmələ gətirir.

Ləhcə dilin dialekt bölməsinin ən böyük vahididir. Dilin tərkib hissəsi kimi çıxış edən 7 ləhcə bir neçə şivələr qrupunun məcmusudur. Dialekt termini məhdud ərazidə işlədilən ünsiyyət formasının adıdır.

Keçid şivə termini isə dilin ərazi cəhətdən əlaqədə olan iki müxtəlif dialektin sərhəd zonasında yerləşən və həmin dialektlərin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirən şivələrə aid edilir.

Şivələrdə ahəng qanunu ədəbi dilə nisbətən bir o qədər də möhkəm deyildir. Ayrı-ayrı şivələrdə ahəng qanununa eyni dərəcədə riayət olunmur. Saitlər ahənginin saxlanması və pozulması baxımından şivələr iki qrupa bölünür:

1) Ahəng qanununa riayət olunan şivələr. Bu qrupa Qazax, Qarabağ, Gəncə və Şərur şivələri daxildir. Qazax və Qarabağ şivələrində dodaq ahəngi də ədəbi dilimizə nisbətən inkişaf etmişdir. Ədəbi dildə damaq ahənginə əsasən iki variantda işlənən şəkilçilərin Qazax və Qarabağ şivələrində dodaq variantları da özünü göstərir. Qazax və Borçalı şivələrində şəkilçilərin açıq, dodaqlanan variantları, Qarabağ şivələrində isə qapalı, dodaqlanan variantları inkişaf etmişdir: *olor, oynor, otdor*, (Qazax, Tovuz, Borçalı), *görüydü, duruydu, duruymuş*, (Cəbrayıl), *üzdüyür, düzdüyür, durmuyuf*, (Qubadlı.). Qərb şivələrinin əksəriyyətində dılarxası, dodaqlanmayan saitlərin ardıcılığı gözlənilir: *ışix, ılxı, ıldırım, ılxı, armıt*, (Qazax, Qarabağ, Gəncə.), *hayat, kanar, şahad*,

sutun (Şərur) və s.

2) Ahəng qanununun pozulduğu şivələr. Şivələrdə ahəng qanununun pozulması eyni səviyyədə yayılmamışdır. Quba, Bakı, Şəki, Zaqatala, Qax, Ordubad, Culfa, Lənkəran və Təbriz şivələrində ahəng qanunu tez- tez pozulur. Bu şivələrdə ahəng qanununun pozulması həm söz köklərində, həm də şəkilçilərdə baş verir. İncə saitli sözlərə qalın saitli şəkilçilər qoşulur: *meyva, pencax, verdix* (Şəki) *qeymağ, çərdağ, gələcağam*, (Quba), *əyax, əlmas, qeytan, hiyvan, həlva, elçilix, evləndirax*, (Təbriz.) və s. Bakı, Quba, Təbriz və Şəki şivələrində əksər hallarda qalın saitli sözlərə incə saitli şəkilçilər əlavə olunur: *alaceg, almani* (Bakı), *naxırçı, ağaşdər, alı-cəm*, (Şəki), *daşdı, qapıçı*, (Quba), *alaçıği, camahati, balığı çağrey* (Təbriz.) və s. Şamaxı, Naxçıvan, Şahbuz və Muğan şivələrində ahəng qanununun pozulması bəzi hallarda müşahidə olunur. Bu şivələrdə ahəng qanununa əsasən söz köklərində və köklə şəkilçi sərhədində riayət olunur, bəzən alınma sözlər də bu qanuna tabe edilir: *qabul, ataş, maxluğ*, (Muğan), *beşlix, azarri, unnu*, (Naxçıvan, Şahbuz). Buna baxmayaraq, kök və əsaslarda dılarxası və dilönü saitlərin ardıcılığı qismən pozulur: *gözi, anasi* (Muğan), *dedix, diyərix, itildərix*, (Naxçıvan, Şahbuz) və s.

Keçid şivələrdə bu qanun qarışıq şəkildə təzahür edir. Cəbrayıl, Qubadlı və Göyçay keçid şivələrində ahəng qanunu əsasən gözlənilir, Ağdaş keçid şivəsində isə zəif fəaliyyət göstərir. Bu müxtəliflik həmin şivələrin təsir dairəsində olduğu dialektlərlə bağlıdır. Cəbrayıl və Qubadlı şivələri ahəng qanununun dayanıqlı olduğu qərb və cənub dialektlərinin, Göyçay şivəsi qərb və ahəngin qismən saxlandığı şimal - şərq dialektinin, Ağdaş şivəsi isə qərb və ahəngin tez- tez pozulduğu şimal- qərb şivələrinin təsirinə məruz qalmışdır. Zəngilan keçid şivəsində də həm damaq, həm də dodaq ahənginə riayət olunur: *sırfa, qıymat, tavla, xamır, qeyiş, qəyin* (damaq ahəngi), *qoçuyu, çömçüyü, küçüyü, düzdüyüf* (dodaq ahəngi) və s.

Dialekt (Ləhcə) nədir?

Ədəbi dilin bütün ümumi xüsusiyyətlərinə malik olan, lakin müəyyən əraziyə xas olan yerli danışiq formasıdır.

Bir neçə yaxın şivənin (ləhcənin) məcmusudur.

“Ləhcə” nədir?

Dialekt daxilindəki daha kiçik, xüsusi əraziyə məxsus danışığıdır. Məsələn, Muğan şivəsi, Lənkəran şivəsi, Qazax şivəsi, Zaqatala-Qax şivəsi və s.

Əsas fərqlər və əhəmiyyəti

Hiyerarxiya: Dialekt geniş, şivə dar ərazini əhatə edir; bir dialekt bir neçə şivədən ibarət ola bilər.

Ədəbi dilə münasibət: Dialekt və şivələr ədəbi dilin ümumişlək olmayan, tarixi və regional söz ehtiyatını qoruyub saxlayır.

Ədəbiyyatda yeri: Yazıçılar obrazların psixologiyasını, mənşəyini göstərmək üçün dialektizmlərdən istifadə edirlər.

Tarixi əhəmiyyəti: Dialektlər xalqın etnik tarixini və köklərini öyrənmək üçün əsas mənbələrdən hesab olunur.

Azərbaycan dilinin əsas dialekt və şivə qrupları

Şərq qrupu: Bakı, Quba, Şamaxı dialektləri; Lənkəran, Muğan şivələri.

Qərb qrupu: Gəncə, Qazax, Qarabağ dialektləri; ayrım şivəsi.

Şimal qrupu: Şəki dialekti; Zaqatala-Qax şivəsi.

Cənub qrupu: Naxçıvan, Ordubad dialektləri.

Azərbaycan dilinin dialektoloji atlasının hazırlanması dialektoloqlarımızın qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri olmuşdur. Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası bir tərəfdən dilimizin tarixi ilə əlaqədar bəzi problemlərin, dilin fonetik sistemi, qrammatik quruluşu və lüğət tərkibinin inkişafı, dilin təşəkkülü formalaşması prosesində iştirak edən qəbilə, tayfa dillərinin xüsusiyyətlərinin yayılma ərazisini və sərhədi ni müəyyənləşdirməyə, digər tərəfdən isə Azərbaycan dili dialekt və şivələrinin qohum dillər arasındakı mövqeyini və bunların müasir ədəbi dilə olan münasibətini

meydana çıxarmağa imkan verir. Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası eyni zamanda türk dillərinin müqayisəli tədqiqi, eləcə də tarixçilər, etnoqraflar, arxeoloqlar üçün də qiymətli material verir.

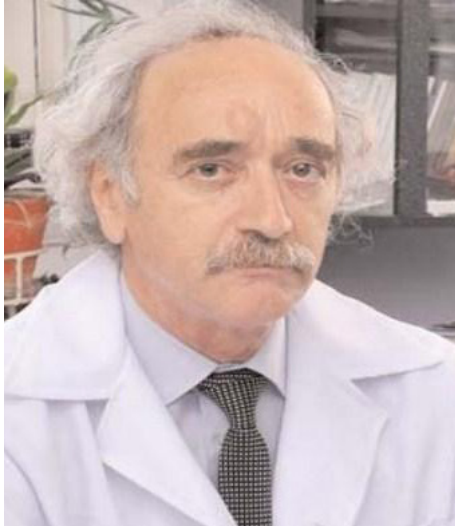
Atlas mövcud ərazidə (həm də Qərbi Azərbaycan, Gürcüstan ərazilərində) vaxtilə məskən salmış qəbilə tayfaların sərhədini, müasir dialekt və şivələrin qədim qəbilə dialektləri ilə əlaqəsini, həmçinin dialekt sərhədlərinin və s. müəyyənləşdirilməyə kömək edir.

“Azərbaycan dilinin dialektoloji atlası”nın tərtibi 1975-ci ildə tamamlanmış, 1990-cı ildə nəşr olunmuşdur.

Azərbaycan dilinə gəlmə, nə də öz kökləri etibarilə yad mənşəli olmayıb, yaranmış zamanı günümüzədək türk sistemli dil kimi Azərbaycan ərazisində sakin olmuş əcdadlarımızdan mənəvi sərvət kimi bizə miras qalmışdır. Tarix boyu Azərbaycan ərazisində müxtəlif dilli qəbilələr, tayfalar yaşamış, tarixi hadisələrin gedişindən asılı olaraq ayrı-ayrı dövrlərdə siyasi hökmranlıq müxtəlif tayfa birləşmələrinin tərəfində olmuş, lakin bu etnik müxtəliflik içərisində Azərbaycan dili əsas olmuş türk etnoslarının varlığı da mövcud olmuşdur. Azərbaycan dili şivələrinin təsnifi – bölünməsi Azərbaycan dialektologiyasında həmişə olmuşdur. Azərbaycanlılar Cənubi Qafqazın, Cənubi Azərbaycanın köklü sakinləri olmaqla yanaşı, İranın digər bölgələrində, Türkiyədə və İraqda da yaşayırlar, müxtəlif şivələrdə danışirlər.

Ədəbiyyat

1. M. Şirəliyev. “Azərbaycan dialektologiyasının əsasları”, B.; “Şərq-Qərb”, 2008
2. M. Məmmədli. “Azərbaycan dilinin dialektologiyası”, B.; 2019
3. E. Əzizov. “Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası”, B.; 2016
4. İ. Bayramov. “Azərbaycan dilinin dialektologiyası”, Ankara-2022
5. “Azərbaycanın dialektoloji atlası”, B.; “Elm”, 1990

HAFİZ ƏLİMƏRDANLI

DİLİM MƏNİM

Azərbaycan, doğma elim!
Azərbaycan, doğma dilim!
Ürəyimdə dilim-dilim,
Hər nə qədər sözüm ki var,
Nəzmə çəkib yazı bilim.

Bir mənada on sözüm var,
On sözümdə bir yozum var;
Sözlər çələng, qatar-qatar,
Kəlmə-kəlmə qəlbə yatar,
Həyatıma sevinc qatar.

Dilimdəki sözlər şəkər,
Ondan şirin varmı məgər?
Bir bulaqdır axıb gedir,
Bəhrələnir, sətir-sətir,
Neçə nasir, neçə şair.

Dağlarının əzəməti,
Bağlarının tərəvəti,
Dilimin şux məlahəti,
Hər obanın dastanı var,
Əsrlərdən bizə çatır.

Get Qazaxa dinlə sazı,
Gül, çiçəkli Qarayazı.
Şeir, dastan ocağıdır,
Səməd Vurğun oylağıdır.
Söz, kəlamlar bulağıdır.

Şirvan eli ta qədimdən,
Xaqanidən, Nəsimidən,
Seyid Əzim Şirvanidən...
Söylə, məgər sayı bitər?
Dilimizdə almış dəyər,
Sabir, Səhhət, hər kəs deyər.

Bakı özü nəzmə yardır,
Vahid kimi ustad vardır,
Bəhrələnib Nəsimidən,
Fizulidən, Xətəidən,
Şeir, sənət aşiqidir,
Hər qəzəli musiqidir.

Muğamatla Qarabağda,
Deyilər söz solda, sağda.
Hər muğam bir xəzinədir,
Dinləyənlər bunu bilir,
Dilimizə qibtə edir.

Bu dildə tutmuşdur qərar,
Təbrizdən müdrik Şəhriyar,
Yazmış cavabın Bəxtiyar,
Dilimizə vermiş təkan,
Zirvələrdir ona məkan.

Müşviq dili bir nəğmədir,
Cavid dili sərt kəlmədir,
Cavad dili himndən gəlir.
Hər bir nəzm dilə sərvət,
Hər bir nəsr dilə şöhrət.

Hüseyn Arif yada salır,
Məmməd Araz xatırladır,
Vətən oğullar çağırır,
Doğma dilə dayaq dursun,
Gələcəyə körpü qursun.

Gör kimlərdir dilə memar,
Qalıb tarixdən yadigar.
Torpaqları düşmənlərdən,
Dilimizi namərdlərdən
Təmizləyək deyir Vətən,
Nəsillərə paydır indən.

Dünyada çox dillər vardır,
Hər millətə biri vardır.
Neçə-neçə dillər bildim,
Amma yenə qəlbən deyim,
Ən şirindir mənim dilim,
Ən şirindir mənim dilim.

29.08.2017 – 08.01.2026

QƏZƏL ÖZ DÖVRÜNÜN AYİNƏSİDİR

Qəzəldir səfabəxşi-əhli-nəzər,
Qəzəldir güli-bustani-hünər.
Qəzəl bildirir şairin qüdrətini,
Qəzəl artırır nazimin şöhrətini.
Qəzəl de ki, məşhuri-dövrən ola,
Oxumaq da, yazmaq da asan ola.

Məhəmməd Füzuli

Qəzəldir şairə həyatda dəstək,
Qəzəldir aşiqə sevgidə kömək.

Hər qəzəl söyləyən qəzəlخان olmaz,
Qəzəldə gözəlin vəsfidir gərək.

Təriflər yazılmış min il əzəldən,
Yeni söz deyilsə, sevinər ürək.

Gözəllik yaşadır dünyanı hər gün,
Gözəl söz məlhəmdir ürəyə bişək.

Qəzəl zəmanənin fəlsəfəsidir,
Dərk edər oxuyan həyatı gerçək.

Həqiqət mürəkkəb, təzad var aşkar,
Tikanlı kollar da açırlar çiçək.

Qəzəl öz dövrünün ayinəsidir,
Dövrünü bəzəyir naxışla demək.

Sevgi aləmindən ol ayinədə,
Düzülmüş misralar, saf mirvaritək.

Qəzəldə özgə bir tərəvət olar,
Vətənə sevgini ifa eləsək.

Söyləmiş bir zaman Vətəndən Səhhət,
Hər sətir canından, can təkin kövrək.

Vətəni hər sevən bir kəlmə ilə,
Səhrada güllərdən yaradar örpək.

Hafıza, əməl et ustad sözünə,
Qəzəl de, dinləsin bivəfa fələk.

25-26.10.2025

ÖTSƏ DƏ YAŞ, YENƏ QƏLBİM OL DİLDARDAN XƏBƏR GÖZLƏR

Ötsə də yaş, yenə qəlbim ol dildardan xəbər gözlər,
Bilməm nədən nigarandır, hər açılan səhər gözlər.

Keçər illər fəsil-fəsil, həyat sınar hər gün bizi,
Hələ könül ol könüldən, sevgi adlı cövher gözlər.

Gedən gedib, xeyallarda mənə qalan ümidlərdir,
Bir gün soraq olmayanda, heyhat, qəlbi kədər gözlər.

Xatirələr birər-birər, canlandırırlar xoş günləri,
Görsə pərişan halımı, qafil deyər hədəf gözlər.

Eşq əhlinin dərdi nədir, hər aqıl də güman bilməz,
Örtsə zəri yerin təki, yenə onu dəyər gözlər.

Saç ağarsa, ey Hafıza, qəm eləmə ürək deyir,
Könül yəqin kömək edər, həyat səndən hünər gözlər.

01-07.12.2025

R Ü B A İ L Ə R

Həyata günahsız göz açdıq bir gün

Həyata günahsız göz açdıq bir gün,
İllərlə günahdan yaranır düyün,
Bir ömür çalışdıq açmağa onu,
Həyatın mənasın dərk etmək üçün.

27.08.2025

Zaman gözləmir

Tələs yaratmağa, gözləmir zaman,
Hey gedir, Hafiza, sürətlə yaman,
Yaratmaq bəzəkdir həyata sözsüz,
Silinməz naxışdır, bizlərdən qalan.

28.08.2025

Alışmaq asandır, yanmaqsa çətin

Məhəbbət ürəyin ehtizazıdır,
Bəlkə də taledə olan yazıdır,
Alışmaq asandır, saxlamaq isə
Çətindir, çünki o, könlün yazıdır.

31.08.2025

Yaşamaq, gözəldir inan

A dostum, yaşamaq gözəldir inan,
Qəlbində bitməsə qəlplikdən tikan,
Gözəllik aləmə yaraşlıq verir,
Paxıllıq korlayır əhvalı yaman.

04.09.2025

Xeyirsiz insan

Qazansa bir zaman obada ad-san,
Bir kənək qoz qədər xeyirsiz insan,
O yerdə bitərmi gül-çiçək, bilməm,
Qanqallıq əlindən edərlər fəqan.

05.09.2025

Səbr eylə, dinlə

Qəlp sözü dinləmək özü günahdır,
Qəlbinə yol açan ahlər ağahdır,
Düz olsa acı söz, səbr eylə, gözlə,
Gərəksə həyatda, bilən Allahdır.

24.09.2025

Bu dünya salamat qalarmı, ya Rəbb?

Bağlı qulaqlar açılarmı, ya Rəbb?
İnsanlar insantək yaşarmı, ya Rəbb?
Dağılan bir para iblis əlindən,
Bu dünya salamat qalarmı, ya Rəbb?

25.09.2025

Yaratmaq çətindir, dağıtmaq asan

Yaratmaq çətindir, dağıtmaq asan,
Yaratmaq gərəkdir, düşəndə imkan,
Dağıtmaq fətvəsi iblisdən gələr,
Yaradan insanı sevir Yaradan.

26.09.2025

Mən ki, söyləməzdim

Mən ki, söyləməzdim bir kəlmə eşqdən,
Ol eşq ürəyimdə salsa da məskən,
Sevdasız bir ürək döyünərmə heç?
Mümkünmü, nə deyim? Düşünmürəm mən.

28.09.2025

Amandır

Yaxşıya, yamana ölçü zamandır,
Yaxşıya deyərlər can da qurbandır,
Yamanın nə qədər ömrü az olsa,
İllərlə ürəkdə qalar, amandır.

12.03.2025

Sualım bundadır

Eyni bir aləmdə yaşayır insan,
Biri dağıdandır, biri yaradan,
Sualım bundadır, nə üçün, nədən?
Belə yaratmışdır, uca Yaradan?

12.03.2025

Ürək həmdəm tapsa bir gün

Sevincinə şərik varsa, eylə alqış,
Qəm gələndə olsa qəmxaş, ömrə naxış,
Həyat budur, ürək bir gün tapsa həmdəm,
Kim inciyər, illər ötsə, qarış-qarış.

18.03.2025

Yaxşıdan, yamandan bir ad qalacaq

Dünya bizsiz vardı, yenə olacaq,
Gələni qanundur, yola salacaq,
Nə qədər çalışsa həyatda insan,
Yaxşıdan, yamandan bir ad qalacaq.
19.03.2025

Bilinmir insanın tarixi bu gün

Bilinmir insanın tarixi bu gün,
Bağlıdır, açılmaz gör neçə düyün,
Hələ də qan ilə yazılır tarix,
İblis xislətlilər qaldığı üçün.
05.08.2025

İlhamı olmayan ərsəyə çatmaz

Şamlar da kibritsiz heç zaman yanmaz,
Ustadı olmayan yazıb-yaratmaz,
Yüzlərlə şeyirdi olsa ustadın,
İlhamsız biri də ərsəyə çatmaz.
24.06.2025

Qəlbimdə sızlayan bir xiffət qalar

Deyirlər, yaz gələr, qəm də azalar,
Açılan gül-çiçək könüllər alar,
Qəlbimdə sızlayan bir xiffət vardır,
Ömürdən bir il də arxada qalar.
06.08.2025

Hamı danışır

Bilirmi, yoxsa yox, hamı danışır,
Elmdən söhbətə tez-tez qarışır,
Zavallı Don-Kixot yadıma düşür,
Hər dəfə dəyirman ilə yarışır.
25.06.2025

Yada salacaq

Gələcək nədirsə o da olacaq!
Zamanı çatanda yada salacaq,
Ömür bir gül qədər həyat deməkdir,
Gözəl yaransa da, heyhat, solacaq.
09.04.2025

Nə lazım

Nə lazım, sevdasız döyünən ürək?
Nə lazım, səbəbsiz ah-nalə etmək?
Sevgisiz ötən gün, gün sayılarmı?
Tanrı da hesaba almaya gərək.
28.06.2025

Deyilməz hər şirin sözdə həqiqət

İnanma hər sözə, inanma gəl sən,
İnanma xoş sözə söylərsə düşmən,
Deyilməz hər şirin sözdə həqiqət,
Ürəyə məlhəm tək yayılsa hərdən.
14.04.2025

Ruhum Vətən üçün səfərbər olub

Ruhum Vətən üçün səfərbər olub,
Yaratmaq eşqimə bir rəhbər olub,
Qarabağ dirçəlir, sevinir qəlbim,
Hər günüm bir ömrə bərabər olub.
19.07.2025

Günahkar sayarlar onu

Şərabdan əfsanə söylənən zaman,
Deməzlər, bir dərdi saxlamış pünhan,
Dərd odur, günahkar sayarlar onu,
Xam adam şərabla çıxsa yolundan
16.04.2025

İlahi...

İlahi, "dostlardan" sən məni qoru,
Söyləmiş bir zaman Bonapart bunu,
Düşmənin nə qədər çox olsa sayı,
Məlumdur işimin əvvəli, sonu.
01.08.2025

Yarada bilməz

Hər adam elmdə yarada bilməz,
Yeninin qədrini orada bilməz,
Elmsiz aləmdə kömək etməyi,
Ürəkdən istəsə para da bilməz.
24.04.2025

ZƏMİNƏ RƏSULOVA

Azərbaycan Respublikası
Dövlət Turizm Agentliyi
Qoruqları İdarəetmə Mərkəzinin
elmi işçisi

QARABAĞ DƏRSİ

hekayə

Zəng çalındı. Sinfə gözəl və səliqəli bir qadın daxil oldu. Şəfqətli bir təbəssümlə bir-bir uşaqları süzdü, onlarla salamlaşdı, daha sonra lövhəyə yaxınlaşıb tarixi yazdı: **15 sentyabr 2040-cı il.**

Lövhənin qarşısında dayanıb özünü təqdim etdi. Dedi ki, o yeni tarix müəlliməsidir və adı Vətəndir. Sonra isə uşaqlara müraciətlə:

-Əziz şagirdlər, bu günkü - ilk dərsimizin adı – “Qarabağ”dır. İndi növbə sizindir. Özünü təqdim edin və sizin üçün Qarabağın nə olduğunu deyin... Elə birinci sıradan başlayaq. Buyur, qızım.

-Mənim adım Ləfxandır. Xocalıdanam. Uşaqlığını, arzularını, sevinclərini, isti ev-eşiyini, anasının dadlı yeməklərini qarlı-şaxtalı o məlun gecədə itirən bir qızın adını daşıyıram. O qız Qarabağda gələcəyini itirən minlərlə uşaqdan biri idi. Ancaq mənim üçün Qarabağ bütün xəyallarımın gerçək olduğu bir yerdir. Mən Sumqayıtda doğulsam da ilk addımlarımı Qarabağda atmışam. Qarabağın havası ilə nəfəs alıb, onun suyundan içmişəm. Bu gün Xocalının ən gözəl məktəbində təhsil alıram. Məktəbi bitirdikdən sonra Şuşa Dövlət Universitetinin tarix fakültəsində oxuyub, sizin kimi müəl-

lim olacam. Qarabağın şanlı tarixini gələcək nəsillərimizə öyrədəcəm. Öyrədəcəm ki, Qarabağın bəxti qara olmasın. Öyrədəcəm ki, Qarabağım böyük olsun, uca olsun!

-Müəllim mənim adım isə Çingizdir. Milli Qəhrəmanımız jurnalist Çingiz Mustafayevin adını daşıyıram. O Çingiz ki, Xocalı dəhşətlərini dünyaya çatdırdı. O Çingiz ki, donmuş körpə meyidlərini hönkürə-hönkürə kameraların yaddaşına köçürdü. O Çingiz ki, Qarabağ həqiqətləri uğrunda şəhid oldu. Bilirsiniz, müəllim, mənim Qarabağda çekdiyim videolar sosial şəbəkələrdə nə qədər izləyici toplayır? Mən də onun kimi videolar çekirəm. Bir fərqimiz var, Çingiz Mustafayev ağlayaraq, ermənilər tərəfindən qətlə yetirilmiş körpələri çekirdi. Mən isə Qarabağımızın təbiət gözəlliklərini tanıdırəm. Qarış-qarış, addım-addım gəzirəm Vətənim, çekirəm hər guşəsini. Qarabağ mənim ilham qaynağımdır. Bilirsiniz müəllimə mənim videolarımın hamısı bir fotosəkillə başlayır. O fotosəkil Vətən müharibəsi zamanı qəhrəman əsgərlərimiz tərəfindən çekilib. Bir gilizin içərisinə yerləşdirilmiş Qarabağ çiçəklərinin fotosu...

...Ancaq bu Salatın mənə imkan vermir.

-Yenə başladın, Çingiz? Mən sənəin rəqi-

bin deyiləm axı... - deyə, ala gözlü Salatın dil-ləndi. -Müəllimə, mənə atam Salatın Əsgəro-vanın adını qoyub. Düzdür mən də videolar çəkirəm, mənim də çoxlu izləyicilərim var. Ancaq mən Çingizdən fərqli olaraq Qara-bağın təbiətini yox, adət-ənənələrini, milli yeməklərini çəkirəm.

-Onda rəqib sayılmazsınız, - deyə Vətən müəllim gülümsədi.

-Bilirəm müəllim, ancaq Salatın mən ona "rəqib" deyib, onu incitməsəm danışma-ğa utanacaqdı, ona görə elə dedim.

Müəllim birinci sırada oturmuş ağbəniz qıza doğru çevrildi.

-Mənim adım Natavandır. Qarabağ xanı-nın qızının adını daşıyıram. Anam gənc vaxtı şeir yazmağı sevmiş. Ona görə mənim də adımlı Natavan qoyub ki, Qarabağı vəsf edən şeirlər yazım. Düzdür mənim şeir yazmağa qabiliyyətim yoxdur, ancaq rəsm çəkməyi bacarıram. Xan qızı Natavanın çəkdiyi üs-lubu davam etdirib Qarabağ çiçəklərinin rəsmlərini çəkirəm. Qarabağ mənim üçün çox əzizdir, çünki sadəcə Vətənim deyil, həm də anamın üzünün güldüyü yerdir. Onun yazdığı şeirlərin nikbinləşdiyi məkandır.

-Mənim adım Xudayardır. Vətən mühari-bəsində, torpaqlarımızın erməni işğalından azad olunması uğrunda aparılan döyüşlərdə qəhrəmancasına şəhid olmuş gizir Xudayar Yusifzadənin adını daşıyıram. Atam-anam mənə layla əvəzinə "Xudayar təsnifi" dinlə-diblər. İki yaşımda o mahnını əzbər bilirdim. Mənim vətən eşqim bu mahnıyla yoğrulub.

-Mənim adım Allahverdidir. Üç gün ərzində 1003 azərbaycanlını erməni əsir-liyindən azad edən Milli Qəhrəman Allah-verdi Bağırovun adını daşıyıram. Hər dəfə Ağdama gedəndə mütləq Allahverdi Ba-ğırovun məzarını ziyarət edirəm. Axı onun kimi qəhrəmanlarımız olmasa idi biz bu gün belə rahat, xoşbəxt, sülh şəraitində yaşaya bilməzdik.

-Mən Laçınam. 85 yaşında nuru zəiflə-

miş gözlərlə, titrəyən barmaqlarla və qəl-bində heç azalmayan, əksinə hər gün bir az daha böyüyən Vətən sevgisi və ona qovuş-maq ümidi ilə Azərbaycan bayrağı tikən bir nənənin adını daşıyıram. Uşaqlığı, gəncliyi Qarabağda keçən, ata-anasının məzarı Qara-bağda, özü isə ahıl çağında Qarabağa həsrət, otuz ilə yaxın ona qovuşmaq ümidi ilə yaşa-yan Laçın nənənin. O, səbrlə, ümidlə Vətənə qovuşacağı günü gözlədi və qovuşdu.

-Mən Poladam! - deyə, üzündə gözəl gülüşü ilə bir oğlan ayağa qalxdı. - Atam mənim gülüşümə görə adımlı Polad qoyub. Hamı deyir ki, sən lap general-mayor Po-lad Həşimova oxşayırsan. Müəllimə, mən də Polad Həşimov kimi hərbcı olacağam. Onun kimi səmimi, mehriban, gülərzü. O, bizim Vətənimizin bütövlüyü uğrunda gecə-gün-düz səngərdə, ön cəbhədə, əsgərlərin yanın-da olub. Ailəsi, övladları onun üzünü çox az görsə də o, Vətəni hər şeydən üstün tutub, Azərbaycanımızın bütövlüyü uğrunda şəhid olub. Onun həyat yolu bütün hərbcilər üçün nümunədir. Qarabağ mənim üçün uğrunda Polad Həşimov kimi igidlərin can verdiyi ən müqəddəs, ən ali nemətdir. Onu heç nəyə dəyişmək olmaz.

-Mənim adım isə Mübarizdir. Milli Qəh-rəman Mübariz İbrahimovun adını daşıdı-ğıma görə fəxr edirəm. Hər dəfə Mübariz haqqında çəkilməmiş filmlərə baxanda elə bi-lirəm ki, dünyada Azərbaycan əsgərindən güclü əsgər yoxdur. Mübariz İbrahimov təkbəşinə, qorxmada savaşıyan igid olub. Onun qəhrəmanlığı bu gün bizim üçün bir nümunədir. Deməli mövzu Vətən olanda ölümdən qorxmaq yox, düz onun gözünün içinə baxmaq lazımdır. Qarabağ Mübarizdir, Poladdır! Qarabağ Vətəndir!

-Müəllim, mənim adım Nargüldür. Bildi-yimiz kimi, Azərbaycan qadınları hər zaman öz şərəfi, ləyaqəti və mətanəti ilə seçiliblər. Mən iyirmi gün ərzində həm qardaşı, həm də həyat yoldaşı şəhid olan Nargülün adını

daşıyıram. O Nargül ki, əynində hərbi forma özü tabutu daşıyırdı. Onun kimi neçə qəhrəman qadınlarımız olub, qürurla öz ərinin tabutunu daşıyan. Neçə analarımız olub oğlunun şəhid xəbərinə əl açıb oynayan, “oğlum Vətən yolunda can verib” deyib ağlayan. Tarix boyu qadınlarımız öz oğullarına, ərlərinə, qardaşlarına arxa-dayaq olublar. Mən də olacam. Olacam ki, heç kim bir daha bizim torpaqlarımıza göz dikməyə cəhd etməsin. Qarabağın Azərbaycan torpağı olduğunu dərk etsin.

-Mənim adım Xədicədir. İsti yatağında mışıl-mışıl yatarkən ermənilərin Gəncəni hədəf alması nəticəsində hər iki valideyini itirən Xədicəyəm mən. O gecə onlar mənim əlimdən bütün əzizlərimi aldılar. Ata-anamın nə səsini, nə də qoxusunu xatırlayıram. İndi mənim yeni ailəm var. Gecələr rahat yatıram. Elə məhz bu torpaqda rahatlıq tapıram. Qarabağ uğrunda mənim kimi çox adam ata-anasız qalıbdır. Ancaq mən və mənim kimi minlərlə uşaq bir daha imkan verməyəcək ki, müharibə olsun. Qarabağ bütün dünya üçün sülh mərkəzi olacaq. Növbəti il Nobel Sülh Mükafatı məhz Qarabağda, Cıdır düzündə öz sahiblərinə təqdim olunacaq.

Gənc müəllim sinfə heyran olmuşdu. Nə qədər dəyişmişdi fikirlər. Necə qürurlu, necə fərəhli idi bu uşaqlar. Vətən müəllim özünün eyni yaşlarda olduğu dövrü xatırladı, müqayisə etdi. Bəli, onlar da vətənpərvər idilər, onlar da Vətənin bütövlüyü, Qarabağın azadlığı uğrunda canlarından keçməyə hazır idilər, qərarlı, ümidli, mətanətli idilər. Ancaq bu qədər qürurlu deyildilər. O zaman onların sinfində məcburi köçkünlər də vardı, gözlərindən nısgıl oxunan, ürəklərində Vətən həsrəti olan. O zaman müəllimlər var idi, doğma məktəbi üçün darıxan. Fərq bu idi. İndi o müəllimlər qovuşub doğma məktəblərinə, artıq qaçqın, köçkün yoxdur. Hər kəs öz evində sülh və sevinc içində yaşayır. İndi heç kim sabahını şəhid xəbəri ilə açmır,

indi heç kim gecə qəfil hücum olacağından qorxub paltarlı yatmır. İndi heç bir ana qəfil telefon zəngindən diksinmir. İndi heç bir uşaq erməni adı gələndə qorxmur.

Müəllim saatına baxdı və dedi ki, qalan uşaqlara da növbəti dərs vaxtı söz verəcək. İndi fasilə zamanıdır. Zəng çalındı, müəllimə sinfi tərk etdi. Növbəti saat dərsi yox idi. Məktəblə ətraflı tanış olmaq qərarına gəldi.

Məktəbin üçmərtəbəli binası üzərində üç rəngli Azərbaycan bayrağı dalğalanırdı. Milli Qəhrəman Tofiq Hüseynovun adını daşıyan məktəbdə şəhidlərə ayrılmış böyük bir guşə vardı. Bu guşədə işləyən əməkdaşlar hər həftə bir şəhid və ya qaziya həsr olunmuş tədbir keçirir, onların qəhrəmanlığı haqqında şagirdlərə məlumatlar verirdilər. Beləcə, bu günün uşaqları onların sülh içində yaşamaları üçün canını fəda edən Vətən oğullarını yaxından tanıyır və sevirirdilər. Vaxtaşırı şəhid ailələri ilə görüşlər təşkil olunur, onlar unudulmurdu. Məktəbin həyətində xarı bülbül və Qarabağ təbiətinə xas digər nadir güllər-çiçəklər becərilir, məktəbin muğam kabinetində Qarabağ musiqiləri tədris olunurdu. Şagirdlər üçün Qarabağ xalçaçılığı, Qarabağ tikmələri, Qarabağ zərgərliyi və başqa dərnəklər fəaliyyət göstərirdi. Bəli, bu məktəbin ab-havası on-on beş il əvvəlki məktəblərdən tamamilə fərqlənirdi. Çünki bu məktəb işğaldan azad edilmiş torpaqlarda idi. Çünki bu məktəbi qalib xalq, qürurlu xalq tikmişdi. Çünki bu məktəbin tikilməsi, bu şagirdlərin bu qədər qürurlu olması üçün Cəbrayıl kimi onlarla igidlər silah yoldaşlarına “Sizin ailəniz var, mən subayam”, Toğrul kimi oğullar “Ana, əsas olan bayraqdır” demişdi.

Bəli, bu günün şagirdləri çox qürurlu və cəsur idi. Çünki onların Vətəni artıq düşmən işğalı altında deyildi. Çünki onlar artıq məcburi köçkün deyildilər. Çünki onlar Müzəffər ordunun, Polad, Mübariz kimi qəhrəman hərbiçilərin övladları idi.

NURLANƏ MƏMMƏDOVA

Filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru

İBRAHİM YUSİFOĞLUNUN TƏZADLI DÜNYASI

(“ARPAÇAYDAN XƏZƏRƏ” KİTABI HAQQINDA DÜŞÜNCƏLƏR)

Müasir ədəbiyyatda differensiallaşma prosesi inkişaf nöqtəyi-nəzərindən çoxşaxəli bir istiqamətdə davam edir. Janrlarda və üslublarda eynilikdən fərqliliyə keçid cəhdi bu prosesə müsbət təsirini göstərməkdədir. Fərqlilik eyni mövzunu çatdırma bacarığında və üslubda, ədəbi simanın təxəyyül gücündə üzə çıxır. İqtisadi-coğrafi baxımdan bölgələrin fərqli strateji mövqeyi olduğu kimi ədəbiyyatda da ədəbi simaların xarakterik yaradıcılıq xüsusiyyətləri vardır. Xüsusilə, böyüyüb boya-başa çatdığı, havasını udduğu əraziyə sevgi və bu sevgini ifadə etmək istəyi günümüzün aktuallığını qoruyub saxladığı situasiyadır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü İbrahim Yusifoğlunun yeni nəşr olunan “Arpaçaydan Xəzərə” kitabı bu duyğuların təcəssümü ilə zəngindir. Kitab 2025-ci ildə Şirvan şəhərində işıq üzü görmüşdür. Kitabdakı şeirlərdə insan mənəviyyatını məşğul edən düşüncələr, Vətən məfhumunun izahlı təənnümü, payız təravətini xatırladan duyğular əks olunur.

İbrahim Yusifoğlunun şeirlərində insan hissləri təbiətin gözəlliyi ilə uyğunlaşdırılır. Bu harmoniya zamanı dərdin təbiətə təsirini təənnüm edən şair insan dünyasını Allahın bəxş etdiyi nemətləri məhv etdiyi üçün günahlandırır, cəmiyyəti gözəlləşdirmək funksiyasını icra etməli olan insanın quduzlaşmış hissiyyatı ilə mübarizə aparır.

Bir insan kimi dünyaya mənfi təsirini deyən şairin “bu dünya mənlilik deyilmiş”, “bu həyat mənimlə yola getmədi”, “alışa bilmirəm mən bu yollara” fikri ilə müxaliflik yaradaraq cəmiyyətə uyğunlaşa bilməyən “çağdaş insan” obrazını oxucusuna çatdırır. Şair özgəliklərə alışmayıb, öz şəxsi varlığını üstün tutur.

Kitabda təzadların ahəngindən formalaşan şeirlər çoxdur. Kədər və sevinc, nikbinlik və bədbinlik, kövrək notlar və fərəhli hisslər bir-birini əvəzləyir. Bu cəhətdən xəstəxana şeirləri taleyin acı gərdisinə etiraz motivinə köklənir. Tanrıdan gələn ağrıya dözən şair çətin anlarda ona həmdərd olan ürəyini onu tək qoyan insanlarla qarşılaşdırır. Bu üzləşdirmə zamanı qəlbdən boylan Vətən, torpaq uğrunda canını qurban verən Şəhidlər, övladı üçün göz yaşı axıdan Şəhid anaları, Vətəni düşməndən azad edən İgidlər, Vətənin hər qarış torpağına bələd olan Dəli Dərviş xatırlanır. Yenə təzadlar başlanır: vətəni qoruyan oğullar və vətəni tərk edən gənclər, alınan torpaqlar və itirilən igidlər, Zəfər sevinci və anaların göz yaşı... Bunların poetik ifadəyə çevrilməsi insanların kimliyinin olduğu kimi tanındılmasına xidmət edir və obyektiv qiymətləndirməni göstərir. Təzadlı dünyanın təzadlı insanlarına etirazı aşağıdakı misralarda reallığını tapır:

***Qürbətlərə düşəndə
Vətəni səsləyirik.***

***Vətəndə olandasa
Bölünürük bölgələrə.***

İbrahim Yusifoğlunun kitabında qocalıq mövzusunə da rast gəlirik. Bir tərəfdən bu tərənnüm insan ömrünün faniliyinə, digər tərəfdən həyatın sınağından keçən bir insanın uğuruna, müdrikləşmə yaşına işarədir. Qocalıq – gənclik qarşidurmasında keçmişə həsrət qalan təcrübənin xatirələri canlanır, arzularla xatirələri, ümidlə reallığı qarşılaşdırır, “mən ölümün qonağıyam” deyən şair ömrün gur akkordu ilə son akkordunun ahəngini yaradır:

***İnsantək yaşasa hər kəs həyatda,
Hələ gəncliyindən tapar ucalıq.
Ömrün müdrikləşən ahıl çağında,
Həmişə şərəflə yaşar qocalıq.***

Tənhaləşmə və zamanla dəyərlərin yerini başqa dəyərlərə ötürməsi motivi köhnə pencəklə ifadə edilir. İnsan taleyi ilə köhnəlməmiş geyim arasında oxşarlığın qeyd edilməsi ilə şair metafora nümunəsi yaratmışdır. “Nimdaş pencəyə oxunan şeir”də əvvəlki illərə və hisslərə qayıdış poetik işlənmə baxımından uğurlu təsir gücünə malikdir. Son dayanacaqda yaşananları yada salıb xoş günlərə bağlılıq tamamlanma düşüncəsinə xidmət edir:

***Bir vaxt geyilərdin ziyafətlərə,
Gözlər min heyratla sənə baxardı.
Yaman xoş gəlirdin şux afətlərə,
Duruşun, biçimin ürək yaxardı.***

***Heç nəyin dərdinə qalmazdın, vallah,
İşiq saçıldırı düymələrindən
Xoşbəxt günlər idi o günlər; Allah,
Qəlbən öyünərdin əməllərindən.***

Qocalığın payız, gəncliyin yaz fəslə ilə simvollaşdırılması poetik təfəkkürdə yenilik deyildir. Fəsillərin insan mənəvi dünyası, xarici görkəmi, ruhi vəziyyəti, sağlamlıq keyfiyyətləri ilə əlaqələndirilməsi bütün janrlarda əsas istifadə edilən priyomdur. Onun şeirlərində isə payız köhnəliyi, ömrün qəmli səhifələrini xarakterizə edir. Təbiətin dəyişməsi ilə insanın dəyişməsi iki cəhətdən assosiasiya təşkil edir. “Payız havasıdı şair havası”, “Payız şeirləri yazacam daha”, “Nə yaxşı ki, ömrün payızı vardır” misraları yetkinləşmə anlayışına uyğundur. Digər tərəfdən ayrılıq motivi də əsasdır. Yarpaqların tökülməsi, yağın yağışların çoxalması – payız lövhələri kövrək notlardan xəbər verir.

İbrahim Yusifoğlunun məhəbbətdən bəhs edən şeirlərində sevgidən çox ruhi sarsıntılar, həsrət, izzirab və bu duyğulardan bezməyən aşiq vardır. “Mən çəkən dərdləri sən barı çəkmə”, “Şeir oxuyursan titrək bir səslə”, “Mənə bir məhəbbət şeiri oxu”, “Yubandım”, “Mənim şeirlərimin sonası olarsanmı”, “Yaralanmasın” şeirlərində şair obrazı daha qabarıq nəzərə çarpır və daxili hisslərini müraciət ünvanına gizli yolla deyil, sadə dillə reallığa söykənən həyatı motivlərlə çatdırır. İdealizə edilmiş emosiyalar şeirlərin mətnindən uzaqdır:

***Görən nə tapmısan şeirlərimdə,
Onların sevincdən kədəri çoxdu.
Elə sənəmdəki dərdlərimin də,
Qədəri varsa da, hədəri yoxdu.***
 (“Mən çəkən dərdləri sən barı çəkmə”)

Yaradıcı insanın mətnlərdən görsənən obrazı iki istiqamətdə tərənnüm edilir. Birinci istiqamət müəllifin özünü, həyatını, duyğularını, düşüncələrini əhatə edir. İkinci istiqamətdə isə şair başqa bir tanınmış şəxsiyyəti öz əsərinin obrazına çevirir. Nəsr və poeziyanın xüsusiyyətlərindən istifadə edib tarixi şəxsiyyətin cəmiyyətdə yeri və mövqeyini dəyərləndirmək və müəllif yanaşmasını ortaya qoymaq İbrahim Yusifoğlunun “Arpaçaydan Xəzərə” poemasında üzə çıxır. Əsər akademik İsa Həbibbəyliyə həsr olunmuşdur. Süjetin poeziyaya inteqrasiyası zamanı hiperbolik səciyyə yoxdur. Çünki onun məqsədi akademiklərin elm aləminə gəlmə yoluna nəzər yetirməkdir. Naxçıvanın Şərur rayonunun Danzik kəndindən Bakıya doğru istiqamət alan alimin həyat yolunu əhatə edən hadisələr – məktəb illəri, Universitet təhsili, müəllim kimi fəaliyyəti, Milli Məclisə seçkilər keçirilməsi – AMEA-da tamamlanır. Poemanın müəllim ata, müəllim qardaşla bağlı hissələrində şöhrəti dünyaya yayılan alimin yetişdiyi və kimliyini formalaşdıran mühiti diqqətə çatdırmaq əsas amildir. Tutduğu vəzifədə və elmi, mədəni, siyasi sahələrdə fəal iştirak edən ictimai xadimin təhsil illərinə qayıtmaq və cəmiyyətdə roluna diqqət çəkmək tarixi şəxsiyyətin faydalı əməyini təcəssüm etdirir:

***Beləcə, ömrünü elmə bağlayır,
Arpaçay ruh verir duyğularına.
Xəzər də fərəhlə coşub çağlayır,
Alim övladının uğurlarına.***

Arpaçayı iki yerə bölən Danzik kən-

di kimi İsa Həbibbəylinin fəaliyyəti də iki tərəfdən tərənnüm edilir: elmi və bədii. Kəçid janrda alim və şair kimi ikilikləri reallaşdırma zamanı akademik poeziyasından nümunələr poemaya daxil edilir. "Arpaçay əfsanəsi"nin poemada yer alması süjetin içində ideya bağlılığının qurulması üçün istifadə edilən uğurlu yanaşmadır. "Apardı səllər Saranı" xalq ruhunu ifadə edən bir misrədir. Sevgilisinə qovuşa bilməyən Saranı aparan Arpaçayın aşıb-daşması əhvalatı İsa Həbibbəylinin qələmində əsl məhəbbətin rəmzi xarakteri daşıyır. O, iki sevən qəlbın nakam məhəbbətinə şahid olan Arpaçayın fəryadını, səsinə fəlakətdən, qəmdən uzaqlaşdırıb təbiətin möcüzəsi kimi dəyərləndirməyi məsləhət görür:

**Qəmli mahnı, kədər yükü sevmir ürək,
Arpaçaya
Əsrimizin təntənəsi əks olunan
Nəğmə gərək, nəğmə gərək!
(İsa Həbibbəyli)**

İbrahim Yusifoğlu isə İsa Həbibbəylinin bu misralarındakı öyüdünü aşağıdakı şəkildə davam etdirir:

**Arpaçayı – gizlətmirik,
İncimişdik biz də ondan.
Ancaq gördük günahsızdı,
Uzaqdı o nahaq qandan.
Böhtanlamış zaman onu,
Bulandırmış saf suyunu.**

**Dözəmmədi böhtanlara –
coşdu-daşdı,
başımıza oyun açdı.
(İbrahim Yusifoğlu)**

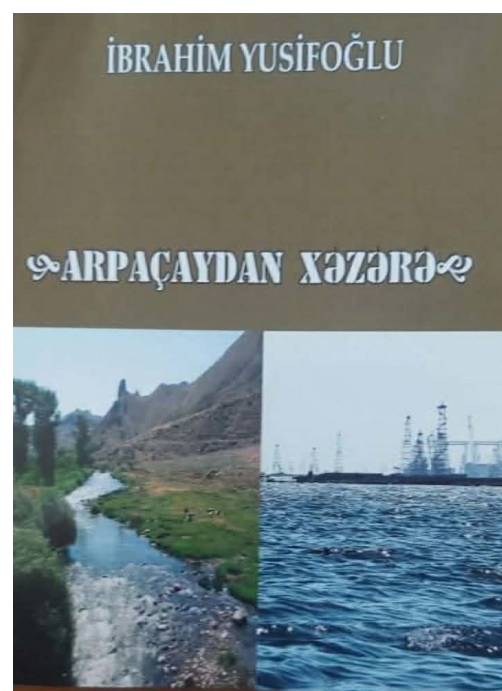
Ümummilli Lider Heydər Əliyevin "Milli Elmlər Akademiyası Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Bunu qorumaq, saxlamaq ümummilli, ümumdövlət vəzifəsidir" sözləri İsa müəllimin əsas iş prinsipi olmuşdur. Köklü elm ocağının dayaqları üzərində Yeniləşən Akademiya islahatının aparılmasının labüdlüyü məsələsinə İbrahim Yusifoğlu poemada toxunmuş, elmi müstəvidə akademik apardığı siyasətin nəinki AMEA-nın, eyni zamanda gənc nəslin sağlam mühitdə gələcəyin memarı kimi yetişməsinə şərait yaratdığını etiraf etmişdir.

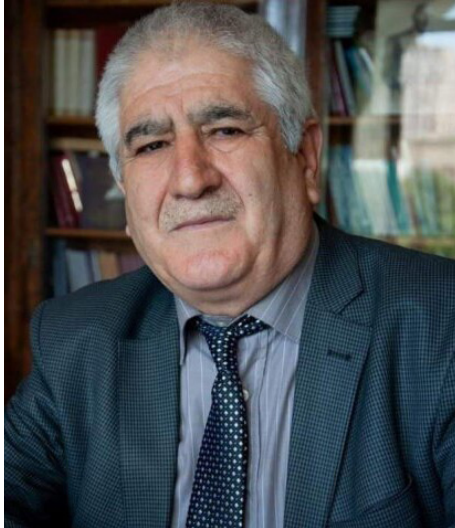
Poemanın obyektivliyi onda üzə çıxır ki, müəllif elm adamının daxili və mənəvi keyfiyyətlərini deyil, Azərbaycan elminə

töhfələrini qələmə almağa üstünlük verir. İsa Həbibbəyli şəxsiyyəti elmin əsası kimi təqdim edilir.

İbrahim Yusifoğlunun "Arpaçaydan Xəzərə" kitabı ədəbiyyat nümunəsi kimi fərqli müstəvilərdən dəyər məfhumunu özündə birləşdirən şeirlərdən ibarətdir. Onun şeirləri yalnız tərənnüm etmir, cəmiyyətdəki hadisələrə və bu hadisələrdən başlanğıcını götürən duyğulara münasibət bildirir. Kathleen McLuskienin "The values of literary studies" (Katlen Mcluskienin "Ədəbiyyatşünaslığın dəyərləri") kitabında qeyd etdiyi kimi "ədəbiyyatın dəyəri özlüyündə təkrar bir mülahizədir. Hər hansı bir yazını ədəbiyyat adlandırmaq onun dəyəri haqqında artıq bir iddia deməkdir". İbrahim Yusifoğlunun oxuculara təqdim etdiyi şeirləri və "Arpaçaydan Xəzərə" poeması bu iddianın formalaşmasını təmin edən poetik mətnlərdir.

Onu da unutmamalıyıq ki, bir kitabın, bir əsərin dəyər ölçüsü zamanın dəyişməsinə də tabedir. Şairin yaradıcılığının yaşamağa davam etməsi məzmun baxımından oxucunun seçici yaddaşının, sənətkarlıq cəhətdən isə tənqidçinin estetik dəyərləndirməsinin nəticəsində reallığını tapır. Müəllifin yeni nəşr olunan bu kitabının aqibətinin diri kitabların sırasında olmasını diləyir, "hələ öz şeirimi yazmamışam mən" deyən şairə yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıq!

İBRAHİM YUSİFOĞLU

AD GÜNÜN MÜBARƏK, AKADEMİYA

Azərbaycan elmi qədim, uludu,
Bəxş edib cahana çox dahiləri.
Böyük türk elminin parlaq qoludu,
Xaqan Xaqanidən ta üzü bəri.

Bu elm yüksəldi, elə boy atdı,
Yayıldı sədası Ulduza, Aya.
Böyük kəşflərinə dünya qol atdı,
Məbədtək tanınır Akademiya!

Uzaq ulduzların sorağındadı,
İzləyir, kəşf edir kəhkəşanları.
Yeni tapıntılar marağındadı,
Möcüzə yaradır ötən anları.

Quruda, dənizdə "Qara qızıl"ın,
Yerləri, sirləri kəşf olunubdu.
Qarşısı alınıb qorxunc anların,
Dünya təhlükədən çox qorunubdu.

Qoynunda çalışan elm adamları
Min zəhmət çəkiblər, bəhrəsi çoxdu.
Yusif Məmmədəliyev adlı dahinin,
Elmi kəşflərinin əvəzi yoxdu.

Nizami dühası, Məhsəti şeiri,
Əbədiyyət tapdı öz obasında.
Füzuli qüdrəti, sənətdə yeri,
Ucaldı Tanrıya söz libasında.

Ucalır vüqarla neçə abidə,
Rəngini soldurmur qarlar, yağışlar.
Parisi, Londonu salıb heyratə,
Memar Əcəmidən qalan naxışlar.

Hər işi dünyəvi, bəşəri işdi,
Müstəqil çağından yoxdu dərd-səri.
Xalqımız bu qədər fəxr etməmişdi,
Kosmik fəzalarda süzür peykləri.

Tükənməz qayğısı Ulu Öndərin
Çatdı imdadına çətin anında.
Tapdı dəyərini möhtəşəm, dərin,
Qalib Prezidentin Sərəncamında.

Sevinc içindədi elm mərkəzimiz,
Saçılır, bərq vurur nur dolu ziya.
Fəxrlə, qürurla söyləyirik biz;
–Ad günün mübarək, Akademiya!

05.02.2025

MƏN SƏNİ QORUYUB SAXLAYAMMADIM

Bütün gözəllikdən alsam da ilham,
Neyləyim, hey coşub-çağlayammadım.
Ehtiyac üzümə vursa da eyham,
Mən səni qoruyub saxlayammadım.

Həyatda ağrını, dərdi görmüşəm,
Alağı bol olan kərdi görmüşəm,
Zərləri tərs düşən mərdi görmüşəm,
Ardınca hıçqırdım, ağlayammadım,
Mən səni qoruyub saxlayammadım.

Sən mənim payızda açan gülümsən,
Pəncərə önündə duran tülümsən,
Bütün olanlara küsmə, gülümsə,
Neynədim, özümə bağlayammadım,
Mən səni qoruyub saxlayammadım.

DAYAN, İNSAN

Bir dəlisov külək əsir,
 Axşam əsir, səhər əsir...
 Kəsmək bilmir...
 əsir... əsir...
 Uğultusu, vıyiltısı
 Cəhənnəmdən gələn sədi.
 Külək əsir...
 adamların,
 Düz qamətli ağacların,
 Əyilməyən qəddin əyir.
 Viran qoyur təbiəti,
 Dörd bir yana ziyan dəyir.
 Bir səs gəlir,
 Ulu sədi:
 –Dəli külək, tərslik etdin,
 Daha yetər, daha bəsdil!
 Külək kəsdi!

Göy üzündə qara bulud,
 Yağış oldu, yağdı, yağdı...
 Gur damcılar at oynatdı,
 Göy kişnədi, şimşək çaxdı.

Dağ, dərədən axan sular
 Bircə anda döndü selə.
 Çaylar çıxdı məcrasından
 Ağrı, kədər dəydi elə.

Çox canlılığın viran qaldı
 Daldanacaq yuvaları.
 Qəm qarışıq ərşə çatdı
 Dərdlilərin duaları.

Səs qarışdı damcılara
 Qeybdən gələn ülvə bir səs:
 –Bəsdil yağdın, bəsdil axdın,
 Dayan yağış, dər bir nəfəs.
 Daha bəsdil!
 ... Yağış kəsdi...

Yağış yağmır...
 külək əsmir...
 Göy üzündən yer üzünə.
 İndi daha yerdən göyə,
 Göydən yerə alov yağır.
 Açıqların bədniyyəti
 Dönüb olub, qara bulud,
 Zəhərini səpələyir

Hardan gəldi, hara bulud.
 Göy diksinir, yer titrəyir,
 Ölüm saçan mənzərəyə.
 Ölür uşaq, qadın... qoca...
 Alan yoxdur heç nəzərə.
 Od püskürür tanklar, toplar,
 Raketlərdi hədəf vuran.
 Göy üzündə “at oynadan”
 Dronlardı – qorxunc hər an.
 Açıqlıyın, dəliliyin
 Qoymur yerə, qoymur İnsan!
 Qan tökməkdən, can almaqdan,
 Doymur insan, doymur İnsan!
 Qatilləri kimsə belə
 Əbədi məhv edə bilmir.
 Quduzlaşıb insan elə
 Tanrı dada yetə bilmir.
 ...Bir səs gəlir, Tanrıdan səs:
 Yağış, külək kəsdi bir an.
 Ancaq yenə ölüm yağır,
 Dayan, insan, dayan, İnsan!

20.02.2025

XƏZƏRİM

Dəryasına sığışmayan
 Mavi gözlü Xəzərim!
 Nəğməsini xəfif xəzri,
 Pıçıltısını meh yayan
 Ləpə sözlü Xəzərim!
 Qağayılar gen qoynunda
 Qıy vuraraq dalaşarlar.
 Çılğın, odlu ehtirasla
 Səni qucub, dolaşarlar.
 Xoş çağında kövrək quzu,
 Sərtləşəndə dəli nərim –
 Xəzərim!

Səndən uzaq...
 Çox, çox uzaq,
 Dağ kəndində doğulsam da.
 Dar məkanda xəbər-ətər,
 Azlığında boğulsam da,
 Sozalmayıb sənə baxan
 Nur atəşli, gur nəzərim –
 Xəzərim!

Görüşünə gələnmədim,
 Bağlanmışdı quru yolum.
 Çox istədim öpəm, qucam

Boynuna çatmadı qolum.
 Min olmuşdu dərdim-sərim –
 Xəzərim!

Dağ, dərədə günüm keçdi,
 Hərdən çaşib yolu azdım.
 Ehtiyaclar üzdü məni,
 Sənə “Açıq məktub” yazdım:
 –Qəzetlərdən oxuyuram,
 Sərvətin, varın daşınır.
 Utanıram sənə yazam,
 Mənim də əlim qaşınır.
 Çoxalırdı gileylərim,
 Xəzərim!

Bir gün gəldim sahilinə
 Əllimdəydi söz dərgisi.
 Dalğaları coşdururdu
 Qayaxanın türk şərqişi.
 “Atın məni dənizlərə,
 Yalan dünya sizə qalsın!”
 Mən də kövrək şeir yazdım
 Aramıza körpü salsın:
 –Siz dəniz istəyimdən
 Qorxmayın bircə an da.
 Gözüm yoxdur dənizin
 Sərvətində, varında.
 Yaşamaq istəyirəm
 Mavi dalğalarında.
 Bu həyatdan kim necə
 Zövq alır, qoyun alsın
 Atın məni dənizə,
 Bu həyat sizə qalsın!

Öz adınla, sərvətinlə,
 Çoxlarına göz dağısan.
 Öz elinin, öz obanın
 Hər anında xoş çağışan,
 Heç bir ənam istəmirəm,
 Mənə adın, sanın bəsdil,
 Məhəbbətim, şeirlərim,
 Sənə olan doğma sədi.
 Ləlim-zərin,
 dərdim-sərim,
 kövrək quzum,
 dəli nərim –
 Xəzərim!

14.01.2025

ARZU KAZIMQIZI NEHRƏMLİ

ARXİP BABA YOX, YAQUB BABA VƏ...

hekayə

Həyat heç kəsin bacara bilmədiyi ərköyünlüyümü, nadincliyimi elə susduraraq dilimi qarnıma soxmuşdu ki, məni gücsüzlüyümdən tarımar taleyimin qarşısında baş əyməyə qədər gətirib çıxarmışdı. Ərimişdim, incəlmişdim, yarımcan olmuşdum. Təzəcə əlim çatıb, ünüm yetən arzuların axırına çıxmışdım. Özü də kiməsə yar, kiməsə ana olduğumu anlayıb ləzzətini çıxarmaq istədiyim bir vaxtda. El məsəlində deyildiyi kimi, «Nə yatmışdım ki, nə də yuxu görəm».

Baba isə gözlərinin işığının azalmasını özünə sığışdırmayaraq hədəf seçdiyi tərəfə boylanmaq üçün addım-addım ora yaxınlaşmaqla könlünü ovundururdu.

«Balam gəlib keçər, görmərəm» - deyə göylərə çəkilmiş igid oğlunun gəlməyəcəyini bildiyindən onu yox, onun yeganə nübar balasının gediş-gəlişini izləmək üçün özünü alıxdırmışdı bu vərdisə.

Neynəsin axı, ahıl vaxtında övlad qayğısına ehtiyac duyduğu bir zamanda əliuşaqlı olmuşdu. Hər zaman həyatın ona çəkirdiyi atasızlığın izzatlarından gözləri dola-dola danışan babanın özünə oxşar yeni bir taleyi çıxmışdı qarşısına. Barişə bilmədiyi uşaq taleyini ahıl vaxtında basmışdı bağrına. Baba bu uşaqlığa, doqquz aylıq südəmər körpəsinə elə sarılmışdı ki, körpəsini nəinki nənə-

sinə, bibisinə, xalasına, heç mən taleyi ilə savaşan, başı dərdə qarışan anasına da arxayın ola bilmirdi. Elə bilirdi bağrından qopsa körpəsi atasızlığını hiss edib onun yaşadıklarını yaşayacaq. Bu yolla dünənə üsyan edir, qalib olacağına əmin kimi sabahlarla savaşırdı baba. «Balamın toyunu görüm, oğlumun intiqamını alım, sonra öləcəyəm», - deyə ömrünü bir əsrə qədər dartıb uzatmağa çalışırdı. Unutmuşdu hər şeyi, unutmuşdu ətrafı, unutmuşdu dünyanı, bütün yer, göy, hər nə varsa, balaca Zübeydəsinin başında qərar tutmuşdu.

Mən isə çox kiçilmişdim. Babanın bağrına basdığı körpədən də körpə olmuşdum. Evin-ocağın kiçik qızına dönmüşdüm. Ətrafım aradabir dəlisovluğumdan doğan cılığnlığımı qulaqardına vurub məni yola verirdi. Necə deyim, qabağımdan qaçırdılar. Kəsəyən olmuşdum. Bilirdilər ki, sözümün qabağına söz desələr, ərək etdiyim bir yer var, ora üz tutacağam. O yer isə məni bu misrərlə ovundurub yola salacaq:

*A sönük ülkərim, nə deyim sənə,
Söykə taleyini günün birinə.
Al ağır yükünü çiynlərinə,
Qızımın atası, anası qayıt...*

Bu yolla yaxamı ələ alan göz yaşları-mın islatdığı göynəyən sinəmin ağrısı ilə, tüstüsünə boğulduğum ocağın bir küncünə qısılmaqla babanın timsalında analığımı izləməyə göndərəcək məni. Göndərirdi də... Ətrafı bürümüş ilahi bir nəvə-baba sevgisini izləməyə.

Baba ilə nəvəni bir-birindən ayırmaq mümkün deyildi. Kim kimdən danışırıdlsa, baba anasının adını verdiyi Zübeydəsindən danışır. Dağılmış ürəyini örtən dağ çəkilmiş sinəsinə alıb, bağrında gəzdirdiyi Zübeydəsini gün üzü görməyən, qulaq sədası olmayan sözlərlə oxşayıb, əlində çıraq, gözündə nur, dizlərində qüvvət, din, iman, ciyinlərinə qonmuş mələk, yarası yarasına oxşayan vətən bilirdi. Qoxlaya-qoxlaya, üfürə-üfürə qalmışdı. Qucağındakı bal dadan əmanətə baxdıqca qocalığını unudur, dönüb həyatın sərt üzünə şillə vurur, ikrah baxışları ilə amansız olurdu. Ömrünün əvvəlindən başlamış, qocalığına qədər gətirib çıxarmış bu intiqam hissləri ilə barışa bilmir, mübarizəsini davam etdirirdi. «Balamın toyunu görüm, oğlumun intiqamını alım, öləcəyəm» - deyən baba fikrində qəti, tələyin amansızlığına qarşı dözümlü idi. Tövşiyə-tövşiyə belinə alıb gəzdirdiyi yükün ağırlığından yorulsa da, yorğunluğunu biruzə vermirdi. Pilləkənləri üzüyuxarı qalxdıqca zirvələr fəth edib ucalırdı, ucalardan uca baba, ağ saqqallı qoca baba. Bu təsirli yaşamın içindən hər gün bir baba-nəvə nağılı, hər gün bir baba-nəvə dastanı boy verib unudulmaz xatirəyə dönür, yaddaşlara yazılırdı. Elə bu nağılda olduğu kimi...

Baba ilə nəvənin söhbəti həmişəki kimi o qədər şirin idi ki, kənardan burun soxub qarışmağa adamın ürəyi gəlmirdi. Onu da deyim ki, söhbət əvvəlkindən şirin olsa da, nədənsə qulağıma aradabir qan sədası, burnuma qan iyi gəlirdi. Təkrar-təkrar eşitdiyim «qan bir», «qan iki», «qan üç», «qan dörd» söhbətindən «qan beş»ə, «qan altı»-ya keçməmiş qan başıma nə təhər vurdusa,

beynimə sızmamış içəri girdim:

- Dayanın, qoymaram, - dedim.

Kəskin etirazımdan diksinən baba sağ dizində oturtduğunu Zübeydəsini çevirib hər ikisinin üzünə mənə tərəf olsun deyərək sol dizində oturtdu. Amma hərəkətlərinin tam əksinə olaraq söhbətin tonunu mənə xətir dəyişdirib, mülayimcəsinə:

- A qızım, niyə əsəbləşirsən axı? Gedib adam kimi söz danışmışam, aparıb balamı oralarla tanış eləmişəm, adını da yazdırmışam. İndi nə təhər dayanaq?

- Mən anayam, icazə vermərəm ki, mənim südəmər körpəmə intiqam hissi aşılıb, qana-qırğına hazırlaşdırasan. Bir də ki, ay baba, sizin heç birinizin qan-qan deyən vaxtı deyil axı. Səninki çoxdan keçib, bunun ku da hələ gəlməyib. Onu da bilin ki, mən ölməmişəm, vaxtı gələndə oğlunun - Zübeydənin atasının intiqamını alçaq düşməndən özüm alacağam.

- A qızım, bir səbrin olsun, bir dayan görək axırımız necə olur. Vallah, qan-qan deyən sənsən. Qan basmış gözlərinlə ortalığa qan salma, yavaş-yavaş anlat görək nə istəyirsən.

- Nə istədiyimi yaxşı bilirsiniz. Mən indidən uşağımın beyninə döyüş, qan yeridilməsinə yol verə bilmərəm.

Döyüş sözü balaca Zübeydəni necə qıcqlandırdısa, özünü saxlaya bilməyib mənə qarşı çıxdı:

- Ana, mən məktəbdə heç kimlə döyüşməyəcəm, orada mən boyda uşaqlar var, hər gün gedib onlarla oynayacaq, dərs öyrənəcək, dost olacağam.

- Nə oynamaq, nə məktəb? Bəs müharibə? Bəs intiqam, qan məsələsi nə olacaq, siz nə danışırırsınız? Mən də elə sevinmişdim ki...

- Qanımız gəlib də. Baba dördüdür, mən üç. Babam deyir ki, sən atana oxşamısan, onun da qanı üçdür, amma babama heç kəs oxşamayıb, o tək qalıb, qanı dördüdür.

- Bəlkə babaninkı da öz atasının qanından olub, narahat olma, vaxt gələr, onun da

qanının eynisini daşıyan tapılar...

Artıq məndə təşviş doğuran məsələyə aydınlıq gəlmiş, yerindən oynayaraq kükrəyib qalxan qan təzyiqim yavaş-yavaş yerini bilməyə başlamışdı. Balaca Zübeydənin məktəbə getmək üçün verdiyi analizdə qan qrupunun müəyyən olunması müzakirəsi başa çatmışdı. Səbirsizliyim üzündən utanantəhər olsam da, özümdə xeyli rahatlıq hiss etmişdim.

Qaldırdığım bu yanlış hay-küyü analığıma bağışlasalar da, yəqin ki, mən bir müddət özümü qınayacaq, baba ilə nəvənin üzünə baxmağa utanacaqdım... Bir də ki, mənə nə var e... Öz yaratdığım, təşviş doğuran belə hadisələrə artıq çoxdan alışmışdım. Hər gün gözümlün qabağında səhnələşən, içində bulunduğum bu hadisələrin təsirindən yayınacaq halda deyildim, içimə çəkib, ürəyimdə yoğurub, canıma-qanıma hopduraraq dəmir gücə, polad iradəyə döndərdiyim yaşımdan yaşlı, coşqun təlaşlı ömrümü sürüb aparmaq məcburiyyətində idim...

Baba ilə nəvənin sevincinin həddi-hüdudu yox idi. Bu gün məktəb həyatına qədəm qoyan Zübeydəsi onu ən böyük arzusuna bir addım yaxınlaşdırmışdı. Azacıq da olsa, toxtaqlıq tapan narahət baba çox tələsirdi. Gözlədiyi günə çatmaq üçün günləri itələyib qovan babanın səbir kasası dolmuş kimi görünürdü. Günlər də ki babanın gözündə özlərini şirin etmək üçün deyərdin bəlkə sabahı açmamış dünənə dönürdülər...

Ömründən qovduğu günlər babanı qocalığın ən hörmətli çağına gətirib çıxarmışdı. Arzusuna addım-addım gedərək çox illər yola salmışdı. Uzağı görməyən uzaqgörən baba əsasına söykənərək hər zaman tuş aldığı səmtə yaxınlaşa-yaxınlaşa onun son addımlığında dayanmışdı. İndi illərdir, gediş-gəlişini izlədiyi nəvəsi gələcək, babasının əlindən tutub onu evə aparacaqdı. Baba çox arxayınlanmışdı, əlindəki əsasına

söykənərək özünü çox güvənli hiss edirdi. Uzun illərdir gözlədiyi günlərin, «Qarabağ» intiqam savaşının və ilk savaşda canını fəda edən oğlunun yadigarı Zübeydəsinin toy gününün yaxında olduğuna əmin idi. Əmin idi həssas intiqam hissi ilə döyünən baba ürəyi. Gözlədiyi gün qapısına gəlmişdi. Zübeydəsini işğal altında olan Qarabağa gəlin köçürürdü...

Nəvəsinə xeyir-duası, hədiyyəsi Qarabağ savaşının qılgıncımları oldu. Bu arzularla «xoşqədəmli gəlin ol» - dedi. Bu dəfə göz yaşlarını gizlədə bilməyib hönkür-hönkür ağladı. Bu yaşları sevincindən doğduğu üçün hamımıza göstərdi. Həyata özünü, gücünü, qabiliyyətini göstərdi baba!

Günlər-aylar sonra alışan savaş qılgıncımları azğın düşmənin altına top qoyub başından tufan çıxarmışdı. Bir müddət idi evdən bayıra çıxmayan baba «sabah Zübeydə məni görməyə gələcək» - deyə təlaş içində idi. Təkcə səsini eşitmək onu qane etmirdi. Uşaqlaşmışdı baba, anasının adını verdiyi Zübeydəsini «anam gələcək» - deyib gözləyirdi. Gözü qapıda qalmışdı, nədənsə bu gün çox fərqli, həyəcanlı görünürdü. Gözləri yol çəkirdi.

Gözünü dikdiyi qapıdan qəfildən girən Zəfər müjdəli xəbəri babanı yerindən oynatmışdı. Zübeydəsini axtarırdı, bu xəbəri ilk olaraq onunla bölüşmək istəyirdi.

Bir az sonra ikinci xəbər də gəldi: Zübeydəsi ana olmuşdu. Baba illərdir dərə bilmədiyi nəfəsini dərərək əllərini açıb: - «Allah, şükür» - deyərək bizə gülümsəyib getdi.

Gülə-gülə getdi baba, qanı yerdə qalmayan zabıt oğlunun yanına. Zəfər müjdəsini və bu gündə doğulan qarabağlı balasının sevincini bölüşməyə. Amma baba sevincindən tələsik getdiyi üçün bir xəbəri eşitmədi. Zəfər günü doğulan qarabağlı körpə qızın qanı «qan dörd» imiş.

ZEYNƏB CƏMALƏDDİN YARADICILIĞINDA KLASSİK-MÜHAFİZƏKAR ÜSLUBUN ÜSTÜNLÜYÜ

**Kim ayırdı bu dünyanın günlərini beş-beşə,
Fani deyib beşcə gündə gəldilər hey döş-döşə.
Bəni-adəm girdi cəngə Yerə qədəm basandan,
Kim ağladı, sevindi kim söykənəndə leş-leşə?**

Cəmiyyətə təqdim etməyə ehtiyacı olmayan, sosial şəbəkələr üzərindən və ədəbi-bədii dərgilərdə çap olunmuş poeziya nümunələrindən kifayət qədər yaxşı tanınan şair Zeynəb Cəmaləddinin "Divanı"sındəndi bu bənd. Adətən şair, yazıçı yaradıcılıqları haqda uzun giriş yazıb oxucunu bir müddət intizarda saxlayırlar. "Görəsən, kimdən söhbət gedir? Bu cür möhtəşəm giriş hansı şairə aiddir?" deyə sual-suala dirənir. Odur ki, birbaşa haqqında söhbət açmaq istədiyim şairin bir bəndini dərhal təqdim etdim ki, mənim bəzəksiz-düzəksiz sözlərimdən əvvəl elə şairin şeirini oxuyasınız.

Düzdür, şairin doğulub boya-başa çatdığı coğrafi məkanın da təsiri mütləq öyrənilməlidir. Çünki şairlər hər zaman təbiətdən ilham alıblar. Bu ilham bəzi şairlərin yalnız təbiət təsvirlərini və sevgi macəralarını nəzmə çəkməyinə bəs edib. Lakin əsl şairlərin missiyası daha dərin mövzuları əhatə edib, yaranışdan üzübəri zamanın gərdisində hər nə baş veribsə, sanki, bir qəvvəs kimi həmin hikmətlərin dərinliklərinə baş vurmaq missiyasını çiyinə yükləyib. Şairlərin doğulub böyüdüüyü, təbiətindən güc aldığı bölgənin adamlarının fərdi xüsusiyyətləri, ötkəmliyi,

ibarəli danışıq tərzı mütləqdir ki, onun poeziyasında öz təsirini göstərmiş olsun.

Zeynəb Cəmaləddin təbiəti və əhalisi ilə Azərbaycanın füsunkar guşələrindən biri sayılan Quba şəhərində anadan olub. İbtidai təhsilinə orda başlasa da ailəsi paytaxta köçdüyündən təhsilini Bakı şəhərində davam etdirmişdir.

Bakı Neft Texnikumunu bitirib.

Bədii yaradıcılıqla məşğuldur. "Payız qoxulu nəğmələrim" və "Ruhumun zərrələri" şeirlər kitablarının müəllifidir.

**Mən qaçmazdım soyuq haşa, yağışdan,
Pəncərəyə şaxta salan naxışdan.
Çəkinməyib, heyrət edən baxışdan,
Təbiətlə qıraqlaşib, gəzmışəm.
Duyğularla qucaqlaşib gəzmışəm.**

**Leysan yağış bənzəyəndə şırnağa,
Hər kəs evə, mən çıxmışam qırağa.
İslanmışam ta təpədən dırnağa,
Yağış ilə qucaqlaşib, gəzmışəm,
Duyğularla dolub-daşib gəzmışəm.**

Təbiətlə harmoniya təşkil edən yaradıcılıq özü elə təbiət boydadır, bəlkə də ondan daha böyükdür, hüdudsuzdur, sonsuzdur. Yaradıcılıq təbiəti tez-tez dəyişən fəsillər kimi də ola bilər. "Bir də görürsən ki, açılan solur", "Bir yandan boşalır, bir yandan dolur", deyən böyük Vurğun necə də haqlıymış. Yaradıcılığına ciddi yanaşan, yaratdıqlarında səmimiyyət və məsuliyyət hiss olunan istənilən yaradıcı insanın külliyyatı təbiətin fəsilləri kimi dəyişkən olsa da, vəhdətində ahəngdarlıq duyulmalıdır. Güllü-çiçəkli lələzari əks etdirən poetik nümunələr xəzan yeli kimi hər şeyi silib-süpürüb aparan digər yaradıcılıq növləri ilə zənginlik, rəngarənglik təşkil etməli, gecə kəhkəşanda bərq vuran çilçırağı xatırlatmalıdı. Belə zəngin ya-

radıcılıq nadir imza sahiblərinə nəşib olur. İndiki azad şəraitdən bəhrələnən qələmini sınayan yüzlərlə adam arasından yaradıcılığını incələyib o nadir imza sahibini üzə çıxartmaq bir o qədər də çətin deyil. Çünki, qızıl öz parıltısı ilə ona oxşar parıltılardan seçildiyi kimi, əsl poeziya da digər yaradıcılıq nümunələrindən; həvəskar nəzmə çəkilmişlərdən, qafiyəsi, hecası yerində olan şeir nümunələrindən dərhal seçilir.

Bildiyimiz kimi poeziya nitqin xüsusi formasıdır. Bu formadan istifadə olunmaqla hiss-həyəcanı, emosiyayı, sevgini, hiddəti daha ritmik və bəlağətli şəkildə ifadə etmək mümkündür. Poeziya təbiətin və dünyanın gözəlliklərini tərənnüm etdiyi kimi, müxtəlif dərdlərini və düşüncələrini də əks etdirən bədii yaradıcılıq növüdür.

Keyli vaxtdır ki, sosial şəbəkələrdən tanış olduğum, ədəbi-bədii dərgilərdən oxduğum bir şairin poeziyası xüsusi olaraq diqqətimi çəkmişdi. Gözüm hər yerdə həmin imzaya məxsus şeirləri axtarırdı, daha geniş yaradıcılıq nümunələri ilə tanış olmaq istəyirdim. Bu şeirlərdə təkcə təbiət tərənnümü, lirik qəhrəmanın sevgisi, hiss-həyəcanı əks olunmurdu, bu şeirlərdə təbiətin dinamikliyi əks olunduğu kimi dünyanın gərdişi də hiss olunurdu. Klassik şeir nümunələri qloballaşan dünyanın yenilikləri ilə ayaqlaşdı:

**Ağlı kölə eylədirsə alma əsir cismini,
Təlqin ilə kim dəyişir Yerdə dünya rəsmi,
Hansı dildə öyrənmişdi Adəm baba ismini,
İnsanlığı kim oynadır şeytan ilə baş-baş?**

Müxtəlif dövrlərdə ədəbiyyata, xüsusən də poeziyaya baxışlar bir-birindən fərqlənib. Yenilik tərəfdarlarının klassik poeziya nümunələrindən bəhrələnməməyə çağırışları son otuz ildə daha çox vüsət alıb, hansı ki, bu cür şeirlər XX əsrin otuzuncu illərindən yaranmağa başlamışdı. İndi əruzun ağırlığından şikayət edənlər daha az hecalı şeirlərə üstünlük verməyə başlayıblar. Bu həm də mahnı bəstələyənlərə, onları ifa edənlərin işinə yararır. Hardan tapsınlar ikinci Zeynəb Xanlarovanı ki, Süleyman Rüstəmin qəzəllərinə bəstələnmiş muğamı dünyanın

hər yerində istənilən tribunallardan səsləndirə bilsin.

Nəhayət, ədəbi mühit bir müddət hecalı şeir növündən imtina həddinədək gəlib çıxdı. Son otuz ildən artıq bir müddətdə ədəbi proseslər onu göstərir ki, sərbəst şeir üstünlüyə can atmaqdadır. "Əsas fikirdir", deyənlər öz seçimlərinə ciddi-cəhdlə bəraət qazandırmğa çalışırlar. Lakin hələ də Mayakovskini, Yevgeni Yevtuşenkonu üstələyən "sərbəst" şeir nümunəsi yetişməyib.

**Bir qazanda qaynamağa gərək bircə baş olsun,
Şir şir ilə baş eləsin, quş quşa yoldaş olsun.
Ki, yaradan qismətinə bəlkə yazıb, daş olsun,
Yazıq olur kəsəklərə rast gələndə daş-daşa.**

Hec bir izaha, şərhə ehtiyac duyulmur. Zeynəb Cəmaləddin dərin mənalı sözləri muncuq kimi elə düzür ki, orda nə bir söz dəyişməyə, ya çıxartmağa, ya artırmağa ehtiyac qalmır. Eyni zamanda, hiss olunur ki, şair daha dərin mətləblərdən xəbərdardır və hər zaman söz açmağa hazırdır, sinə dəftərdir. Görünür, xalq folklorunu yaxşı mənimsəyib, Aşıq Alı, Dədə Ələsgər məktəbindən bəhrələnib, Aşıq Abbas Tufarqanlı, Xəstə Qasım, Dirili Qurbani külliyyatlarından xəbərdardır. Ustadlardan dərs almış şairin şeirləri elə ustadlara layiq səviyyədə olmalıdır.

Zeynəb Cəmaləddinin poetik nümunələri arasında şeirin müxtəlif növlərinə rast gəlmək olar. Onun təcniyə də, gəraylıya da, müxtəlif hecalı şeirləri də, hətta tərcümələri də fərqlidir, möhtəşəmdir, könüloxşayandır. Zeynəb xanım, sadəcə, fikir ifadə etmir, hardansa, kimdənsə eşitdiyi deyimi yeniləyib özününküləşdirmir, o, insanı düşündürəcək fikirləri səsləndirir, özü də necə: - müdrikcəsinə, ibarəli tərzdə söyləməyi bacarır.

**Doğrudurmu min illərlə ömrü olub insanın,
Çoxlu sayda kitabəni ha gizlədin, ha danın.
Məlum deyil kim gedəcək, kim yeyəcək ehsanın,
Zeynəb deyir, fərqi nə var, bacar, yüz il yaş yaşa.**

Zeynəb Zeynəb olmazdı "divanı"ni sonadək bu cür gətirib çıxarmasaydı. Onun bütün şeirləri bu cürdü, dərin məzmunlu, yüksək ritimli, necə başlayırsa, sonadək o cür gedir.

Fəlsəfi fikirlərlə dolu poetik nümunələrinin hər misrası düşündürücü suallar doğurur.

Əlbəttə ki, əsl şairin bir şeirini oxumaqla onun şairliyini müəyyənləşdirmək mümkündür. Yaradıcılığı itib-batmış, yalnız bir şeiri dövrümüzə gəlib çatmış şairləri buna nümunə göstərmək olar. Mən də Zeynəb Cəmaləddinin çoxşaxəli yaradıcılığından əsasən bir-iki şeirindən parçalar seçməklə kifayətləndim. Məhz, onun zəngin və çoxşaxəli poeziyasından seçilmiş bu parçalar onun necə qüdrətli ilhama, təbə sahib olduğundan xəbər verir.

Zeynəb Cəmaləddinin yaradıcılığında mövzu mübarizədir – həyatla mübarizə, yaramazlıqlarla, cəhəllərlə, kútbeyinliklə... hər nə pislik varsa, onlarla mübarizə... Şairin silahı da qərībədir. Şairin silahı təpədən dırnağadək folklorla yüklənmiş SÖZdür - əlahəzrət söz. Zeynəb Cəmaləddin dastan qəhrəmanları kimi hayqırmır, qılıncı çəkib meydana girmir, o, elə hər zaman meydana dadır – eyhamla səsləndirsə belə kəsərli sözləri ilə.

Bütün yaradıcı insanlar bir marafonun iştirakçılarıdır. Bu marafonu ZAMAN təşkil edir. Marafonun nə vaxt başlayıb, nə vaxt bitəcəyi dünya binə olandan bəri heç kimə bəlli deyil. Hər kəs öz yaşadığı dövrdə dərk etdiyi səviyyədə bu marafona qoşulur. Zamanın süzgəcindən kimlər keçir, kimlər ilişib xəlbirdə qalır, bu, çox-çox sonra aydınlaşır. Lakin gedişatı diqqətlə izləyənlər təxmini olsa da fikir yürüdə bilirlər. Bu, yaradıcılıq mərhələsində öz-özünə görünür.

Mənə elə gəlir ki, Zeynəb Cəmaləddin imzası da onlarla parlaq imza sırasında daha parlaq bərq vurur. Onun fəlsəfi zənginliklərlə yüklənmiş poeziyası Məhsəti Gəncəvi, Nigar Rəfibəyli, Mirvarid Dilbazi, Mədinə Gülgün, Firuzə Məmmədli kimi dolğun yaradıcılıqla yadda qalan imzalar cərgəsində yer tutmağa çalışır. Hər halda, Zeynəb Cəmaləddinin yaradıcılıq tempi belə deməyə əsas verir.

Əli BƏY AZƏRİ,

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü

ZEYNƏB CƏMALƏDDİN

XOCALI

Kor zülmətin kor gözü, kor eynəyi,
Parçalanmış vətənimin göynəyi,
Namərdlərin biçdiyi qan köynəyi,
Qəlbimizin yarasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

Hər bir həddi, səddi aşan düşmənin,
Vəhşi kini aşıb daşan düşmənin,
Qan iyindən quduzlaşan düşmənin,
Məzlumlara narasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

Bu nə dərdədi, yandı bağrım, anam hey,
Qar üstündə ayaqyalın sonam hey,
Dinməyəcək bunca ağrım, anam hey,
Dərdlərimin sırasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

Ciyərimi parçalayıb duzlayan,
Yanğın yeri, yandıqca da buzlayan,
Ürəyimdi, sızım-sızım sızlayan,
Bax, buradı, burasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

İblislikdən, şeytanlıqdan əlamət,
Nə soyqırım, nə zülmət, nə vəhşət,
İsrafilin caldığı sur, qiyamət,
İki dünya arasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

Qanlı səhnə, göz önündən getməyən,
Ərşə qalxan nalə-fəğan, bitməyən,
Qan yaddaşı, yaddaşlardan itməyən,
Sancaqlanmış, durasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

Bir çevrədə dönüb durur cəmiyyət,
Gah humanist, gah diktator, nə xislət,
Milyon ildi yol gəlir bəşəriyyət,
Təkamülün xorasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

Bu, ilk deyil, millətimi hay qıran,
Təkcə mənim səsim deyil qıy vuran,
Əlli milyon azəridi hayqıran,
Bir bütövün parasıdı Xocalı,
Dünyanın üz qarasıdı Xocalı.

26.02.2024

SALAM

Salam, ey bəşər, salam, salam, ey Yerin əhli,
Günləriniz qoy olsun bir-birindən fərəhli.
Hər təbəssüm dostluğa, xoş əmələ yol açsın,
Göy üzü aydın-təmiz, saf arzular gül açsın.

Arzudan arzu doğsun, arzular təmiz-şirin,
Kainatın nizamı, nizamı olsun Yerin.
Bu, Allah nizamıdır, bəlkə xeyir, şər də var,
Həmin şərin içində, mən əminəm, nur da var.

Salam, ey bəşər, salam, salam, ey Yerin əhli,
Günləriniz qoy olsun bir-birindən fərəhli.
Nə olsun ki, fərqlidir, inancımız, dilimiz,
İnsanlığın əlindən möhkəm tutsun əlimiz.

Eyni evin sakini, dalğasıyıq bir səsin,
Tək-tək heç kimin deyil, həm də bu ev hər kəsin.
Bu, Allah nizamıdır, bəlkə xeyir, şər də var,
Həmin şərin içində, mən əminəm, nur da var.

07.12.2025

BU QAN İLK DEYİLDİ, AMMA SON OLSUN!

Bu qan ilk deyildi,
Amma son olsun!
Qatıl əllərindən qaça bilməyən,
Bir anda qurtulub, köçə bilməyən,
Dəhşətdən bənizi, bəti ağaran,
Dəhşətdən, ağrıdan son kəs bağırın,

Dəhşətdən nəfəsi, nitqi tutulan,
Bərəlməmiş gözləri Allah çağırın...
Allaha əl açan, "Ana" çığıran...
Bütün vəhşilərdən çox daha vəhşi,
Erməni manyakın əlindən ölən,
Haqqın dərgahına doğranıb gələn
Qanına bələnən son insan olsun!
Bu qan ilk deyildi,
Amma son olsun!

Dünya sülh istəyir...
Biz də istərik...
Ölümü, itimi kim istəyər ki...
Erməni lobbisi...
Erməni daşnak...
Sizə toxunmayan bu atəş, bu od
Nə qədər insanın qəlbini yaxdı...
Ocağın dağıdıb, evini yıxdı.
Yaşamaq istəyən sadə insanın,
Günahsız insanın, adi insanın,
Başını çatladıb, çatladı çanaq.
Sizin ağarmayan vicdanınızda,
Qoy ağ damğa olsun susmayan qınaq!
Dünya sülh istəyir...
Biz də istərik...

Gəlib qoynumuza sığınan ilan...
Huyunu dəyişməz ilandan olan.
Sülhə səs veririk, biz sülhə,
Bəli!
Amma unutmadıq ötən illəri!
Urmiyə, Səlmə, Xoy,
Quba, Lənkəran,
Şamaxı, Qarabağ, Bakı, Naxçıvan...
Ağdaban, Başlıbel, Xocavənd, Şuşa,
Zəngəzur, Quşçular, Vədi, İrəvan...
İblis ordusuna qanlı tamaşa...
Şeytan caynağıyla, şər evladları,
Qətliam etdiniz günahsızları...

Xocalı son olsun, günahkar iblis!
Xocalı son olsun, qəlbi kin, xəbis!

Sizdən dəhşət ilə qaçan analar,
Uşaqlar, körpələr, qoca, qarılar,
Duvaqdan çıxmayan əli xınalar...
Dünyalar arası yolda qaldılar...
Bilinməz bir yolun ağına düşüb,

Azdılar, o qarlı çöldə qaldılar...
 Otuz il getdilər, elə getdilər,
 Zamanın ekranda qalan kadrıtək,
 Durmadan getdilər min dəfələrlə...
 Ədalət yerini tapdı nəhayət,
 Donduğu nöqtədən qopdu nəhayət,
 Zaman öz yoluna, ritminə axdı,
 Zamanda dolaşan Ruhlar nə vaxtdı,
 Mənzilə yetdilər böyük Zəfərlə...
 Xalqım çəng eylədi qapqara şərlə,
 Ədalət şanıyla oldu bərqərar.
 Tarixə, yaddaşa yazılsın qərar:
 Bu qan ilk deyildi,
 Amma son olsun!

Gecəni gündüzə qovuşduran yol
 Ümidli, inamlı şəfəq, dan olsun!
 Bu qan ilk deyildi
 Amma son olsun!

23.01.2026

FIRLANIR

Hər insana özəl düşür maraqlar,
 Bir-birinə dolaşdıqca torlanır.
 Ürəyinə şırım salır oraqlar,
 Saçlarına dən də düşür, qarlanır.

Kim anladı nə hikmət var çibində¹,
 Ya insanın qəlbinin lap dibində?
 Görünməyən nə əllərdi cibində,
 Kimlər kimi gizli soyur, varlanır.

Hər vicdanı sorğulamaq gözəlsə,
 Özümüzü unutmayaq, əzəlsə.
 Pisdi məgər dünya kökdən düzəlsə,
 İnsan bir az imtinada zorlanır...

Bəlkə əyri düz qazanda bişər də,
 Bir gün mənə, bir gün sənə düşər də...
 Gündən-günə sivilləşər bəşər də,
 Amma nədən göy başına darlanır.

Xeyirlə şər dünən vardı, bu gün var,
 Hər birinə Tanrı verən əkin var.
 Zeynəb, Haqqa borc adında yükün var,
 Yerlə birgə dövrə vurur, fırlanır.

19.11.2025

¹ çibin – milçək, ağcaqanad
 Surəyə işarə

YEDDİ QIZILGÜL

Sıxdı yaddaşımın məngənəsində,
 Bir anlıq qəlbimi diddi qızılgül.
 Ruhumu titrədib xoş nəfəsində,
 Şəfaya, məlhəmə vəddi qızılgül.

Düşündüm: nə yaxşı, həyat nağıldı,
 Oyansaq görərik xəyal dağıldı.
 Gözümün önündə çiçək doğuldu:-
 Qısılmış səsimin məddi¹ qızılgül.

Zərif ləçəkləri bənd olub sapa,
 Sərt, yaşıl sapında tikanlar qaba.
 İtburnu kolunda rəngi ağ quba²,
 Qızılgül nəslinin cəddi qızılgül.

Çox gözəl əlində alıxdı, yandı,
 Nə qədər içildi sədaqət andı.
 Hər ömür yazılmış gizli romandı,
 Ayrıca fəslidi yeddi qızılgül.

18.11.2025

¹ *ərəb qrammatikasında bəzi sait səslərin uzanmasını bildirən işarə*

² *quba - ağ-çəhrayı rəng*

KİM TAPAR?

Sözdü bizim matahımız, varımız,
 Açıldıqca qatbaqatın kim tapar?
 Zərə, lələ qarışıbdı darımız,
 Cəvahirin ən babatın kim tapar?

Bu meydana yastı-yastı gələnələr,
 Qoşun-qoşun, usta-usta gələnələr,
 Kor yabını minib asta gələnələr,
 Koroğlunun nə Qıratın kim tapar?

Əfsus, eli ram eyləyir qayğılar,
 Söz əhlinə min ehtiram, sayğılar.
 Ucuzlaşıb can-bazarda duyğular,
 Məhəbbətin koordinatın kim tapar?

Həyat yolu eniş-yoxuş, - gəlmisən,
 Çox olub ki, sevinmisən, gülmüsən.
 Gözdən axan göz yaşını görmüsən,
 Qəlbə axan sərfiyatın kim tapar?

Möcüzə göz, dırnağında, saçında,
Nə süfrədir çiçəklərin tacında?
Möhrü sənin barmağının ucunda,
İlahinin sirr-baratın kim tapar?

Hər cür eqo- qəlbə girən gilizdi,
Duyğu-fikir təhtəlində filizdi.
Haqq meyarlı taraz mizan qəlizdi,
Doğru-dürüst icraatın kim tapar?

Haqq güləndə bu göy, bu Yer Zeynəbin,
Kəlməsi bir, qəlbi də bir Zeynəbin,
Lap istəyir könlünə gir Zeynəbin,
Qəlb çatının təmiratın kim tapar?

05.11.2025

CAN OLAN YERİ

Sürgün duyğulara əmin evmişəm,
Saçlarım – həsrətin dən olan yeri.
Qəlbimin qütbətin elə sevmişəm,
Daha axtarmıram sən olan yeri.

Karvan qəm yüküylə düzülüb gedir,
Ürək sərt görünür, üzülüb gedir,
Elə gizli-gizli süzülüb gedir,
Kim bilir, qəlbimdə qan olan yeri?

Gözümdən damlayan nəm buludmuşam,
Qurumuş torpağam, dərdi udmuşam.
O qədər üzümü göyə tutmuşam,
Əzbər tanıyıram dan olan yeri.

Zeynəbəm, gözümdə nur sınıan anda,
Ürəyim gah yanan, gah donan anda,
Gəlib boğazımda çırpınan anda,
Hiss etdim canımda can olan yeri.

22.12.2023

İSİTMƏZ GÜNƏŞİN İSTİSİ SƏNİ...

İsitməz günəşin istisi səni,
Donursan ömrünün qış çiləsində.
Sarıb həsrətimin tüstüsü səni,
Qalmısan əzabın bir beləsində.

Bəlkə də zirvəyə çata bilərsən,
Buludu əlində tuta bilərsən,
Dolaşma, sən Allah, bata bilərsən,
Dalğalı gözümün yaş giləsində.

Qovuşmaz qitəyik, dağdı ayrılıq,
Püskürən lavatək axdı ayrılıq,
Ruhumu dondurub sıxdı ayrılıq,
Mən donan ulduzam, sən ötəsində.

Günəşdən saralmış çöl, zəmisən sən,
Dalğalar oynadan boş gəmisən sən.
Köksümdən ayrılan ah kimisən sən,
İtirsən Zeynəbin qırıq səsinə.

20.08.2025

HAŞA

Cücərə şər nüvəsindən, deyərəm mən dənə, haşa,
Gözümə hər nə qədər lap dəyər əla, yenə haşa.

Dumanın pərdəsi çəndir, zərif, incə, tülə bənzər,
Bürüyüb gizlədəriyə şəri, onda çənə haşa.

Sevənin nəfinə gəlsin, gələcəksə ona fərman,
Sevənin hicrinə fərman gətirən hər günə haşa.

Yenə bir hikməti vardır, yetirər qəlbə inayət,
Fəqət, ifrat sıriyar xəlpə cəhalət, dinə haşa.

Yük olar qəlbə küdurət, bu qədər yükləmək olmaz,
Batırar bir zaman əlbəttə ki, haşa, kinə haşa.

Deyirəm qırmaya kaş ki, birinin qəlbini heç kim,
Nə də tuş olmasın əsla oxa ərdəm sinə, haşa.

Qəzəl imiş, demə, Zeynəb, yaşanan bunca hekayət,
Doyularmı bu qəzəldən, çata beyti minə, haşa.

10.12.2025

DÜRRƏYƏM (divani)

Hər mətləbin məbədinə yetiş həmdü-sənadan,
Darü-bəqa aləminə yol aparır fənadən.
Hər ürəkdə kitabə var, kim oxudu, çözdü kim,
«Z»yə kimi anladı kim, başlasa da ən «A»dan.

Nur eşqinə iynə ilə genişlədik lağımı,
Ömrümüzün ortasına qoyduq şeytan çarxını,
Doğru bilib büt elədik hər yalanı, ilğımı,
Ta ki, bəşər aldanışa sürüklənib binadan.

Bir ovucda formalanan, gil qurusu, saxsı nə?
Bu saxsıda nəfəslənən, aydınlanan sezgi nə?
Gördüyümüz maddələrin əsil üzü, məğzi nə,
Göz aldandır üst təbəqə işlənilib minadan.

Necə bilim öz-özümü, gah dalğa, gah zərrəyəm,
Kim deyir ki, yaranmışlar içində ən dürrəyəm.
Bəlkə bir gün dərk edəcəm, nur dolu bir kürrəyəm,
Mən nə görüm, göz baxırsa bu aləmə cunadan.

Bu aləmi anlamağa, Zeynəb, dolan, bir də gəl,
Keçdi ömür, ötdü zaman, oldu olan, bir də gəl.
Gün bitəndə sərab olar yadda qalan, bir də gəl,
Düşsə sözün qəribliyə, onda danış hənadan.

22.12.2025

HƏRƏ ÖZ DƏRDİNİN İÇİNDƏ QALIB

İntizar, rəqabət tut yarpağıdır,
Kədərsə döndüyü sap yumağıdır.

Hər an təşviş ilə yarpağa dalıb,
Hərə öz dərdinin içində qalıb.

Kimsənin qəlbindən yoxdur xəbəri,
İnsanlar özündən qopandan bəri.

Nə qədər dayazdır dərin duyğular,
Çöküb üstümüzə sanki uyqular.

Qorxu - düşüncədə qaranlıq dəlik,
Ümidi, sevinci udur üstəlik.

Gələcək əminmi, yoxsa qorxulu?
Hər kəs ayaqdadır yarımıyuxulu.

Yalanlar süslənib, hey tapır rəvac,
İnsanlar daha çox tərifə möhtac.

Tərif yalan olsun, nə eybi vardır,
Məqsədin qapısını açan açardır.

Diqqətə bürünmək - sanki fərahdır,
Böylə rəqabətdə hər yol mübahdır.

Ən ali məqsədi unutmuş insan,
Yalançı mayaka gedir durmadan.

Şan-şöhrət mayakdır, var-dövlət mayak,
Yanlışsa laxlayır istinad, dayaq.

Sən demə, çalışmaq, zəhmət yük imiş,
Verdiyi iztirab çox böyük imiş.

Mənasız, boş həyat ahənrübadır,
Boşluq boş insana çünki dəvadır.

Həyatın mənası virtuallaşır,
Qeyri-müəyyənlik sürreallaşır.

Məmnunluq duyğusu yaratmaq üçün,
Saxta hədəflərə yönəldir gücün.

Gərilir əsəblər yanlış səbəblə,
Kimi arsız gəzir, kimi ədəblə.

Ucalıq var idi alın tərəndə,
İnsan çalışmalı, öz qədərində.

İnsan düşünməklə, işlə var olur,
Zəhmətlə yüksələr, bəxtiyar olur.

Sonu xeyir olsun, Yerdə Adəmin,
Yoxsa o, Yerdən də yox olar yəqin.

22.12.2024

SÖZ OĞRULARINA

Hansı əqidəylə, hansı amalla,
Siz sahib çıxırsız özgə şerinə?
Üzlərə baxırsız bir də bu halla,
Vicdanı çəkirsiz ayaq yerinə...

Nə vicdan? Zərrəsi yox daha sizdə,
Şöhrətə hərislik gəmirmiş axı.
Bu iştah sanki bir əjdaha sizdə,
Dişləri poladmış, dəmirmiş axı...

Eyni bir qazanda qaynasaq da biz,
İstisi, tüstüsü eynidir, - demə.
Lap eyni havaya oynasaq da biz,
Mahnısı, bəstəsi eynidir, - demə.

Eyni hiss ruhuna, qəlbinə hopa,
Eyni cür çəksən də həsrətin yükün,
Eyni cür düzərək sözləri sapa,
Eyni sətirləri yazmaq nə mümkün...

Özgənin qismətin qapıb gəlirsiz,
Özünüz bilirsiniz, kimsə bilməsə.
Özgə kart-viziti tapıb gəlirsiz,
Nə əla... sahibi həтта gəlməsə.

Ah, necə qaçılmaz bir fürsət imiş,
Ən kəsə yollarla məqsədə gəlmək.
Bəlkə də sizinçün fərsət imiş,
Özgənin ciynində yüksələ bilmək.

Eh.. mən də nə qoyub, axtarıram nə...
İnsanın çox işi haramdı, şərdi.
Məkanı, məxluqu qatmışam yenə,
Bura Yer kürəsi, əhli bəşərdi...

11.08.2024

UŞAQLARA SOVQAT PAYI

“TOMMI” SƏRÇƏ

Eyvannın qabağında
Kürəklənib xan çinar.
Orda quş yuvasında,
Düyməgözlü sərçə var.

Söküləndə səhər dan
Bərkdən edir cik-cik o.
Uçub gəlir o hardan,
Yerə səpəndə «çiko»

Bu tükücü sərçənin
Tommi qoymuşam adın.
Üctündə navalçanın
Dimdikləyir qanadın.

21.02.2025

HAÇAQULAQ DOVŞANIM

-A dovşan, bala dovşan,
Gəl verim sənə yovşan.
-Yovşan istəmirəm mən,
Mən yeyirəm kök, kələm.

-Ay gözü muncuq sayaq,
Gəl bir azca oynayaq.
Bu xırdaca kökləri,
Al, ye, sonra gəl bəri.

Haçaqulaq dovşanım,
Yumru yumaq dovşanım.
Gəl qaçaq, yarışaq, gəl.
Güllərə qarışaq, gəl,

Sənindi bu bağça-bağ,
Burda deyilsən qonaq.
Bax, nə gözəl evin var,
Gün düşəndə parıldar.

Bax, burda canavar yox,
Kök, kələm, çiyələk çox.
Haçaqulaq dovşanım,
Yumru yumaq dovşanım.

21.02.2025

QIŞ NAĞILI

Nə yaxşı ki, gəlmisən,
Mənim şəhərli dostum.
Qış nağılın görməsən,
Deyərdim ki, uduzdun.

İndi burda yağıb qar,
Ağaclar sehirlitək.
Şaxtalanıb budaqlar,
Gövdələri ağ ətək.

Sırsıralar sallanır,
Damların kənarından.
Əllərimiz lap yanır,
Qartopunun qarından.

Düzəltdişik Qar adam,
Gözləri düymə-düymə.
Şərfini vermiş atam,
Papaq, yanları əymə...

«Qar baba, qardan baba,
Gəlmisən hardan, baba?
Qonaqsan, gəlinə yaz,
Sən getməsən yaz olmaz».

Bir az dəcəl ədayla
Qucaqlayıb Aytəkin
Deyirdi Qar babayla
Şəklimi siz tez çəkin.

Uzandıq düşüb küyə,
Qar üstündə baş-başa.
Xatirə olsun deyə,
Şəkil çəkdi Mirpaşa.

...Gün dolandı, ötdü, vaxt,
Qış yığışdı getməyə.
Nərgizgülündən qabaq,
Bənövşələr bitməyə.

Çərşənbələr yol üstə,
Gün əridir qar, buzu.
Ürək təzə həvəsdə,
Gözləyir bahar qızı.

24.02.2025

TURALIN CAVABI

Eyvanda iki qardaş,
Dəcəl Tural, dinc Dadaş.
Tural küsdü, barışdı,
Dadaş onla yarışdı:
Dinlə məni, balaca,
Deyim sənə tapmaca:
Salıb teldə hay-haray,
Oturmuş on torağay.

Beşi uçdu bir anda,
Məzahir daş atanda.
Uçdu məftildən beşi,
Teldə qaldı..? -
-Eh, əşi!
Barmağını qatladı,
Dadaş önə atladı.
Açdı Tural əlini,
Şaqqıldatdı dilini,
Məzahir atanda daş,
Teldə quş qalar, Dadaş?
Gərək deyil barmağın,
Məni nahaq yormağın.
Əvvəlcə on quş sayaq,
Gəl daş ataq yoxlayaq,
«Pırr» o yanda, bu yanda,
Say, bacarsan, uçanda.

03.09.2025

SANAMA

(Gizlənpaç oyunu unudulsa da)

Gəl sayaq - önlük
Ağacda var dənlik

Rəngi gedib önlüyün,
Qapısı açıq dənliyin.

Əlim dəydi önlüyə
Sərçə gəldi dənliyə.

Qatdaladım önlüyü,
Sərçə gördü dənliyi.

Bu nə xaldı önlükdə?
Sərçə yatır dənlikdə.

Xəşum gəlir önlükdən,
Sərçə çıxır dənlikdən.

Çıx, çıx, sən də çıx.
Dayan bir az gendə, çıx.

24.10.2024

SƏHƏRİN SEHRİ

Girdi pəncərədən günəş telləri,
Ruhumu oxşadı işıq əlləri.
Əlimi tutmadı, qəlbimi tutdu,
Bu əllər sevgidi, inam, umuddu.

Sarıldım telinə, izinə düşdüm,
Yarpaqla, bəcəklə, güllə görüşdüm.
Gözümdən perikdi yarımçıq yuxu,
Duyduqca çiçəkli, nəmli bir qoxu.

Bir böcək astaca çiynimə qondu,
Zərifdi, qara xal, qırmızı dondu.
Düşərək ovcuma, orda dincəlik,
Tanrıdan salamdı, bəlkə, kim bilir...

02.04.2025

GÖZƏLLİK

Görəsən yuxuda nə gördü çiçək,
Gözündə yaş ilə oyandı gerçək.
Kəpənək arıyla bağda yarışdı,
Qondu çiçək üstə şəhə bulaşdı.

Oyandı qarışqa səhər mehindən,
Yapışmaq istədi şəfəq telindən.
Nə qədər istədi tuta telləri,
Şəfəqin içindən keçdi əlləri.

Çiçəklər bağçada al, yaşıl, bəyaz,
Uzaqdan astaca dindi telli saz.
Ah, bu gözəlliyə könül aldanır,
Ürəkdə parlayan bir günəş yanır.

02.04.2025

TÜRK-TURAN NƏĞMƏLƏRİ

Turan sülhə dayaqdır,
Sülh yolunda oyaqdır.
Nurdu, gözümdə yağdır,
Haqq görəndə gözüm olsun.

Günəş göydə qəndilim,
Ay nurum dilim-dilim.
Qədim türk qədim elim,
Sevgi körfəzim olsun.

Şış qayalar navalçam,
Qobustanım qavalçam,
Yer üzü xalı-xalçam,
Səma günbəzim olsun.

Ortadakı əğyarı,
Gördü Turan xalqları.
Neynirəm dövlət varı,
Məhəbbət bəsim olsun.

29.07.2025

QARIŞQANIN YUXULARI...

Yaz gəlib, göy üzü qaş-qabağını açanda
qarışqa qaşını-qabağını qırıqdırıb yuvadan
çıxdı.

Bütün qışı yuvada qarışıq-qarışıq yuxu-
lar görmüşdü.

Qızıl-qızıl arılar yuvanın divarlarında-
kı qat-qat rəflərdə qazan-qazan bal qoy-
muşdular. Balaca qara qarışqa da baldan
qaşlıq-qaşlıq qaşılıyıb yemişdi. Əlbəttə ki,
yuxusunda.

Yuxudan ayılan bala qarışqa görmüşdü
ki, bal-zad yoxdur. Torpağın qırıq çatların-
dan içəri gün işığı düşürdü.

İşıq əlləri ilə tuta bilməyən bala qarışqa,
ışığın izinə düşüb, qaşqabağı turşumuş hal-
da yuvadan çölə çıxdı. Qızılı tellər gözünə
düşdü, qıyılmış qara gözləri qamaşdı, sulan-
dı, burnu qaşındı, üzünü pəncəsinə sürtdü.
Tər otların, çiçəklərin ətri burnuna doldu.
Bıqlarını oynatdı. Bu qoxu, yuxusunda gör-
düyü balın iyini, dadını xatırladırdı.

Balaca qara qarışqa yaşıl saplaqla ağ
ləçəklərin üstünə çıxdı. Birdən-birə pən-
cələri islandı. Şəhin içinə düşmüşdü.

Şəhdə çimən qarışqanın yuxusu tamam
qaçdı. Bir az su içdi, bir qədər gül tozunu ya-
ladı. Kefi kökəlmiş halda uzanıb, səhər me-
hinin oynatdığı ləçəkdə yelləndi.

Dünya nə gözəl imiş.

Qaranlıq yuvası da gözündə lap doğma-
laşmışdı.

Əziz balalar, indi burda sizə bir neçə sirr
verəcəyəm:

Əslində qarışqanın burnu-zadı yoxdu, –
ən azından bizim bildiyimiz şəkildə. Amma
bu, onun iy bilməsinə heç mane olmur. Qa-
rışqalar “iy bilmə” funksiyasını bığcıqları ilə
yerinə yetirirlər. Elə bil ki, onların bığcıqları
həm burun, həm barmaq, həm də dil rolunu
oynayır.

Yəni qarışqanın burnu yoxdur, amma “iy
bilmə beyni” bığcıqlarının içində gizlənilib.
Belə baxanda, onların “qoxu dünyası” bizim-
kindən qat-qat zəngin və mürəkkəbdir.

20.06.2024

ARZU ƏSƏDOVA

**Azərbaycan Respublikasının
Təhsil İnstitutunun
Elmi Pedaqoji Tədqiqatlar Mərkəzinin
Təşkilati şöbəsinin mütəxəssisi**

DİLİMİZİN SAFLIĞININ QORUNMASI VƏ NİTQ MƏDƏNİYYƏTİNİN İNKİŞAFI

Xülasə: Məqalədə gözəl və mədəni danışmaq üçün zəngin söz ehtiyatına malik olmaq, dilin qrammatik qaydalarını kamil bilmək, ondan düzgün istifadə etmək qaydalarından bəhs olunmuşdur.

Açar sözlər: dilin saflığı, nitq mədəniyyəti, natiqlik sənəti.

“Dil hər bir millətin milliliyinin əsasıdır. Ona görə də hər bir gənc öz ana dilini, müasir Azərbaycan dilini ən incəliklərinə qədər bilsin və bu dildən istifadə etsin. Biz müstəqil Azərbaycanda Azərbaycan dilini dövlət dili etdiyimiz kimi, cəmiyyətimizdə də, xalqımızın içində də Azərbaycan dilini mütləq hakim dil etməliyik”.

Heydər Əliyev

Bütün xalqlarda olduğu kimi Azərbaycan xalqının da dili onun milli varlığını müəyyən edən başlıca amillərdəndir. Azərbaycan dili Azərbaycan Respublikasının dövlət dilidir. Azərbaycan Respublikası Azərbaycan dilinin dövlət dili olaraq işlədilməsini öz müstəqil dövlətçiliyinin başlıca əlamətlərindən biri sayır, onun təbiqi, qorunması və inkişaf etdirilməsi qayğısına qalır.

Nitq mədəniyyəti Azərbaycan dilinin qayda-qanunlarını, incəliklərini, özünəməxsus xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün zəmin yaradır.

Nitq mədəniyyəti ümumi mənəvi mədəniyyətin tərkib hissələrindən biridir.

Mədəniyyət – insanın və cəmiyyətin inkişafının müasir səviyyəsi, insanın yaratdığı və nəsil-dən-nəsilə ötürdüyü maddi və mənəvi dəyərlərdir. O geniş mənada savad, təhsil, tərbiyə, sivilizasiya, maarifçilik, tərəqqi, inkişaf və s. kimi mənaları ifadə edir. Məlum olduğu kimi “Nitq mədəniyyəti” anlayışı öz həcmində, əhatə dairəsinə görə olduqca genişdir. Müasir dilimizdə işlətdiyimiz mədəniyyət sözü çox anlayış ifadə edir. Bu anlayış yaxşı-pis, müsbət-mənfi sözləri qədər və bəlkə də onlardan daha geniş mənə ifadə edir. “Mədəniyyət” sözü ərəbcə şəhər mənasını verən “Mədinə” sözündəndir. XX əsrdə xalqımızın ümumi mədəni səviyyəsi yüksəlmiş, elmin, təhsilin inkişafı, yazılı mətbuatın, radio və televiziyanın, son vaxtlar isə internet şəbəkəsinin inkişafı nitq mədəniyyətində müsbət dəyişikliklərə gətirib çıxarmışdır. İndi XXI əsrin vətəndaşı olan hər bir kəs mümkün qədər öz nümunəvi nitqi ilə seçilməli, nitq mədəniyyətinin prinsiplərinə bələd olmalıdır.

Azərbaycan dili fonetik, leksik və qrammatik quruluşuna görə dünyanın inkişaf etmiş və zəngin dillərindən biri sayılır. Bu dil özünəməxsus musiqili ahəngi, səlisliyi və axıcılığı ilə diqqət cəlb edir. İstər şifahi, istərsə də yazılı ədəbiyyatımız xalqımızın gözəl və zəngin nitq mədəniyyətinin olduğunu sübut edir.

Milli mədəniyyətin, o cümlədən də nitq

mədəniyyətinin qoruyucusu, daşıyıcısı bütövlükdə xalqdır. Xalqın hər bir nümayəndəsi nitq mədəniyyətinə dərinlən yiyələnməli və onu layiqli şəkildə qorumaqdadır. Nitq mədəniyyətinə yiyələnməkdə qrammatik qayda-qanunların gözlənilməsi, düzgün tələffüz, intonasiya, fasilə, vurğu böyük rol oynayır. Böyük rus alimi Lomonosov deyirdi: "Qrammatikasız natiqlik kütdür, poeziya pəltəkdir, fəlsəfə əsassızdır, tarix anlaşılmazdır". Bu sözlərdən görünür ki, nitq mədəniyyəti qrammatik qanunlar çərçivəsində öz həllini tapır. Nitq mədəniyyətinə yiyələnmək üçün zəngin söz ehtiyatına malik olmaq, dünya görüşünü artırmaq lazımdır. Bu məqsədə çatmağın əsas yollarından biri də ədəbiyyata müraciət etmək, onunla sıx əlaqədə olmaqdır. Belə ki, danışan yeri gələndə nitqində ədəbiyyatdan nümunələr gətirərək, nitqini daha yadda qalan edə bilər.

NİTQIN MƏDƏNİ VƏ QEYRİ-MƏDƏNİ FORMALARI

Mədəni nitqin əsası əvvəlcə ailədə, sonra isə məktəbdə qoyulur. Daha sonra ədəbi əsərlərin, ifadəli oxu, rəbbani yazının, müəllimlərin, mətbuatın, radio-televidiya verilişlərinin köməyi ilə inkişaf edir, səlisləşir.

Qeyri-mədəni nitqdə ədəbi dil normaları pozulur. Burada əsasən ədəbsiz, loru və dialekt sözlər öz əksini tapır. Qeyri-mədəni nitqdə bəzən söyüş və qarğışlara da təsadüf olunur ki, bunlar dilin ən aşağı üslub layını təşkil edir. Bəzən müəlliflər bədii üslubda obrazların daxili aləmini açmaq üçün müəyyən qədər onlardan istifadə edirlər.

MƏDƏNİ NİTQƏ VERİLƏN TƏLƏBLƏR

Nitqin düzgünlüyü. Nitqin düzgünlüyü mədəni nitqin əsas tələbidir. O nitq düzgün hesab olunur ki, orada dilin fonetik, leksik, qrammatik qayda-qanunları pozulmasın. Məsələn: yazılı nitqdə "ailə" əvəzinə "ayilə" işlənməsi orfoqrafik normanın, şifahi nitqdə isə "nəniyə" əvəzinə "nənəyə" deyilməsi orfoepik normanın, yəni düzgünlüyünün pozulması deməkdir. Nitq həm mənə, həm də qrammatik cəhətdən düzgün qurulmalıdır. Əgər nitq düzgün olmasa, qarşılıqlı anlaşma ola bilməz, nitqin məntiqliliyi, pozular.

Nitqin təmizliyi. Ədəbi dilin normalarına uyğun, yad ünsürlərdən uzaq olan nitq təmiz nitq hesab edilir. Bir sıra söz qrupları – vulqarizmlər (kobud sözlər), varvarizmlər (dilimizdə qarşılığı olan alınma sözlər), dialekt sözlər nitqin təmizliyinə xələl gətirir. Məsələn: yenə-genə, niyə-nöş, bəli-həri; soyad-familiya, ünvan-adres, sənəd-dokument. Nitqdə şeydi, zaddı, adı nədi və s. kimi sözlər yolverilməzdir. Mədəni nitq onların istifadə edilməsini qəbul etmir.

Nitqin yığcamlığı. Birinci növbədə nitqin lakonik olması nəzərdə tutulur. Yəni yersiz sözlər, artıq ifadələr mədəni nitqin müsbət təsirini azaldır. Odur ki, məzmun üçün uyarlı olmayan, anlaşılmanı mürəkkəbləşdirən qəliz ifadələr nitqdən təcrid edilməlidir. Az sözlə dərin mənalı və bitkin fikir ifadə olunmalıdır.

Nitqin sadəliyi. Burada heç də bəsitlik, ibtidailik nəzərdə tutulmur. Sadə nitq hər cür sünilikdən, yalançı pafosdan, qondarma ifadələrdən, təmtəraqdan uzaq nitqdır. Məzmunuz bəzək-düzək əslində fikir yoxsulluğundan irəli gəlir.

Nitqin zənginliyi. Nitqin zənginliyi dedikdə dil ünsürlərinin müxtəlifliyi, rəngarəngliyi və çoxluğu nəzərdə tutulur. Nitqin zənginliyinin birinci əlaməti lüğətin zənginliyidir. Eyni danışq tərzi, intonasiya dinləyiciləri yorur. Odur ki, lüzumsuz təkrarın qarşısını almaq üçün adətən sinonimlərdən istifadə edirlər.

Ədəbi dil normalarını gözləmək, zəngin söz ehtiyatına və bədii dil vasitələrinə yiyələnməklə mədəni nitqə nail olmaq olar.

Hansı millət olursa-olsun, onun mədəniyyətinin göstəricilərindən biri də gözəl nitqdır. (Burada həm şifahi həm də yazılı nitq nəzərdə tutulur).

Azərbaycan dilində çox qədim dövrlərin şifahi, eləcə də yazılı ədəbiyyatı yaranmışdır. Bu dildə "Dədə Qorqud kitabı" kimi dünya mədəniyyətinin nadir incisi yaranıb. Böyük türk alimi Fuad Köprülü deyir ki, bütün türk ədəbiyyatını (yəni bütün türk xalqlarının ədəbiyyatı) tərəzinin bir gözünə, təkcə "Dədə Qorqud kitabı"nı o biri gözünə qoysan, "Dədə Qorqud" gözü ağır gələr. Bu dildə İ.Nəsimi, M.Füzuli, M.F.Axundov, M.Ə.Sabir, C.Məmmədquluzadə, Ü.Hacıbəyli və başqa dahi sənətkarlarımızın söz inciləri yaranıb. Həmin ədəbiyyat xalqımızın zəngin nitq mədəniyyətindən xəbər verir. Hər bir Azərbaycanlı bu mədəniyyəti dərinlən mənimsəməyə, ana

dilindən lazımi səviyyədə istifadə etməyə (gözəl danışmağa, yazmağa) borcludur. Öz dilini yaxşı bilməyən adamı yüksək mədəniyyətli adam hesab etmək olmaz, öz dilini yaxşı bilməyən millət isə tədricən mədəni millətlər arasında əriyib gedər. Xalq ümumən milli mədəniyyətin, o cümlədən də nitq mədəniyyətinin qoruyucusu, daşıyıcısıdır. Böyük söz ustaları həmişə xalqın dilinə əsaslanmış və onun inkişafı, yayılması yolunda çalışmışlar.

DİL VƏ NİTQ

Dil-ünsiyyət vasitəsi olub, mücərrəd işarələr sistemindən ibarətdir. Hər bir dilin özünəməxsus quruluşu, ifadə imkanları vardır.

Nitq-ünsiyyət prosesidir, bu və ya digər məlumatın (informasiyanın) ifadə tələbinə uyğun olaraq dilin ifadə imkanları əsasında meydana çıxır. Dil əsasdır, nitq ondan törəmədir. Dil tarixən çox az dəyişikliklərə uğrayır, nitq isə ona nisbətən dəyişkəndir. Məsələn, yüz il, üç yüz il bundan əvvəlki Azərbaycan türklərinin nitqi (yazısı, danışığı) indikindən fərqli olub, ancaq onların da dili bizimki kimi Azərbaycan dili idi.

NATIQLIK SƏNƏTİ

Natiqlik sənətinin tarixi çox qədimdir. Bu sənətin nəzəriyyəsini öyrənən elmə ritorika deyilir. Ritorika yunan sözü olub, bəlağətli, məharətli nitq deməkdir, fikri incə, aydın, gözəl ifadələrlə anlatmaqdır, natiqlik bacarığıdır. Ritorika e.ə. V-IV əsrlərdə Qədim Yunanstanda yaranmış, yunan ədəbiyyatı və fəlsəfəsinin əsasında formalaşmış inkişaf etmişdir.

Ritorika elmi, sənət olmaqla bərabər, həm də tarixi hadisə idi. Ritorikanın yaradıcısı olan yunanlar onu "müdrək inandırma elmi", romalılar isə "söz ustalığı" kimi qiymətləndirirdilər. Orta əsrlərdə və intibah dövründə isə ritorikaya – "nitqin bəzədilməsi sənəti" kimi baxılırdı. Beləliklə, natiqlik sənəti və onun tarixini, ritorikanın əsaslarını öyrənmək istəyən hər kəs ən əvvəl, Avropa mədəniyyətində onun nəzəri əsaslarını qoymuş qədim yunan və Roma məktəblərindən faydalanmalıdır.

Azərbaycanda natiqlik sənətinin yaranması tarixi qədimdir. Bu sənət istər şifahi, istərsə də yazılı ədəbiyyatımızda öz əksini tapmış, söz və

onun qüdrəti hər zaman yüksək qiymətləndirilmişdir. Məsələn: Ulu babalarımızdan bizə yadigar qalan atalar sözləri və zərb- məsəllərdə sözün qüdrəti ilə bağlı olduqca dəyərli fikirlər var:

"Danışmaq gümüşdürsə, danışmamaq qızıldır", "Söz var dağa çıxarar, söz var dağdan endirər", "Söz quş kimidir, ağızdan çıxdı, geri dönməz" və s.

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində müxtəlif dövrlərdə nitqin gözəlliyinə qiymət verən bir sıra şair və yazıçılarımız olmuşdur ki, onları natiq adlandırmaq olar. X.Şirvani, İ.Həsənoğlu, N.Tusi, N.Gəncəvi, İ.Nəsimi, M.Füzuli, Ş.İ.Xətai, M.P.Vaqif və başqaları yazdıqları bədii əsərlərdə natiqlik məharəti, nitqin təsir qüvvəsi haqqında, fikir və mülahizələr söyləmişlər.

Azərbaycanda intibah dövrü ədəbiyyatının ilk qüdrətli nümayəndəsi X.Şirvani şeirlərində nitqinin, sözlərinin qüvvəsini belə ifadə etmişdir.

*Xaqani olmuşdur sözün xaqanı,
Doludur ləl ilə sözünün canı.*

*Sözə bu gün elə rəvnəq verdi ki,
Fəth edib onunla bütün dünyanı*

Şərqdə intibah dövrü şeirinin dahi şairi N. Gəncəvi də sözə, onun təsir gücünə, məna yükünə yüksək qiymət verirdi. Onun yazdığı şeirlərin bir çoxu hikmətli kəlamlar kimi bu gün də dilimizdən düşmür:

*Sözün qanadları var, quş kimi incə-incə,
Dünyada söz olmasa, nəyə gərək düşüncə.*

*Düşüncəsiz sözlər kimə gərəkdir,
Kim belə sözləri dinləyəcəkdir.*

*Aqıl ki, görünməz bir xəlifədir,
Qüvvəti, qüdrəti sözlərindədir.*

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində anadilli fəlsəfi şeirin əsaslarını qoymuş böyük şair İ.Nəsimi də öz dövrünün məharətli natiqlərindən biri olmuşdur. Onun söz sənəti, natiqlik sənəti, sözün qüdrəti ilə bağlı olduqca dəyərli fikirləri vardır. Hürufilik təriqətinin davamçılarından biri olan Nəsimi bir natiq kimi xalq qarşısında tez-tez çıxışlar edir, öz çıxışlarında azadlığı, ədaləti təbliğ edir, zülmü, əsarəti tənqid edirdi.

***Sən bu Nəsiminin dilini anla, bil sözün,
Kim var bu dildən özgə bizim bir lisanımız.***

Xalqımızın tarixində görkəmli dövlət xadimi, qüdrətli şair kimi tanınan Ş.İ. Xətəinin yaradıcılığı xüsusi bir mərhələ təşkil edir. O, Azərbaycan dilini dövlət və şeir dilinə çevirmiş, siyasi fəaliyyəti ilə bərabər, ana dilində gözəl sənət nümunələri yaratmışdır. İnsanın nitqinə, sözünə böyük önəm verən şair yazırdı:

***Söz vardır kəsdirər başı,
Söz vardır kəsər savaşı.
Söz vardır ağulu aşı,
Bal ilən edər yazğ bir söz.***

Orta əsr Azərbaycan ədəbiyyatında ana dilində yaranan şeirin ən böyük nümayəndəsi olan M.Füzuli söz sənətini böyük bir yenilik, ixtira, nadir bir kəşf və möcüzə adlandıraraq sözün mənə və gözəlliyinə, ondan məharətlə istifadə etmək qüdrətinə yüksək qiymət verirdi:

***Söz mənadan asılıdır, mənə sözdən hər zaman,
Bir-biriylə asılıdır, necə ki, cism ilə can.***

XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda yaşayıb fəaliyyət göstərən qabaqcıl maarifçi ziyalılar: Q.Zakir, M.P.Vaqif, M.Ş.Vazeh, N.Vəzirov, Ə.Haqverdiyev, M.F.Axundov, A.A.Bakıxanov, Mirzə Kazım bəy, C.Məmmədquluzadə, F.Köçərli, Ü.Hacıbəyov və b. müxtəlif təzyiqlərə baxmayaraq, dilimizin saflığı, onun yad təsirlərdən qorunması, təlimin Azərbaycan dilində aparılması, ana dilində dərsliklərin yazılması uğrunda mübarizə aparmış, dil, əlifba, orfoqrafiya, orfoepiya, üslubiyyat haqqında əsərlər yazmış, insanların yüksək nitq mədəniyyətinə yiyələnməsinin vacibliyini vurğulamışlar. Azərbaycanda nəqlik sənətinin inkişafında bir sıra siyasi xadim, müəllim və ziyalıların böyük rolu olmuşdur ki, onları da məharətli natiq hesab etmək olar. Məs: N.Nərimanov, M.Ə.Rəsulzadə, Ş.Qurbanov, M.Rəfili, C.Xəndan, S.Vurğun, X.R.Ulutürk və b. Xalqımızın yetişdirdiyi bu böyük şəxsiyyətlər milli-mənəvi dəyər və sərvətlərimizin zənginləşməsində, ədəbiyyat, mədəniyyət və elmin inkişafında böyük xidmətlər göstərmişlər.

Azərbaycanda XX əsr nəqlik sənəti xalqımızın ümummilli lideri H.Əliyevin adı ilə bağ-

lıdır. O, Azərbaycanda siyasi nəqliki, eləcə də nəqlik sənətinin formalaşdırma inkişaf etməsində böyük rol oynamışdır. Dövlətimizin qurucusu olan Ulu Öndər ana dilimizə daim qayğı ilə yanaşmış, onu “xalqımızın milli sərvəti” adlandırmışdır. Onun hakimiyyətə ikinci dəfə qayıdışından sonra Azərbaycan dili dövlətin əsas atributu – Dövlət dili olaraq qəbul edilmişdir. Ulu Öndər Azərbaycan dilini bütün incəliklərinə qədər bilməklə nitqində bu dilin normalarına daim əməl etmişdir. Uzaqgörən və ağıllı siyasətçi olan H.Əliyev əsl natiqə məxsus bütün xüsusiyyətlərə malik olmuşdur. Onun möhkəm hafizəsi, qeyri-adi təfəkkürü, söz seçmək bacarığı, dərin məntiqi, nəqlik məharəti olmuş, buna görə də nəyi nə zaman deməyi çox yaxşı bilmişdir. H.Əliyev Azərbaycan dilinin üslublarından, zənginliyindən, frazeologiyasından, söz birləşmələrindən məqamında istifadə edərək, onlara yaradıcılıqla yanaşmış, öz nitqini həmişə auditoriyaya və seçdiyi mövzuya görə quraraq, dil faktlarından, vurğu və intonasiyadan məharətlə istifadə etmişdir. Onun əsas silahı səsi, işlətdiyi sözlər, onların ardıcılığı, ən çətin fikirləri çox sadə, adi sözlərlə çatdırmaq, auditoriyanı inandırmaq, lazımı jestlərdən istifadə qabiliyyəti, faktlara əsaslanmaq, hadisələrə vaxtında müdaxilə etmək olmuşdur. Ulu öndər tarix, fəlsəfə, ədəbiyyat, mədəniyyət, incəsənət, bir sözlə bütün sahələr haqqında fenomen biliyə malik olan insandır. Bütün bunlardan sonra onun parlaq, əzəmətli və görkəmli siması, təsirli və cəlbedici səsi, nüfuzedici nitqi gözlərimiz önündə canlanır.

Ümumiyyətlə, Heydər Əliyevin həyatı və fəaliyyəti bizim üçün bir məktəbdir və nitq mədəniyyətinə yiyələnmək istəyən hər bir şəxs bu məktəbdən bəhrələnməlidir.

ƏDƏBİYYAT

- 1.Abdullayev N. Nitq mədəniyyətinin əsasları. Bakı, 2013
- 2.Həsənzadə N, Pənahova G, Abbasov Ə. Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. Bakı, 2016
- 3.Abdinova R, Hüseynova H, Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. “Elm və təhsil”. Bakı, 2021
- 4.Hacıyev T, Cəfərov N, Xudiyev N. Azərbaycan dili 10-cu sinif dərslik. Bakı, 2009
- 5.Mərdanova S, Abbasova Ş, Manafli X. Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti. Bakı, 2016

MİNARƏ İSGƏNDƏR

İNCİMİŞƏM

Həyatıma nədən belə vaxtsız gəldin, ay ömrüm?
Belə bivaxt qonaq olar? - Qonaqdan incimişəm.
Demə, kimdən gileylisən, nədəndir bu şikayət?
Səni mənə rast gətirən o vaxtdan incimişəm.

Çox deyirdim sevgi nədir, məhəbbət nə, bilmədim,
Vaxtında çox arzuladım qədəm, qoyub gəlmədin.
İndi gəldin, gəlişinlə heç üzümə gülmədin,
Bu gəlişdən, bu xəbərdən, soraqdan incimişəm.

Qövr eliyən yaraları бүкүб qoydum qırağa,
Dolaşığa düşüb qalib indi yatmır darağa.
Daha sözü, söhbətim də sığışmayır varığa,
Durum atım bir kənara varaqdan incimişəm.

YAZIRAM

Yenə ürək yanıbdır sənsizliyin oduna,
Sönmüş ocaq yanında külə şeir yazıram.
Əkdiiyimiz çiçəklər getdi hicran badına,
Sənsiz keçən günlərə, ilə şeir yazıram.

Yenə gözüm dikilib göydəki ulduzlara,
Baxıb yazığım gəlir özümtek yalqızlara.
Dağ seli coşub gəlir çaylara, dənizlərə,
Kənarda susuz qalmış gölə şeir yazıram.

Yenə durub baxıram sənsiz açan güllərə,
Ürəyim həsrət qalib şirin-şəkər dillərə.
Daha dönə bilmirəm o gözəl, şən illərə,
Quruyub cadar olmuş çölə şeir yazıram.

Heç kim ölmür sevgidən, amma yarımcan olur,
Gözlərim ulduzlarda, gecəm sənsiz dan olur.
Ən ülvə məhəbbətin sonunda hicran olur,
Yuxularda sevdiiyim telə şeir yazıram.

Bu ayrılıq, bu həsrət yıxdı, sürüdü məni,
Haralardan yol aldı, hara kürüdü məni?
Təpədən dırnağadək oda бүрүdü məni,
Başqa əlacım varmı? Elə şeir yazıram.

GƏLSƏNƏ

Baxıram pəncərədən, narın-narın yağır qar,
Belə bir qarlı gündə geri dönsən, nə olar?
Sənsiz keçən hər günüm inan, saralar, solar,
Soruşub əhvalımı mənə deyib gülsənə,
Darıxıram, ay adam, bir geriye gəlsənə.

Ürəyim də soyuyub sən gedəndən, a zalım,
Nə olar bircə dəfə soruş, necədir halım?
Ay başına dolanım, ay sənə qadan alım,
Könül dəsmalınla gəl, göz yaşımı silsənə,
Darıxıram, ay adam, bir geriye gəlsənə.

Bu həyat yollarında səni hər an gözlədim,
Gecələr xəyallarda hey çağırıdım, səslədim.
Ürəyimdə adını oxşadım, əzizlədim,
Layiqdir bu cahanda çiçək sənə, gül sənə,
Darıxıram, ay adam, bir geriye gəlsənə...

ŞİRVANİ

Gözəl bir diyarda, bir yay günündə
Bu gözəl dünyaya gəldi Şirvani.
«Aləmdə səsim var mənim» – deyib də,
Gözəl gülüşüylə güldü Şirvani.

«Şamaxıdan doğan bir Gün»- dedilər,
İnsana nə qədər zülüm edilir?
Yenilik istədi başın yedilər,
Görən son anında bildi Şirvani?

Yazdı yüzlərlə həcv, neçə müxəmməs,
Bir yol dayanmadı, söyləmədi: - bəs.
Bu şair haqqında necə deyilməz?
Milləti heyratə saldı Şirvani.

Yaşadı hamitək, gəzdi dünyanı.
Bəzən başqa gözlə süzdü dünyanı.
Getdi, gedişilə üzdü dünyanı.
Amma tarixlərdə qaldı Şirvani.

ÖMRÜM

Getdi bu dünyanın qalmaqalında,
Bir də çətin geri gələndi ömrüm.
Nə yaşaya bildi keflə, damaqla,
Nə birindən ömür diləndi ömrüm.

Sanki dərd çəkməyə gəldi həyata,
Uymadı dünyada şöhrətə, ada.
Sevinc bəxş eləyib yaxına, yada,
Özü qəm-kədərə bələndi ömrüm.

Yaşaya bilmədi amanla, ahla,
Nə də barışmadı sucla, günahla.
Hərdənbir həmsöhbət olub Allahla
Gözünün yaşını siləndi ömrüm.

Bircə pay görmədi arzu-diləkdən,
Oldu şikayəti zalım fələkdən.
Keçirib illəri xəlbir-ələkdən,
Elə narın-narın ələndi ömrüm.

TANIMAZ

Geri dönsə cavanlığım mat qalar,
Saçımdakı ağlar məni tanımaz.
İllər boyu sinəm üstə çəkilən
Çalın-çarpaz dağlar məni tanımaz.

Sinəm üstə xəlvəticə bəslərəm,
Gecə-gündüz uşaq kimi səslərəm.
Yaxınlardan-uzaclardan gizlərəm,
Gözüm də nəm saxlar, məni tanımaz.

Yaz arzulu, yaz diləkli gəncliyim,
Yaş ötdükcə o gərəkli gəncliyim.
Sevgi dolu, od ürəkli gəncliyim
İndi qalıb ağlar, məni tanımaz.

YADİGAR

Ayrılıq, intizar alıb apardı,
Acı xatirələr boldu yadigar.
Sən gedən o gündən qara saçlara
Ağ dənələr tökülüb doldu yadigar.

Söylərəm adını hər addımbaşı,
Sildim yaddaşımdan dostu, sirdaşı.
Səndən sonra üzde gizli göz yaşı,
Xırdaca qırıqlar saldı yadigar.

Ötüşmür dumansız, çənsiz bu həyat,
Yaşamaq deyil ki, sənsiz bu həyat.
Gedər öz yoluyla mənsiz bu həyat,
Deyərsiz, şəkildə oldu yadigar.

Gizlicə seyr edib düşən izləri,
Dikərdi yollara həsrət gözləri.
Minarə ölsə də, amma sözləri
Kitabda, varaqda qaldı yadigar.

GETDİ

Hər yan duman, hava soyuq,
Bülbül səsin kəsdi getdi.
Gözə dəyir qaratoyuq,
Bir payız da küsdü getdi.

Günəş boylanır buluddan,
Dedi, daha bəsdi getdi.
Çılpaq qalmış budaqlardan
Bir payız da küsdü getdi.

Göy gurlayır şaqqaşaraq,
Görün bu nə səsi, getdi.
Bizdən canın qurtararaq
Bir payız da küsdü getdi.

Heç yalvarma, dönməyəcəm,
Dedi, sonra susdu getdi.
Bəlkə bir də görməyəcəm,
Bir payız da küsdü getdi

BİLMİRƏM

Niyə sahibsizdir bu ev bu qədər?
Hanı sahibinin ayaq izləri?
Boylanıb divardan baxır şəkillər,
Amma çox kədərli, gülmür üzləri.

Niyə səs-küyünü duya bilmirəm?
Gəlirəm, dayanıb baxıb gedirəm.
Keçmiş xəyallara qıya bilmirəm,
Yenə kor-peşiman çıxıb gedirəm.

Niyə sahibsizdir bu ev bu qədər?
Burda aylar vardı, fəsillər vardı.
Boyumu ölçərdim cizgi çəkərək,
İndi nə o cizgi, nə əllər vardı.

Burda bir ananın arzu, muradı,
Burda bir atanın səs-küyü vardı.
Amansız küləklər, zalım yağışlar,
Yuyub aparıbdir bax, nəyi vardı.

Məni qınamayın «naxələf» deyib,
Bu sahibsiz evdə gülə bilmirəm.
Ürəyim sızlayır, gözlərim dolur,
Aylarla özümə gələ bilmirəm.

GÖZLƏYİR

Tələsmə, asta keç bu yolu, adam,
Əzrail maşında səni gözləyir.
Xəbərsiz gedirsən ölümə doğru,
O tinin başında səni gözləyir.

İllərdən bənd vurub ilmə hörərsən,
Gələnə, gedənə yol göstərərsən.
Özün də bilmədən bir də görərsən
Dayanıb qarşında səni gözləyir.

Gah gündə qol açar, gah da kölgədə,
Bəzən də haxlıyar qərrib ölkədə.
Sən hardan biləsən elə, bəlkə də,
Ağlında, huşunda səni gözləyir?

Nə toya gedərsən, daha nə yasa,
Nə qədər yaşasan bu ömür qısa.
Söykənib dayanma əlində əsa
Get, məzar daşında səni gözləyir.

EŞQ ODUR

Eşq odur ki, anlayasan, anasan,
Eşq odur ki, onu özün sanasan.
Eşq odur ki, «o» - deyib yaşayasan,
Eşq odur ki, varlığını danasan.

Eşq odur ki, səni səndən alalar,
Eşq odur ki, dərdə, qəmə salalar.
Eşq odur ki, atəşlərə qalalar,
Eşq odur ki, gecə-gündüz yanasan.

Eşq odur ki, gah ağlaya, gah gülə,
Eşq odur ki, bənzədəsən tər gülə.
Eşq odur ki, dönə nakam bülbülə,
Eşq odur ki, sinəsindən qan asan.

BU ADAM

Aynadan bir nəfər boylandı mənə,
Mən elə bilirdim təkdi bu adam.
Dayandığ üz-üzə, göz-gözə xeyli,
Utanıb gözünü çəkdi bu adam.

Daşıda oğulun, qızın yükünü,
Payızın yükünü, yazın yükünü.
Götürdü həm çoxun, azın yükünü,
Özü öz belinə yüküdü bu adam.

Dünyanı yuxutək süzdü də, getdi,
Əlini həyatdan üzdü də, getdi.
Tale oyununa dözdü də, getdi,
Qəmi ürəyinə əkdə bu adam.

Tutuldu sağalmaz, çətin azara,
Həkimlər dərdinə tapmadı çara.
Əliboş getməsin deyə məzara,
Çox sözü sinəyə büküdü bu adam.

Dağ çəkə bilməzdi o çəkən dərdi,
Bilirdi bu ömür gəldi gedərdi.
Baxçada tum əkdə, kədər göyərdi,
Qapısız bir yuva tikdi bu adam.

DOYMADIM HEÇ***Dünyadan nakam köçmüş şəhidlərimizin
dilindən***

Məhəbbətin yollarını düz gördünmü?
-Görmədim heç.

Sevgi adlı o baxçadan gül dərdinmi?

-Dərmədim heç.

Küçədə durub izlədin,
Uzun Uzunyol gözlədin,
Ürəyində hey səslədin,
Doğru bir cavab aldınmı?
-Almadım heç

Sən onu sevdin gizlicə,
Cavan ömrün döndü heçə,
Yar yanında bircə gecə,
Sevimli qonaq oldunmu?
-Olmadım heç

Araya düşdü qan-qada,
Gənclik çağın getdi bada,
Gəl, görüşək o dünyada,
Bu dünyadan artıq doydun
-Doymadım heç,
Bu dünyadan doymadım heç!!

DARIXDIM

Gəzib dolandıqca talan yerləri,
Saydım, burda dərdlər beşdi, darıxdım.
Dayanıb baxdıqca uca dağlara
Xəyal gədikləri aşdı, darıxdım.

Nə qədər igidlər yedi o yerlər,
Aslanı, Bəhməni dedi o yerlər.
Gedib Sücayəti gəzdi fəsillər,
Könlümdən gör kimlər keçdi, darıxdım.

Seyr etdim dərəni, süzdüm düzləri,
Şehə bata-bata gəzdim düzləri.
Onların izinə saldım izləri,
Onlarsız bu yerlər heçdi, darıxdım.

Zirvədən vüqarla qartal boylandı.
O məğrur duruşdan qəlb alovlandı.
Nadan olan kəslər şairi dandı,
Dedilər: - dünyadan köçdü, darıxdım.

SƏNİ MƏNƏM, MƏNİ SƏN

Yarımadım bu dünyanın işindən,
Dərdə düşdüm fələyin gərdisindən.
Daha çətin qurtararam dışından,
Bu gecənin zülməti mən, danı sən.

Bu dünyanın iki üzü varıymış,
Biri qara, biri dağın qarıymış.
Ədalət də, zalımlıq da yarıymış,
Əvvəli mən bu dünyanın, sonu sən.

Bu dünyanı çox sınayıb durmuşam,
Hey yaxına, uzağa baş vurmuşam.
Axır mən də öz taxtımı qurmuşam,
Bu dünyanın səni mənəm, məni sən.

HƏMİN BƏNDƏYƏM

Demə, dəyişməyib heç nə dünyada,
Nə olsun gördüyün həmin bəndəyəm.
Gəl gör mən deyiləm məndə yaşayan,
Mən çoxdan yox olub, gülüm, səndəyəm.

Xəyalım hey gəzib aradı göydə,
Tufanlar saçımı daradı göydə.
Yeri qəhər tutub, yaradı göy də,
Zirvə qan ağlayır, duman, çəndəyəm.

Tutaq ki, görüşdük, daha nə gərək?
Baxışlar kədərli, dodaqlar titrək.
Bir vaxt şənliklərə bağlanan ürək,
Matəmə meyl edir, toydan gəndəyəm.

İndi o gördüyün çəmənələr solub,
Yerinə qarğalar, quzğunlar dolub.
Göz yaşım quruyub, üz cadar olub,
Ürək xəstə düşüb ölhaöldəyəm.

BİLDİM

Gəncliyimin ələ düşməz olduğun
Cavanlar üstümə güləndə bildim.
Müdrilik, aqillik nə imiş, onu
Yaşımın üstə yaş gələndə bildim.

Çox baxdım ardınca zamanın, vaxtın,
Olmadı oturam sadə bir taxtım.
Qədrini o yanib kül olmuş baxtın
Gözümün yaşını siləndə bildim.

Hey gəzib axtardım saf məhəbbəti,
Get-gedə itirdim gücü, qüvvəti.
Dünya gözəl imiş, bu həqiqəti
Dünyamı dəyişib öləndə bildim.

SÖZ

Elə söz söylə ki, baş uca olsun,
Yoxsa mənliyindən səni alar söz.
Ağzından çıxdımı dillərdə qalsın,
Babalardan bizə bil, yadigar söz.

Gah göyə qaldırar o şah əvəzi,
Gah da süründürər torpaq əvəzi.
Əzraildən gələn çomaq əvəzi
İnsanı yerlərdən yerə çalar söz.

Bəzən şirin olar qənd, şəkər kimi,
Dayanar arxanda bəzən nər kimi.
Bəzən də kül olmuş səməndər kimi
Təpədən dırnağa oda qalar söz.

Dələr qəlb evini bir güllə misal,
Dəyər sifətinə sərt şillə misal.
Hərdən deyilincə edər halbahal,
Nə hallardan hala alar, salar söz?!

PAXILLIQ

Deyirsən, bir addım qabağa gedim,
Görürsən yanında durdu paxıllıq.
Çox gözəllikləri, saf duyğuları
Nifrət qılıncıyla vurdu paxıllıq.

İnsan insanlığı duyub sevir sə,
Dərdlinin dərdinə qəlbini versə,
Şah olub dünyanı tərsə çevirsə,
Yenə «nə etmişən» sordu paxıllıq.

Mərhəmət donuna bürünüb gedir,
Bəzən zər-zibada görünüb gedir.
Saf kəsin ardınca sürünüb gedir,
Xəbis ürəklərin qurdu paxıllıq.

Ya Rəbb, paxıllıqdan uzaq tut bizi,
O hissə qul etmə ürəyimizi.
Pis-yaxşı çəkirik öz dərdimizi,
Görəsən, əvvəldən vardı paxıllıq?

Qorxuram kiməsə salam verəndə,
Xoş bir söz deyəndə, üz göstərəndə.
Əgər soruşsanız Minarədən də,
Vallah, bu milləti yordu paxıllıq.

PAYIZ GƏLMƏDƏN SARALMIŞ YARPAĞIN FONUNDA

Təzə çapdan çıxmış kitablar haqqında rəylərin, resenziyaların, geniş məlumat xarakterli yazıların dərc olunması "Xəzan" jurnalında bir ənənəyə çevrilmişdir. Müəlliflərin ictimai nüfuzundan, şöhrətindən, məşhurluğundan asılı olmayaraq, hətta gənc yazıçı və şairlərin də kitabları haqqında əhatəli yazılar jurnal səhifələrində yer alır. Məncə, bu, ədəbi prosesin mənzərəsini təsvir etməkdir. Ədəbi proses meydanı nə qədər genişdirsə, jurnalın davamlı nəşri də bir o qədər çoxşaxəlidir. Ədəbi proses cərcivəsində hər yaradıcı insanın öz yeri olduğu kimi, jurnalın səhifələrində də heç kim başqasının yerini dar eləmir. Bir sözlə, hər şair, hər yazıçı öz köşkündə gözəl görünür.

Şair Polad İbrahimovun da, əlbəttə ki, həm ədəbi mühitdə, həm də ədəbi mühiti daim qarabaqara izləyən "Xəzan" jurnalı müəllifləri arasında öz yeri, öz çəkisi var. Məhsuldarlığı ilə xeyli vaxtdır diqqət çəkib. Bu dəfə "Payız gəlməmiş saralan yarpaq" şeirlər kitabı ilə gündəmi yeniləyib. Payız gəlməmiş yarpağın saralması rəmzi mənə daşısa da ada bir poetiklik gətirir, cəlbedici və şairanə edir.

Kitaba "ön söz"ü Dünya Türkləri Koordinasiya Mərkəzinin rəhbəri şair İlqar Türkoğlu yazmışdır. "Adına layiq şairin yaddaqalan poeziyası" sərlövhəli "ön söz"də bir məqam diqqətimi çəkdi:

"Dünyaya göz açdığı məkan – Gədəbəy Azərbaycanın dilbər guşələri sırasında özünəməxsusluğu ilə seçilir. İnsan təbini coşduran ilahi təbiətin bu gözəlliyində şeir yazmamaq mümkünsüzdür!"

Bu sətirlər mənə çox doğma, yaxın və əziz göründü. Çünki Polad İbrahimovun doğulduğu Çobankənddən keçib "Yaqublu" yaylağına getdiyim vaxtlardan altmış ildən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq hələ də o gədikləri, təbiətin möcüzələrini, çayların şırıltısını, budaqların zümzüməsini, güllərin, çiçəklərin ətrini, moruğun, çiyləyin dadını, saya, hesaba gəlməyən füsunkarlığı hələ də unuda bilmirəm. Əslində heç unutmaq da istəmirəm, unuda da bilməyirəm.

"Yaqublu" yaylağına biz Qaçaq Məcidin qışlağından, ucu-bucağı görünməyən meyvə bağlarından keçib gedirdik. Qaçaq Məcidin bacısı Teyvə (yəqin ki, Teyyubədir – R.İ) nənə bizim Kiçik Qaramurad kəndində yaşayırdı. Oğlu, qızı, nəvələri bu kənddə böyümüşdülər. İndinin özündə də törəmələrindən orda yaşayanlar var. Teyvə nənə çox qeyrətli, ağayanə bir qadın idi. Qaçaq Məcidin bacısı belə də olmalıydı.

Poeziyasının mayası o füsunkar təbiətdən yoğrulmuş, dağlarından vüqar götürmüş şeirlər kitabını vərəqləyirəm. Qarşıma şair Əbülfəz Əhmədinin 75 yaşına ünvanladığı şeir çıxır. Qocalığın sərt acıları Poladın "Gərəyik" şeirində belə səslənir:

Ömrümün istəkli yarı,

Duyğum duyğulara sarı.

Mən qocaldım, sən də qarı,

Daha biz kimə gərəyik? – demək qo-

calığın çiyinlərdə ağır yük, ürəklərdə yuva salan dərd, azalmayan giley-güzarla dolu ömür və nəhayət:

Dönəydim bir qəmbər daşa,

İnam qalmadı sirdaşa.

Polad, qəm də gəlir qoşa,

Daha biz kimə gərəklik? – deməsi, nisgillə tamamlaması şairin ümumiləşdirilmiş bir nigarançılığa işarədir. Qocalanda hamı bu duyğu ilə yaşayır. Bu, kiçik poeziya nümunəsində acizlik, küskünlük axtarmağa ehtiyac yoxdur. Sadəcə, mən bu şeiri Əbülfəz Əhmədlə Polad İbrahimovun söz mübadiləsi, mənəvi yaxınlığı, səmimi münasibət, şair həmrəyliyi kimi qiymətləndirirəm. Əslinə qalsa, qocalığın ağırlığını mən onların hər ikisindən daha tez görmüşəm, ağrıları onların əvvəl çəkmişəm və “Kimə, nəyə lazım?” şeirimdə daha “kəskin” demişəm.

Filosoflar belə deyiblər: “Kəşf hamının gördüyünü görüb, dərk etmədiyini dərk etməkdir”. Şeir haqqında da bu fikri söyləmək mümkündür. Təbiətdə hər gördüyündə poetiklik axtarır tapa bilmək istedadıdır, vergidir. Polad İbrahimovun böyüyüb boya-başa çatdığı, son vaxtlar daha tez-tez təmasda olduğu Gədəbəy təbiəti də canlı şairdir. Polad hər təmasda bu füsunkar təbiəti canı ilə duyur, onun çopur daşına belə poetikcəsinə yanaşır, ilham alır, vəcdə gəlir, duyğusunu canlandırmağı, poeziyaya çevirməyi bacarır. Könül çırpıntılarını belə izah edir:

Həsrətin içində döyünən ürək,

Mən kövrəldim, sən də bir az döz görək.

Gedəndə o çopur daşları öpək,

Deyiləsi sözüm dağlara qaldı.

Kəklilikli daşlara, zümzüməli bulaqlara, əzəmətli meşələrə, “yayda, qışda qarı ərilməyən dağlara” yazılan şeirlər yaradının lütfündən ilham almış bəndələr tərəfindən ərsəyə gətirilə bilər. Polad boyaqsız, bəzək-düzəksiz poeziyası ilə belə seçilmişlərdən biri olduğunu poetik nümunələri ilə təsdiqləyir.

Polad İbrahimovun yaradıcılığı barədə ünlü söz adamları səmimi fikirlər söyləmişlər. O fikirlər ki, Poladın canına, qanına, ürəyinə, mənəviyyatına halallıqla hopur. Bildiyim qədər Polad İbrahimovun yaradıcılığı haqqında yazıçılardan Elçin Hüseynbəyli, Əli bəy Azəri, şairlərdən Süleyman Abdulla, İbrahim İlyaslı, İlqar Türkoğlu, Zəka Vilayətoğlu və başqaları gözəl təhlillər aparmış, səmimi fikirlər yürütmüşlər. Onların yazdığı məqalələrlə tanışam və tam səmimi olduqlarına özüm qədər inanıram. Çünki Poladın şeirlər kitabını vərəqlədikcə elə mən də onların gəldiyi qənaətə gəlirəm. Bu da onu deməyə əsas verir ki, şairin yaradıcılığı ədəbi tənqidin diqqətindən kənarda qalmamalıdır.

Polad İbrahimov dağlar oğludur, dağ vüqarlı, boylu-buxunlu, məğrur bir adamdır, boya-başa çatdığı və indi vəsf etdiyi dağları duya-duya, sevə-sevə poetik harmoniya yaratmışdır. Miskin Abdaldan üzübəri dağlar haqqında yüzrlərlə şeir yazılmışdır. Eyni mövzuda yazılan şeirlərin hamısı eyni məhəbbətlə yazılsa da bir-birindən fərqlənir. Polad da dağlardan bəhs etdiyi şeirlərində fərqlənir, başqalarına bənzəmir, çünki... tam səmimiyyəti ilə özüdür.

“Payız gəlməmiş saralan yarpaq” kitabına toplanmış şeirlərdə şair müxtəlif mövzularda toxunmuşdur. Burada dərddən, qəmdən, nisgildən, etibarsız dostlardan, fani dünyadan, ülvə məhəbbətdən, saf sevgidən yazılan şeirlər kifayət qədərdir. Onları bir-bir təhlil etmək fikrindən uzağam. Ən azından ona görə ki, hər şeirdə müəllifin səmimiyyəti və məsuliyyəti hiss olunur. Dediklərimi istənilən ayıq oxucu Polad İbrahimovun adıçəkilən kitabına daxil olmuş şeirləri ilə tanış olanda təsdiqləyə bilər.

Şairə can sağlığı, yeni-yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Hörmətlə:

Ramiz İSMAYIL

12.12.2025, Xırdalan

POLAD İBRAHİMOĞLU

DÜNYADI

Coşur dəniz, ləpələr hey qovur bir-birini,
Hələ dünya heç kimə verməyib öz sirrini.
Ölən qurtarır canı, ağladaraq dirini,
Bu gecəsi-gündüzü dəyişməyən dünyadı.

Təbiətə hay düşüb, gur çayları quruyur,
Yurd yerləri boş qalıb, çaqqalları uluyur.
Bilmək olmur kim-kimin bostanını suluyur,
Bir kimsəylə dərini bölüşməyən dünyadı.

Yamaqlı paltar geydik, onda qürur varıydı,
Hamının qoruduğu üzündəki arıydı.
Modalaşmış dövrənin əyni-başı darıydı,
Polad, köçüb, qalanla görüşməyən dünyadı.

14.01.2025

ŞÜKÜR

Haray salmışdım, dağlar qarsız qalıb,
Düzlər bozarıb, bağlar barsız qalıb.
Sular donmadı, daşlar yarsız qalıb,
Ahımı duyan o Rəbbimə şükür.

Dərələr doldu, zirvələr ağappaq,
Buz donub hər yan, istəmir ki, qopmaq.
Könlümdən keçdi bir qartopu yapmaq,
Arzular şirin, xoş əhdimə şükür.

Novdan asılı buzdan damcı endi,
Hər yan gözəldi, el-obam da şendi.
Vətənim azad, qucağı da gendi,
Gəzmək istədiyim cəhdimə şükür.

Ayaq altında xır-xır qarın səsi,
Bir zümzümədi, sevdilir hər kəsi.
Ay Polad, coşdu ürəyin həvəsi,
Qoy seyid desinlər, cəddimə şükür.

25.01.2026

QALIB

Bilmirəm sözümü deyim yadamı,
Adam incidərmi sevən adamı.
Yanaqlar qırmızı, ləblər badamı,
Bir baxışla gözümlə gözümdə qalıb.

Olasan mehmanım, çəkəm nazını,
Aşıq da dindirə telli sazını.
Gəl, uzat ömrümün qalan azını,
Sevincim bircə xoş sözündə qalıb.

Sən gəl ki, şadlansın sevən ürəyim,
Qovuşsun bu sevda, budur diləyim.
Aşıq olmuşam, ay Polad, neyləyim,
Hələ naz-qəmzəsi özündə qalıb.

11.01.2026

OLDUMU?

Biz dərdlərimizi dağlara dedik,
Görən qayğısına qalan oldumu?
Binələr seyrəldi, yurdlar boş qaldı,
O ötən zamanlar yalan oldumu?

Dayağı sən idin bizim ellərin,
Kimsəsiz qalıbdı düzün, çöllərin.
Daha çoxmur çaylar, axmır sellərin,
Qoynunda sərvətin talan oldumu?

Qayıtmaq da olmaz ötən çağlara,
Həsərət qalmış q o barlı bağlara.
Hamı dedi ağrın, ahın dağlara,
Dağların qadasın alan oldumu?

Ta nə sevişən var, nə də bir sevən,
Qəlbimi yandırır dağlara dəyən.
Ay Polad, nəğmələr qoş, sən də bəyən,
Qoy deməsin yada salan oldumu?

24.01.2026

AMANDI

Həsərətindən zara gəldim, neynirəm ta yarı,
Xudam dağlara da yağdırdı naləmdən qarı.
Eşitmişəm üzündən də itirmişəm arı,
Desələr ölmüşəm, üstümə gəlmə, amandı.

Sən ilk görüşdən könlümə elə sırğalandın,
Nazlı yerişinlə dəniz kimi yırğalandın.
Tamahın ümmana saldı məni, dalğalandın,
Yenə naz edərək demə bir kəlmə, amandı.

Görüşə gedərdim yağışda, boranda, qışda,
Tənha qalıb üstündə oturduğumuz daş da.
Gözlərimə toran gəlib, ağarıb baş da,
Bu ahıl çağım da bağrımı dəlmə, amandı.

07.01.2026

ÜRƏYİM

Dolandır başıma dumanı, çəni,
Baxıb mənə gülür saçımın dəni.
Zülümlə qoruya bilirəm səni,
Məni sevdalara salan ürəyim.

Çox nazını çəkdi qədərbilməzin,
Üzünü güldürdün üzü gülməzin.
Könlündən nə keçir bu lal dinməzin,
Mənə bir rahat dolan, ürəyim.

Bilirsən canımın öz yanqısı var,
Dağlardan istədin yeməyə ağ qar.
Neyniyirsən indən belə gəzib yar,
Sevgi də olubdu yalan, ürəyim.

Sən ki, o dağlardan təzə gəlmişən,
Könlünü bir halal sözə vermişən.
Gözünlə, ay Polad, nələr görmüşən,
Sirlərin içində qalan ürəyim.

22.01.2026

SAXLASIN

Qəlbimdə sözüm var, deyə bilmirəm,
Ürək öz sirrini harda saxlasın.
Ruhum qanadlanır, deyən vurulub,
Qoy yar da məni az darda saxlasın.

O şəvə saçları, o qara gözü
Görüncə, unutdum hər kəlmə sözü.
Arıfdı, anlayar yəqin ki, özü,
Sevəni boranda, qarda saxlasın.

Əhdimə peymanım, düz ilqarım var,
Baxma ki, yağıbdı saçlarıma qar.
İstəyirsən söylə bircə yol, a yar,
De ki, bu sevgini yar da saxlasın.

Qulağım səsdədi eşidə soraq,
Yenə də gözəlim gələydi qonaq.
Ay Polad, utanır, qızarıb yanaq,
Dərdini kamanda, tarda saxlasın.

02.01.2026

DEMİŞƏM

Günahım varsa da verin cəzamı,
Sevdiyim gözələ canan demişəm.
Başımı qoyanda məxmər sinəyə,
Dayansın bir anlıq zaman, demişəm.

Bəyaz əllər tumar çəkəndə telə,
Şirin laylalar da gəlir bal dilə.
Qollar sarmaşanda o incə belə,
Ona hər mətləbi qanan demişəm.

Doymaq da olmur ki, ləhcədən, sözdən,
Tanrım, özün qoru yarı bəd gözdən.
Yenə eşqə salıb məni bu tezdən,
Cismimdi bu eşqə yanan, demişəm.

Bir dərdə düşmüşəm, daha nə danım,
Sığışmır dünyaya sevdalı canım.
Yenə cuşa gəlib damarda qanım,
Guya ki, sevdamı yalan demişəm.

Unutdum dərdimi səni görüncə,
Gəl, Polada əzab vermə öluncə.
Onsuz kədər sıxıb məni də küncə,
Dilimə dərdləri danan demişəm.

08.01.2026

MƏNNƏN

Yaşım çoxaldıqca bükülür belim,
Bir söz də tutmur ki, açılsın dilim.
Dərdə çarə varsa siz deyın bilim,
Niyə əlin çəkmir bu fələk mənnən.

Küskün taleyimlə çoxdan barışdım,
El-obanın hər işinə qarışdım.
Amalım uğrunda hər an yarışdım,
Ələnməkdən bezib ta ələk mənnən.

Əlacsız qalanda gözlərim baxdı,
Xoş günü də zaman başıma qaxdı.
İçimdən çay kimi sellər də axdı,
Yan keçir can alan o mələk mənnən.

Dərdim də çoxalır dərdli görəndə,
Qəmə şərik olub yarı böləndə.
Kim rəhmət deyəcək görən öləndə,
Polad, aralanmır heç kələk mənnən.

21.01.2026

ANAMIN

Ney sızıldayır, susmayır kaman da,
Tənhayam, təkcə qalmışam amanda.
Yaşlı vaxtımda, bu kövrək zamanda
Ehtiyacım var sözüne Anamın.

Sağlığında bir xoş günü olmadı,
Dedi hamıya can, bir fərq qoymadı.
Uşaqkən layla səmindən doymadım,
Həsrət qalmışam özünə Anamın.

Kaş ki, qocalaydı, mənnən olaydı,
Nə bağçası, nə çiçəyi solaydı.
Soyuq əlimi əlinə alaydı,
Baxaydım Aytək üzünə Anamın.

Yenidən uşaq olmağı istədim,
Anasız keçən günləri pislədim.
Dərdi, kədəri hamıdan gizlədim,
Baş qoyub yatam dizinə Anamın.

Qəbri də itib, aparam gül qoyam,
Torpağını qucub iyindən doyam.
Polad, sinəmi boz daşlarla oyam,
Qurban olaydım gözünə Anamın.

26.01.2026

AĞRIDI

Gözlərim uzanan yolda qalıbdı,
Canımı əzablar çoxdan alıbdı.
Dövrən məni elə hala salıbdı,
Hər dərdi çəkdikcə belim ağrıdı.

Bilmədim qəlbimə kədər dolacaq,
Arxa-dayağımı alan alacaq.
Qaçmaq mümkün deyil, olan olacaq,
Dizimə döyməkdən əlim ağrıdı.

Bənizim bozarıb, belim bükülüb,
Üstümə dağların daşı tökülüb.
Ömrümün hasarı yaman sökülüb,
Küləklər darayan telim ağrıdı.

Göylər də qoşulub mənə ağlayır,
Heyim də qalmadı, canım çağlayır.
Ay Polad, dərdlərim sinə dağlayır,
Ağızda təpiyə dilim ağrıdı.

19.01.2026

BİLMƏDİM

Kövrəlmə ürəyim, nə eləsəm də
Bu küskün bəxtimə çata bilmədim.
Əhdə peymanımı, düz ilqarımı
Dünyanın malına sata bilmədim.

Yoluma çoxları tikanlar düzdü,
Çətinə düşdükcə süzgəcdən süzdü.
Məni kasıb görən əlini üzdü...
Yaxşını yamana qata bilmədim.

Xoş günü xəyalda yaşamaq qaldı,
Bir məzlum yetim də qəlbimi aldı.
Kor fələk onu da dərdlərə saldı,
Dərdinə heyranam, ata bilmədim.

Azalmadı canın qəmgin havası,
Kəsmədi ruhumun haqla davası.
Yuxum qaçaq düşüb, neynim, qadası,
Uzun gecələri yata bilmədim.

Ayağım göynədi dəyəndə daşa,
Daha nə qalmadı gəlməyən başa.
Ay Polad, qırıqlar enibdi qaşa,
Düşmüşəm dəryaya, bata bilmədim.

09.01.2026

YAMAN

Nə bir sevgi gördüm, nə şirin həyat,
Qazancım əzablar, yeməyim boyat.
Kök də cılızlaşdı, qalib tək soyad,
Bəndələr də dönük olubdu yaman.

Yurdumdan qovulub düşdüm şəhərə,
Həsətlər boğduqca batdım qəhərə.
Ölməkçün yeyib, bal dedim zəhərə,
İndi bənizim də solubdu yaman.

Haqq-ədalət nədi, qanmaz hər yetən,
Ömrümə iz saldı canımdan ötən.
Gözüm ağlasa da, dilimdə Vətən,
Qorxusu canıma dolubdu yaman.

Bir adam tapmadım dərdi söyləyim,
Çörəyimin duzu yoxdu, neyləyim.
Polad, mən kiməm zamanı əyləyim,
Əllərim saçımı yolubdu yaman.

31.01.2026

OLMADI

Sarındım Vətənin çopur daşına,
Nələr gətirmədi dövrən, başıma.
Qırıqlar enibdi daha qaşıma,
Hayıma çatıb bir yanan olmadı.

Özümü çox atdım yanan ocağa,
Uşaqkən qalmışam həsrət, qucağa...
Kim nə edə bilər bu olacağa
Dərdimi adamtək qanan olmadı.

Selə düşəndə əl atır samana,
Yaxşı da qarışıb daha yamana.
Dedik günahkardı yenə zamana,
Kökünü, soyunu anan olmadı.

Bir qayda sanırıq ruhsuz vərdisi,
Gözlərim ağlayır görüb gərdisi.
Qaldımı obada görən nəər kişi,
Adları qalanı sanan olmadı.

Ay Polad, qalmadı canında dözüüm,
Öz dərdimə yanıb alışdım özüm.
Ağzımı yandırır dilimdə sözüm,
Canıma ağlayan Anam olmadı.

28.01.2026

GÜNDƏN

Bilmirəm nədəndi, niyə belədi,
İşim daşdan keçir, doğulan gündən.
Əgər bu dünyanı dar edirəmsə
Canımı alardı boğulan gündən.

Mən daşam, qayayam, yoxsa da dağam,
Özüm də mat qaldım, hələ də sağam.
Nə Anam, Atam var, nə də ki qağam,
Tək-tənha qalmışam ayılan gündən.

Fələk məni oda, alova atdı,
Bu qara yığvalım uyuyub, yatdı.
Nə ad qaldı, nə san, hamısı batdı,
Polad yaşamır, ad qoyulan gündən.

30.01.2026

XƏBƏRSİZ

İncitmə qəlbimi, vəfasız yarım,
Məni apararlar səndən xəbərsiz.
Torpağın altında rahat yatanda
Ağlayıb qalarsan, məndən xəbərsiz.

Gördüyün bağların barı, dər mənəm,
Eşq oduna yanan cana dərmənəm.
Şehli çəmənlərdə gülü dərmə nəm,
Ləçəklər ağlayar çəndən xəbərsiz.

Sonra gec olanda demə ha, ay da...
Ləkəmi gəzirsən göydəki Ayda?
Ay Polad, səbr elə, gözlə bir ay da,
İstəməsə gəzsin gəndən, xəbərsiz.

27.01.2026

OLMASIN

Yaralı könlüm, iç mey badəsini,
Tərki-dünya ol ki, duyan olmasın.
Bir rahat yer tapa bilsən, elə yat,
Bir də deyən sənə, "oyan" olmasın.

Alışıb yandım, su səpən olmadı,
Vəsf etməyə yadda heç nə qalmadı.
Sözlər bitdi, heç xəyala dalmadım,
Diriykən dərimi soyan olmasın.

Kimi çox istədim, mənə dağ çəkdi,
Qocalıq ömrümə quş kimi səkdi.
Bəxtəvər başına o kəsə, təkdi,
Ətrafın gen ola, həyan olmasın.

İndi gözlərimdə göynəyir didəm,
Ağrının əlindən hayana gedəm?
Ay Polad, yuxuma gəlmişdi dədəm,
Dərdimdən ruhuna ziyan olmasın.

05.02.2026

AYAZ İMRANOĞLU

KİRAYƏNİŞİNLƏR

hekayə

Həyat yoldaşım Səlimlə Pədoqoji unversitetdə birgə oxumuşuq. O kənd uşağı, mən şəhər qızıyam. Tələbə vaxtından bir-birimizə könül verib, nişanlanıb, təhsil başa çatandan sonra evlənmişik. Xoşbəxtik. Eyni məktəbdə dərs deyirik. Səlim ailənin tək övladı olduğundan həmişə deyirdi “qardaşa bacı, bacıya qardaş gərəkdir”. Onun istəyi çin oldu. Ailəmizdə Lalə, Cavidan adlı balalarımız böyüyür.

Qaynanamgil şimal rayonlarının birində, dağətəyi kənddə yaşayırlar. Kənd meşəsi, dağı, şırşır bulaqları, bol sulu çayı olan ərəzidə yerləşirdi. Əsrarəngiz gözəlliyi göz oxşayırdı.

Elə ki, şəhərlərə, aran bölgələrinə yayın istisi düşdü, əlinə imkan düşən şələ-şüləsini yığb axıyırdılar dağ kəndlərinə. Yoldaşımın kəndi də yay aylarında izdahamlı günlərini yaşayırdı.

Kənd Azərbaycan xalqına qənim kəsilən, qanıçən Şaumyanın adını daşıyan sovxozun tərkibində olub. SSRİ-nin süqutu qurduğu kolxoz, sovxozları da silib-süpürüb aparandan sonra işbazlar fürsəti fəvtə verməyib kəndin dörd tərəfindəki sovxoz ərəzilərinin meşəsini, çay qırağını, dağ döşündə istirahət mərkəzləri, hotel, restoranlar açıb qaz vurub, qazan doldururdular.

Kəndin şan-şöhrəti ölkə hüdudlarını aşmışdı. Füsunkar məkanda yerləşməyi camaatın dolanışığına da kömək edirdi. Gələn qonaqlar, turistlər kənd əhalisinin yetişdirdiyi meyvələrdən tutmuş, bostan bitkiləri ilə yanaşı yuxa, lavas, motal pendiri, nehrə yağı, şor, bal, balıq, təzə kəsilməş ətə kimi alıb nuşi-can edirdilər. Bir də ki...

Kənd əhli istirahətə gələn qonaqları yerləşdirmək üçün evlərini kirayə verməyə başlamışdılar. Xeyli də qazanc əldə edirdilər.

Seyid ocağı olan qaynatamgilin evi binə olandan şəfa ocağı kimi tanınıb, arzu, niyyət tu-

tanların nəzir-niyaz yeri olub. Yaxından, uzaqdan gələn çarəsizlər bu ocağa tapınıblar. Qaynatam bir vaxtlar Dirı dağın Mazan nənə pirindən çıxarıb həyətdə əkdiiy gər tut ağacının başına dolanırlar, Xudafərin körpüsünün yaxınlığındakı qəbiristanlıqdan gətirib həyətdə qoyduğu daş qoçun yanında qurbanlıq kəsib kəndin yetim-yesirlərinə paylayırlar ki, onların duaları səbəb salsın.

Ailədə seyid babaya hamı ağam deyirdi, o cümlədən mən də. Ağam dünyasını dəyişəndən sonra qaynanam tək qalması deyə Bakıya bizimlə yaşamağa gətirdik. Elə həmin ili gər ağacı qurudu. Kənddə hərə gər ağacının qurumasını bir cürə yozdu. Onların içərisində biri də vardı ki, qonşu Güldəstə arvadla bağlı idi. Deyirdilər Güldəstə yuduğu paltarların sabunlu suyunu gər ağacının dibinə tökmüş, mundarlıq sevməyən gər ağacı qurumuşdu.

Ağanın sağlığında tövsiyyə etdiyi kimi gər ağacını kənd əhli doğrayıb ev-ev payladılar ki, hər evdə tüstüsü çıxsın, istisinə insanlar qızınsın.

Evimiz boş qalmışdı. Nəzir qoymaq istəyənlər daha evə gəlmir, qəbiristanlıqda ağanın məzarı üstündə qurulmuş “daş oyuq”a qoyurdular ki, onu da hər gün lal Qulam götürürdü.

Bağlı-bağatlı evləri iki qat, dörd otaq, mətbəx, aynəbənddən ibarətdi. Həyətin o başında dam evin yanında da təndirxanası var. Yoldaşım ilə qərara gəldik ki, evi təmir edib, yayda kirayə verək. Çünki ikimiz də müəllim işləsək də qazancımız yetərli deyildi. Fikrimizi qaynanama dedik, o da oğluna:

-Ay oğul, neçə vaxtdır bu haqda sənə demək istəyirdim. Yaxşı ki, siz söz açdınız. Ağanın ruhu gəlib evimizi bağlı görüb narahat olduğundan

yuxuma tez-tez girir. Elə hey deyir: "Yuvası dağıdılmış quş kimi hara uçub getdiniz?" Kiməsə verin ki, işığımızı yandırсын. İnsan hənirtisi gəlməyən evə xaraba deyirlər.

Kənddə Səlimin sinif yoldaşlarından Məmməd adlı birisi tikinti ustası idi. Kəndə getdik. Usta Məmmədlə danışib lazım olan tikinti materiallarının xərcini, üstəgəl zəhmət haqqını da hesablayıb pulunu ödəyib arxayın şəhərə döndük.

Usta Məmməd bir ay keçməmiş zəng etdi ki: "Gəlin, evinizə baxın." Bazar günü kəndə gedib evin həyət qapısını açıb içəri girəndə gözlərimizə inanmadıq. İki qat evimiz indinin ortabab villalarına tay olası ev olmuşdu. Usta Məmmədə razılıq edib bir təvəqqümizin də olduğunu dedik. O:

-Buyurun, - dedi.

-Yay sezonu gəlir. Kirayənişin olsa, evə yerləşdirərsən.

-Bəs özünüz yay tətilində gəlməyəcəksiniz? - narahatlıqla soruşub yoldaşıma iradəni bildirmiş kimi, - yoxsa sən də kəndi bəyənmirsən daha?

-Yox bura mənim gorgahımdı. Nə qədər canımda can var bu ev mənə yaşayacaq. Sonrası Allah kərimdi. Əlbəttə, yayda gələcəyik. Bizə dam evindəki otaq bəs edər. təndirxana da mətbəximiz. Əsil kənd həyatının dadını o cür çıxarıyıq.

-Necə məsləhətdirsə, elə də edin. Kirayənişin tapacam. Kənddəki qiymətlərə uyğun olacaq ha? - dedi.

-Olsun. "Palaza bürün, ellə sürün" demiş atalar. Hamı necə, biz də elə, - dedi yoldaşım.

Məmmədlə razılışıb şəhərə döndük. İki gün keçməmiş Məmməd zəng etdi ki, evi kirayə götürməyə müştəri çıxdı. Komunal xərclər daxil olmaqla filan qiymətə verdim.

-Sağ ol. Allah razı olsun.

Arxayın düşdük ki, istəyimiz çin oldu. Həm ev yiyəsiz qalmaz, üstəgəl də qazancın görürük. Məmmədin dediyindən belə anladıq ki, kirayənişinlər gənc ailədirlər, iki azyaşlı uşaqları da var. Aradan bir həftə keçməmiş Məmməd zəng etdi ki, dilxorçuluq olmasın kirayənişinləri apar-dılar.

-Niyə? Nə problemləri çıxdı ki? Kim apardı? - soruşduq.

-Polis gəlib apardı, - Məmməd cavab verdi.

-Nolmuşdu ki? Ailəsi olan adamın nə günahı?

-Sən demə bunlar ailə deyilmiş. Ayırı-ayrı rayonlarda ailələri ilə rahat yaşayırmışlar. Hər şey internet çıxandan sonra başlayır. Kişi qadınla sosial şəbəkədə tanış olub, eşqnamə oxuya-oxuya başını təlləyir. O da uşaqlarını götürüb kişiyyə qoşulub qaçıb. Gəlib bura çıxmışdılar.

Təəssüflə başını bulayan Səlim:

-Biabırçılıqdı. Bax də Məmməd. Bu evi sənə

etibar etmişəm. Kirayənişin götürəndə bir az diqqətli ol. Son zamanlar şəhərdə kirayə verilən evlər polis qeydiyyatına alınır. Düz edirlər. Çünki bir çox cinayət hadisələri kirayə verilən evlərdə baş verir.

-Bildim, müəllim, - Bəlkə də ilk dəfəydi sinif yoldaşına Məmməd müəllim deyirdi, - uşaq yaşlarından arzun idi müəllim olmaq. Həmişə özünü ilk müəllimimiz Məhərrəm müəllimə oxşadırdın. Onun kimi yeriyir, onun kimi səliqə-səhmanına fikir verir, danışanda belə onun tonunda danışırıdın. Deyirdin mən də onun kimi uşaqlara dərs keçəcəyəm. Arzun hara, mənzilin ora demiş atalar. Mənimsə əvvəldən istəyim ev tikmək olub.

-Maşallah, əla ustasan. Hamı sənəin gördüyün işlərdən ağız dolusu danışır. Ona görə deyiblər ki, gərək gördüyün işə könül verəsən. İşin ürəyincə alınanda adam baxıb ləzzət alır. Onu səndə müşahidə etmişəm.

Telefonda bir xeyli danışandan sonra sağollaşdılar.

Şəhəri günü Məmməd zəng etdi ki, evə kirayənişin gətirdim filan qiymətə. Kirayədən alacağımız pulun xərcələyəcəyimiz yerlərin siyahısını tutdum. Problemimiz bir balaca yüngülləşmiş olardı. O da bir həftə qaldıqdan sonra neçə gün qalmışdısa onun pulunu verib Məmməddən üzrxahlıq edib demişdi: "Mən spirtli içkiyə meyilliyəm. Gündə içməsəm boğazımdan tikə çörək keçmir. Eşitmişəm qaldığımız ev seyid ocağı sayılır. Onsuz da günahlarım çoxdu Allahımın yanında. Allahın sevimli bəndəsinin evində daha ağır günahlara batmaq istəmirəm. Burdan köçmək qərarına gəlmişəm. Güldəstə arvadın məsləhəti ilə Hətəmgilin evini kirayə götürdüm.

Tətil günləri başlamışdı. İstirahət üçün ailəlikcə kəndə gəldik. Evimizdə on günlük kirayənişin qaldığı üçün dam evimizi səliqə-səhmana salıb, yayı orda yaşamağa qərar verdik. Qaynanamın xətri əziz idi kənd əhli üçün. Ona görə də hər gün kənddə bir ailə qonaq çağırırdı. Uşaqlar çayda çimir, yaşlıları ilə oynayır, əgər yeməyə çağırmasaydım evə yığılmazdılar. Günaşırı ailəlikcə meşədən meyvə yığmağa gedirdik. Meşəbəyi Musa dayı komasında müxtəlif otlardan hazırladığı çaydan içirdik.

Kirayənişinlər gedəndən iki, üç gün keçmişdi ki, bir axşam həyət qapımız döyüldü. İki cavan oğlan idi, kirayə qalmağa ev gəzirdilər. Kənddən kimsə bizim evi nişan vermişdi. Günü 35 manata razılışdıq. Açarı verdik.

Şəhər Səlim qaynatdığı samovar çayına kirayənişinləri də dəvət etmək üçün evə yaxınlaşdı. Qapıların taybatay açıq olduğunu görüb onla-

rı haylayır. Səsə cavab vermirlər. İçəri girəndə dəhşətə gəlir. Evdəki əşyaların hamısını aparmışdılar...

Bu işdə səriştəsiz olduğumuzdan hər kəs bizi asanlıqla aldadırdı. Görünür, müəllim olmağımız saf, məsum uşaqlarla işlədiyimizdən insanlara inanmışıq. Ona görə başımıza qəribə hadisələr gəlirdi.

Bir gün gecə yarı bir maşın gəldi. Sürücü gecələyib səhər gedəcəyini deyib qalacağı gecənin pulunu verdi. Səlim həmin gecəni çox narahat oldu. Dedim nolub:

-Sürücünün ağzından spirt iyi gəlirdi.

Səhər durub gedəndən bir saat sonra xəbər gəldi ki, maşın qarışıq dağdan uçub. Güclə meyidini çıxarsalar da maşın neçə il dağın dibində qaldı.

Yayı yarı eləmişdik. Bizə hələ də düzəməli kirayənişin qismət olmamışdı. Son günlər isə demək olar ki, heç kəs müraciət etmirdi. Məmməddən soruşanda dedi:

-Kişinin maşınla dağdan uçduğundan sonra qorxuram bu evə kirayənişin gətirməyə. Çünki heç kəsin ağzın iyləmirəm ki, bu araq içib ya yox. Ya da kimin nəşə çəkdiyini hardan bilim? Kim-sə də zinakarlıq edir. Gələnlər də bu evin seyid ocağı olduğunu bilmir ki, pis vərdislərini burada qaldıqları müddətdə tərgitsinlər. Vəsitəçi olduğum üçün qorxuram uşaqlarım ziyan çəkə, - sözünə ara verib evi başdan ayağa süzüb, - belə qəribə evdi e...

İstədim deyəm danışığından xurafat, cəhalət iyi gəlir. Amma seyid gəlini olduğumdan deyəcəklərimi uddum. Çünki bu evdə qaldığım günlərdə seyid möcüzələrindən, öncəgörməsindən o qədər danışmışdılar ki, inanmağım gəlmişdi çoxuna.

Mən də Məmməd kimi uşaqlarımı gözlərim qarşısına gətirib susuram. Ona heç nəyi anlamırmış kimi sual etdim:

-Niyə? Nolub ki, evimizə? Allaha şükür təmirdən yenidən çıxmış, həyət, bağçası...

O sözümü başa çatdırmağa imkan verməyib:

-Seyid ocağıdı, gəlin bacı. Keçmişlərdə bu evə gəlmək istəyənlər öncədən yuyunub, paklaşıb gələrdilər. Onda diləkləri yerinə yetərdi. Mundarlanmış, pis niyyətli adamın istəyi qəbul olunmazdı. Ona görə də bəzi kirayəşinlərin gözlərinə bu evin daş, divarı cin, şeytan kimi görünür. Bir nəfər gəlmişdi. Deyirdi Bakıda böyük şirkətim var. Var-dövlətim yetərincədi. Sizin evdə bir gecə qaldılar. Oğlu gecə yatağında tavana baxıb ağlayırmış. Soruşublar niyə ağlayırsan? Deyir görmürsünüz orda qara maskalı adam əlində qılınc durub gözləyir ki, yatam məni doğrasın. Uşağı o biri otağa aparırlar. Orda da ağ

paltarlı qanadlı qadın onun yanına gəlməsini əmr edirmiş. Səhəri köçdülər buradan.

-Eləmi? Mən heç nə hiss etməmişəm axı? Uşaqlarımın gözlərinə də qara-qura kölgələr görünür.

-Mən də bilmirdim. Həmin imkanlı kişinin xanımı Güldəstə arvada deyib, - nə fikirləşdisə, - nə qədər Güldəstə arvad yaşayır sizin bu eviniz söz-söhbətli olacaq.

Səlim sinif yoldaşının dediyi sözə təəccüb-lənsə də dinmədi. Mən Məmməddən soruşdum:

-Niyə?

-Bağışla, gəlin bacı, o seyid babayla aşiq-məşuq kimiymiş. İndi evdə yad adamlar görün-də qısqanır. Ona görə seyid ocağından qorxulu nağıl, əfsanələr uydurub adamları perik salır. O gün kirayə qalmaq istəyən mollaın arvadına deyirmiş ki, seyidin mollalardan zəhləsi gedirdi. Burdan gedin, cəddi ziyanlıq verər ailənizə...

Məmməd sağollaşib bizdən gedəndə Güldəstə arvadın çəpər dibindən göz qoyduğunu gördük.

Yay sezonu başa çatmaq üsrə idi. Kirayə qalanlar yavaş-yavaş köçüb gedirdilər. Biz də getməyə hazırlıq görürdük. Axı bir neçə günə tədris ili başlayır.

Axşam yeməyini yeyib yoldaşım başını anasının dizinə qoymuşdu. Qaynanam oğlunun çalınmış saçını sıgallaya-sıgallaya:

-Balalarım bura gələn gündən kənddəki bütün ailələrdə demək olardı oldum, - sonra üzünü oğluna tutub, - Şəhid Əsrəfin altı oğlu, dörd qızı olduğunu yəqin bilirsən. Oğlanlarının ilki təzəlikcə evlənib. Evləri darısqal olduğundan uşaqlar gecələrini qonşularda yatırırlar. Deyirəm bu kirayənişin məsələsi yay tətilinizi zay etdi. Evi gənc ailəyə verək. Həm nəzarət edərlər, həm də Allah yanında savab iş tutmuş olarıq.

Qaynanam sözünü bitirən kimi yoldaşım, mən bir-birimizə baxdıq. Birdən ikimiz də qaynanamın üzündən öpdük. Səlim sağ, mən sol yanağından.

-Allah ürəyinə görə versin, ana. Biz razıyıq. Təzə təmirdən çıxıb. Təzə bəyə, gəlinə layiq evdi.

Səhəri günü şəhid oğlunu Səlim gətirib açarları verib:

-Xeyirli olsun. Tezliklə buradan körpə səsi gəlsin.

-Bəs siz gələndə harada qalacaqsınız?

-Dam evimiz hələlik bizə bəs edir, - deyib mənə baxdı, - şəhərli qızı, düz dedimmi?

Mən sevincək:

-Düzdür... - cavabını verdim.

07.12.2025,

Bakı, Buzovna qəsəbəsi

BƏXTİYAR ABBAS İNTİZAR

MƏZHƏKƏDƏN

Hakim öz yerində, öz çuxasında,
Ədalət naminə, abid görünür.
Çağırtıdım zərgəri təkrar sorğuya,
Təqsirli bəs nədən şahid görünür?

Verdiyi ifadə indi başqadı,
Əvvəl başqa cürə sərəkləmişdi.
Kitabda yazılan başqa nağıldı,
Burada qafiyə tapa bilmədim.

Oğrunun dediyi tamam başqadı,
Ortada qarışıb zibil zibilə.
Görüb vəziyyəti bu zərgər «müəllim»,
Döndərir özünü aşkar "debil"ə.

Deyir «nə yazmışam, haqq eləmişəm,
Rayon prokuroru dostdu, tanışdı».
Heç özü bilmədən mən istəyəni
Söylədi rahatca, dedi, danışdı.

İttihamçı isə ağızı ayırıq,
Qurudu yerində qara daş oldu.
Hakimsə qor üstündə oturdu sanki,
Pəjmürdə hal aldı, lap çaş-baş oldu.

Dedim: «Hakim, onda təqsirli bilin,
Oğruyla əlbiri, yalan deyəni».
«Qəribi ağlamaq tutdu» yamanca.
...Yenə də qafiyə tapa bilmədim.

Hakim, İttihamçı etdi cığallıq,
Zərgər məsum kimi salındı yola.
Hələ də dirəşir şər inadında,
Hələ güman yoxdu mən atan qola.

08.12.2022

DOST ŞEİRİ

Bir şəkil asılıb can otağında,
Sevəni əl vurmur, tozlu saxlayır.
Üzülmüş əlləri sıxıb qoynına,
Bəsirətə açıq gözlü saxlayır.

Dünya axirətə yedək, calaqdı,
Axırı ayrılıq, təklük, talaqdı...
Xatirə üst-üstə, qalaq-qalaqdı,
Sözdə mətləbini duzlu saxlayır.

Tapılmır ürəkdən halı soranı,
Dirigözlü açır alatoranı...
Yazmır əlləriylə qara-qurani,
Bağlı həqiqəti sözlü saxlayır.

Ruhu cana gəlir könül dağından,
Hələ səda yoxdu yar sorağından...
Üzülmə, Bəxtiyar, tənhalığından,
Allah öz dostunu gizli saxlayır.

10.01.2026

ATEİST ŞAİRƏ

Keçdim min sınaqdan, gəlir davamı,
Dünyanın darlığı dinimdi mənim.
Gözlərdə, qaşlarda, əldə, bənizdə
Allahın yarlığı dinimdi mənim.

İlahi elmini alan ərlərə,
Çox da baş vurmayaq dərin sirrlərə,
Behiştədən günahkar enən yerlərə
Adəmin çarlığı dinimdi mənim.

Bütün aləmlərin yar-yaraşığı,
Hansı tərif desəm olar aşağı.
Allahın ən böyük Nuru, Işığı
Son höccət varlığı dinimdi mənim.

03.01.2022

QAÇDI («Məzhəkə»dən)

Kəbleyi demişkən, ölü xortladı,
Canını götürüb gorbagor qaçdı.
Orda neyləmişdi ölü bilmirəm,
Gorbagor əlindən durub gor qaçdı.

Əməli salehlər heç yana qaçmır,
Atəşdə qovrulmur, zəqqumdan içmir.
Gor elə yerdi ki, insan baş açmır,
Kim ordan qaçdısa, amma zor qaçdı.

Gərək hərə çıxsın özünə yiyə,
Anlaya bilə ki, yaranıb niyə.
Bədxah əməlində ilişdi deyə
Bəxtiyar əlindən prok(u)ror qaçdı.

12.12.2022

YEM

Durub nəse yazsam hamı qaçacaq,
Əhli-hal olanı qəmləməliyəm.
Əza qədirini bilən abidin
Mübarək gözünü nəmləməliyəm.

Yerlərə göylərdən zəhrimar yağır,
Kimi yetim gördüm, kimi də sağır.
Özümə sığındım mən kirik, fağır,
Eşqimi qüdrətlə dəmləməliyəm.

Bəxtiyar, bir az da yaşayaq, görək,
Mənasız yaşamaq nəyimə gərək.
Yazdığım şeirlər verməyir çörək,
Mən özüm şerimi yemləməliyəm

29.11.2021

DEMƏK («Məzhəkə»dən)

Əgər tövşüdünsə sən qocalmısan,
Yaşının üstünə yaş gəlib demək.
Qəflətdən oyanıb nəse duydunsa,
Gecdən ağıl gəlib, baş gəlib demək.

Dünya işlərinin bəddi axarı,
Xeyirdən artıqdı xərci, çıxarı...
Nadan dayandısa səndən yuxarı,
Taleyin, qismətin boş gəlib demək.

Allah hüzuruna quru söz ilə,
Əliboş gedəsən hansı üz ilə?
Nəfəsin görünsə adi göz ilə,
Yığış dar otağa, qış gəlib demək.

Bəxtiyar sınıamaz heç vaxt baxtını,
Yerdə yox, axtarır göydə taxtını.
Hakim uzatdısa iclas vaxtını,
Haqqa, ədalətə tuş gəlib demək.

29.11.2022

SALINIB

Gözəllik daşıyan canlar azalıb,
Neçə qol kəsilib, baş salınıbdı.
Ülvilik daşıyan yollar dağılıb,
Hər yolun başına daş salınıbdı.

Nəzər altındadı yol, keçid, cığır,
Qaraçı gününə düşüb hər fağır...
Qocalar ortada açıbdı cıdır,
Növrəs meydanına quş salınıbdı.

Yağı qapısında bütün yetimlər...
Bilmədik nə qalıb, nədi itimlər...
Dörd yandan gətrilən bütün sitəmlər,
Biri əvəzinə beş salınıbdı.

Hamımız dözürük sinə dağına,
Hamımız çatmışıq həsrət çağına.
Gülüstan ölkənin bahar çağına,
Qarının borcuyla qış salınıbdı.

07.12.2021

OLA

Könül ixrac edən, qəlb hazırlayan,
Ürək biznesinin dilləri ola.
Səni qarşılaya canıyanmışlar,
Yolundan eyləyən dilləri ola.

Nə gözəl xəyaldı, hər gün doğula,
Yeyəsən qəndabdan, sonda soğula.
Asıla, kəsilə, səndə boğula,
Bakirə arzular dulları ola.

Yetişib yenə də həsrətin dəmi,
Yeni mənalıdı İntizar qəmi.
Deyən yox danışdı söz qızıl kimi,
Dedilər kaş bunun dolları ola.

23.12.2021

SORAQ

Düz danışdım olanları,
Yalanların qınağiyam.
Ayrılığa səbr etməkdə,
Məşuqumun sınağiyam.

Dünya Allah nəfəsidi,
Dünya Əlinin səsidir,
Dünya Adəm həvəsidi,
Mən onların qonağiyam.

Seir yazmaq «sənət» olub,
Kəlmələr çox qələt olub.
Haqq axtarma, qəhət olub,
Mən haqqımın marağiyam.

Çoxdu deyən, çoxdu gülən,
Az tapılır Haqq üçün ölən.
Göylərdən süzülüb gələn
Bir Nidanın soracağiyam.

MƏTN
(«*Məzhəkə*»dən)

Nə baş verib hamısını
İt də bilir, qurd da bilir.
Həm nazir, baş prokuror,
Həm el-oba, yurd da bilir.

Bilir bütün paqonlular,
İşdə müvəkkil başı var.
Yaxın durmaq istəyən yox,
Ortada lənət daşı var.

Hamı bağlı bir-birinə,
Həm də paqon həmrəyliyi...
Doğru ilə çulğanıbdı
İstintaqın sərəkliyi.

Hamı atır öz üstündən,
Heç kim can qurtara bilmir.
Hadisələr cırmır kəfən,
Nə də bir can verib ölmür.

Yamaq-yumaq eləyiblər,
Gəlib məhkəmə stoluna.
Dirənib burda dalana,
Qoya bilmirlər yoluna.

Pozuldu ssenarilər,
«Çevir tət, vur tət»di.
İşləri bu günə salan
Bazarda kənar «patı»dı.

Boğaz olub kimsə kimə,
Kimsə də kiməsə nə, nə...
Vallah hamı boğaz olub,
Nə günə qaldım, Allah, nə günə.

Nə baş verib hamısını,
Hazırlıq etmişəm yazıb.
Əldə hazır mətnim ilə
Kürsüdə durmuşam hazır.

20.11.2022

TAPMADIM

Çox oxudum nağılları,
Bir əkil-bəkil tapmadım.
Rüzgar yolubdu saçımı,
Başımda kəkil tapmadım.

Adi bir söz də yer elər,
Geri baxsan göz bərələr..
Sarılbıdı xatirələr,
Solmamış şəkil tapmadım.

Başı sındırma, balası,
Mənə olubdu olası...
Sözümə dayaq olası,
Həqiqi vəkil tapmadım.

27.11.2022

GƏRƏK

İylənmişə yoxdu əlac,
Atıla, tullana gərək!
Şərlərə batmayır bıçaq,
Gözləyək, qıllana gərək!

Gözə papiş toxuyanlar,
Hər zəhərdən qoxuyanlar,
Səhnələrdə oxuyanlar
Büsbütün dullana gərək!

Miskin yanar için-için,
Yiyəsi olubdu heçin.
Zalım mürvət etmək üçün
Dəm tuta, hallana gərək!

Günüm keçir məhkəmədə,
Düşdüm boşa, möhkəmə də...
Daha olub məhkəmə də
Həsənsəxdə dəyirmanı.

26.12.2022

Hər əməl edəni gördüm,
«Paltar»lı «bədəni»ni gördüm.
Qulluğa gedəni gördüm
Əyilə, qullana gərək!

NƏĞMƏ

İşə girmir elm, savad,
Hər iş naqis, hər iş bərbad...
Sürtük onda olur arvad,
Varlana, pullana gərək.

Dəyib daşa həmişə
Görünən ilk sevgilər.
Heç baxmayıb gözlərə,
Mərdanə dik sevgilər.

Ağlar gördüm hər güləni,
Varlılar ən çox dilənir...
Bəxtiyarın haqq köhləni,
Yenidən nallana gərək!

Bəxt gəlməyə, ya gələ,
Yaşanar gilə-gilə.
Dönməz çiçəyə, gülə,
Əldə çəlik sevgilər

03.01.2022

Payız, zimistan, bahar,
Yoxluqdan bitər, çıxar.
Bəndəni hər gün sıxar,
Birdəfəlik sevgilər.

AYIB ŞEİR

19.12.2021

Hesabımı sormağa
Fahişədən, çəngidən,
Heç özüm də bilmirəm
Nədi məni ləngidən.

AĞLADI

Olmadı gül göndərən,
Bir şirin dil göndərən.
Aləmi tərs döndərərən
Sevgiləri səngidən...

Mən candan ayrı düşəli
Canımdakı can ağladı.
O qədər qərib oldum ki,
Əlimdən hicran ağladı.

Qazancım quruş oldu,
Hər anım vuruş oldu,
Haqqımda duruş oldu,
Qurtarmaram cəngidən

Söz yiyəsi söz döndərdi,
Əğyar baxıb göz döndərdi,
Hamı məndən üz döndərdi,
Ortada peyman ağladı.

29.12.2021

Hər rüzgara sinə gərib,
Hər alova, oda girib...
Məntək azad qulu görüb
Ahəstə zindan ağladı.

DƏYİRMAN
(«Məzhəkə»dən)

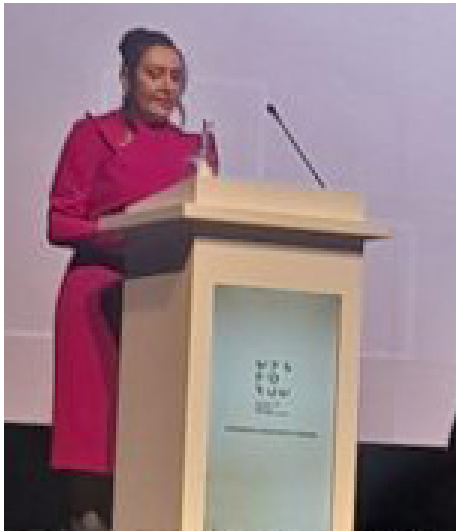
10.10.2025

Yiyəsi ölüb, merətdi,
Xeyli vaxtdı, dəyirmanın,
Yel vurub yengə oynayır,
Salxaq, laxdı dəyirmanı...

Bu şah da bizə düşmədi,
Saray içi didişmədi...
Bizə un satan düşməndi,
Elin yoxdu dəyirmanı.

QADIN SAHİBKARLIĞININ (AQSİA) UĞURLARI

Onunla növbəti möhtəşəm tədbirdə – “İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Yaradıcı Həftə – 2025” adı ilə Bakıda keçirilən Mədəniyyət və Yaradıcı Sənayələr Forumunda yenidən görüşdük. Rəqəmsal Dövrə İslam Ölkələrinin Mədəniyyəti üzrə Panel müzakirələrində...

Səkinə xanım Babayeva... Bu adı artıq təkcə ölkəmizdə deyil, AQSİA-nın İdarə Heyətinin Sədri kimi Beynəlxalq arenada da tanımayan az olar.

26 oktyabr 2017-ci ildə Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası (AQSİA) Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilən “Azərbaycanda kiçik və orta sahibkarlıq üzrə Strateji Yol Xəritəsi”nin icrası çərçivəsində ölkədə fəaliyyət göstərən qadın sahibkarlarının təşəbbüsü, İqtisadiyyat Nazirliyinin, Ailə Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin və Azərbaycan Sahibkarlar Təşkilatları Milli Konfederasiyasının (ASK) dəstəyi ilə təsis olunub...

AQSİA ölkəmizin sahibkar qadınlarının inkişafını təmin etmək, dəyərli əlaqələr yaratmaq, iş və karyeranın inkişaf etdirilməsi yolu ilə üzvlüyə müvəffəq olmağı təmin etməklə gələcəyi formalaşdırır. Məqsədi müxtəlif sahələrdən olan sahibkar qadınla-

rı bir araya gətirərək liderlik, təhsil, şəbəkə dəstəyi və ictimai nüfuzun artırılması ilə peşəkar şəkildə inkişafa dəstəkləmək üçün imkanlar yaratmaqdır...

Haşiyə: Səkinə Babayeva Qarabağımızın səfəli gushələrindən biri olan Zəngilan rayonunda doğulmuşdur. Əmək fəaliyyətinə hələ 1982-ci ildən başlamışdır – əvvəlcə N.Nərimanov adına Bakı Trikotaj İstehsalat Birliyində sarıyıcı, sonra nəzarətçi, mühasib, baş mühasib və digər vəzifələrdə çalışıb.

Səkinə xanım 1987-ci ildə Xalq Təsərrüfatı İnstitutunu (D.Bünyadzadə adına) bitirmişdir.

Hazırda Bakı Tekstil Fabriki MMC-nin təsisçisi və direktoru kimi məsuliyyətli bir vəzifənin sahibidir. Onun rəhbərliyi altında tekstil sektoru və yüngül sənaye sahəsində Qadın Sahibkarlığının təşəbbüskarları əməli fəaliyyət göstərir.

Qeyd etdimiz kimi, AQSİA fəaliyyətə başladığı ilk günlərdən etibarən ölkədə qadın sahibkarlığının inkişafına diqqət göstərmiş, ölkə iqtisadiyyatının prioritet sahələrində qadın sahibkarların təmsilçiliyinin gücləndirilməsi yolunda inamla çalışmışdır.

Səkinə Babayeva müasir “Azərbaycanın qadın lideri” kimi biznes - ictimai həyatda qadınların uğurlu iştirakı üçün nümunə sayılır. O, həm sahibkar, həm ictimai fəal, həm də koordinator kimi fəaliyyət göstərir ki, bu, yalnız qazancla deyil, sosial məsuliyyət və davamlı inkişaf baxımından da dəyərləndirilir.

Səkinə xanım beynəlxalq əməkdaşlıqları genişləndirməyə çalışır; məsələn, xarici partnyor təşkilatlarla (xarici ölkələrdən) qadın sahibkarlığı üçün razılaşmalar imzalanıb ki, bu da onun viziyonunun yalnız Azərbaycanda qalmaqla məhdudlaşmadığını göstərir.

AQSİA-nın sədri kimi S.Babayeva Azərbaycanda qadın sahibkarlığını sistemli dəstəkləyən əsas simalardan biridir. Son illərdə Assosiasiyanın regionlarda, eləcə də azad olunmuş ərazilərdə sahibkarlıq təşəb-

büslərini genişləndirməsi mediada müsbət qiymətləndirilir. AQSİA çərçivəsində 2024-cü ilədək 700 region qadın sahibkarlara startap dəstəyi verilib, təxminən 2000 tədbir, 150 sərgi, 40 memorandum, 15 beynəlxalq, 10 lokal qrant layihəsi, 330 seminar keçirilib. Bunlar Assosiasianın real fəaliyyətini və geniş təsir dairəsini göstərir.

Səkinə xanım yeni bazar imkanlarına – məhsulun ixracı, “Made in Azerbaijan” markasının tanınması, beynəlxalq əməkdaşlığa diqqət çəkir, bu Azərbaycanda qadın sahibkarlığının cəmiyyət və iqtisadiyyat üçün əhəmiyyətini artırır.

Son illərdə o, iqlim dəyişikliyi, ətraf mühit, davamlı inkişaf və “yaşıl sahibkarlıq” mövzularını da gündəmə gətirib. Səkinə xanım diqqəti ona çəkir ki, qadın sahibkarlar yalnız ənənəvi sahələrdə deyil, həm də ekoloji yönümlü innovativ bizneslərdə yer ala bilərlər.

Pandemiya dövründə dövlətin tələb və çağırışlarına cavab olaraq Bakı Tekstil Fabriki tibbi maska istehsalına başladı. Bu həm sosial məsuliyyət, həm də dövlət ehtiyaclarını ödəmək baxımından edildi.

O, həmçinin idman sahəsinin inkişafına da dəstək vermək istəyini bildirib. Mötəbər mediada (FED.az, Report.az, Trend.az. da və b.) onun təşəbbüsləri yayılıb. Əməli fəaliyyətinə görə Türkiyə və Azərbaycan arasındakı iqtisadi-mədəni əməkdaşlıq çərçivəsində

“İlin iş adamı” nominasiyası ilə təltif olunan Səkinə xanım bu günlərdə Bakıdakı Konqres Mərkəzində “İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı Yaradıcı Həftə – 2025” adı ilə keçirilən “Mədəniyyət və Yaradıcı Sənayelər” Forumunda fəaliyyəti ilə bağlı məruzəsində iştirakçılara ətraflı məlumat verdi.

Onu da qeyd etmək yerinə düşərdi ki, Forumun 2-ci günü 2 hissədən ibarət yüksək səviyyəli beynəlxalq panel müzakirələri keçirildi. Bu panelləri Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyi, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) Qadınların İnkişafı Təşkilatı (WDO - Women Development Organisation of ÖIC) və Azərbaycanda Qadın Sahibkarlığının İnkişafı Assosiasiyası tərəfindən təşkil olunmuşdu. 1-ci panel müzakirələrində H.Əliyev Fondunun vitse- prezidenti Leyla Əliyevanın, Sümeyyə Erdoğan Bayrakdarın və BƏƏ-nin Qadınların İnkişafı Təşkilatının Baş direktoru Dr.Afnan Al-Shuaibinin iştirak etməsini iştirakçılar sevincə alqışladılar. Onları qarşılayan Səkinə xanım müzakirələri açıq elan etdi və sözü qonaqlarına verdi. Xanımlar çıxış edərək gördükləri işlərinə dair çəkilmiş video çarxlarla dinləyiciləri tanış etdilər. Belə ki, onlar Yaradıcı Sənayelərdə və Sahibkarlıqda qadınların uğur hekayələrini nümayiş etdirərək, qadınların rəhbərlik etdikləri yaradıcı bizneslər üçün beynəlxalq əməkdaşlıq və ticarət imkanlarını necə gücləndirmək, qadınlar tərəfindən idarə olunan

innovasiya, dairəvi iqtisadiyyat modelləri və rəqəmsal transformasiyanı təşviq etmək, özəl sektor və mədəni institutlar arasında sektoral əməkdaşlığı ilhamlandırmaq vasitələrindən söz açdılar.

Ümumiyyətlə, Türkiyə, İordaniya, Bəhreyn, Qazaxıstan, Özbəkistan, Pakistan, BƏƏ, Böyük Britaniya, Seneqal, Mərakeş, Səudiyyə Ərəbistanı, Tacikistan, Əlcəzair, Fələstin, Liviya, İndoneziya, Macarıstan və digər ölkələrin nazirləri, Baş direktorları, nazir müavinlərinin iştirakı ilə keçirilən bu forumda İslam Mədəniyyətinin rəqəmsal qorunması və təbliği, mədəni irsin rəqəmsallaşdırılması, virtual mizəylər və açıq mədəni platformalar, təhsildə süni intellektin tətbiqi, qadın liderliyi və mədəni innovasiya, qadın rəhbərliyində olan startap və təşəbbüslərin İslam mədəniyyəti və təhsil sahəsində yaratdığı yeniliklər və bir çox məsələlərin müzakirələri oldu.

Eyni zamanda AQSİA-nın müxtəlif sahələrdəki nailiyyətlərini, digər ölkələrin də uğurlarını əks etdirən sərgilərinin nümayiş olunması hamının ürəyincə oldu. Sonda iştirakçı ölkələrin bayraqları qarşısında xətirə şəkilləri çəkildi.

Mənə elə gəlir ki, istər AQSİA-nın, istərsə də digər ölkələrin təqdim etdikləri yeniliklər, uzun müddət forum iştirakçılarının yaddaşında qalacaq. Səkinə xanım və onun beynəlxalq komandasına can sağlığı və bol uğurlar diləyilə:

Nəzakət Əhmədova,
AYB, AJB və P.E.N-in üzvü,
yazıçı-publisist

YUNİS QARAXANLI

DAHA DANIŞMAĞA SÖZ NƏYƏ LAZIM?

Dilin dediyini qəlbin deyirsə,
Vüsal ümidinə boyun əyirsə,
Bu sevgi oxunan qəmli şeirsə,
Daha danışmağa söz nəyə lazım?

Susdurub baxışla özün hey məni,
Yandırır yaxırsa közün hey məni,
Ömrümdə qalacaq izin hey məni,
Daha danışmağa söz nəyə lazım?

Çiləm çox ağırdı, yüküm nalədi,
Həsretin içimdə yaman inlədi,
Nə özü danışdı, nə də dinlədi,
Daha danışmağa söz nəyə lazım?

Puç etdin sənənlə bağlı yuxumu,
Artırdın içimdə bir an qorxumu.
Yunisi məhv edib, aldın ruhumu,
Daha danışmağa söz nəyə lazım?

04.11.2025

PAYIZ O PAYIZDIR...

Payız o payızdır, illər ayırdı,
Ömrümüz, günümüz sənə biriydi.
Bizi bu payızın özü ayırdı,
Allahdan aşağı bu nə sirriydi?

Payız o payızdır, havası həsrət,
Yağır gözümüzün durmadan nəmi.
Soyuyub aramız, çəkilibdir sədd,
İsti ümidlərin soyuqdur qəmi.

Payız o payızdır, xəzəl də olur,
Tökülür yarpaqlar ömürdən bir-bir.
Dünən yanımızda bizimlə olan,
Bu gün yanımızdan gedib seyrəlidir.

Payız o payızdır, təbiət yenə,
Aldadır insanı, aldanır insan.
Günəşin şəfaqi gah düşür yerə,
Gah da ki, sazağa dönüşür hər yan.

Payız o payızdır əvvəl toy edib,
Hicranın əliylə vüsəl daddıran.
Bir sükut içində qara buluddan,
Yunisın ömrünə zülmət qatdıran.

12.11.2025

ÖZÜMÜ SEVDİRƏ BİLMİRƏM, NEYNİM?

Nə vaxtdır aşiqin olsam da sənin,
Bir kərə «sevirəm» deməyib dilin.
Ölmüşəm əlində verdiyin qəmin,
Özümü sevdirə bilmirəm, neynim?

Bu qəlbim sevginin əlində əsir,
Düşüb yollarına olmuşam yesir.
Bilmirəm bu nədir, bu necə bir sirr,
Özümü sevdirə bilmirəm, neynim?

Zaman qaçhaqaçda, ömür-gün gedir,
Əzablar içimi içimdən didir.
Halal xoşun olsun, gəl sona yetir,
Özümü sevdirə bilmirəm, neynim?

Əmr elə, əmrinə müntəzirəm mən,
Hələ nazına da hey dözüürəm mən.
Ruhu sərxoş kimi, bil, gəzirəm mən,
Özümü sevdirə bilmirəm, neynim?

MƏN SƏNƏ ÖZÜMÜ NECƏ ÖYRƏDİM?

Nə yaşıam o yaşdı, gizli görüşəm,
Kəsəm yol-izini, arxanca düşəm.
Çarəsiz sevgimçün bir bax, ölmüşəm,
Mən sənə özümü necə öyrədim?

Qoymadın gecələr yuxunda azam,
Üşüyən bir canam, ruhunda qızam,
Özün görürsən ki, çoxdan yalqızam,
Mən sənə özümü necə öyrədim?

Nə sən bir gənc qızsan, nə mən gənc oğlan,
Tutam əllərindən, gəzək yanbayan.
Mənimki sadəcə bir quru güman,
Mən sənə özümü necə öyrədim?

Ömrüm pillə-pillə yarı azalıb,
Dəlisov vaxtlarım uzaqda qalıb,
Bəxtim daşa dəyib, qəlbim qaralıb,
Mən sənə özümü necə öyrədim?

Qalmasın gizlində, söyləyim düzün,
Çaşdırdı Yunisi o gülər gözü.
İndi özün söylə, nədir son sözün?
Mən sənə özümü necə öyrədim?

02.11.2024

BU SEVGİ SƏNİNLƏ GÖZƏLMİŞ DEMƏ

Yaşanan bir sevgi yaşanmaz daha,
Ha xiffət eyləyim, düşüm dərd-qəmə,
Ha üsyan eyləyim uca Allaha,
Bu sevgi səninlə gözəlmiş demə.

Qayıdıb gəlməsən yanıma yenə,
Kin olmaz qəlbimdə zərrəcə sənə.
Düşərsən könlümə sən dönə-dönə,
Bu sevgi səninlə gözəlmiş demə.

Acı həqiqətdir bir sevən üçün
Qədrini bilmədim heyif o dövrün.
İndi anlayıram deyildir mümkün,
Bu sevgi səninlə gözəlmiş demə.

Sənsiz necə ayım dönəcək ilə,
Ahım yandıracaq Yunisi belə.
İçimdə ağrılar gələcək dilə,
Bu sevgi səninlə gözəlmiş demə.

05.11.2024

ZƏHRAM

Gətirdi sevinci ömrə qədəmin,
Səninlə xoşbəxti oldum aləmin.
İçində sən olan bax bu qəlbimin
Ən gözəl istəyi, arzusu Zəhram.

Həmd olsun Allaha hey dönə-dönə,
Ən gözəl hədiyyəm olmusan mənə.
Qurbanam o məsum qara gözüne,
Atanın körpəcə quzusu Zəhram.

Adın o müqəddəs adına xatir,
Mələklər başına dolanır bir-bir.
Körpə gülüşünlə məni sevindir,
Evimin xeyiri, ruzisi Zəhram.

Sən elə özüsən, özü atanın,
Qocalıq çağında izi atanın,
Nəinki şeiri, sözü atanın,
Bəxtinə yazılan yazısı Zəhram.

23.11.2024

«BAŞ SARİTEL» HAVASI ÇAL

Qara sazın götür ələ,
«Baş Saritel» havası çal.
Hər bir teli gətir dilə,
«Baş Saritel» havası çal.

Çal eşidim, çal o səsin,
Zilə qalxma, həzin-həzin.
Hər pərdədə qədim dinsin,
«Baş Saritel» havası çal.

Perik düşmüş soyum ağlar,
Yaram sızlar, hoyum ağlar,
Yasım ağlar, toyum ağlar,
«Baş Saritel» havası çal.

Nə yerdəyəm, nə göydəyəm,
Eşqi ölmüş ürəkdəyəm,
Rəzil-sınmış bir kökdəyəm,
«Baş Saritel» havası çal.

Nə axtarıb, nə bulmuşam?
Gah boşalıb, gah dolmuşam.
Yunis kimi yox olmuşam,
«Baş Saritel» havası çal.

03.12.2024

**SEVGİ DƏ ÖZÜMƏM,
NİFRƏT DƏ ÖZÜM**

Gözəllər soruşur kiməm, nəçiyəm?
Ürəkdən-ürəyə gələn elçiyəm.
Eşqin məbədində bir dilənçiyəm,
Sevgi də özüməm, nifrət də özüm.

Bəxtəvər dünyanın bədbəxt varlığı,
Sinəsi həsrətin çəkdiyi dağı.
Gecənin zülməti, gündüzün ağı,
Sevgi də özüməm, nifrət də özüm.

Yığsam da içimə mən dərdi, səri,
Unuda bilmirəm sənli günləri.
Daha dözəmmirəm, olub sərsəri,
Sevgi də özüməm, nifrət də özüm.

Mən bu yaz ömrümdə artıq payızdım,
Özüm öz əlimlə hicranı yazdım,
Dönüb sənsizliyə gözümdən sızdım,
Sevgi də özüməm, nifrət də özüm.

Əhdini tərk edib getdiyin gündən,
Bir ömür məhv etdin bu Yunisi sən.
Bir də bu ömrümə çətin dönəsən,
Sevgi də özüməm, nifrət də özüm.

11.12.2025

POLİSİM

Tarixin hökmündən üzə ağ çıxıb,
Ədalət uğrunda şimşək tək çaxıb,
Caninin bağrını yandırır, yaxıb,
Oğrunun qolunu buran Polisim.

Hər kəsin hər zaman o yanındaı,
Gücsüzə, fəğıra dostdu, həyandı,
Neçə davalarda dözdü, dayandı,
Keşikdə qürurla duran Polisim.

Dövlətin nişanı çiynində gəzir,
Gecə də, gündüz də əmrə müntəzir,
Söz olmaz, daima xidmətdə hazır,
Tanıma nə tufan, boran, Polisim.

Hər zaman yenilməz gücdü, hünərdir,
Haqqı bilməyəne haqqı göstərdi.
Mənim Dövlətimlə, Xalqımla birdi,
Ölkədə sabitlik quran Polisim.

02.07.2025

**BİLDİ
(gəraylı)**

Bir gözələ meyl saldım,
Qəlb ağrımı bu can bildi.
Dilim çəşdı, bir söz dedim,
Demə inan hər yan bildi.

Baxanda göz-gözə baxdım,
Qaş oynatdım, göz çıxartdım,
Yanağımdan sel axıtdım,
Dərya duydu, ümman bildi.

Harda gəzər böylə gözəl?
Mən görmədim əvvəl-əzəl.
Ömrümü eylədi xəzəl,
Payızında zaman bildi.

Mən o qızı sanıb bir gül,
Bəxş eylədim ona könül.
Zənn etdim ki, öylə döyül,
Bir ah çəkdim, yanan bildi.

Çox yalvardım, gəl, ol sən bab,
Bu Yunisdə qalmayıb tab.
Nahaq yerə vermə əzab,
Haqq ağladı, iman bildi.

04.07.2025

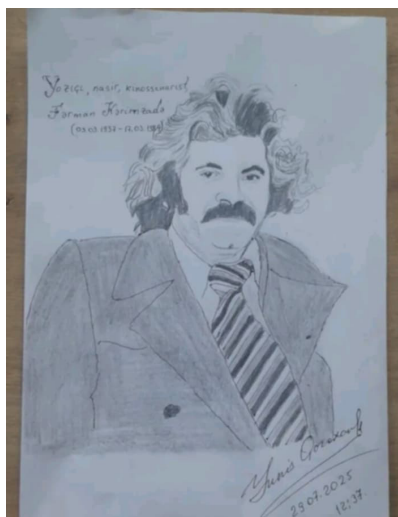
ŞAİR-RƏSSAM YUNİS QARAXANLININ RƏSMLƏRİ

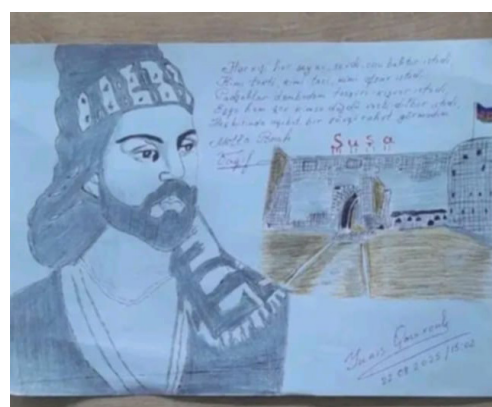
Taxta parçası üzərində İmadəddin Nəsimi

Mücirəddin Beyləqani

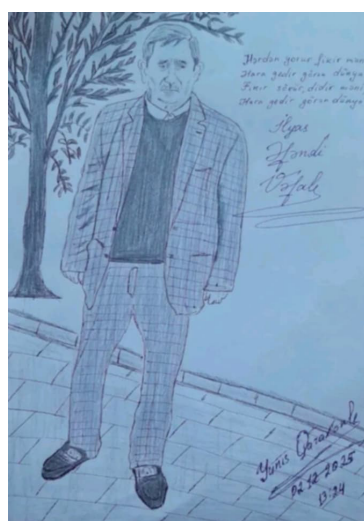
Yəzici Fərman Kərimzadə

Molla Pənah Vəqif Şuşaya baxarkən

Akademik Məddəd Çobanov

İlyas Əfəndi Vəfəli

BAYRAM MƏMMƏDOV

Ehtiyatda olan polkovnik-leytenant,
Əməkdar müəllim

AZƏRBAYCANÇILIQ İŞİĞINDA YAZILMIŞ ROMAN

Həyatı hekayətlərdi, hekayətlərmi həyatdı?

Olmuşları tarixdi, tarixmi olmuşlardı?

Xatırlanan (və yazılan) olmuşlara da tarix deyirik. Əgər gerçək bir mühitin təsviridirsə, hadisələr reallığı ifadə edirsə, xatırlamalar dövrün siyasi təbəddülatlarına da uyğun təhkiyələrlə verilibsə, leksik vahidlər (sözlər), fikir-cümlələr dilin qanunauyğunluqlarına söykədirsə, ... təxəyyülün yaratdıqları da gerçəkliklər kimi oxunur.

Yazıcının mövzuya bələdliyi amili nəsrin də "qızıl qaydası"dı; Vidadı Babanlı "Vicdan susanda" romanını yazanda Sumqayıtda zavodda işləməyə başlamışdı. Təbii ki, müvəqqəti, əsərin elmi-təcrübi məğzini dəqiqliklə öyrənmək üçün. Müdiriyyət ona (və ədəbiyyatımıza!) belə bir şərait yaratmışdı. Yazıcı mövzuya tam bələddirsə, bu, əsərin bədii həllində səmərəli olur. Əli bəy Azəri ali hərbi təhsillidi, peşəkar hərbcidi. Böyük xidmət yolu keçib. Onun "İki Zəngəzurlu zabit" romanı erməniliyin azərbaycançılığa qarşı başladığı ərazi iddiasının (siyasi təxribat kimi təzahür edən mübarizəsinin) bir mərhələsinin bədii təsviridi, erməniliyin Azərbaycana qarşı növbəti (! – B.M.) – müharibəyəqədərki təbliğat-təlimatın necə başladığının (və aparıldığının) bir şəbəkəsinin nəşrləşdirilməsidir.

Müəllif haqqında qısa xatırlatma:

15 iyul 1966-cı ildə Zəngilan rayonunun Vejnəli kəndində anadan olub. 1983-cü ildə M. Füzuli adına Ordubad şəhər fizika-riyaziyyat təmayüllü internat məktəbində orta

təhsil alıb. Ukraynanın Xarkov şəhərində yerləşən Qvardiya Ali Hərbi Tank Komandirliyi məktəbini bitirib. 1992-ci ilin iyunundan 2002-ci ilin dekabrına kimi Azərbaycan Ordusu sıralarında Zəngilan, Haramı (Füzuli və Beyləqan), Murovdağ (Göygöl və Kəlbəcər) və Gədəbəy döyüş bölgələrində xidmətdə olub. "Mayor" hərbi rütbəsində ordudan tərxis olunub.

Bədii əsərləri 2003-cü ildən çap olunur. 100-dən çox hekayəsi, 7 povesti (Azərbaycanda, Rusiyada, Özbəkistanda) çap edilib. "Yurd nisgili", "Özününkülərin hədəfində", "Gəlin tanış olaq", "Nə deyim?", "Şah bərəsi", "Qəmliş bel müşibəti", "Hərbi Zəngilan", "Məhəbbət piyaləsində zəhər", "Arazgersdən keçən köç", "Çovğun", "Generalın yefreytor vəkili", "Şəhərli qızın dəli sevgisi", "Bizi Umudsuz qoyma", "Sərhədçi zabitin etirafı", "Köhnə il hara gedir?" kitablarının müəllifidir. "Qəmliş bel əfsanəsi" kitabı 2020-ci ildə İran İslam Respublikasında nəşr olunub. 2005-2015-ci illərdə "Rəsmi Bakı" həftəlik qəzetinin baş redaktoru olub. 2016-cı ildən "Xəzan" aylıq ədəbi-bədii jurnalının nəşridir. Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvüdür.

"İki Zəngəzurlu zabit" romanının əsas personajı Azər Ukraynada hərbi məktəbdə oxuyub. Kursantlar arasında müxtəlif millətlərin nümayəndələri var, hətta ermənilər də. Azərlə İosifin münasibətləri yoldaşlıq səviyyəsindən üstündü. Hər ikisi Zəngəzurlu olmasıyla qürurlanırlar. Bu səbəbdən İosif Azərin bu günkü (bəlkə də sabahkı) taleyinə kölgə (kölgəmi? – B.M.) sala biləsi ehtimal-

ları qabaqlayır. Azəri xəbərdarlıq edir ki, Qrişa qəlbi təmiz adam deyil, onunla ehtiyatlı olsun. Bu söhbət hadisələrin gerçəklik, inandırıcılıq çalarları üçün ədəbi priyomdu, əsərin bədiiliyi aspektindən uğurlu tapıntıdı, sonralar Qrişanın Ermənistanı qayıtmasının, Milli Müdafiə qüvvələrinə qoşulmasının reallığına ədəbi zəmindir.

Azərbaycanda başlayan milli qarşıdurma, müharibə şəraiti Azərin də düşüncələrini tarıma çəkirdi. Ona elə gəlirdi ki, keçmiş SSRİ-nin Silahlı Qüvvələrində xidmət edən zabitlər bu vəziyyətin stabilləşməsinə yardımçı ola bilər. Bu düşüncələrlə də hərbi hissədə azərbaycanlı və erməni hərbi qulluqçuları ilə əhatəli söhbətlər təklif edirdi.

Azər hərbcidir, Azər zabitdir, başlıcası azərbaycançılığın zabit rütbəsində dönməz əsgəridir. Əli bəy Azəri Sovet qanunlarının ümumi ailə fonundakı qanunauyğunluqlara baxmayaraq belə bir obraz yarada bilir. Azər obrazı bitkin obrazdı. Onun yeniyetməliyi, ilkin cavanlığı xəyallarla, nastolji duyğularla təqdim edilib, xarakterinin formalaşdığı dövrün, zamanın yaddaşı hələ də yaşadılır. Erməniliyin hələ "qınından çıxmadığı" vaxtlarda cücərməkdə olan bir duyğu dilə gələ bilmir. Bu xatırlama əsərə "bədi yük" deyil, sonrakı hadisələrə məntiqi keçiddir...

İosif – Azər (Əli bəy Azər bu iki gənc zabiti belə təqdim edir: "Onları hamı "dostlar" adlandırırdı. Dostlar kimi tanınmış, hörmət qazanmışdılar. Özlərini sakit aparır, heç kimin işinə qarışmazdılar. Kiminləsə mübahisə etdiklərini, dalaşdıqlarını da görən olmamışdı...").

Azər – komandır, Azər – Sveta münasibətləri romanın fabulası, mövzusu baxımından əhatəlidi, mahiyyətlidi, ilk baxışda adi, ötəri keçici görünərsə də ideyanın çözülməsində gərəklidi. Yazıçı bu paralelləri mövzu ilə əlaqələndirə bilir. Fikrin təsdiqi kimi Azər – Sveta xətti əvvəllər müəyyən qədər etinasız hesab edilən münasibət əsərin sonunda az qala bəşəri məqama çatdırılır; Manananın hərbi şəhərcikdə daşnaklardan müdafiə, mühafizə edilməsində Svetanın çox böyük rolu olur – yüksək rütbəli hərbcisi olan atasının vasitəsi ilə Manana bu sıxıntılardan, təhlükələrdən xilas olur. Yazıçı bu məqamın timsalında daha böyük ideyanın pərvəriş tapacağına inam da formalaşdırır. Bu inam ermənilik niyyətinin baş tutmayacağına inandırır. "İki Zəngəzurlu zabit" romanının bədii, ideya işığı bu inamın işığıdır...

Azərlə İosif söhbətlərində ermənilərin

Azərbaycanda başlayan ərazi iddiasından da danışırlar. Bu, sonrakı hadisələrin və sonrakı münasibətlərin dərkinə başlanğıc olmaq etibarilə yazıçı təhkiyyəsidir. İosif ermənidi, onun ermənilik xislətini yazıçı inandırıcılıqla təqdim edə bilib, romanın finalında İosifin öz sözləri ilə: "Bu gündən mənim qapım sənün üzünə həmişəlik bağlıdır. Başa düşdün?.." Deyilməsə də, bilinməsə də oxucu güman edir ki, İosif artıq ermənilik toruna düşübmüş. Bir atalar məsəlini xatırlayıram (güman ki, bunu "İki Zəngəzurlu zabit"i yazanda Əli bəy Azər də xatırlayıb: "Əslində olan dırnağında da olsa bildirir"). Söhbətlərinin birində İosif Azərə deyir: "...İndi daşnaq xülyalı aslana dönmüş bizimkilər sizinkilərin, xəyalında boz qurda çevrilib insan qanına susayan canavara dönmüş sizinkilər də bizimkilərin qanına yerikləyirlər" (İosif). Yazıçı sətiraltı (mətləbəlti) məzmunla erməniliyin qınaq vasitəsilə haqlı olduğunu düşüncələrə köçürməyə meyilli olduğunu xatırladır...

Azər Azərbaycan – Zaqafqaziya Hərbi Dairəsinə qayıtmaq istəyir, komandiri kömək edəcəyinə söz verir. Lakin onun dəyişdirilmə əmrində bu dairənin deyil, Şimali Qafqaz Hərbi dairəsi yazılıb. Niyə? – müəllif hadisələrin güman müstəvisində bunun erməniliklə bağlı olduğunu nişan verir...

...Azərin Azərbaycanla gəlişi, Ermənistan ərazisində mühasirə taleyi yaşayan Nüvədiyə gətməsi romanın süjetinin sonluğunu müəyyənləşdirir (romanın süjetinin bədii baxımdan "ekvator xətti"...).

Dünyələrdən başlayan hərbi xidmət yolunu qeyri-rəsmi Nüvədidə davam etdirən Azər bu başibəlalı kəndin müdafiəsini təşkil etmək istəyir. Ona inanan da olur, inanmayan da. Ehtiyatlılığı qorxuya yozanlar, Hamletlər bu müdafiənin təşkilinə imkan vermir. Bu səbəbdən camaat onun məsləhətlərini eşitmir...

Kəndin yaylağında Baba Hacı ziyarətgahı camaatın müqəddəs sandığı yerdə. Babəkin burda dəfn olunduğunu deyirlər. Deyilənə görə knyaz Vaşağın qızı da burda dəfn edilib. Bu baxımdan ziyarətgah azərbaycanlılar üçün də, ermənilər üçün də müqəddəs yerdi. İnanclara görə heç kim bura bəd niyyətlə gəlməz.

Ernəzirin xarabalığında Əlimurad kişinin təklifi ilə yolu-izi, səmti, təpəliklərin düzümünü müəyyənləşdirdikdən sonra kəndin müdafiə qərargahını burda yaratmağa qərar verirlər. Bu qərar o illərdə ərazilərin

(yaşayış məntəqələrinin) müdafiə mexanizmi haqqında bədii (ədəbi, ədəbi-tarixi) məlumat kimi təqdim edilib və gerçəkliyin ifadəsi kimi qəbul olunmalıdır...

Guya kəndi qorumaq üçün burada yerləşdirilmiş tabordan iki rus zabitinin qətlə yetirilməsi rus hərbiçilərinin nüvədilərə münasibətini dəyişir, kənddə müdafiə postları yığışdırılır. Bu, duyanların düşüncələrinə həyəcanlar doğurur...

Azər, Roman və Zamindar Azərin təklifi ilə müdafiənin təşkili üçün müşahidələr aparmağı qərara alırlar...

Roman müşahidəni davam etdirir, Azər-lə Zamindar əslində, kəndin müdafiəsini üzərinə götürə biləcək qərargahı formalaşdırma niyyəti kimi Ernəziri ziyarətə getməyi qərara alır...

Romanın müşahidələri gerçək kəşfiyyat məlumatlarına bənzəyir:

“–Şübhəli görünən kənddən bir adamın çıxıb üzü o tərəfə getməyi oldu. Əvvəlcə fikir vermədim. Dedim yaqın çəpiş-quzu otararlardı. Sonra gördüm tərənin tili ilə yuxarı qalxır. Varıb üzü yaylağa tərəf getdi. Uzaq idi deyə tanıyamadım. Hamletə oxşatdım. Tüfəngi də çiyindəydi”.

Kəsə yolla şübhəli izləyirlər; Romanın gümanı düz imiş. Ziyarətgaha gedən Hamlet imiş (az sonra məlum olur ki, bu ziyarət xəyanətdi. Nüvədiyə xəyanətin kənardan göndərildiyini, siyasi niyyətlərlə məskunlaşdırıldığını müəllif maraqlı bir detalla verib: Hamletin kimliyini, niyə bu kənddə yaşamağa gəldiyini bilən yoxdu...). Müəllif qənaəti: təhlükələr biganəliklərin nəticəsidir...

Hamleti izləyirlər...

...Hamlet ziyarətgaha girir. Onun ziyarətgahdan tez çıxması Azərin düşüncələrinin güman sunamisinə dönür. “İki Zəngəzurlu zabit” romanının mahiyyəti məhz burada, ziyarətgahda (müqəddəs yerdə) açılır. Həm də müqəddəsliyə ikili münasibət kontekstində. Biri (Azər) insanlığın (bəşəriyyətin) gerçək rəmzi (obrazı) kimi təqdim olunub, digəri (İosif) ermənilik təbliğatına uymuş erməni kimi, anti-bəşəri düşüncələrin daşıyıcısı kimi; “İki Zəngəzurlu zabit” romanının finalının başlanğıcı da, final da, bunların mahiyyəti də Xeyirlə Şərin mübarizəsini xarakterizə edir.

Azər ziyarətgahda İosiflə qarşılaşır; bir vaxtlar çörək kəsərdilər, eyni (münasib) düşüncələrini bölüşərdilər, Zəngəzurlu olmalarıyla qürrələnərdilər, səmimi münasibətlərlə əhatələnərdilər. Burada qarşılaşanda

Azər çəşqinliqlə, İosif düşməncəsinə baxır. Azər təkdə, bura gümanladığı qara niyyəti “cücərməmiş yox etməyə” gəlib, həm də şəraitə görə tək gəlib, İosif – Hamletə görə, Hamletin gətirdiyi informasiyaya görə gəlib. Mükəllimləşmə qınaqdı (İosif: “Siz silahlı dəstələr hazırlayıb Meğriyə hücum etmək istəyirsiniz. Bizim ata-baba yurdumuzu boşaldıb Naxçıvanla birləşmək istəyirsiniz. Biz buna imkan verməyəcəyik, doğma Zəngəzurlumuzu göz bəbəyi kimi qoruyacağıq”). Qınağın fakturası Yerevanda mitinqlərdə səsləndirilən fikirlərin fakturasının eynidi.). İki niyyət üz-üzə dayanıb. Biri erməniliyin qaranlığıdır, digəri azərbaycançılığın işığıdır. Bəd niyyət torpaqsevərliyi qınayır, torpaqsevərlik – bəd niyyət. Mükəllimləşmədə İosif etiraf edir ki, Hamleti ermənilərə ruslar ötürüb. (İosif: “Onu elə ruslar bizə calamışdı”).

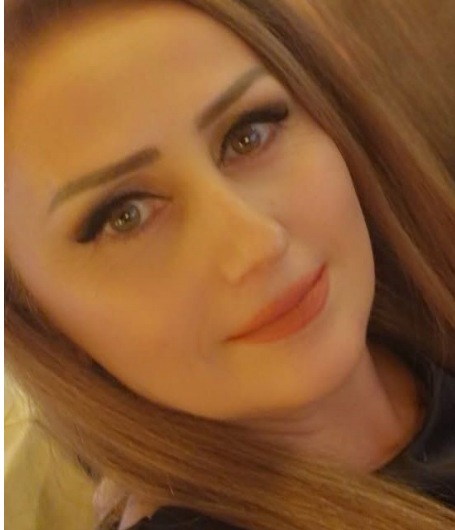
Romanda mükəllimləşmənin alt qatının məntiqi bəd niyyəti də obrazlaşdırıla bilib. Dərk: ermənilik bədniyyətlikdir. Və yaxud, bədniyyətlik ermənilikdir. Əli bəy Azəri bu gerçək qənaəti İosifin düşüncələriylə, dedikləriylə verib ki, bu da ədəbi qənaətdən daha çox həyatı qənaət kimi qəbul edilməlidir...

Hamlet obrazı, Hamletin, onun davamcısı olan Afərinin gizlin fəaliyyəti Birinci Qarabağ müharibəsində məğlubiyyətimizin konturlarından birini nişan verir...

“İki Zəngəzurlu zabit” romanı Azərbaycanın müharibəyə qədərki, daha doğrusu, münaqişədən qanlı savaşa keçid mərhələsi tarixinin romanıdır, gur azərbaycançılıq işığı ilə yazılıb...

**“Ədəbiyyat qəzeti”, N3(5549)
23 yanvar 2026-cı il**

SƏADƏT SALMANQIZI

VAR

Zalım həyat, səni necə yaşayım?
Nə xeyrini, nə şərini bilən var.
Rəvadırmı dərd yükün tək daşıyım?
Görmədim ki, harayıma gələn var.

Canım qurban yaxşılığı qanana
Rast gəlmədim cana candan yanana.
Bu nə dövür, bu nə cürə zəmana?
Leysan yağdır, göz yaşını silən var?

Kimiləri coşub, daşıb, çağlayıb,
Kiminin yarası qaysaq bağlayıb.
Kimsə bilməz, gecələr qan ağlayıb
Gündüzləri yana-yana gülən var.

QALA BİLƏRSƏN?

Asmışam ruhumu xəyallarımdan,
Gəlib azad edib, ala bilərsən?
Hamıdan gizlənib, ömrün sürüyən
Cismimi dünyadan çala bilərsən?

Alsan, ulduzlara apar ruhumu,
Çəksin səmələrə dərdi-ahımı.
Qəlbinə sığdırıb xoş sabahımı,
Fəzanın dibinə dala bilərsən?

Qəmli ürəyimi, nəylə ovutdum?
Gözümün çeşməsin nəylə qurutdum?
Hayanda itirdim, harda unutdum?
Sən mənim yadıma sala bilərsən?

Eşqmi bu, ya nədir bizlərə yasaq?
Dəyişək qanunu, başdanmı yazaq?
Dünyadan qaçaraq, hər kəsdən uzaq,
Bir ömür mənimlə qala bilərsən?

NƏ YAXŞI

“Mənim bu şəhərdə kimim var axı?”*
Bir mənəm, bir də ki, bu mavi dəniz.
Düşüncəm, xəyalım sənə doludu,
Ömür yaşayıram sənənlə sənsiz.

“Mənim bu şəhərdə kimim var axı?”
Deryada köməksiz gəmiyə tayam.
Üstümə yeriyr bu böyük şəhər,
O da anlayıb ki, təkəm, tənhayam.

“Mənim bu şəhərdə kimim var axı?”
Kimdi həmdəm olan mənim dərdimə?
Bu mavi dənizin dalgalarında,
Özüm kəsilməşəm qənim, dərdimə.

“Mənim bu şəhərdə kimim var axı?”
Mən «dəvəsi ölmüş ərək» kimiyəm.
Neyləsəm yönümə baxanım yoxdu,
Sanki dəbdən düşmüş bir dəb kimiyəm.

“Mənim bu şəhərdə kimim var axı?”
Danışım, dərdimi eyləyim izhar.
Hərənin bir dərdi böləni vardır,
Nə yaxşı mənim də bu dənizim var.

**misranı ilk dəfə Nüsrət Kəsəmənli işlədib*

GƏLDİMİ?

Varmısan, yoxmusan, bilə bilmədim,
Tökmədin dərdini dilə, bilmədim.
Niyə uzaqlaşdın belə, bilmədim,
Soyuqluğun dondurubdu qəlbimi,
Yoxsa ayrılığın vaxtı gəldimi?

Gözəl günlər xatirəmdə canlandı,
Xoşbəxtliyim həsrətinə calandı.
Sevgin yoxsa, könlüm evi talandı,
Hicran odun yandırırbdı qəlbimi,
Yoxsa ayrılığın vaxtı gəldimi?

Xəyallarım xoş günlərə götürüb,
Şübhələrimi bu sevgini bitirib?
Düşüncələr doğru yolu itirib,
Yalanlarla doldurubdu qəlbimi,
Yoxsa ayrılığın vaxtı gəldimi?

KÜLƏK

Yenə başlamısan, coşmusan yenə,
Kim üzüb, kim dəyib yenə qəlbinə?
İstəsən ortağam, tənəm dərdinə,
Niyə bu qəzəblə əsirsən, külək?
Bezdirib, səbrimi kəsirsən, külək.

Yağışla bir yerə qoymusuz sözü,
Birləşib açmağa qoymursuz gözü.
Nədəndi bu sitəm, bilmirəm düzü,
Niyə bu qəzəblə əsirsən, külək?
Bezdirib, səbrimi kəsirsən, külək.

Səndəmi üzüldün sevdiklərinə?
Küsdünmü, çox dəyər verdiklərinə?
Meh ilə üzünə güldüklərinə,
İndi bu qəzəblə əsirsən, külək,
Bezdirib, səbrimi kəsirsən külək.

Məni də sənintək talan etdilər,
Bütün vədlərini yalan etdilər,
Sonda dərdlərini qalan etdilər,
Sən niyə qəzəblə əsirsən, külək?
Bezdirib, səbrimi kəsirsən, külək.

Qoparıb ömrümün gözəl çağından,
Bəxşiş eylədilər könül dağından.
Səndəmi ayrıldın sevgi bağından?
Niyə bu qəzəblə əsirsən, külək?
Bezdirib, səbrimi kəsirsən, külək.

MƏNİM OLSUN

Al götür ömrümdən boz divarları,
Çiçəkli, böcəkli çöl mənim olsun.
Köksündə yaşılbaş sonalar gəzən,
Lal-dinməz boylanın göl mənim olsun.

Könlümün bağından qovmuşam sarı,
Sevgi-məhəbbətdir qəlbimin barı.
Götür ürəyinə sər tikanları,
Ətrindən doyulmaz gül mənim olsun.

Ömrümü həsrətlə etmişəm yarı,
Gözləməyəm daha gələn baharı.
Xoşbəxtlik adında boş xəyalları,
Yerlə-yeksan edən yel mənim olsun.

Eşqimin üstünə ildırım çıxıb,
Kösövü qəlbimi yandırır, yaxıb.
Sinəmə çəkdiyin dağlardan axıb,
Gözümdə göllənən sel mənim olsun.

**DÜNYA,
SƏNDƏN GİLEYİM VAR**

Dünya, səndən gileyim var,
Yalanların dünyasısan.
Yaxşılarını kəməndinə
Salanların dünyasısan.

Kiminin yox sədaqəti,
Kimi görməz həqiqəti.
Şərəfəti, ləyaqəti
Talanların dünyasısan.

Ağırdır vicdanın yükü,
Çəkəmməz bir nakəs bil ki.
İnsanlıq dərindən iki
Alanların dünyasısan.

Aç gözünü, bax ötəri,
Arsızın yox dərdi, səri.
Qeyrət qatarından geri
Qalanların dünyasısan.

SƏSSİZ AYRILIQ

Bu nə cürə ayrılıqdı?
Sakit-sakit, səssiz-səssiz.
Bu nə cürə ayrılıqdı?
Mən həm sənsiz,
həm də mənsiz.
İtirdiyim qədər səni,
itirmişəm özümü də,
Dil danışmaq istəməyir
unutmuşam
deyəcəyim sözümü də.
Sözüm çoxdu, qalaq-qalaq,
Toparlayıb düşüncəmi
düzə bilsəm sətirlərə
dastan olar varaq-varaq...
Nə mənası danışmağın?
Verilibdi son qərarı ayrılığın...

Bu nə cürə ayrılıqdı?
Ağlayan yox.
Bu nə cürə ayrılıqdı?
Ürəyinə hökm verib,
sinəsini dağlayan yox...

Nə qəribə ayrılıqdı?...
Mən sanırdım ayrılıqlar
fırtına tək coşub daşır.
Mən sanırdım ayrılarda
insanların göz yaşları
yağan yağışa qarışır...
Mən sanırdım,
saf sevgiyə sevənləri
Tanrı heç vaxt
ayrılıqla sınamayı. Ruhu ilə
sevənlərin ürəkləri
ayrılığın yarasıyla qanamayır...

Bu da belə ayrılıqmış...
Danışmadan, dinləmədən...
Heç bir səbəb axtarmadıq.
Bu ayrılıq niyə oldu?
Kimdən? Nədən?..
Sən də susdun,
mən də susdum...
Dil susunca
gözlər başlar danışmağa...
Danışdımı gözlərimiz?..
Tamamlanıb

aydınlığa qovuşdumu,
yarım qalan sözlərimiz?...

Bu sevgidə ayrılığa yer yox idi,
Bu sevgiyə qibətə edən,
bu sevginin danışanı nə çox idi...
Düşünürdüm bu məhəbbət –
sonu gəlməz,
bitməz, ülvə məhəbbətdir,
Bu sevgini,
məhəbbəti ülvə qılan –
dürüstlükdür, sədaqətdir,
Bilirəm ki, vəfasızlar,
belə ülvə məhəbbəti yaşayammaz.
Bilirəm ki, hər ürək də bu sevgini,
bu cür eşqi daşıyammaz.
Hər sevgidə sevənlərin ruhu, qəlbi
bir-birinə belə sonsuz qarışmayı. Belə
ülvə məhəbbətə bu cür səssiz
ayrılıq da yaraşmayı...

YALVARIRAM

O bir körpə qızçıqazdı,
həyatını xəyalların
qanadında yaşayan,
Arzuları, ümidləri
ürəyinin köşəsində
gizli-gizli daşıyan.
Bir övladdı,
gəlişiyə bir ocağa nur yayar.
Bir bacıdı,
qardaşının yollarına
təmənnəsiz can qoyar.
Bir xanımdı, ədəbiylə ərkanıyla,
dərdin, qəmin yaşayar tək.
Bir qadındı, bir yoldaşdı
bir adama həyatının sonunadək.
Bir anadı,
övladının üzərinə titrəyən
Qəhrəmanlar yetişdirib
bu vətənə qurban deyən.
Qız övladı çəkər nazın,
həm atanın, həm ananın.
Qəlbində yer ayırdığı
insan üçün,
gərəkdirsə, verər canın...
Nə qədər dərd, qəm yüklənsə,
qəlbinə, çəkəcək yükü.

Qıymaz,
 bir kimsəyə verməz,
 kimsə çəkməsin yetər ki.
 Necə güclü görünsə də,
 dayansa da ayaqda dik.
 Çox zərifdir, çox duyğusal,
 duyğulara düşər yenik...
 Bu üzdəndir sözüm sizə,
 ey vicdanı, ləyaqəti satanlar,
 Əməlləri insanlığın üz qarası,
 «namus»,
 «qeyrət» pusqusuna yatanlar.
 İzin verin o qızlara,
 uşaqlığın məsum olan
 dünyasından pöhrələnsin.
 İzin verin gəncliyinin
 sevgi dolu xoş günləri
 simasında çöhrələnsin...
 İncitməyin zərif,
 incə duyğuları,
 Yaz gülütək açılmamış,
 yaşatmayın son baharı.
 Xəyalların heç etməyin,
 arzuların puç etməyin,
 Sındırmayın qürurunu,
 Düşünün bir
 ona qarşı
 etdiyiniz hər yanlışın,
 bədbəxtliyə
 düşər edəcək sonunu.
 Ey atalar, ey analar,
 qız çocuğun görməyin siz
 ömrünü kədər kimi,
 Körpə ikən bir namərdə
 «gəlin» deyib satmayın siz –
 başınızdan edər kimi.
 Arzuların,
 xəyalların ürəyində dəfn etdirib,
 qaraltmayın
 min ümidlə göz dikdiyi o sabahı,
 Sadəcə qız doğulmuşdu,
 bumu onun həyatına
 bədəl olan
 o bağışlanmaz günahı?
 Ya sən, adam!
 Heçmi fərq etmədi sənə,
 gəlinin körpə qızcıgöz?
 Kaş ki... kaş ki, insan olsan,
 vicdanın sızlasa bir az...

O körpənin həyatını
 çalan vicdanı kasadlar,
 Allahdan istəyim odur,
 iki dünya kaş olsun başınıza dar.
 Kaş ki, sizi o dünyada
 yandırsın cəhənnəm odu.
 Tanrı günahı yazmasın,
 Qəlbədən gələn bir arzudu
 O evdə ki, bir qız,
 qadın çəkəcək ah,
 Yalvarıram, o evlərə
 qız çocuğu vermə, Allah!

NƏ XƏBƏRİN

Qəlbim yandı, səbrim bitdi,
 Sənin məndən nə xəbərin?
 Kövrək ömrüm bada getdi,
 Sənin məndən nə xəbərin?

Həsərdindən pay almışam,
 Dalgın yollarda qalmışam.
 Nə biləsən qocalmışam,
 Sənin məndən nə xəbərin?

Sevindim, güldüm, bilmədin,
 Həsərdən öldüm, bilmədin.
 Öldüm, öləndə gəlmədin,
 Sənin məndən nə xəbərin?

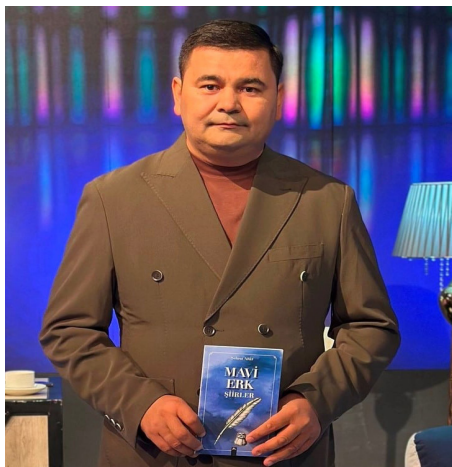
Yoluna çıxam gəlincə,
 Sevib oxşa incə-incə.
 Var oluram sevilincə,
 Sənin məndən nə xəbərin?

Getdi ömür yel adına
 Doyamıdım yar dadına.
 Düşmürəm ki, heç yadına,
 Sənin məndən nə xəbərin?

Xəyalınla oyanmışam
 Yuxumu gerçək sanmışam.
 Yorulmuşam, usanmışam,
 Sənin məndən nə xəbərin?

Ürəyimdə yellər əsir,
 Sevgim olub sənə əsir.
 Mən, Səadət adlı əsil,
 Sənin məndən nə xəbərin?

MAVEHUNNƏHRDƏN ƏSƏN ŞEİR RUZİGARİ

Dekabr günəşinin zəif şüaları “Nur” otelinin əski pəncərələrindən otağıma süzülürdü. Bu mənzərənin özü adamı üşüdürdü. Daşkənd qədim görünürdü, bu qədimlikdə bir qəriblik hiss etdim və tez düşüncələrdən ayrıldım. Buxarilərin, Termizilərin, Maturidilərin, Biruni və onlarca dühanın gəlib-keçmiş olduğu məkanda qərib olmaq mümkündürmü?.. Dərhal özüm özümlə danışmış kimi hallünativ olaraq; - “yox”, dedim. Elə bu zaman dostum, tanınmış alim, nəcib insan Gülnaz xanım zəng vurdu. “Qalib bəy, oğlum Baburla gəlirik sənin ardınca. Ustaz İsacan bəy də gələcək bir az hasbihal edərik”. Bayaqdan qəribsədiyim küçələr mənə doğma bir istilik gətirdi sanki. Sən demə, coğrafiyanın qəribi-dogması olmurmuş, həmin coğrafiyada olanların münasibəti yaradırmış bu hissləri. Allah atalarımıza rəhmət eləsin, necə də rəşadət və səmimi ifadə ediblər: - “dost gəlişi bayram olar”.

Biz xarəzmlilərin məkanında xeyli gaplaşdıq. İsacan Sultanın Əlişir Nəvai romanını azərbaycan dilinə uyğunlaşdırıb Azərbaycanda nəşr etdiyim nüsxəni müzakirə etdik. Və... və bizim masada daha bir nəfər tanımadığım gənc də var idi. Çox mərifətli və əxlaqlı olduğu oturuşundan, davranışından bilinirdi. Sən demə, bu şəxs həm də şair imiş. Utana-utana bir kitabını mənə hədiyyə etdi. Özbək qardaşlar mənə 5-6 kitab vermişdilər, onlardan birini aeroportda, birini

də elə təyyarədə oxudum. Çünki maraqlı idi və əsas da diqqətimi cəkməmişdi. Kitablardan biri dostum, qardaşım Cüməli Şabanovun (Y.Qasimovla) özbəkçədən azərbaycancaya uyğunlaşdırdığı Xocamahmud Behbudinin birpərdəli dramı və həmin gəncin; - yəni **Şöhrət Arifin “Mavi Ərk”** şeirlər kitabı idi. Qərara gəldim ki, bu gənc şairi Azərbaycan oxucusuna da tanıdım. Düzdür, onu Azərbaycanda qismən tanıyırlar, düşündüm qoy mənim qələmimdən də tanısınlar.

Beləliklə, Şöhrət Arifin poetik dünyası sizin hüsurunuzdadır. Maraqlıdır ki, Şöhrət Arifin mövzu və ideya baxışları bir sistem təşkil edir. İdeyasının əsasını insan-zaman-qədər münasibətləri əhatə edir. Onun üçün şeir təkcə estetik hadisə deyil, həm də mənəvi hesabat, daxili monoloq və tarixi yaddaşın ifadəsidir. Ş.Arifin şeirlərində insanın daxili iztirabı, yaddaş və yaddaşın insan taleyində oyatdığı assosasiya, torpaq-yurdvətən düşüncəsi, mənəvi tənhalıq motivləri əsas qayəni təşkil edir. Şairin lirik “mən”i daima müşahidə edən, düşünən, araşdıran, bəzən də susaraq etiraz edən obrazdır. Bu “mən” klassik romantik pafosdan uzaqdır, daha çox daxilə yönəlmiş introspektiv xarakter daşıyır, bu lirik subyekt hadisələri təsvir etmir, onları özünüküləşdirərək yaşayır və psixoloji-semantik effekt yaradır. Şairin dili sadədir, lakin məna spektri zəngindir. Xalq dili ilə bədii dili sintez edir, yersiz deyimlərdən, süni metaforadan qaçır. Söz onun üçün pafos deyil, yaddaşdır, söz emosianı gizlətmir, əksinə mənanı açır ki, bu da poetik səmimiyyətin əsas atributlarından. Onun poeziyasında yol, gecə, sükut, külək, yurd və. s. kimi obrazlar arxetipik xarakter daşıyır və şairin fərdi poetik dünyagörüşündə yeni semantik çalarlar qazanır. Xüsusilə sükut və qaranlıq(gecə) obrazları daxili tənhalığın, düşüncə dərinliyinin simvolu kimi çıxış edir. Ş. Arif zamana, vaxta canlı bir varlıq kimi yanaşır. Ona görə zaman xronoloji deyil, psixoloji və fəlsəfi kateqoriyadır. Elə

təsvir edir ki, keçmiş, indi və gələcək biri-birinə qarışır, yaddaş isə poetik mətndə əsas element kimi çıxış edir. Bu xüsusiyyət Arifin şeirlərini postmodern düşüncəyə yaxınlaşdırır, lakin milli ruhdan ayırmır. Şair əsasən sərbəst şeir formasına üstünlük verir, daxili ritm və intonasiya üzərində qurulmuş poetik struktur qurur və bu tipli şeirlərdə ritm qafiyədən yox, fikrin axarından doğur. Bu da şeirlərin tərəvətini artırır.

Səni gətirən ruzigarlar tanış,

Onlar mənə atıb gedənlərdi.

Qəlbimdə vuran ümidim

Nəhayət, qovuşub gəldin qismətə qədər.

Şeirdə əsas ideya zamanla insan arasındakı məsuliyyət münasibətidir. Şair zamanın gecikdiyini bildirərək fərdi məsuliyyəti öz üzərindən atmır, əksinə etik münasibət nümayiş etdirir. "Ruzigar gecikdi, mən deyil Allahım!" – deyərkən fatalist bir düşüncə sərgiləyir. Poetik quruluşuna görə şeir aforizm xarakteri daşıyır, qısa sintaktik struktur düşüncəni üfüqi dərinləşdirir, fəlsəfi yükünü artırır.

Səndən bir işarət bəsdir,

Dağlar çiyn-çiynə düzülür.

Gözünə bir baxıb keçsəm,

Min illik yalanlar açılır. – deyərkən

dünya sabit məkan deyil, daimi köç kimi təqdim edilir. "Mənzil" anlayışı fiziki məkan yox, ruhun dayanacağı, mənəvi rahatlıq nöqtəsi kimi şərh edilir. Şair burada klassik yol motivini modern semantik çalarlarla təqdim edir. Lirik "mən" yolçu deyil, mənzil axtaran düşüncədir və bu düşüncə şeiri ekzistensial poeziya səviyyəsinə yüksəldir.

Şairin "Qar. Mən. Yar" şeiri özbək ədəbiyyatında az təsadüf edilən minimalist poetik nümunələrdəndir. Üç sözlük quruluşu baxmayaraq, geniş semantik aura yaradır.

Qar - paklıq, soyuqluq, sükut

Mən - tənha şüur

Yar - sevgi, istilik, ocaq

Bu nümunədə də soyuq və isti, tənhalıq və birgəlik oxları üzərində qurulur. Sintak-

tik parçalanma daxilil parçalanmanı poetik şəkildə əks etdirir.

Çağdaş poeziya prosesinin və mənim diqqətimi çəkən bir şeir üzərində xüsusi əməliyyatın çalarları ümumədəbi inkişafa təkan verəcəyini düşünürəm. "Qədər imlası; əski bir çizgi" bu şeir poetik kriteriyalar baxımından metatekstual xarakter daşıyır. "İmla" - dəyişdirilməsi mümkün olmayan ilahi yazı, qədər kimi oxunur. Belə şeir nümunələri "sosrealizm" şinelindən çıxan ədəbi prosesə yaddır. Əslində özbək milli şeirinin özünə qayıtması deməkdir.

Bəzən hər şey mükəmməldir...

Və ya:

Qədərini adını tapa bilmədim,

O imlası qədim bir çizgi.

Çaylardan paklıq gözlərkən

Üzüb gedən duzlu bir dənizəm mən...

Bu poeziya mənzərəsi isə qədərini tarixi və arxetipik xarakterini vurğulayır.

Çağdaş poeziyada metoforik radikalıq olmasına rəğmən Şöhrət Arif şeirində semantik sadəlik ön plandadır. Bu tendensiya çağdaş özbək şeirində özünü açıq biruzə verir. Şövkət Rəhman da eyni xəttə inkişaf edir. Hər iki şairdə sükut, tale və mənəvi tənhalıq əsas motivlərdəndir. Şövkət Rəhman daha dramatik, Şöhrət Arif isə minimalist və sakindir. Bu oxşarlıq türk dünyası poeziyasında orta eksistensial xətti göstərir.

Şöhrət Arif poeziyasında mövzu zahiri olaylardan daha çox daxili problemlər üzərində qurulur. Şair üçün əsas poetik obyekt insanın özü deyil, insanın zaman, qədər və yaddaş qarşısındakı mövqeyidir. İlk dəfə tanış olduğum şairin poetik irsi mövzu baxımından ekzistensial, lirik mən baxımından introvert, dil baxımından minimalist və dərin, rəmzlər müstəvisində səssiz, amma disskultural, ideya baxımından isə müasir insanın daxili dramını əks etdirən poetik sistemdir.

Qalib SAYILOV,
filologiya elmləri doktoru

VAQIF ƏSƏDOĞLU

KÜR

Nuh Nəbinin çağlarından,
Anadolu dağlarından,
Borçalımdan, Qazağımdan,
Axıb keçir ana çayım!
Əsrləri necə sayım?!

Sən tarixin anasısan,
Yaddaşlarda qalasısan,
Yaxındasan, uzaqdasan,
Könül müdam anar səni,
Bir səcdəgah sanar səni!

Ayna sular pırıl-pırıl,
Nəfəs alır şırıl-şırıl,
Qol aç boynuma sarıl,
Ana Kürüm, ana Kürüm,
Nə doğmasan mana Kürüm!

Nəfəsin nə ətirlidir,
Meşələrin çətirlidir,
Sahillərin ləpirlidir,
Nizamın heç pozulmasın,
Qara günlər yazılmasın!

Meşələrin tuqay-tuqay,
Hərəsi bir yaşıl saray,
Adam istər ildə üç ay,
Səfər etsin sahillərə,
Salam olsun bu ellərə!

Ceyrançölünün yaylası,
Qalabozunun laylası,
Yumru ayın parlaması,
Gecələr verir səs-səsə,
İlham açır rəssam kəsə!

Xatirələr varaq-varaq,
Ötən günlər canlanacaq,
Bir anlığa yada salaq,
Yayda Kürün sahilini,
Uşaqların zil səsinə!

Səhər tezdən duran kimi,
Cəld geyinib köynəyimi,
Bükələyib dürməyimi,
Tez açardım quzuları,
Aparardım Kürə sarı.

Sərt gələndə payız, ya qış,
Çiləyəndə soyuq yağış,
Qar yağanda naxış-naxış,
Yarğanları dağıdırsan,
"Dəli Kür"ü tanıdırsan.

Vaxt var idi bu diyarda,
Cənnət idi qış da, yay da,
İzi qalıb yaddaşlarda!
Kəsəməni köçürdülər,
Yurd yerini çökdürdülər.

Kəndi burdan köçürənlər,
İrəməyə ötürənlər,
Bundan fayda götürənlər,
Firavanca ömür sürür,
Mersedes də, cip də sürür.

Ötüşsə də uzun zaman,
Dağılsa da doğma məkan,
Yaddaşımdan çıxmaz bir an,
Atayurdumun həsrəti,
Kürümünsə həzin səsi!..

ƏSKƏRLİYƏ GETMƏLİYƏM

Dəllək əmi, başımı qırx,
Əskərliyə getməliyəm,
Keçmişdə qaldı uşaqlıq,
Əskərliyə getməliyəm!

Vətən mənə oğul deməz,
Sevgilimin üzü gülməz,
Ox olmasa yay gərilməz,
Əskərliyə getməliyəm!

Kimsədən əsla qorxmaram,
Səngərlərdə darıxmaram,
Heç quşu da buraxmaram,
Əskərliyə getməliyəm!

Bizim şanlı tariximiz,
Bizim qanlı tariximiz,
Xatırladır gecə-gündüz,
Əskərliyə getməliyəm!

Minaya əsla düşməyəm,
Can almasam, can verməyəm,
Ölsəm şəhid tək ölərəm,
Əskərliyə getməliyəm!

Öldürərəm, gəbərdərəm,
Düşmənin başını əzərəm,
Çünki mən ər oğlu ərəm,
Əskərliyə getməliyəm!

OĞLAN VƏ BOZQURD

Bir şagird zooparkda gördü qurd yuvasını,
 Çox sevindi, çox sevdi bozqurdun balasını.
 “Bunun anası hanı, niyə tənha qalıbdır,
 Hansı əli qurumuş səni qəfəsə salıbdır?
 Göstər onun yerini, onda heç insaf varmı,
 Belə körpə balanı süründürmək olarmı?”
 Oğlan tez-tez gəlirdi görməyə öz dostunu,
 Heyif, əli çatmırdı sığallasın boynunu.
 Nəzarətçi görməsə yemək verirdi ona,
 Heyvan zəif yeyəndə batırdı qəm dəryasına.
 “Dostum, dinlə sözümlü, sənə qayğı lazımdır,
 Kim səni gətiribse, demək xilaskarıdır.
 Bilirəm, olmalısın dağlarda, dərələrdə,
 Tale elə gətirib, qalmısan dar məhbəsdə...”
 Qurd balası insana yaxın dura bilməzdi,
 Qan yaddaşı deyirdi, insanlar hiyləgərdir.
 Oğlan öz inadından geriye çəkilmədi,
 Zaman keçdikcə qurd da oğlandan çəkinmədi.
 Qurd oğlanı görəndə yuvasından çıxırdı,
 Hasarın o üzündə ora-bura qaçırdı,
 Sanki yaxın dostunu qəlbən salamlayırdı.
 Bir dəfə oğlan dedi:
 “Bir az böyüsən səni burdan azad edəcəm,
 Öz əlimlə aparıb çölə təhvil verəcəm.
 İndi bir ula görüm, uu-uuu, uu-uuu...”
 Qurdun səsi çıxmadı,
 udqundu, udqundu, ulayamırdı.
 “Elə yox, elə yox, bax belə: uu-uuu, uu-uuu...”
 Bu zaman nəzarətçi, əlində bir dəyənək,
 “Burda ulayan kimsə, kəlləsinə dəyəcək”.
 Oğlan göz qırpımında qaçıb canın qurtardı,
 Qurdun dostu olanı qoca yaxalamadı.
 Bundan sonra qurddostu qıraqda dayanırdı,
 Ələ keçməmək üçün uzaqdan ulayırdı.
 Bir gün, beş gün, on beş gün, axır qurd cavab verdi,
 Bir möhtəşəm ulartı, sanki qurd dərəsiydi.
 Hamı dayanıb durur bu möhtəşəm məkanda,
 Ulartı səsi gəlir gah sağdan, gah da soldan.
 Bəlkə qarabasmadır... ya da ana-baladır,
 Niyə ayrı düşüblər, bunlar niyə tapışmır?
 Bəlkə də Ərgənəqon xatırladır özünü,
 Oğuz xanın yurdu, Qiyanı və Nüküzü!..
 Bir gün gecə xəlvəti oyanaraq sübh tezdən
 Oğlan qurd balasını xilas etdi qəfəsdən.
 Dostunun maşınına mindirdilər bozqurdu...
 Uzun yollar keçərək nəhayət, maşın durdu.

“Dostum zaman çatıbdır, axtar soydaşlarını,
 Bozqurd qəfəsdə qalmaz, bozqurd hürr yaşamalı!”
 Boynundan ipi açıb oğlan qurdu buraxdı,
 Qurd uladı, uladı, dağlara tərəf qaçdı,
 Qan yaddaşı bozqurdu ünvanına çatdırdı.
 Ertəsi gün oğlanı apardılar bölməyə,
 Bir müttəhim kimi soruşub dindirməyə.
 Oğlan boynuna aldı törətdiyi əməli,
 “Cəza çəkə bilərəm, nə olsa da bədəli”.
 Nəzarətçinin gözü bir anda işıqlandı,
 “Cinayətkar olsa da, çox vicdanlı uşaxdı!”.
 Polis isə oğlana belə tez aldanmadı:
 “Onda gedək dağlara, ordan Qurd dərəsinə,
 Dediyn doğru çıxsın, cəza vermərik sənə”.
 Gəldilər o yerə ki, orda izlər qalmışdı,
 Ekspert də bu izdə bir qurdu tanımışdı.
 Ancaq bu hal polisi heç də qane etmədi,
 Oğlanın günahından heç bir məmur keçmədi.
 Onu günahkar bilib qolunu bağladılar,
 Bu oğlanın halına dağlar da ağladılar.
 Oğlan üzünü tutub qurdun qaçdığı yerə,
 Qurdlar kimi uladı... durdu, uladı yenə.
 Maşın işə düşəndə bir qurd çıxdı dərədən,
 Oğlanı uzaqdan görüb hey uladı ürəkdən.
 Dalınca bir bozqurd da peyda oldu dərədən.
 Oğlanın həyəcədən dili söz tutmayırdı,
 “Birinci üzə çıxan mənim ... buraxdığımı,
 İkincisi də onun, yəqin ... rəfiqəsidi,
 Siz çəkilin, gizlənin, mən də tutum göstərim,
 Bozqurdun boğazına mən kəndir bağlamışdım,
 İp yeri var, ip yeri var!”
 Məmurular gülüşdülər, xoş sözlər də dedilər,
 Oğlanı tərifləyib, onu azad etdilər.

DÜNYA LİDERİ KİMDİR?

Məndən soruşsalar ki, dünya lideri kimdir,
 Qətiyyətlə deyərdim o kiçik bir ölkənin
 Həm sadə vətəndaşı, həm də prezidentidir,
 Bunu necə bacarıb, gedin ondan öyrənin!

Güləruz, xoşxasiyyət, əqidəsi saf, təmiz,
 O şəxs qartal baxışlı, cəngavər yerışlidir,
 Hər bir dildə danışır: rus, fransız, ingilis...,
 Hamını mat eyləyir, çox incə gedişlidir.

Hər beynəlxalq iclasda ona diqqət ayrılır,
 Fikirləri hər zaman obyektivdir, gerçəkdir,
 Dünya manşetlərinə daim adı salınır,
 Haqsızlıqlar olanda o səs haqqın səsidir.

Tüm əzilən xalqlara o sanki bir mayakdır,
Hər zaman dəstəkləyir, nicat yolun göstərir,
Müstəmləkələrə də o həqiqi dayaqdır,
Mübarizə əzmini hamı ondan öyrənir.

İki əsrlik əsarəti o necə də sındırdı,
Hər addımı vaxtına, yerindəcə atırdı!
Düşməyə yavaş-yavaş öz yerini qandırdı,
Müstəqil dövlət kimi dövlətlərə qatıldı!

Əzəmətli, tələbkər, qətiyyətli komandan
İncəqəlbli bir şəxsdir, sinəsində çağlayır,
Ruhuna çiçək kimi duyğu qoymuş yaradan,
Muğamı dinləyəndə gizlin-gizlin ağlayır.

BU KEDMİYƏ SİZ BAXIN

Bu Kedmiyə siz baxın, yetmiş səkkiz yaşı var,
İsraildən tutublar, boynuna ip salıblar,
Rusiya kanalında hürməyi tapşıırıblar.
Ay sənin anan ölsün, buna gücün çatarmı,
Boyundan da yüksəyə heç tullanmaq olarmı?

O gün qalxıb deyir ki, Azərbaycan olmayıb,
Sovetlər qurulanda onu Lenin yaradıb,
Torpağın bir hissəsini ermənidən qopardıb.
Ay sənin anan ölsün, belə yalan olarmı,
Bu cür ağır yük ilə ömrün yüzə çatarmı?

Efirə çıxmazdan əvvəl internetə baxaydın,
“Azərbaycan” sözünü dilbədil axtaraydın,
Cənubi Azərbaycanı gec də olsa tanıyıydın.
Ay sənin anan ölsün, belə də səhv olarmı,
Siyasi naşılıqla yəhudi məhv olarmı?

Vaxt var idi soyadın Kazakov idi, Kedmi,
Yəhudi olmağını onda gizlədirdinmi,
Qazax kökənli sözdür, sən bunu bilmədinmi?
Ay sənin anan ölsün, Solovyova qoşuldun,
Turanın qılıncının lap tiyəsinə qondun.

Türkiyənin də tez-tez kölgəsinə hürürsən,
Rusiyanın sonunu Ərdoğanın görürsən,
Putini öz sahibin kimi dəstəkləyirsən.
Ay sənin anan ölsün, sənə qadağa qoyublar,
Avropadakılar səni tutmaq üçün durublar.

Turan qurulur, Kedmi, seçdiyin yoldan qayıt,
Solovyovdan uzaq dur, yəhudilərə qarış,
Şərin yanında durma, reallıqlarla barış.
Ay sənin anan ölsün, yolunu səhv salmısan,
Bir qaranlıq meşədə ölmək üçün azmısan.

Ancaq sənin ağıllı bir işini qeyd edək:
“Kedmi”də “m” hərfini ürəkdən dəstəkləyək,
Bu hərfiz pişiklər sənə çıxardı şərik.
Anan ölsün, ay Kedmi, meydanda tək qalmısan,
Pişikləri lənətdən xeyli uzaqlamısan.

ASLAN VƏ CEYRAN

Sınıf rəhbərimiz bizi oturtmuşdu yanaşı,
O - qızların incisi, gülü, yaraşıqlısı!
Altdan-altdan baxanda mən onun çöhrəsinə,
O hərdən deyiniirdi mənim yad nəfəsimə.
Bəzən isti olurduq, bəzən də soyuyurduq,
Gah küsüşürdük, gah da, görürsən, barışırdıq.
Buraxılış ilində onu hədsiz sevirdim,
Ancaq küsülü idik, barışa bilməyirdim.
Buraxılış gecəsində əlim əlinə dəydi,
Rəqs edəndə barışdıq, unudulmaz gecəydi.
Əsgərlikdə əlimdə onun ətri qalmışdı,
Mənə hər zaman, hər an onu xatırladırdı.
Əsgərlər hərdən mənə atmacalar atırdı,
Deyəsən, yuxularım məni sayıqladırdı...
Axı, onun ünvanını nə üçün istəmədim?!
Ona məktub yazardım, sevgimi bildirərdim,
Telefon nömrəsini mütləq soruşmalıydım,
Ay ağılsız başım, ağılsız başım!
Hamı telefonunu gizlədir orda-burda,
Sənmi ağıllı çıxdın, qaldın hamıdan dalda!
Əsgərliyi birtəhər qurtarıb gəldim evə,
Ancaq sığışmayırdım nəinki ev-əşiyə,
Hətta özüm özümə, nə yerə, nə də göyə.
Gəldim tanış binanın balkonunun altına,
Durdum ki, bəlkə mənim yatmış bəxtim oyana.
Bir gün, beş gün, sonunda onu görə bilmədim,
Çox üzöldüm, çox yandım, mən yəqin ölməliydim!
Binanın oğlanları bir gün məni tutdular,
Köməkləşib kəndirlə qollarımı burdular...
Demə, mənim sevgilim burdan köçüb gedibdir,
Belə çıxır ki, məni əbədi tərk edibdir.
Sən neylədin, ay oğlan, sən buna necə qıydın,

İlahi məhəbbəti daim qorumalıydın!
 Sən ülvə bir duyğunu necə də taptaladın,
 Göylərin mehrabını sən yerindən oynatdın!..
 Lakin bir gün günəşim sanki doğdu üfüqdən,
 Metroda onu görcək gedəcəkdin özündən.
 Gördüyüm doğrudurmu, yoxsa şirin yuxudur,
 Bəlkə qarabasmadır, gəlib məni qorxudur?
 Qız mənə yaxın gəlib sağ əlini uzatdı,
 İllərdir belə görüş mənim xəyalımdaydı.
 Dizlərim əsə-əsə "Xoş gördük, Ceyran!" dedim,
 Nə isə mızıldandım, durdum, daha bilmədim.
 O dedi:
 -Bilirəm ki, sən məni ürəkdən xoşlayırdın,
 Hər zaman oğrun-oğrun mənə tərəf baxırdın.
 Mən özüm də həmçinin səni hədsiz sevirdim,
 Heyif, səndən bu sözü bir dəfə eşitmədim.
 İndisə salamat qal, daha mən getməliyəm.

Qızın sözləri məndə xoş ümidlər oyatdı,
 Duyğularım qaynadı, arzularım oyandı.
 Onu bir də görmək üçün metroda dayanırdım,
 Deyiləcək nitqimi sözbəsöz təkrarlayırdım...
 Budur, gəlir sevgilim, necə yaraşıqlıdır,
 Burdan keçənləri də özünə ovsunladır!
 Mən salam verdim ona... salamımı almadı,
 Üzüklü barmağıyla saçını tumarladı...
 O qız məni toyuna, təbii, çağırmadı,
 Çünki öz qisasını yetərincə almışdı.
 Adın batsın, ay Aslan, Ceyranı ovlamadın,
 Yalqız xasiyyətinlə qəlbinə yol tapmadın.

TALELƏR

Tale nədir? Biri deyər o sanki bir kabusdur,
 Dinc oturmur, evimizi başımıza uçurur.
 Tale nədir? Biri deyər o sanki bir mələkdir,
 Bizi alıb qanadına buludlara uçurur.
 Biri deyər o vardır, biri deyər o yoxdur,
 Biri deyər insanın taleyi öz əlindədir,
 İşində gücündə əməlindədir...
 Toyundan bir il sonra Solmaz xanım boşanmışdı,
 Boşanmaya baskar fikrincə öz atasıydı,
 Ata kənarda qalsaydı əri barışasıydı.
 Barışmadı, deməli, Solmaz, çarpışmalısan,
 Lazım gəlsə, hər kəslə müdam vuruşmalısan!
 Solmaz xanım, diqqət ilə qoruyurdu qızını,
 Gecə-gündüz xidmət edir, çox çəkirdi nazını.
 Xanım min zəhmət ilə böyüdərək qızını,

Oxutdu, təhsil verdi, yetişdirdi qızını.
 Aytən üçün elçilər qapıya düzüləndə,
 Bir-bir "yox" deyə-deyə göndərirdi geriyyə.
 Aman vermədi kimsə işlərinə qarışa,
 Atasını qoymadı elçilərlə danışa.
 Bu minvalla nəhayət birinin bəxti çaldı,
 Qız evindən bəxtəvər "hə" cavabı aldı.
 Aydın ucaboyluydu, təhsilliydi, göyçəkdi,
 "Sokar" da işləyirdi, irəli gedəcəkdə,
 Yaxşı maaş alırdı, hələ yüksələcəkdi,
 Deməli, ona diqqət, həm də qayğı gərəkdi.
 Şəhərdə üçotaqlı mənzili də var idi,
 Yalnız Aytən Aydınə layiqli bir yar idi.
 Dostlar, siz bu cütlüyün adlarına da baxın:
 Taleyi də bunları, deyəsən, tutub yaxın!
 Qaynanası ya mələk, ya da ifritə olsa,
 Cütlük xoşbəxt olacaq evində ayrı qalsa.
 Solmazın analizi məntiqliydi, səlisdi,
 İndi görək, taleyin gərdişi nə söylədi?
 Tale dedi, mən varam,
 Məntiqi tanımaram,
 Uşaqlar doğulanda siz tək mənə bac verin,
 Varlığımı sizlərə daha neçə göstərim?
 Toydan iki ay sonra
 Aydının məşinə
 Aytən öndə oturdu, bətnində də bir körpə,
 Zalım qaynana bu dəm döndü qancıq bir itə,
 Hey danışdı, hey hürdü,
 Hey qarğadı, hey söydü...
 Aytən buna dözməyib qayıtdı Solmazgilə,
 Düşündü Aydın gəlib qaytarar öz evinə.
 Əfsus "Sokar" tulası heç də kişi deyilmiş,
 Sadəcə kosmetiklə özünü bəzəyirmiş.
 - Aydın, bəs uşağın aqibəti necə olsun?
 - Doğarsan, aliment alarsan,
 Özün necə böyüdünsə,
 Uşağı da alimentlə böyüdürsən!
 Aytən həkimə gedib uşağı doğratdırdı,
 Atasız yaşamaqdansa mavi göydə yaşatdı.
 -Övlad, sənin bəxtinə şərəfsiz ata çıxdı,
 Ona görə səmanın ağuşuna buraxdım,
 Mənim üçün hər zaman səmada uçaçaqsan,
 Öləndək qəlbimdə mələk tək qalacaqsan!
 Bir daha Solmaz xanım atasını qınamır,
 İnsana tale kimi başqa qismət tanımır.

ZAUR USTAC

“Yazarlar” jurnalının
baş redaktoru

AD QOYDU

hekayə

– Boy, boy, xoş gördük, a Savet kişi! Ə, Şura arvad nətərdi? Oktyabr neyədi? Neynirsiz? Nağayırırsız? Aprel nağayırır? Üzüm ayağının altına, mən ölüm bağışda, qızın – o aman-zaman bir baleyin, gül baleyin adı yadımdan çıxıf... Heş elə bil hamısını qırğın-davaynan, dava-şavaynan, 40 gün davam edən şəbehdən sonra bu qurumuş əllərlə mən ölmüş yazmıyif.

– Zoya, qızımın adı Zoyadı. Salamatçılıqdı. Hamısının salam-duası var. Şura bajılığın da saa məxsusi salam göndərif.

– Hə, eşitmişəm. Özünənən qurtardı, indi də keçif gəlinlərə. Amma ayıfıdı. Sən allah, bajılıx-zad nədi, bu gij-gij zarafatları qoy bir kənara. Allah-təala neçə ildən sonra qismət eliyif, züryət də verif saa, baba olmusan, eee baba...

– Ə, mən neyniyim e!? Sən öl, bax, bu mən ölüm, hərfiynən çatırıram. Dedi ki, məndən o arvadağız bajıma salam de. Denən ki, elə eləməsin ora gəlim. Bax, məni ora gətirməsin ha... Başın haqqı, canım haqqı, bax, maa beləjənə dedi.

– Ə, gə bəri, gə keç içəri görüm. Onsuz da siz düzələn zzzii.. şey döyülsünüz... Gə bəri. Bilirəm ki, nəvənə müdrüt dəftəri almağa gəlifsən.

– Boy, boy... Ə, yeni termosun da mu-barəhdi.

– Ə, az danış, daqameti ver maa, keç otu görüm.

– Ə, dayan görüm bir, sənə iş var burda.

– Ə, ora-bura az boylan nuh-əyyamından qalma kabinetdi. Sən öl, elə düz görmüsən, son 40 ildə termosdan başqa dəyişən bir şey yoxdu. Bax, bu qələm də bəlkə, bax o balaja gədəyin adı nəyidi? – Aprel, Aprel – yadıma düşdü. Bax, and olsun o Aprelin şirin canına, bəlkə də elə onun adını yazdığım qələmdi...

– Ə, yaxşı ə... Ə, o başıyn üsdəki şikildən ayıfıdı. O şikillər dəyişdi, sən dəyişmədin dana kişi kimi.

– Az danış, müxtəsər elə. De görüm uşağın adını nə yazax? İsmiini söylə, ismini...

– “Azad” – babamın adıdı. Şura bajılığın dedi ki, bax elə beləjənə də yazsın: “Azadi Azad Oktyabr oğlu”.

– Paho... Yenə başladı dana bullar. Başına dönüm, a Savet, “Azad” olmaz! Başqa ad de.

– Ə, nətər olmaz? Nətər olmaz? Sən diyəsən hələ bu demaqratdarı yaxşı tanıma-mısan ha... Nətər olmaz, ə? Elə olar bal kimi. Olar! Olajax da!

– Ayə, vallah “Azad” olmaz. Qəti tapşırıx var. Savet, baleyin, balamın canı haqqı olmaz. Gör nə qəşəh addar var. Savet, a Savet, başına dönüm. Bax, “Ağa” qoy, “Bəy” qoy. Nədi ə, tutmusunuz bu könə-kürüş addardan?!

– Ə, köhnə-kürüş niyə olur? Köhnə-kürüş belə sənin əbəjdadiyın adı olsun. Gül kimi babamın adıdı. Ayə, o boydana savet höküməti bizim adımıza, familimizə dəymədi, sən indi deyirsən ki, rəhmətlik babeyin adın o nurlu kişinin kötücəsinə qoya bilməzsən. Ayə dünyada o farmazonnu arvaddar var ha, onlar yadıcasin da görür eee. Biz sizin ujbətinizdən nəvədən o tərəfə keçəmmirik. O da, ya qismət. Qismət olsa... Rəhmətlik babam kimi “Azadi Azad” olajax!

– Olmuyajax! A Savet, başına dönüm, bax, heç qoşa ad qoymağa icazə vermirlər, amma istəyirsən gə saa imkan yaradım “Ağabəy” qoyax bu uşağın adını, həm də o boyda kişinin adı oluf. Adıynan böyüsün, torpağı-sanı yaşasın, onun kimi adlı-sanlı kişi olsun. Gə, yox demə, bax elə belə də yazax: “Azadlı Ağabəy Oktyabr oğlu”.

– Ə, kiri! “Azadlı” nədi, ə? Biz demoqratix axı, qağa! Nə tez unuttun ə, bunu sən, nə tez unuttun?! Ə, vallah-billahi qojalıxdandı... Ə, qurdnan qiyamata ha qalası döyülsən... Çıx get otu evində, qoyun bu cavannar işləsin dana başına dönüm... “Azadlı” nədi, ə? “Azadlı”yık! “Azadlı” nədi? “Ağabəy” nədi? A başına dönüm, bu nə işdi, biz düşdük?!

– Niyə özündən çıxırsan, a Savet? A başına dönüm, təzə qayda belədi dana famili ta “lı”, “li” ilə yazırıx. “Ov”, “Yev”, “Zadə”, sizin o “ı”, “i”, “u”, “ü”-lər də ta ləğv oluf. “Ağabəy” istəmirsən, başqa ad fikirləşərik. Budeyha bu qalınlığında kitabı görürsən? Sağ olsunlar, başbilənlər göndərif. İçərisində hamısı milli, başucalığı gətirən adları. Birini seçərik, vəssalam-şüttamam, bu iş bitsin. Vallahi, billahi, “Quran” kimi bir şeydi. Bunnan irəli camaat nətəri seçirdi, ə adı!? Hay!? Molla kitabı açardı, nə ad çıxdı, onu da qoyardılar uşağa. İndi nə oldu? Nə dəyişdi? Pişih asqırır? Kor tutduğunu buraxmıyan kimi yapışmısan bir “Azad”ın quyuğundan. Ayə, vallah, qivlə haqqı, deyiflər yazmıyın. Bir fikirləş ki, nəvən sabah yekəlif lap o qəlvi yerlərdən birində işləyir... Lap elə müdür oluf. Vallahi, billahi, işçilər öz aralarında xısınlasacaqlar ki, “az” gəldi, “az adı” gəldi, “adı az” gəldi, “az adam” gəldi, “balaca adam” getdi...

Sən heş istəyərsən sənin nəvənə “xırda”, “dıqqılı” desinlər!?... Kəndimizin adını biyabır eləməh istiyirsən? Bu gözəl kəndimizin uca adını batırif-batırif yernən sürütdümək istiyirsən?! Ə, vallah ayıfıdı... A Savet, səni and verirəm, o qərib anan Azadənin goruna gə, bu daşı tök ətəyinnən... Nəyidi o? O bir yaxşı söz var e...? Hə alternativ. Əgər, “Ağabəy” xoşlamırsan, onda mən alternativ olarax “Çoxadam”, lap elə “Çox”, “Çoxlux” təhlif eliyirəm.

– Ə, kiri! Kiri, ə! Ə, “Az” nədi? “Çox” nədi? Ə, ləğv oluf nədi, ə... “Lı”, “Li” nədi, ə... Babamın adı “Azad” oluf, nəvəmin də adını “Azadi Azad” qoyajıyıx, vəssalam! “Azadlı”, yox bir “Azadlıx”...

– Savet, başına dönüm, o kəlməni işlətmə! Vallah, kəndimizi başımıza uçurallar, atamızı yandırallar. Bu gözəl kəndimizi yernən bir eliyəllər. Heş izi-tozu da qalmaz.

– Ə, neyniyəllər eləsinlər, maa dəxli yoxdu. Qoy, Şuranı çağırım. Hanı ə, mənim o soxaya qalmış telefonum? Hanı mənim bu civ telefonum?! Alo, alo, az Şura, dəstəni də yığ, gə savetdiyə... Hə, bura, savetdiyə... Yazmır dana, bajılığın yazmır. Deyir heylə olmaz. Bilmirəm. Gəlin bura. Tez gəlin.

– A Savet, ə arvad-uşağı niyə tökürsən bura? Özümüz həll edəjeydik dana...

– Qoy gəlsinlər. Bu nədi ə?! Olmaz nədi ə?! Qoy hələ balaja gəlin də salamat qutarsın... And ola, o bir Allaha, onunkun da “Babək” qoyajam. Demirsən, saa qoşa ad palojnadı? Bax, dilindən çıxıf ha, onun adını “Babəxxürrəmi Azadi” qoyajam. Lap elə qoy “Azadlı” olsun! “Babəxxürrəmi Azadlı”.

– “Azad...”!, “Azad...”!, “Azad...”! ...

– A Savet, bu nə sədi ə?! Başına dönüm, bu nə sədi?! Vay, dədə, vay. Evim yıxıldı. De görüm, mən eşitdiyimi sən də eşidirsənmi?! Hıy!? Bu nədi, ayə?! İndi mən haranın külünü töküm başıma, ayə!?

– Eşidirəm, Eşidirəm... Nə səs olajax?! Şura bajılığın başının dəstəsiynən gəlir. Bayaxdan maa oxuduğun qəzəldən indi bir-iki ağız da ona oxuyarsan...

07.12.2025. Bakı

ANAR QASIMZADƏ

ANAR AYDIN OĞLU QASIMZADƏ 16 sentyabr 2007-ci ildə Bakı şəhərində anadan olub. Poeziyaya marağı 15 yaşından formalaşıb. Bakı şəhəri 56 sayılı orta məktəbin məzunudur. Hazırda Türkiyədə təhsilini davam etdirir, Antalya Bilim Universitetinin tələbəsidir.

ŞUŞA DAĞLARI

Şuşa daşdan hörülmüş əbədi bir duadır,
Divarlarında ah var, səssiz nidalar yatır.
Burda külək özü də çox sakit əsib keçir,
Torpaq pıçıltı ilə min sirrini danışır.

Bu dağlar sadə dağ yox, bilin, böyük tarixdir,
Bu yollar kod yaddaşdır, zamanın öz izidir.
Hər cığırda ilişib qalan addım səsləri
Sanki gedənlərin yox, dönənlərin sözləri.

Çəmənlərində qan yox, səbr dolub daşmışdır,
Daşlar əsrlər boyu ağrını saxlamışdır.
Amma hər səhər yenə günəş doğur burada,
Bu torpağı heç zaman tərk etməz işıq adam.

Şuşa ağlamaz əsla, dik dayanar zamanla,
Susmaz, daim söyləyər həqiqəti dünyaya.
Vətən tək bayraq deyil bu tükənməz yollarda —
Dağ döşündə döyünən polad ürəkdir o da.

Bir gün yolun düşərsə bu müqəddəs yerlərə,
Ayağını yavaş bas, birdən torpaq can verə.
Bu sükunət boş deyil, qulaq ver bircə anlıq —
Burada Azərbaycan özü edir şükranlıq.

KOSMOSUN YADDAŞI

Planetlər dönür əbədiyyətə,
Zülmət torlarında gecə lal yatar.
Bir ulduz işığı qəfil görünər,
Qaranlıq dünyanı yarıb parıldar.

Dumanlı asiman atlastək açar,
Sanki bir rəssam əl çəkər boşluğa.
Kometlər gecənin bağrını yarar,
Kösöv yana-yana keçər sonsuzluğa.

Süd yolunun dərin qatlarında lal
Aləmlər saxlayır vaxtın sirrini.

Burda nə saat var, nə zaman, kamal
Tanımaz heç kimsə biri birini.

Kainat varlığın böyük möhrüdür,
Qəlbində əbədi bir sual titrər.
Ulduzlara baxan hər bir baxışda
Gizli bir səs var, ərşə yetişər.

TƏKLIYIN ADI YOXDUR

Tənha kölgə görünür, qaranlıqda dayanıb,
İstisi çəkilibdir, sevgisi çoxdan susmuş.
Vətəni tanıdır, uşaqtək rəngə boyanıb,
Dünyada qala bilmək tək sevgini unutmuş.

Üzünə niqab çəkib, gizlənidir hamıdan,
Heç bir kimsə görməsin nə göz yaşı, düşüncə.
Qırıq qəlbin içində qopan səssiz tufanlar
Yana-yana sözalır, külə dönür içində.

Nə ölümdən qorxu var, nə də öz kölgəsindən,
Nə də sinə donduran boşluğun nəfəsindən.
Çünki çoxdan anlayıb dəyişməz həqiqəti —
Bu dünyada qalmağa daha yoxdur taqəti.

Yaxşı günlər boş keçir, ağır günlər də eyni,
Bircə tale dəyişmir, hər şey olduğu kimi.
Hər şey tərk edib onu, divardakı kölgə yeni,
Köhnə dünya üzündə unudulmuş iz kimi.

Bir küncdəcə büzüşüb, kiçilib qalıb səssiz,
Soyuqdan, qaranlıqdan göyərüb bütün bədən.
Ağlayır, səsi çıxmır, o da sanki kimsəsiz,
Özü də heç anlamır tək qaldığını nədən.

Bitib-tükənməz niyə cəza kimidir,
Bu hökmü kim veribdir — cavabsız qalan sual.
İndi bunu dünyada heç kim izah edənməz
Onun təkliyi... bir də düşdüyü qərribə hal.

DƏRVIŞ OSMANIN ŞEİRİNƏ BİR NƏZƏR

*“Başıma yad papaq yaraşa bilməz,
Bu papaq da mənim, bu baş da mənim”.*

Dərviş Osman Əhmədoğlunun bu misraları Azərbaycan xalqının mənəviyyatını, ləyaqətini və milli kimliyinə olan sadıqlığını ən yüksək bədi dillə ifadə edir. Bu bənd sadəcə bir şeir deyil, həm də bir şəxsiyyət bəyanatıdır.

Şeirin mənasını bir neçə qatda belə təhlil edə bilərik:

1. Mənəvi Saflıq və Prinsiplər
Saf qızıl dəmirə qarışa bilməz.

Müəllif burada insan xarakterini metal metaforası ilə izah edir. «Qızıl» — dəyərli, paslanmayan və əyilməz xarakteri, «dəmir» isə daha sınavı və ya dəyərsiz mühiti simvolizə edir. Bu, insanın öz mənliliyini qoruması, yad və aşağı keyfiyyətli təsirlərə boyun əyməməsi deməkdir.

2. Düzgünlük və Həqiqət
Əzəldən yalana olmuşam qənim.

Bu misra dərvişlik fəlsəfəsinin əsasını təşkil edir. Müəllif özünü yalanın düşməni elan edərək, ömrü boyu doğruluq yolunda sarsılmaz olduğunu vurğulayır. Papaq milli kimliyimizin bir simvoludur.

*Başıma yad papaq yaraşa bilməz,
Bu papaq da mənim, bu baş da mənim.*

Buradakı «papaq» rəmzi mənada namusu, ləyaqəti və ən əsası milli mənsəbiyyəti təmsil edir. «Yad papaq» — başqa bir ideologiyanın, özgə bir mədəniyyətin və ya əsarətin qəbul edilməməsidir. Müəllif bildirir ki, onun düşüncələri və prinsipləri özünə məxsusdur, heç kimə borclu deyil və heç kimin təsiri altında ola bilməz.

Dərviş Osmanın bu sözləri oxucuya öz köklərinə bağlı qalmağı, mənəviyyatını hər şeydən uca tutmağı və hər şəraitdə özü olmağı aşılayır.

Kaş, bütün kişilərimiz Dərviş Osman kimi milli papağımızı gəzdirərdi.

*Məni adam sanmır ağam,
Bir az mənə yanmır ağam.
Gözün örtüb əksinələr,
Elə bil ki, qanmır ağam.*

Kirman RÜSTƏMLİ

KİRMAN RÜSTƏMLİ

NAXÇIVAN

Tarixləşən 100 ilin mübarək, Naxçıvanım!

Naxçıvanım, gözəl diyar,
Sən zümrüdüm altın əyar.
Vətəndən də doymaq olar?
Olmaz, olmaz, sən anamız,
Ana Vətən, sən dünyamız.

Sənə can dedimsə, candan əzizsən,
Yüzillik dünyanda elə sən bizsən.
Araz üstə dalğa-dalğa dənizsən.
Turansan, yol çəkir sənə bu cahan,
Sən Nuhun yurdusan, gözəl Naxçıvan!

Azadlıq həvəsin hər şeydən üstün,
Gözləri kor edir çıxmayan tüstün,
Əlincədir nəhəng, daş qaya büstün,
Əmir Teymur burda qurmadı divan,
Açmadın qoynunu yada, Naxçıvan!

Sən elə tarixsən, yaddaşda qalan,
Barmağın uzatdın kor oldu yalan,
Mərdliyi, dözümlü Nuhundan alan,
Hər saxsı parçası döşündə nişan,
Yüz ilin mübarək, qədim Naxçıvan!

09.02.2024

GƏLMİŞƏM

Haqqı seçib, haqqa iman gəlmişəm.
Yaxşı yaşam, bəlkə güman gəlmişəm.
Bəd gətirsə bu falım da birtəhər,
Təxmin üçün çox şey umub gəlmişəm,
Təxmin üçün çox şey umub gəlmişəm.

Bəxt payıma nədən belə zay düşüb,
Bədir deyil, yarım parə ay düşüb.
Bu bazarda itib, batıb ədalət,
Ədalətin izin tutub gəlmişəm,
Ədalətin izin tutub gəlmişəm.

Söz deyirəm, kəlmə-kəlmə birtəhər,
Büdrəməz ki, igid mindiyi kəhər.
Yağdırıbsan göydən acı, zəlalət,
Zəlaləti bitirməyə gəlmişəm,
Zəlaləti bitirməyə gəlmişəm.

Göz yaşımda çox boğulub küdrətim,
Saya gəlməz məndə olan qüdrətim.
Fəlakətdən məni qurtar, ey tanrım,
Bu dünyaya bircə dəfə gəlmişəm,
Bu dünyaya bircə dəfə gəlmişəm.

ÇAL, AŞIĞIM

Sarı simim, titrəyirsən yenə sən,
Bu könlümün tellərinə qoşa vur.
Barmağımda köklənibsən, təzəsən
Bu havanı»Kərəmi«lə başa vur.

Saz səsidir içimdəki sızanaq,
Hər bir teldə Ələsgər var, Dədə var.
Vicudumda bir əsir ki sazanaq,
Aman allah, axı buna vədə var.

Barmaq çalar, pərdələrsə qan ağlar,
Saz havası yaşatmazmı bir nəslə?
Kərəm şikəstəsi canları dağlar,
Od alıb saçından yananda Əsli.

Meydan sənin, hava sənin, göz sənin,
Sazın köklə, «Dilqəmi»de, qal bir az
Qurban olum, bu meydanda söz sənin
Çal, aşığım, təcnisindən çal bir az.

DOSTLARIM

Bəlkə də incitdim mən sizi bir-bir,
Vermədiniz mənə sitəm, dostlarım.
Həmişə qabaqda mən sizi gördüm,
İstəmədim sizi ötəm, dostlarım.

Əqidə saflığı, dostla sədaqət,
Bunlarla başlayıb mənim yollarım.
Siz verdiniz mənə dayaqla taqət,
Qüvvət aldı sizdən mənim qollarım.

Ürək saflığını mən tapdım sizdə,
Qəlbiniz nə qədər sudan təmizmiş.
Ürəyin aynası gözdədir, gözdə,
Açmağa qorxuram, kimsə düşərmiş.

İnsan qəmin yesə əriyib gedər,
Dostlarla bölünsün qədim, kədər.
Paylaşın dərdləri, ta dostla qədər,
Mənim hamınızdan olsun xəbərim.

Bilin ki, süfrəm də açıqdır sizə,
Allahın neməti duzdur, çörəkdir.
Qoy, Tanrı yar olsun, ay dostlar, bizə,
Bizi birləşdirən saf bir ürəkdir.

29.01.2024

DÜNYA

Ömür keçir, hər şey xatirələnir,
Bu kövrək ömrümə qəm də ələnir,
Ömrümdən gün qopur, hey səpələnir,
Çatdırdın sən məni zirvəyə, dünya.

Sən bir yoldun, mənə sənəin səyyahın,
Hiss etmədin sən bu yolçunun ahın?
Yetim yeməsə də sədaqə şahın.
Gətirdin yetimi ərsəyə, dünya.

Tək olmadım, həmdəm oldun sən mənə,
Sultan etdin o gözəli şənimə.
Yarı böldü, o tikəsın tən mənə,
Gözümdə ucaldın sən aya, dünya.
Yıxıldımsa dirək oldu, ona dayandım,
O, yananda mən də oduna yandım.
Odur mənim pirim, tanrıya andım,
Sən mənim ömrümdə kirayə dünya.

NƏLƏR VAR

Baxışında çox axtardım dərd, səri,
Gözlərində köklənən o qəhəri,
Görənmədim yaz çiçəyi, bəhəri,
Söylə gülüm, baxışında nələr var?

Piyalə tək dolub axır göz yaşın,
Düyünlənib üzün, gözün çat qaşın.
Ağrı çəkir tez ağarmış çal başın,
Qar yağmamış bu qışında nələr var?

Sən Günəşin şəfəqlərin dərmədin,
Süfrə kimi könül açıb sərmədin,
Bir çiçəyin boynun əyib gərmədin,
İçin bulud, bəs dışında nələr var?

08.02.2024

03.02.2017

Diləyini Tanrı verər, istəsən,
Arzun varsa aşkar eylə, göstər sən.
Yerin məlum, sən qəlbimin üstəsən,
Aç gözünü, gör qarşında nələr var.

07.01.2026, Bakı

BƏNÖVŞƏM

Çox çalışdım, bu dünyada karım yox,
Səndən başqa cah-cəlalı varım yox.
Qış gəlibdir dağlarımda qarım yox
Yaz gələndə görüşərik, bənövşəm.

Adın çəkməm, nərgiz məndən inciyər,
Yaz gəlməsə qar altında linciyər.
Səni kimsə dərər, bil, mənimsəyər,
Söylə, nə vaxt bir düşərik, bənövşəm?

Gülləri dər, dəstə-dəstə dəstələ,
Mahnı düzəlt, sən onları bəstələ.
Yalqız qalma, hərdən sən məni səslə,
Qoy yaradaq biz bir birlik, bənövşəm.

Hər yan güldür, boylanıblar, boya bax,
Çəmən dolu al çiçəkdir, saya bax.
Sən boy atma, nə özünü oda yax,
Başdan başa sən bir sirlik, bənövşəm.

Bənd qalandı qol-qol oldu uşaqlar,
Sədd yaratdı qırılmayan qurşaqlar.
Həbs edildi bircə-bircə *dustaqlar,*
Göz yaşların suyu dirlik, bənövşəm.

Dözənmədim bəndi qırdım, ayırdım,
Özüm üçün möhkəm qala qayırdım.
Atılaraq o qalanı mən yardım,
Mən də vardı bir fənd, girlik, bənövşəm.

03.01.2017

TƏBRİZİM

Təbriz, mənim canım, o İran deyil,
Orda yadım varsa, bilin, Turan deyil,
Təbrizim türk yurdu, heç viran deyil,
Ey kükrə, ey çalxan, oyan, Təbrizim!

Baş üstündə qara bayraq ələmin,
Hər gün sındırılıb yazan qələmin.
Çıxıb dizə borcun, sərvət, sələmin,
Öz acısın həməni duyan Təbrizim..

Qaldır bayrağını, azadlığa az qalıb,
Başın üstün boran alıb, qış alıb,
İllərlədir səni oda cin salıb,
Oyan, oyan, öndə dayan, Təbrizim.

12.01.2016

ÖLÜM YÜKLÜ TƏYYARƏ

Göydən ölüm yağdı, əcəlsiz ölüm,
Meyitlə doludur tikanlı çölüm.
Qanla laxtalandı beləcə gölüm.
Dillərə gəlmədi sonda şəhadət,
Allah, bu nə ölüm, Allah, nə şiddət!

Günahkar kim idi, gəl lənətləyək,
Onu diri-diri soyaq, ətləyək!
İki şaqqa edək, belə qətləyək!
Qisas qiyamətə qalmasın gərək!
Onun da qanının axmasın görək!

Hər qəlbi yaralı anaya qurban,
Özün oda atdı neçə sarıban.
Aktau, qonağın gəlib qarıban,
Cəsədlər kollara sarılıb qalıb,
Təyyarə ikiye yarılib qalıb.

Heç kim boyun əyməz, ölümə, hökmə,
Qanayan yaraya duzunu tökmə!
Burda qurban getdi, gəlin Hökümə,
Ağrıya, acıya döz, Azərbaycan!
Sinəndə yandı od, köz, Azərbaycan!

26.12.2024

UZAĞI GÖRÜRƏM

Hərdən elə bilirəm
Yaxını görməyirəm.
Kortalıb gözüüm,
Qocalıb özüm.
Amma, amma,
Uzağı görürəm.
Mənə qurulmuş tuzağı,
tələni görürəm.
Kimi ağzıma vurur qıfıl,
Kimi qollarımı bağlayır qafil.
Yarasa xisləti yaranıb mənə,
Öndəkin görüb,
düşürəm bəndə.
Qaçmaq olmur,
İblisin mənə qurduğu tuzaqdan.
Qolu bağlı əlləmi yapışım haqqdan?
Döyən əllər hər gün artır,
Biri sağa,
biri sola dartır.
Uzaq gözlərimdə çən, sis imiş,
Uzağı görmək necə pis iş imiş!

22.12.2023

ONDAN XATİRƏ QALDI
Təyyarə qəzasında həlak
olan 13 yaşlı Məhəmmədə
həsr edirəm.

Bu uşağın yasında,
 Yanıb, yanıb sönmüşəm.
 Gözümün qarasında,
 Sanki, özüm ölmüşəm.

Ölüm arzulayanlar,
 Nədən ölməyir, Allah?
 Amma, amma cavanlar,
 An qəddin əyir, Allah!

Onun da ürəyində,
 Arzuları çin-çin.
 Taleh qəddin əyəndə,
 Uçdu bizdən göyərçin.

Nə yaşadı bu adam?
 On üç illik bir həyat.
 Bu cinayət, bu edam!
 Cavab verər, nəhayət!

Üzündə ayı vardı,
 Nuru aydan da parlaq.
 Əcəl onu apardı,
 Təyyarədə olaraq.

Yerdə qalmaz cinayət,
 Mizanı ağır olar.
 Bir quş imiş Məhəmməd,
 Məzarı güllə dolar.

28.12.2024

VƏRƏQLƏRDƏ BİR
ÖMÜR SƏRGİLƏNİB

Vərəqlərdə qalan ömrüm,
 Vərəq-vərəq talan ömrüm.
 Sizə nəfəs lazım olsa,
 Mən verərəm elan, ömrüm.

Yazıldıqca düzmələnir,
 Bir bal kimi süzmələnir.
 Gözlərimdən söz ələnir,
 Kağız üstə ilan ömrüm.

Qar altında bənövşəyəm,
 Buza dönmüş bir şüşəyəm,
 Çox nəcibəm, büzüşərəm,
 Səndən küsər solan ömrüm.

VƏTƏN BÖLÜNƏRMİ?

Araya Araz düşüb,
 Bu torpaq bölünərkən,
 Mənə nədən az düşüb?
 Köpəklərim hürərkən.
 Vətən də bölünərmimi?
 Bu halla öyünərmimi?
 Bəlkə, mən bilmirəm.
 Xoyuma əlim çatmır,
 Təbrizsiz
 damarımda qanım axmır.
 Quruyan Urmiyaya
 gəlməyirlər sonalar,
 Məndən kömək umur,
 Başına evi uçmuş analar.
 Vətən çatı deyil,
 Onu hər gün sökəsən.
 Vətən batı deyil
 Dərya üzüb keçəsən.
 Vətən qoltuğumun dibi,
 O mənə doğma ana kimi.
 Vətəni bölmək hünərmimi?
 İstəməsəm Vətən mənə dönərmimi?
 Qardaşıma o tay,
 Mənə də bu tay düşüb.
 Bəxtimə düşənə bir bax!
 Ax. Ax .Ax....!

07.02.2023

DAĞLAR

Bu dağlar, ay bizim dağlar,
 Qaldı səndə izim, dağlar.
 Zirvəndə qartal hərlənir,
 Sən qürurum, əzmim dağlar.

Ətəyində at oynatdım,
 Qayasına kəmənd atdım,
 Yovşan yığdım, ətrə batdım,
 Qucaq açdın mənə dağlar.

Cığırın dolam, dolam,
 Boynuna dolanmış qolam,

Yeniş, yoxuş daşlı yolam,
 Sinən üstə sənə, dağlar.

Vurğun sənə heyran oldu,
 Dil-dil ötdü, giryən oldu.
 Düşmənlərin bir yan oldu,
 Sən açmadın çənə, dağlar.

Buludların örpəyindir,
 Kəlağayı tək əyindir.
 Zümrüd bulaq de, nəyindir?
 Aynandırmı günə, dağlar?

Aşıq sazın çala burda,
 Səsin sala oba, yurda,
 Boğaz yırtı, bir quruda,
 Bürünəsən ünə, dağlar.

23.01.2024

KAL ARMUD

Boğazı deşib qaldı,
 Elə bil şişib qaldı.
 Demə ki, bişib qaldı,
 Odunmuş bu kal «armud».

Tovlayır nədən düzü?
 Göndən qalınmış üzü.
 Oddu, alovdu közü,
 Qanmayır bu mal «armud».

İnsan kamaldan uzaq,
 İşi ona, buna tuzaq,
 Olubdur bir kor bucaq,
 Ağzı dolu bal «armud».

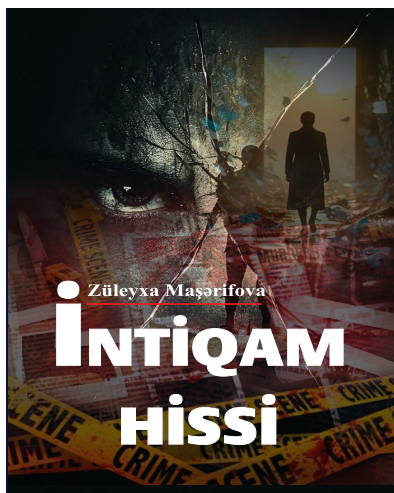
Şirini şirin olur,
 Daş atsan sirrin olur,
 Qaldısa kirin olur
 Susması da lal «armud.»

Kalın yemək olmayır,
 Gülüb sevmək olmayır.
 Hamısı demək olmayır,
 Ona buna yal «armud».

16.01.2024

İNTİQAM PSIXOLOGİYASI VƏ CİNAYƏTİN SƏNƏTƏ ÇEVRİLƏN ÜZÜ

(Züleyxa Maşərifovanın “İntiqam hissi” romanı haqqında
publisistik düşüncələr)

Bu dəfə söhbətimizin mövzusu tanınmış Özbək yazıçısı Züleyxa Maşərifovanın yeni çapdan çıxmış “İntiqam hissi” kitabı üzərindən olacaq. Müasir dünya ədəbiyyatında kriminal-detektiv janr təkcə cinayətlərin açılması, süjet gərginliyi və hadisələrin ardıcılığı ilə deyil, eyni zamanda insan psixologiyasının dərin qatlarına enmək, cəmiyyətin gizli ağrılarına üzə çıxarmaq baxımından da böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu mənada **Özbəkistanın tanınmış yazıçısı Züleyxa Maşərifovanın “İntiqam hissi” romanının Azərbaycan dilində nəşri** həm ədəbi, həm də mədəni baxımdan mühüm hadisə kimi dəyərləndirilməlidir.

Romanın “İmza” nəşrlər evində, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, prezident təqaüddçüsü Əli bəy Azərinin redaktorluğu ilə işıq üzü görməsi əsərin dil, üslub və məzmun baxımından peşəkar təqdimatını təmin edən əsas amillərdən biridir. Bu nəşr, eyni zamanda, türk xalqları arasında ədəbi əlaqələrin möhkəmlənməsinə, oxucu auditoriyasının genişlənməsinə xidmət edən dəyərli mədəni körpü rolunu oynayır.

Tanınmış Özbəkistan yazıçısı Züleyxa Maşərifova 1956-cı ildə Özbəkistanın Xarəzm vilayəti, Xəzərasp rayonunda anadan olub. 1975 – 1980-ci illərdə Daşkənd Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil alıb. Uzun illər vəkil və hakim kimi

çalışıb. Özbəkistanda “Damğa”, “And”, “Qisas qoxusu”, “Dəhşətli evlilik”, “Dəli qadın söhbəti”, “Hər şeyin səbəbkarı anam”, “Etiraf edilən günah”, “Xəta”, “Maska”, Türkiyədə “Kəbul edilən suç” adlı detektiv kitabları çap edilib. 384 səhifəlik kriminal-dedektiv romanı Azərbaycan dilinə tərcüməçi Rəhmət Babacan tərcümə edib.

“İntiqam hissi” yazıçının Azərbaycanda nəşr olunan ilk kitabıdır.

“İntiqam hissi” romanı zahirən klassik detektiv süjet üzərində qurulsun da, əslində insan ruhunun ziddiyyətlərini, daxili sarsıntıları, ədalət və intiqam anlayışlarının sərhədlərini araşdıran dərin psixoloji əsərdir. Müəllif cinayəti yalnız hüquqi hadisə kimi deyil, sosial və mənəvi fəlakətin nəticəsi kimi təqdim edir. Burada hər cinayət bir taleyin, bir həyatın pozulmasının nəticəsi kimi ortaya çıxır.

Züleyxa Maşərifova hadisələrin dinamik inkişafını oxucunun diqqətini daim diri saxlayan gərginliklə təqdim edir. Lakin romanın əsas gücü süjetin sürətində deyil, personajların psixoloji portretlərinin canlılığı və inandırıcılığındadır. Züleyxa Maşərifovanın “İntiqam hissi” romanı ilk baxışdan kriminal süjet üzərində qurulmuş psixoloji-bədii əsər təsiri bağışlasa da, mahiyyət etibarilə ailə institutunun, mənəvi dəyərlərin və sosial məsuliyyətin sarsılması haqqında dərin fəlsəfi düşüncələr toplusudur. Əsər oxucunu təkcə “qatil kimdir?” sualının arxasınca aparmır, daha ağırlı və daha mürəkkəb bir sualın qarşısında saxlayır: bir ailənin hamının gözü qarşısında məhv olmasına səbəbin əsas günahkarı kimdir?

Roman boyu ortaya çıxan ritorik suallar təsadüfi deyil. Günahsız körpələrin göz yaşları, çarəsiz qadının didərgin düşməsi, gənc bir oğlanın vaxtsız ölümü, qoca bir atanın rahatlığının pozulması – bütün bunlar tək bir cinayətin deyil, illərlə yığılıb qalan mənəvi aşınmanın nəticəsi kimi təqdim olunur.

Burada məsələ yalnız içkiyə qurşanmış bir insanın zəifliyi deyil. İçki romanın məntiqində səbəb yox, nəticədir. Əsl səbəb

ailədə vaxtında verilməyən tərbiyə, diqqətsizlik, sevgisizlik, mənəvi boşluq və cəmiyyətin biganəliyidir. Yazıçı göstərir ki, insanı uçuruma aparan yol bir gündə başlamır; bu yol uşaqlıqdan, ailə ocağında atılan yanlış addımlardan, susqunluqdan və laqeydlikdən başlayır.

Əsərdə yetmiş beş yaşlı Xudayar atanın obrazı xüsusi diqqətə layiqdir. O, sadəcə köməkçi fiqur deyil, vicdanın və gec də olsa oyanan ədalətin simvoludur. Xudayar ata vəsitəsilə müəllif oxucuya mesaj verir: həqiqət gecikə bilər, lakin vicdanlı insan onu axtarmaqdan vaz keçməməlidir.

Mahir müstəntiq Sabircan və onun köməkçisi Fərhadın apardığı istintaq prosesi isə romanın sosial yükünü daha da artırır. Cinayətin səbəbləri tədricən açıldıqca aydın olur ki, intiqam hissi bir anlıq emosional partlayış deyil, illərlə içində saxlanılan ədalətsizliklərin, haqsızlıqların və sarsılmış dəyərlərin məhsuludur. İntiqam alan da, qurban olan da eyni sistemin zədələdiyi insanlardır.

Roman oxucuya açıq şəkildə demir ki, dağılan ailənin günahkarı filan şəxsdir. Əksinə, oxucunu düşünməyə vadar edir:

-Günah təkcə içkiyə qurşanmış insandırmı?

-Yoxsa onu bu hala salan ailə mühiti, valideyn məsuliyyətsizliyi, cəmiyyətin laqeyd münasibətidirmi?

-Bəlkə əsl günahkar susan, görüb danışmayan, başqasının faciəsinə biganə qalan hər kəsdir?

"İntiqam hissi" romanı göstərir ki, ailə bir fərdin deyil, bütöv bir cəmiyyətin məsuliyyət daşdığı müqəddəs məkandır. Ailədə baş verən mənəvi çöküş gec-tez ictimai faciəyə çevrilir. Günahsız körpələrin taleyi, qadınların çarəsizliyi, gənclərin vaxtsız ölümü – bunlar təsadüf yox, xəbərdarlıqdır.

Romanın adında yer alan "intiqam" anlayışı əsərin fəlsəfi yükünü müəyyənləşdirən əsas xəttidir. Müəllif oxucunu daim bu sualla üz-üzə qoyur: "İntiqam ədalətin bərpasıdır, yoxsa insanı daha dərin uçuruma sürükləyən təhlükəli hisdir?"

Əsərdə intiqam hissi təkcə fərdi emosional reaksiya kimi deyil, cəmiyyətin yaratdığı ədalətsizliklərin, biganəliyin, laqeydliyin məhsulu kimi təqdim olunur. Bu baxımdan roman oxucunu sadəcə hadisələrin axarını izləməyə deyil, həm də mənəvi mühakimə aparmağa vadar edir.

Azərbaycan dilində nəşr olunan bu romanın oxunaqlılığı, üslubi axıcılığı və dilin təmizliyi xüsusi qeyd olunmalıdır. Əli bəy Azərinin redaktorluğu əsərin milli oxucu üçün anlaşılıq, səlis və estetik formada təqdim edilməsində mühüm rol oynayıb. Tərcümə və redaktə işi orijinal mətnin ruhunu qorumaqla yanaşı, Azərbaycan oxucusunun dil duyumuna uyğunlaşdırılıb.

Züleyxa Məşərifovanın yaradıcılığı Özbəkistanda olduğu kimi, Türkiyədə də sevilərək oxunur. "İntiqam hissi" romanının Azərbaycan dilində nəşri isə göstərir ki, insan taleyi, ədalət axtarışı, mənəvi ağrılar türk xalqları üçün ortaq mövzulardır. Fərqli coğrafiyalar, fərqli həyat tərzləri olsa da, insanın daxili mübarizəsi dəyişmir.

"İntiqam hissi" romanı yalnız kriminal-detektiv janrının uğurlu nümunəsi deyil, eyni zamanda insanı düşünməyə, mühakimə etməyə, öz daxilinə boylanmağa çağıran ciddi ədəbi əsərdir. Bu kitab Azərbaycan oxucusu üçün həm yeni bir yazıçı ilə tanışlıq, həm də çağdaş türk ədəbiyyatının ruhunu daha yaxından duymaq imkanı yaradır.

Şübhəsiz ki, Züleyxa Məşərifovanın bu romanı Azərbaycanın geniş oxucu auditoriyasında maraqla qarşılanacaq, kriminal ədəbiyyata marağı olanlarla yanaşı, psixoloji və sosial mövzulara həssas oxucuların da diqqətini cəlb edəcəkdir.

Nəticə etibarilə, Züleyxa Məşərifovanın bu romanı oxucunu qəti hökm verməyə deyil, öz vicdanında məhkəmə qurmağa çağırır. Burada nə tək bir cinayətkar var, nə də tək bir günah. Günah – zamanında deyilmiş bir sözün susdurulmasında, atılmamış bir addımda, qorunmamış bir ailə dəyərində gizlənin.

"İntiqam hissi" bizə bir həqiqəti xatırladır: saf niyyətli insanlar imanına sadıq qalaraq xeyirli yoldan dönməsə, intiqam hissi də ədalətə çevrilə bilər. Əks halda, intiqam ailəni də, cəmiyyəti də məhv edən kor bir duyğu olaraq qalır.

Bu mənada roman təkcə bədii əsər deyil, hər bir oxucu üçün ciddi mənəvi hesabatdır. "İntiqam hissi" romanı başqalarının səhvlərindən nəticə çıxararaq düzgün yol seçməyin mümkünlüyünü təbliğ edən mükəmməl bir nümunədir.

20.01.2026. Bakı

Zaur Ustac,

"Yazarlar" jurnalının baş redaktoru

RAMİZ İSMAYIL

TƏK-TƏK

İnsafını Allah kəssin, ay gözəl,
Çəkirsən sinəmə bu dağı tək-tək.
Daha təbib çağır Allah xətrinə,
Çıxartsın canımdan bu dağı tək, tək.

Eybi yoxdur, axtar qüsür, tap kəsir,
Xəstə canım dözüüm gəzir, tab gəzir.
Hər dərənin qabağını tar kəsir,
Məni dörd dolandır bu dağı tək, tək.

Kərəm yandı, öz külünə bələndi,
Lələ dedi: - öz cəzandı, bələndi.
Elə bildi Ərzurum da bələndi,
Aşdılar boranda bu dağı tək, tək.

Elə bil zalımın meyli qanadı,
Ramizin bağrının başı qanadı.
Palıd pöhrəsiydi qolu-qanadı,
Göyərdi yamyaşıl budağı tək, tək.
20-22.04.2025, Xırdalan

YAZ, YAZA BİLSƏN

Həsərdən, hicrandan yazmağa nə var,
Yüz yerə, yüz səmtə yozmağa nə var.
Bəndə yazdığını pozmağa nə var,
Fələk yazdığını poz, poza bilsən.

Könül sarayımın nəqqası yoxdu,
Bər-bəzəyi yoxdu, naxışı yoxdu.
Deyirlər dünyanın haqq işi çoxdu,
Oğulsan baş sındır yoz, yozə bilsən.

Oduna yandığın mah-camaldımı?
Səadət sandığın cah-cəldaldımı?
Vüsala çatmağın xoş xəyaldımı?
Axtar əlacını çöz, çözə bilsən.

Ruhum buz bağladı həsrət donunda,
Üzünə gülmədi bəxti onun da.
Görüşə bilməsən ömrün sonunda,
Yalvar Allahına döz, dözə bilsən.

Dünya beşgünlükdür, dərdi ömürlük,
Bir dəfə "becərən dərdi" ömürlük.
Ünvanı Ramizdi – dərdin-ömürlük,
Şair, qələm götür yaz, yaza bilsən.

30.06.2025, Xırdalan

BAX

Vurul, vurulanda elə gözələ,
Yatma gecə-gündüz ay üzünə bax.
Gözlərin qamaşsa üzün nurundan,
Göydə bədirlənmiş Ay üzünə bax.

Gərdəni minasa, beli incəsə,
Sözü şəkərdisə, dili incəsə,
Sığal çək, tumarla, teli incisə,
İpək saçlarını yay üzünə, bax.

Ramiz gözəllikdən doymaq istəmir,
Bal şəhdi istəmir, qaymaq istəmir.
Ayrı ömrü ömür saymaq istəmir,
Belə ömrü ömür say özünə, bax.

12.08.2025, Xırdalan

DESƏN

Qartal kimi süzüb, uçub gələrəm,
Bircə dəfə “gözləyirəm, gəl” desən.
Dağlar aşıb düzlər keçib gələrəm,
Gülümsəyib “uzat mənə əl” desən.

Mən bilirəm bəyənmişən hər payı,
Hardan alım sənə layiq zər payı?
Ürəyimdi ən dəyərli yar payı,
Şərəf billəm, gövhər desən, ləl desən.

Sinələrdə sirlə dolu “qutu” var,
Hər aşiqin səcdəgahı, bütü var.
Leyli-Məcnun, Əsli-Kərəm cütü var,
Məcnun ollam, Kərəm ollam, “ol” desən.

Aləm bilir vəfasını Ramizin,
Tanrı versin şəfasını Ramizin.
Əgər çəksən cəfasını Ramizin,
Öləcək “öl” desən, qalar “qal” desən.

20.09.2025, Xırdalan

NƏYİNDƏN KÜSÜM?
(Məmməd Araza nəzirə)

Oğruya, əyriyə sərvət veribse,
Quldura, qaçağa qüvvət veribse,
Fəqir bəndəsinə qütbət veribse,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Ürək bulandıran qəməsi varsa,
Başa qaxınc olan məzəsi varsa,
Keçəl həməzlərin təzəsi varsa,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Haramla döyünən nəbzini gördüm,
Ölüyə yazılan qəbzini gördüm.
Haqqın, ədalətin həbsini gördüm,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Ağıla sığmayan cəbri var onun,
Diri gəzənə də qəbri var onun.
Özündən çox böyük səbri var onun,
Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?

Gözəldir dünyanın nəyi, harası?
Sağalmaz vurduğu könül yarası.
Ramiz yada saldı Məmməd Arayı,
-“Mən belə dünyanın nəyindən küsüm?”

28.10.2025, Xırdalan
GƏZƏ-GƏZƏ

İllərcə yol gəldim “mənzil” başına,
Cigar aç-aça, iz gəzə-gəzə.
Səksəni haqladım – Allaha şükür,
Doxsan gəzə-gəzə, yüz gəzə-gəzə.

Yaradım işinə elin, obanın,
Ağbirçək nənənin, ahıl babanın.
Aranda suçunun, dağda çobanın,
Zirvə aş-aşa, düz gəzə-gəzə.

Zəhmətə qatlaşdım, əlim qabardı,
Gördüm bəhrəsini, köksüm qabardı.
Vidən məni halal yolla apardı,
Çörək gəzə-gəzə, duz gəzə-gəzə.

“Səbrdi hər elmin başı” deyirlər,
Anlamaz nadana naşı deyirlər.
Ramizə “haqq yükü daşı” deyirlər,
-Müdrək ol, aqıl ol, söz gəzə-gəzə.

08.10.2025, Xırdalan

YAR DEYƏ-DEYƏ

Bu qoca dünyanın taxtı yan üstə
Qan qana qarışdı, axdı qan üstə.
Biri kef-damaqda, biri can üstə,
Əlləşdi, vuruşdu “var” deyə-deyə.

Üzdə giləlenir tər puçur-puçur,
Ruh çıxır bədəndən, göylərə uçur.
Xəstə can hayında – dünyadan köçür,
Yumur gözlərini “qar” deyə-deyə.

Bağban bağ becərdi, qazancı bardı,
Zəhmətdən zövq alar, sevinc tapardı.
Haqqın dərgahına rəhmət apardı,
“Alma, armud, heyva, nar” deyə-deyə.

Şeir yazı-yaza, söz qoşa-qoşa,
Ramiz, ömrü-günü vermişən boşa.
İstər əlli yaşa, istər yüz yaşa,
Dilimiz göynəyir “yar” deyə-deyə.

01.11.2025, Xırdalan

NAZİM ŞAH

şair - rəssam

POEZİYA ÇƏLƏNGİ, POEZİYA RƏSMİ

Bu il qar gəlmədi,
səma susdu, yer ağarmadı.
Küçələr islanmış xatirələr kimi.
Ayaq altında ötən illərin izləri.
Şaxta yox. Amma soyuq var
təqvimdə qalan günlərin boşluğunda.
İşıqlar yanır.
Şam ağacı dayanıb öz süni baharında.
Bəzən bayram olur qar olmadan da.

Getdikcə xoşbəxtliyə ümid azalır –
paslanmış bir qapı kimi
eynim açılmır artıq.
Günlər cibimdən tökülür
köhnə əskinazlartək.
Küçələr vecsiz,
mən onlardan vecsiz.
Gülüşlər yarımçıq qalır dodaqlarda,
çünki sevinmək də güc istəyir artıq.
Ümid - vaxtsız sönən siqaret kimi.
Tüstüsü qalır, istisi yox.

Uşaq vaxtı
Şaxta babaya məktub yazdıq.
Ünvanı qar bilirdi,
poçtalyon külək idi.
Cavab gəlməzdi,
amma inanardıq.
İnanmaq özü bir möcüzə idi.
İndi böyümüşük.
Ünvanlar dəqiqləşib,
sözlər daha səliqəli.
Amma yenə yoxdu
sevgimizə cavab verən biri.

Pəncərəmə düşən damlalarda
görürəm soyuq havaların qadını.
Saçları küləyə dolaşır,
gözləri dumanlı səhər kimi gizli.
O, yalnız havada dolaşır,
mənsə hələ də üşüyürəm.

Hissiz sandığım
gecələr kimidir xəstəlik.
Səssizlik ağırdır.
Zaman addım atmadan keçir,
kölgəmə baxır təkliyim.
Xərçəng bədənimdə dolaşır,
ruhumu yorur,
gecələrimi oğurlayır.
Ulduzlar gözlərimi yandırır.
Amma heç kim
görmür içimdəki boşluğu.
Duman yolumu gizlədir,
külək pəncərəmdən süzülür.
Özüm-özümə sarılıram.
Hər şey mənimlə danışır,
sözlərim səssiz qalır.
Gözlərimdə
yuxusuz ulduzlar dolaşır.
Hər ağır bir sükuta qarışır.
Gecə özünə çəkir məni,
yalnızlığın içində əriyirəm.
Qızım, təkcə səni düşünürəm.

Sizə gəlirdim.
Yolda yuxuya daldım.
Addımlarım kölgəyə çevrildi,
zaman cibimdən töküldü.

Şəhərin o biri başında ayıldım.
Küçələr
yad nəfəs kimi baxdı mənə.
Səsin yox idi,
amma adın
küləyin içində dolaşırdı.

Bir az dəyişmişdim,
sanki gecə içimdən keçmişdi.
Amma hələ də
ürəyim eyni ünvana açılırdı.

İndi geri qayıdıram.
Sənə -
özümə bənzər tək şeyə.

Ayna qarşısında
xatirələr kölgə kimi dolaşır.
Uşaqlığın susqun səsi
Andrey Rublyovun
fırçasında qocalır,
ikona işıq salır
Tanrı ilə insanın arasına.
Metafizik boşluğundan keçir
Stalkerin yolu
dalğalanan zamanın içində.
Xatirələr susmur,
ayna yenidən danışır.
Tarkovski nəfəs almadan
şəkil çəkdirir güzgüdə.

İnsanların qoyduğu
sərhədləri tanımır quşlar,
səmanın rəngi var
onların qanadlarında.
Divarlar ucalır, qapılar bağlanır,
uçuşlar təxirə salınmır
göylərin limanlarında.
Hər qanad bir ümid,
hər nəfəs bir azadlıq.
Külək yoldaşdır,
buludlar tamaşaçı,
Quşlar isə yalnız ucalıqçün uçur.

Balıqlar susduqları üçün
ağızlarından gedirlər güdazə.
Hər toxunuş bir sirri gizləyir.
Gecə qaranlıqdı,
ulduzların işığı dalğanı əzizləyir.

Tora düşür
balıqların ağızlarında xəyal,
hər qarmaq bir susqun dua kimi
Almağa çalışır balıqların sirrini.
Balıqlar susur, susqunluq uzanır
və mən baxıram
Səssizliyə toxunan sulara.
Sükutun başlanğıcıdır hər dalğa.

Mən qəriblərin şairiyəm -
adını
heç kəsin çağırmadığı küçələrin,
qapılardan
səssiz ötürülən adamların,
başı aşağı olanların.

Uğursuzların rəsmini
çəkən rəssamam -
divarlara sığışmayan talelərin,
alın yazısı cızıq-cızıq üzlərin.

Mən işıqdan yazmıram,
kölgədə böyümüşəm.
Sözlərim sınıq güzgülü kimidir -
kim baxsa, öz yarasını görər.

Mənə yad gələn dillər var,
mən yıxılanların səsini yığıram
uduza-uduza
sağ qalanların nəfəsini.

Adımı tarix yazmaz bəlkə,
amma kənarda qalanlar
taniyacaq məni,
çünki mən çələng düzəldirəm
onların susqunluğundan.

Sənə baxanda
özümü xatılayıram -
sükutumu,
yarım qalmış cümlələrimi.
Ruh əkizimsən,
eyni ağrını daşıyıraq,
eşqi Tanrı sanırıq.
Sən hər gülümsəyəndə
içimdə bir yer sağalır.
Sən ağlayanda
mən yox oluram dumanda.
Biz bir sözün
iki... nəfəsiyik.

Mən, Aytəkin Mehman qızı Bakı şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşam. Əslən Şuşadan olan Mehman adlı ziyalı bir şəxsin övladıyam. Uşaq ikən evimizin qonaqları şairlər, yazarlar, rəssamlar, bir sözlə, ziyalılar, elm və incəsənət xadimləri olmuşlar. Belə ziyalıları evimizdə tez-tez görmək, onların arasında böyümək məndə şəirə, ədəbiyyata uşaqlıqda xüsusi bir maraq oyadır ki, bu da məni məktəbi əla qiymətlərlə bitirdikdən sonra BDU-nun filologiya fakültəsinə aparır. Orada mən Əliyar Qarabağlı, Yusif Seyidov, Nizami Cəfərov, Şamil Qurbanov, Ağə Laçınlı kimi gözəl, savadlı müəllimlərdən dərslər almışam. Bu gün mən nəsihət, məsnəvi, rübai və sərbəst şeirlər yazıram. "Qaranlıq gecənin bir sabahı var", "Seçilmiş şeirlərim", "Müdrilik xəzinəsi" adlı kitabların müəllifiyəm. "Xəzan" jurnalına ilk dəfədir müraciət edirəm.

**AYTƏKİN
MEHMANQIZI**

QOCA DÜNYA

Qoca dünya, təbiətin pozulub,
Günəş belə çıxmaq istəmir artıq.
Haqsızlıqdan Tanrı daha yorulub,
Yaxşı nə var, vermək istəmir artıq.

Hələ dözü, səbr eyləyir Tanrı da,
Yaxşılara bağışlayır məqamı,
Çox qorxuram bir gün dözməyə o da,
Yorularaq dağıda bu dünyanı...

DİQQƏT ET SÖZLƏRƏ

Diqqət et sözlərə taleyin olar,
Sözlərdə çox güclü mistik qüvvə var...

Dildən çıxan sözə diqqət et bir az,
Bədbin söz söyləmək heç zaman olmaz...

«Xoşbəxtəm», «sağlamam» söyləyə bilsən,
Onun da xeyrini hökmən görərsən...

SEVGİ ƏNGƏL TANIMIR

Bir gün cavan bir oğlan, bir qıza aşiq olur,
Onun dərindən gültək, rəngi saralıb solur.
Açıb ürəyini o, söyləyir bir gün qıza,
Bənzədərək bu qızı göydə aya, ulduza:
-Səni mən çoxdandır yaman sevirəm,
Bu eşqin yolunda candan keçərəm.
Bilmirəm nə deyim sənə heç özüm,

Səni görən zaman qurtarır sözüm.
Gəl məni incitmə, xahiş edirəm,
Bir kəlmə "hə" desən, çox sevinərəm.
Bu qız diqqət ilə baxır oğlana,
Elə həmin anda vurulur ona...
Sanki elə onu gözlərmiş kimi,
Qəlbinə tez yatır doğmalar kimi.
Danışır oğlanla, zaman istəyir,
Oğlana ordaca belə söyləyir:
-Narahat olma gəl, vaxt ver sən mənə,
Mən də meyl etmərəm başqa birinə.
Düşünüm bir az da, səbr etsən sən,
Bəlkə də tezliklə sevinəcəksən...
Beləcə, bir müddət aradan keçir,
Oğlan evlənməyi təklif eyləyir:
-Gəl bir yerdə vuraq ömrü biz başa,
Həsədlə etsinlər bizə tamaşa.
Qız da çox sevinir həmin xəbərdən,
Sevinib şad olur o an ürəkdən.
Sutək təmiz idi bu qızın qəlbi,
Ona doğma idi özgənin dərdi.
Gözləri ay kimi şölə saçdı,
Üzü günəş kimi parıldayırdı.
Bu qızın xain bir qonşusu vardı,
Etdiyi pisliklər, paxıllıqlardı.
Çəkirdi o qızın çox paxıllığın,
İstəmirdi onun heç yaxşılığın.
Özünün çox çirkin bir qızı vardı,
Canında bu qızın paxıllıq vardı.

Qorxur xoşbəxt olar birdən qonşu qız,
 Özü qala bilər həyatda yalqız.
 Qarşısın kəsərək qonşu oğlana,
 Nahaq sözlər deyir qız haqda ona.
 Məhəl verməyərək oğlan paxıla,
 Evlənmək istəyir tezliklə qızla.
 Eşidib bu paxıl qonşu xəbəri,
 Dözməyir bu işə onun ürəyi.
 Gəlib tapır yenə həmin oğlanı,
 Kefinə doğrayır acı soğanı.
 Söyləyir qız haqda nalayiq sözlər,
 Oğlan da paxıldan daha nə gözlər?
 Böhtanlar o atır bu yazıq qıza,
 Tanrıdan qorxmıyır, dönüb quduza.
 Zavallı oğlan da, inanmır buna,
 Nə qədər pis sözlər desə də ona.
 El arasında var belə bir məsəl,
 Sevgi tanımayır heç yerdə əngəl...
 Cavabın verərək qonşunun oğlanı,
 İnanmayır ona, qorxur Allahdan.
 Bir gün ayılır ki, həmin o qonşu,
 Artıq gecdir daha qonşuda toydu...
 Beləcə, paxılın gözlədikləri,
 Sancılır qəlbinə xəncərlər kimi.
 Şad və xoşbəxt olur, həmin o cütlük,
 Xoşbəxt yaşayırlar onlar ömürlük...

YAĞ, EY YAĞIŞ

Yağ, ey yağış, yu hər yeri!
 Küçələri məbədləri...
 Ehtiyac var axı sənə,
 Yu hər yeri dönə, dönə!
 Yu, təmizlə çirkabları!
 Dinlə məni hərdən barı!
 Bərəkətin çoxdur sənə,
 Dərmanısın meşələrin.
 Sənə möhtac olan düzlər,
 Sənə ümid bəsləyirlər.
 Əvəz edə bilməz səni,
 Heç bir bəndə, heç nə ilə.
 Yaradana hörmət ilə gətirirəm bunu dilə.
 Hansı bəndən bu qədər su səpə bilər?
 Bizim nəhəng dünyamızı yuya bilər?!
 Güman yeri olmusan sən lap əzəldən,
 Səni belə Yaradana heyranam mən!
 Yağ, ey yağış, yu dünyanı!
 Xilas eylə bu cahanı,
 Yu, təmizlə çirkabları!

Ağaclar da versin barı.
 Pənahısın bu dünyanın,
 Şah əsəri Yaradanın.
 Paklıq və təmizlik rəmzisən yağış!
 Səni uca Tanrım çox saf yaratmış...

ŞƏHİDLƏR

*(Əziz şəhidlərimizin əbədi xatirəsinə
 ithaf edirəm)*

Qanıyla, canıyla Vətən qurdular,
 «Şəhid» adlarıyla uca oldular,
 Vətəni əmanət bizə qoydular,
 Göylərə ucalıb, getdi şəhidlər...

Aylar ötə bilər, illər ötüşər,
 Zəmanə dəyişər, insanlar köçər,
 Bu fani dünyadan hər nə var köçər,
 Unudulmazdılar yalnız şəhidlər...

Elimin, obamın min dərdi olsa,
 Yurdumun, yuvamın qəmi çox olsa,
 Hələ neçə-neçə oğlu doğulsa,
 Vətən unutmayar sizi, şəhidlər...

Elim gündən-günə abad da olsa,
 Biri ölən zaman, biri doğulsa,
 Torpağa minlərlə adam qovuşsa,
 Cənnətdə olacaq yalnız şəhidlər...

Nə elim, nə obam heç dərd görməsin,
 Nə anam, nə Vətən qara geyməsin,
 Vətənim bir daha dərd-qəm görməsin,
 Bizi yaşadaraq gedən şəhidlər,
 Cənnətdə əbədiyaşar şəhidlər...

XUDAYAR

Elin gözəl oğlu Xudayar bala,
 Canını Vətənə pay verən bala.
 Sənintək oğullar canından keçdi,
 Bizləri yaşatdı, özü isə getdi.
 Sən ellər oğlusan, səsin hər yerdə,
 Mahnın əzbər olub bu gün dillərdə.
 Nur üzlü çöhrən də qəlbimizdədir,
 Xudayar ölməyib o, bizimlədir!
 Səsin gəlir hərdən sanki hər yerdən,
 Deyirsən: -Yaşasın, yaşasın Vətən!

DÖNƏRÇİ DİLİ – TÜRKÜN ÜNSİYYƏT DİLİ

Azərbaycan dili mükəmməl formalaşmış, oturmuş dildir. Fars, ərəb və rus əsarəti min illər boyu Azərbaycan dilini sıxışdırıb sıradan çıxarda bilmədi. Hətta indi ərəb, fars sözləri kimi tanınan kəlmələrin çoxu ya adicəkilən xalqlar tərəfindən dəyişdirilərək, ya da təhrif olunaraq özümüzə qaytarılmış sözlərdir.

Lakin son otuz ildə baş verənlər gec də olsa, bu sahəyə daha ciddi yanaşmağa çağırır. Belə ki, qardaş deyib bağrımıza basdığımız osmanlı zehniyyətli türk nüfuzu nəticəsində Azərbaycan dili diffuziyaya uğrayaraq sıradan çıxmaq, əcaib bir formaya düşmək ərəfəsindədir. Dilin təəssübünü cəkən aydınlar on ildən çoxdur ki, həyəcan təbilini döyəcləyirlər, lakin proses qarşısını almaz bir məcraya yönəldilib. Belə ki, millətə (daha çox kütləyə) lider, xalq şairi və başqa titullarla sıxışdırılmış “pələng dərisini bürünmüşlər” buna özünəməxsus don geyindirirlər. Dilimizə oturuşmuş ana südü kimi halal-hümbət sözlərimizi Türkiyədən gəlmiş dönərçilərin arşını ilə ölçür, düşünmədən qəbul edirlər. Bu sahədə televiziya aparıcıları, bəstəkarlar, artistlər, aktyorlar, digər peşə sahibləri sanki yarışa qoşulublar: “Görək dönərçini kim daha yaxşı yamsılayacaq?” Başqa cür ifadə etməkdə çətinlik çəkirəm.

İş o həddə çatıb ki, ölkə başçısı məsələyə münasibət bildirib. Bu barədə geniş çıxış edən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev siyasi iradə ortaya qoymasa da diplomatik tövsiyyə vermişdir: “Böyük xalq olduğumuz üçün mən çox istəyirəm ki, bütün azərbaycanlılar Azərbaycan dilində bizim kimi danışsınlar. Bu, mənim arzumdur”.

Düşünürəm ki, Rusiyada, Orta Asiyada, Avropada, Amerikada yaşayan azərbaycanlı(lar) Azərbaycanca yaşayıb dönərçi dilini göydə qavrayanlar kimi düşükləsinlər.

XX əsrin doxsanlarında da belə bir hal almışdı. Onda Ümummilli lider Heydər Əliyev (o vaxt Azərbaycan Respublikasının Prezidenti idi) siyasi iradə ortaya qoydu. Bütün azərbaycanlıların iştirakı ilə böyük müzakirə keçirdi və ən düzgün qərar qəbul elədi. Maraqlı orasıdır ki, Konstitusiyada səs vermiş on milyonluq əhalinin bir hissəsi sözünü unudub. Onların önündə gedən titullulardan biri buna “bəzəkli” bir don geydirir. “Qoy, dönərçi dili bizim ortağ danışiq, ünsiyyət dilimiz olsun, bunun ədəbi dilə heç bir ziyanı yoxdur”. Hiss olunur ki, adam ömründə nə türk dilində bir kitab oxuyub, nə də son dövrdə yazılan Azərbaycan kitablarını oxuyur.

Azərbaycan ədəbiyyat, nəşriyyat, kitabçılıq sahəsində iş qurmaq görüntüsü yaradanların da əksəriyyəti türk təmsilçiliyi edirlər. Bir sözlə, sistem işləyir, öz işini daha altdan-altından yox, açıq şəkildə görür, milli məfkurə dil ilə bərabər diffuziyaya uğrayaraq sıradan çıxır. Dili zənginləşdirmək pərdəsi altında milli xəyanətkarlar

da onlardan geri qalmırlar. Ölkə başçısının diplomatik tövsiyyəsi siyasi iradəyə çevrilməsə, bu, heç də yaxşı sonluqla nəticələnməyəcək.

Şair Şahlar Hacıyevin yanaşması, zənnimcə, əsl vətənpərvər ziyalı, şair, millətini sevər müəllim yanaşmasıdır. O, qeyd edir ki, “...türk dili gözəl dildir, amma türkiyəlilər üçün. Mənim üçün isə dünyada ən gözəl, ən musiqili, ən şirin dil elə AZƏRBAYCAN dilidir. Mən bu dildə özümü tapmışam, varlığımı, dövlətimi, kimliyimi tanımışam. Qoy elə ortağ dil Azərbaycan dili olsun. Bu vaxta qədər dilimə hansı dildən nə keçibsə bu, təbii proses olub. Özümün Gerbim, Bayrağım, Dövlətim olandan sonra daha heç kimdən heç nəyi götürmək istəməzdim”.

Məncə, şərhə ehtiyac yoxdur, aydınlara hər şey gün kimi aydındır.

Vay kütlənin halına!

Təkcə dönərçilər millətə yuxarıdan aşağı baxsındılar, yenə də dərd yarıydı, deyərdik ki, savadsızdı, ağıl kəsmir, qardaş olduğumuzu bilmir. Bunların savadlıları da millətə yuxarıdan aşağı baxır, elə baxır ki, heç Sovet dövründə rus sovinistləri belə baxmırdı.

Bizimkilərdən kimsə şərait yaradıb deyər Türkiyənin “Küftə” jurnalının baş yazarı gəlib burda mühazirə oxuyurdu, hekayəçilikdən danışdı. Dünyaca məşhur böyük rus yazıçısı Çexov, Fransız yazıçısı Mopassanı və adlarını Azərbaycan cəmiyyətinin birinci dəfə eşitdiyi onadək türk yazıçısını tərifləyirdi. Sabir Rüstəmxanlı, Baba Vəziroğlu və ünlü söz adamları bəh-bəhlə onu dinləyirdi. Adam da özünü lap yüksəkdə hesab edirdi, elə sanırdı ki, bu cəmiyyətdə hekayənin nə olduğunu bilən yoxdur və bu məmləkətdə heç hekayə yazan olmayıb. Haqlı iradlarımı hər zaman bildirdiyimdən mənə cığalbaz kimi baxan bu möhtərəmlərin reaksiyasını sonacan gözlədim və yalnız fasilə zamanı “professor”a yaxınlaşdım. “Siz Azərbaycana gəldiyinizin fərqindəsinizmi? Bura gələndə bir az hazırlaşmaq gərəkdi. Ən azından Cəlil Məmmədquluzadənin adını çəkməliydiniz...” deyər iradlarımı bildirdim. Soyuq sönük gözləri ilə məni təpədən dırnağadək süzəndən sonra siçan cüyültüsünə bənzər bir söz çıxdı ağzından: “Kim o?” “Türkiyənin Əziz Nesini!” deyib aralandım. Xanım “professor” bilərəkdən, ya unutduğundan onun adını da çəkməmişdi. Nə qədər ki, bu daşa dönmüşlər onların qabağında mütilik göstərəcəklər, elə belə də olacaq. Hardan tapaq Məhəmməd Hadini ki, bir nəre çəkib meydana girsin:

***Dağa dersən, eşidir, sonra verir əks-səda,
Daşa dönmüşlərə əks eyləmədi fəryadım!***

Görünür, XX əsrin əvvəlində də buna bənzər bir vəziyyət olub. Yoxsa Məhəmməd Hadi niyə belə yazsın?

**22.01.2026, Bakı şəhəri
Əli BƏY AZƏRİ**

TƏRCÜMƏ

GRAHAM RİÇARD SMİT

1953-cü il, 23 avqustda Şotlandiyada anadan olan Graham Ricard Smit türk köklərinə sahibdir və 17 yaşında hərbi təyyarə sürməklə hərbi dünyasına qədəm qoyub. Beş ali təhsil müəssisəsini bitirən Smit, ömrünün 25 ilini "Shell" şirkətinə həsr edib. Karyerası boyunca malik olduğu iş təcrübələri həm neft sənayesində, həm də akademiya ona nüfuz qazandırır.

Smit 30 ildir ki, Azərbaycana ayaq basır və hər səfərində ölkəni daha da yaxından kəşf edir, Azərbaycan şairi Səringül Sadə ilə evlidir. Vətəni qədər sevdiyi bu ölkəni Smit doğma Vətəni kimi qəbul edir, Azərbaycan xalqının sevincini, kədərini öz ürəyindən keçirir, onların dərdsini öz dərdi kimi yaşayır.

Graham Smit ruhunun dərinliklərində şairdir, onun şeirləri Beynəlxalq dövrü mətbuatda, antologiyalarda dərc olunub, şeir kitabını da oxucularına təqdim edib. O, sözün əsl mənasında iki Vətənin insanıdır: birində dünyaya gəlib, digərində isə həyatını yenidən yaşamağa başlamışdır.

XOCALI DASTANI

Müəllif: Graham Smith

Tərcümə: Zeynəb Cəmaləddin

Qüssə, kədər ağlayan zülmətin kölgəsində,
Gizlədərək tarixi, susan nağıllar yalan.
Xəyallar qanadlanan bir Odlar ölkəsində,
Xatirələr çapıqdır, arzu-ümidlər talan.

Həkk olub hər damlada, nalə, fəğan səsinə,
Xocalı – ağrı demək, dəhşət, ölüm, qan demək!
Ötüb keçən Fevralın hər soyuq nəfəsində,
O yollara yazılmış qorxulu dastan demək!

Kim durdura bildi ki, axıb gedən qanları,
Dağların qucağında nə fəryadlar ucaldı.
Zərif ləçəklər kimi bu günahsız canları,
Sovurdu sərt küləklər, məşum dənizlər aldı.

Of, erməni kölgəsi sivri, dəmir daraqdı,
Hansı qəlbə toxundu, qırıldı həyat simi.
Parçalandı küləkdə, sanki kağız varaqdı,
Ailələr yox oldu, sönmə ümidlər kimi.

...Titrəyirdi hələ də kölgələr arasında,
Həyata bağlı işıq...haqq yetirdi dadına.
Ehtiramla anaraq şəhidlər sırasında,
Yandırın haqqın odun, o ruhların adına.

Xatirələr saralar on illərin tozunda,
Susmaz Xocalı dərdi, tarixin səsi kimi.
Bir naxış tək zamanın qobelen xalisində,
Şahiddir qəddarlığın bədnam ləkəsi kimi.

Xatırlayaq iltifat, hörmətlə, ehtiramla,
Xocalı qurbanları son məkanda uyusun.
Bütün ümitsizliyə qarşı duraq inamla,
Bu, bizim insanlığa möhkəm andımız olsun.

XOCALIDA GECƏYDİ, BAŞQA GECƏLƏR KİMİ...**Müəllif: Graham Richard Smith****Tərcümə: Zeynəb Cəmaləddin**

Xocalıda gecəydi, külək pıçıltısında bülbül layla çalırdı,
Yox, o gecə havada sanki kabusa bənzər kölgə nəfəs alırdı...
Qan çanağı gözünü hiddətlə bərəldərək, saçırdı düşmən zəhər.
Torpağına sığınıb, bulağından su içən, evində başa keçən,
Sıyrılmışdı qınından, dost qılıqlı o düşman, bir qılıncdı can biçən...

Xəyanətin kölgəsi sıxlaşıb qaralanda, səssiz boylanırdı ay,
Birdən-birə sükutu parçaladı mərmilər, bu nə dəhşət, hay-haray,
Güllələr dolu kimi səpildi yuxusuna günahsız insanların,
Bir ölüm qasırgası fəlakətə çevirdi gizlədilmiş kinləri,
Çaşqın, əliyalındı, xəyanət gözləməirdi Xocalı sakinləri.

Bir bıçaq kimi dəldi o gecənin ağrını, uşaqların harayı
Bircə anda yığıldı inam, ümid özüllü insanların sarayı.
Analar titrəyərək, körpələr qucağında, üz tutdular meşəyə,
Göstərirdi düşməne büdrəyən qocaları alovların dilləri,
Soyuq qış gecəsində 613 ürək susdu, qaldı külləri...

Ah, qanı anaların qarışdı torpaqlara, torpağın yandı ağrı,
Körpələrin gülüşü dondu dodaqlarında, iz qoydu dəhşət, ağrı.
Bu nə qırğın, ay Allah, türk deyərək qırdılar körpə, ahıl demədən...
Yaşadığı torpağın izini daşıyırdı hər bir üz, hər bir bədən...
Kor qaldı səkkiz ocaq, 130 körpə yetim... o vəhşətli gecədə...
Ruhlar dərbədər kimi itmiş doğmalarını axtarırdı necə də...

Niyyəti, qəsdı vardı, bu riyakar millətin, Vətəndən pay alanda,
Nifrətə yüklü olan erməni qızlar gəlib, türkə gəlin olanda,
Qanla suvarmaq üçün bu torpağı, bu yurdu, düşmən necə qudurdu..
Dibsiz qaranlıqlara sürükləndi əsirlər, yoxa çıxdı nəsillər, məchulluq aqibəti..
İmdad haraylarına, susdu, susdu bu dünya, bəlkə yoxdu cürəti?

Oh, bu aləm, bu dünya, donmuşdu dağlar kimi, qulağı kar, gözü kor...
Jurnalist yuzdən də çox, əldə qələm, kamera, fəqət... toxunmuşdu tor...
Dəyişmədi taleyi Xocalı qırğınının, ha təsvir edilsə də...
Verilmədi qiyməti, Haqq deyənin dilindən, yoxdu "SOYQIRIM" haqqı,
Öz yerini almadı, ədaləti dünyanın, ucaltdılar nahaqqı.

...Bir vaxtlar həyat dolu, çiçəklənən Xocalı, yığıldın, dağıdıldın,
Hayqırmadı haqqını, məhkəmə, təşkilatlar. Sanki yox imiş adın.
Bu cinayət ən ağır, ən dəhşətli cinayət, söyləmişdi BMT.
Amma yoxdu faydası, bir oyundu qaydası, ürək daş, ürək dəmir,
Keçdi 32 il, nə səda var, nə səmir, dünya haqqı söyləmir.
Dünya susur... Yox səda..
Dünya susur, yox nida!

YAZI DÜZÜMÜ

Redaktor guşəsi

-Dönərçi dili – türkün ünsiyyət dili.....	1
-“Şahlar Hacıyev – 65”.....	12

Publisistika

-Xosrov NATİL – “XƏZAN ÇİÇƏKLƏRİ” (“Xəzan” ədəbi-bədii jurnalın on yaşına).....	2
-Günay RZAYEVA – “Əbülhəsən Ələkbərzadənin irsi” (120 illik yubileyə həsr olunmuş yazı).....	7
-Qərib MEHDİ – “Bəxtiyar Vahabzadə – 100” (xatirə yazısı).....	9
-Güldənə MEHDİYEVA – “Azərbaycan dialektologiyasının tarixi kökləri”.....	17
-Nurlanə MƏMMƏDOVA – “İbrahim Yusifoğlunun təzadlı dünyası” (“Arpaçaydan Xəzərə” kitabı haqqında düşüncələr).....	29
-Əli BƏY AZƏRİ – “Zeynəb Cəmaləddin yaradıcılığında klassik-mühafizəkar üslubun üstünlüyü”.....	37
-Arzu ƏSƏBOVA – “Dilimizin saflığının qorunması və nitq mədəniyyətinin inkişafı”.....	46
-Ramiz İSMAYİL – “Payız gəlmədən saralmış yarpağın fonunda”.....	54
-Nəzakət ƏHMƏDOVA – “Qadın sahibkarlığının (AQŞİA) uğurları”.....	67
-Bayram MƏMMƏDOV – “Azərbaycançılıq işığında yazılmış roman” (Söhbət Əli bəy Azərinin “İki Zəngəzurlu zabıt” romanından gedir).....	73
-Qalib SAYILOV – “Məvehunnəhrdən əsən şeir ruzigari”.....	80
-Kırman RÜSTƏMLİ – “Dərviş Osmanın şeirinə bir nəzər”.....	89
-Zaur USTAC – “İntiqam psixologiyası və cinayətin sənətə çevrilə üzü (Züleyxa Məşərifovanın “İntiqam hissi” romanı haqqında publisistik düşüncələr).....	93
-Əli BƏY AZƏRİ – “Dönərçi dili – türkün ünsiyyət dili”.....	101

Poeziya

-Xosrov NATİL – “Poeziya çələngi” (şeirlər).....	5
-Şahlar HACIYEV – “Təmsillər”.....	13
-Hafiz ƏLİMƏRDANLI – “Dilim mənim”, “Qəzəl öz dövrünün aynəsidi”, “Ötsə də yaş...”, “Rübailər” (şeirlər).....	22
-İbrahim YUSİFOĞLU – “Ad günün mübarək, akademiya”, “Mən səni qoruyub saxlayamam”, “Dayan, insan”, “Xəzərim” (şeirlər).....	32
-Zeynəb CƏMALƏDDİN – “Xocalı”, “Salam”, “Bu qan ilk deyildi, amma son olsun!”, “Fırlanır”, “Yeddi qızılgül”, “Kim tapar?”, “Can olan yeri”, “İstəməz günəşin istisi səni”, “Haşa”, “Dürrəyəm”, “Hərə öz dərdinin içində qalıb”, “Söz oğurlarına”, “Tommi sərcə”, “Haçaqulaq dovşanım”, “Qış nağılı”, “Turalın cavabı”, “Sanama”, “Səhərin səhri”, “Gözəllik”, “Türk-Turan nəğmələri”, “Qarışqanın yuxuları” (şeirlər).....	39
-Minarə İSGƏNDƏR – “İncimişəm”, “Yazıram”, “Gəlsənə”, “Şirvani”, “Ömrüm”, “Tanımaz”, “Yadigar”, “Getdi”, “Bilmirəm”, “Gözləyir”, “Eşq odur”, “Bu adam”, “Doymadım heç”, “Darıxdım”, “Səni mən, mənə sən”, “Həmin bəndəyəm”, “Bildim”, “Söz”, “Paxıllıq” (şeirlər).....	50
-Polad İBRAHİMOĞLU – “Dünyadı”, “Şükür”, “Qalib”, “Oldumu?”, “Amandı”, “Ürəyim”, “Saxlasın”, “Demişəm”, “Mənnən”, “Anamın”, “Ağrıdı”, “Bilmədim”, “Yaman”, “Olmadı”, “Gündən”, “Xəbərsiz”, “Bilmirəm”, “Olmasın” (şeirlər).....	56
-Bəxtiyar ABBAS İNTİZAR – “Məzhəkədən”, “Dost şeiri”, “Ateist şairə”, “Qaçdı”, “Yem”, “Demək”, “Salımb”, “Ola”, “Soraq”, “Mətn”, “Tapmadım”, “Gərək”, “AYIB şeir”, “Dəyirman”, “Nəğmə”, “Ağladı” (şeirlər).....	63
-Yunis QARAXANLI – “Daha danışmağa söz nəyə lazım?”, “Payız o payızdır”, “Özümü sevdire bilmirəm, neynim”, “Mən sənə özümü necə öyrədim?”, “Bu sevgi səninlə gözəlmiş demə”, “Zəhrəm”, “Baş Sarıtel” havası çal”, “Sevgi də özüməm, nifrət də özüm”, “Polisim”, “Bildim” (şeirlər).....	69
-Səadət SALMANQIZI – “Var”, “Qala bilərsən?”, “Nə yaxşı”, “Gəldimi?”, “Külək”, “Mənim olsun”, “Dünya, sənəndən gileyim var”, “Səssiz ayrılıq”, “Yalvarıram”, “Nə xəbərin” (şeirlər).....	76
-Vəqif ƏSƏDOĞLU – “Kür”, “Əsgərliyə getməliyəm”, “Oğlan və bozqurd”, “Dünya lideri kimdir?”, “Bu Kedmiyə siz baxın”, “Aslan və ceyran”, “Tələlər” (şeirlər).....	82
-Anar QASIMZADƏ – “Şuşa dağları”, “Kosmosun yaddaşı”, “Təkliyin adı yoxdur” (şeirlər).....	88
-Kırman RÜSTƏMLİ – “Naxçıvan”, “Gəlməmişəm”, “Çal, aşığı”, “Dostlarım”, “Dünya”, “Nələr var”, “Bənövşəm”, “Təbrizim”, “Ölüm yüklü təyyarə”, “Uzağı görürəm”, “Ondan xatirə qaldı”, “Vərəqlərdə bir ömür sərgilənib”, “Vətən bölünərmi?”, “Dağlar”, “Kal armud” (şeirlər).....	89
-Ramiz İSMAYİL – “Tək-tək”, “Yaz, yaza bilsən”, “Bax”, “Desən”, “Nəyindən küsüm?”, “Gəzə-gəzə”, “Yar deyə-deyə” (şeirlər).....	95
-Nazim ŞAH – “Poeziya çələngi, poeziya rəsmi” (şeirlər).....	97
-Aytəkin MEHMANQIZI – “Qoca dünya”, “Diqqət et sözlərə”, “Sevgi əngəl tanımır”, “Yağ, ey yağış”, “Şəhidlər”, “Xudayar” (şeirlər).....	99

Tərcümə

-Graham RİÇARD SMİT (Şotlandiya) – “Xocalı dastanı”, “Xocalıda gecəydi, başqa gecələr kimi”(şeirlər) (Tərcümələr Zeynəb Cəmaləddinindir).....	102
---	-----

Nəsr

-Zəminə RƏSULOVA – “Qarabağ dərsi” (hekayə).....	26
-Arzu KAZIMQIZI NEHRƏMLİ – “Arxip baba yox, Yaqub baba və...” (hekayə).....	34
-Ayaz İMRANOĞLU – “Kırayənişinlər” (hekayə).....	60
-Zaur USTAC – “Ad qoydu” (hekayə).....	86